47031/B

C.XVI
18/5

53350

COLLECTIO
OPVSCVLORVM
SELECTORVM
AD
MEDICINAM FORENSEM
SPECTANTIVM.

CVRANTE

DR. IOAN. CHRIST. TRAVGOTT
SCHLEGEL
MEDICO APVD LONGO-SALISSENSES.

VOL. II.

LIPSIAE,
IMPENSIS CAR. FRIEDER. SCHNEIDER.
1787.

D. Luigi Languardi

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

VIRO

ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO,

CELEBERRIMO

EDVARDO SANDIFORT

MEDICINAE DOCTORI,

MEDICINAE, ANATOMES, CHIRVRGIAE IN ACADEMIA BATAVA, QVAE LEIDAE EST, PROFESSORI, COLLEGII CHIRVRGICI, OBSTETRICII VT ET PHARMACEVTICI LEIDENSIS PRAESIDI, ACAD. NAT. CVRIOS., HOLMIENSIS, EDINBVRGENSIS, BASILEENSIS, CHIRVRG. PARIS., SOCIET. MED. PARISINAE, LVNDINENSIS, EDINBVRG., HARLEMENSIS, ROTTERODAMENSIS, VLISSINGANAE CET. CET. SOCIO

HOCCE VOLVMEN SECVNDVM

D. D. D.

VNAQVE

SE RESQVE SVAS DE MELIORI NOTA

COMMENDAT

EDITOR.

PRAEFATIO.

Volumen primum huius collectionis, quod duos ante fere annos in publicum prodire iuſſi, communi applauſu, quantum enim reſcivi, ab omnibus arbitris fuit exceptum: id quod me ad telam coeptam ſtrenue pertexendam excitavit.

Sequitur nunc ſecundum volumen, itidem comprehendens opuſcula varia, quibus res, e ſcientia medica forenſi ſcitu

neceſſariae, fuerunt docte tractatae atque demonſtratae. Qua de re ſum certus, hocce quoque volumen cenſorum aequorum applauſu fore dignum.

Vtaris itaque hisce mecum, Lecter benevole, velim; ſi meliora autem occurrerint, mecum, quod iamiam perhumaniter petii, ea, vt opus perficere poſſim, benigniſſime communices, et conatui meo in poſterum etiam faveas. Dab. Longo-Saliſſae, die XX. Ianuarii, MDCCLXXXVII.

CON-

CONSPECTVS
CONTENTORVM
Voluminis ſecundi.

VIII.

Laurentii Heiſteri diſſ. qua partus tredecimeſtris pro legitimo habitus proponitur, et ſimul, partui nullum certum tempus in vniuerſum tribui poſſe, oſtenditur. Reſp. *Ioan. Gerard. Wagner.* Pag. 1

IX.

Rud. Auguſtin. Vogel. diſſ. de partu ſerotino valde dubio. Reſp. *Ioan. Chriſtoph. Harrer.* 114

X.

Ioan. Zachariae Platneri progr. quo oſtenditur, medicos de inſanis et furioſis audiendos eſſe. 156

XI.

Ioan. Chriſtophor. Pohlii progr. de lethalitate vulnerum lienis. 185

XII.

Phil.Conr. Fabricii diſſ. de lethalitate vulnerum ventriculi ſecundum principia anatomica et medica expenſa. Reſp. *Aegid. Iungen.* 196

VIII.

Petr. Imman. Hartmanni diſſ. ſiſtens medicam tormentorum aeſtimationem. Reſp. *Frider. Adolph Detleffſen.* 227

VIII.

LAURENTII HEISTERI
Diſſertatio,

qua partus tredecimeſtris pro legitimo habitus proponitur, & ſimul, partui nullum certum tempus in vniuerſum tribui poſſe, oſtenditur.

Secundum editionem alteram.

Helmſt. 1753

Reſp. & auct.

IOAN. GERARD. WAGNER.

PROOEMIUM.

Tametſi multa in phyſiologicis occurrunt valde dubia, multaque contentione in vtramque partem a naturae ſcrutatoribus diſputari ſolita; tamen nulla fere res maiores ex omni aeuo rixas ac diſceptationes inter eruditos mouit, quam, *de foetus humani in lucem productionis legitimo tempore*, quaeſtio. Quod quidem eo minus ſubit mirari, quo plura ſunt in hoc negotio obſcura, longa demum experientia cognoſcenda, ac diuerſo modo in quibuslibet fere hominibus comparata. Plane

Cauſſae tantarum de legitimo partus termino litium.

enim

enim abſtruſa ac nulla non ex parte plurima caligine tecta haec eſt diſputatio. Ad quae obſtacula tamquam cumulus aliquis acceſſit, quod illi, qui de his veritatibus alios erudire ſuſcipiebant, plane a re aliena in eamdem inuehebant. Vires verbi cauſſa numerorum et aſpectuum ſic dictorum coeleſtium, de quibus CENSORINVS *libro de die natali cap.* X. conferendus. Quae res duplici de cauſſa magnam huiusmodi veritatum indagationi moram interpoſuit. Primo, quod, dum de eiusmodi aſylis cogitarent, de viis ad eruendam veritatem ſolliciti eſſe non poſſent. Dein, quod magna auctoritate pollentes talium errorum parentes, plane ſuas nugas, ſolo auctoritatis ſenſu diſcentibus commendarent, ne dicam obtruderent. Quid enim, obſecro, erat cauſſae? quam ob rem pro octaui menſis ad ſuperfuturi foetus productionem ab HIPPOCRATE aſſerta ineptitudine tantopere digladiarentur: quod vltra vndecimum menſem partus protrahi poſſe negarent, quoniam ARISTOTELES hos terminos quaſi ac limites fixerat. Non libris hic et auctoritatibus; ſed exemplis curate ac crebro obſeruatis pugnandum erat, non ratiociniis meris atque cerebri, intempeſtiuis ſaepe, foetibus, ſed experientiae erat inhaerendum. Quod quo magis ſpretum ſuperioribus fuit ſaeculis, eo minus eſt mirandum, in harum veritatum cognitione eo nondum peruentum eſſe, vt omnia, quantum eius fieri poteſt, et tot ſaeculorum obſeruationes ſpondere videntur, ſint exploratiſſima: licet inter vetuſtiſſimos iam philoſophos hac de re quaeſtiones ſint propo-

propoſitae, ac per omne tempus, at noſtram vsque aetatem agitatae. Vt ſententiae huius veritas clarius eluceat, legat mihi aliquis varias hac de re quaeſtiones diſceptationesque COI *ſenis*, verbi cauſſà, libris *de ſeptimeſtri et octimeſtri partu*, quem alii ad POLYBIVM auctorem referre malunt. Legat GALENI *de ſeptimeſtri partu librum*, in Opp. eius T. I. reperiundum; HORATIVM porro AVGENIVM *de incerto partus tempore libro, epiſtolis et conſiliis eius medicis*, annexo. Legat CONRADI AXTII *de ſeptimeſtri partu dialogum*, in HARTVNGII *de ſeptimeſtri et vndecimeſtri partu diſſertatione, Ienae habita*, vna cum FED. BONAVENTVRAE *de octimeſtri partu libro*, et ARNISAEI, ſplendidi quondam huius Academiae ſideris et anatomici, *de legitimis partus terminis diſquiſitione* excitatos. Legat SPERON SPERONII *de partus tempore dialogum*, et ANDR. SPIGELII perquam docte, *de incerto partus tempore ad ſtudioſos Germanos in academia Patauina* ſcriptam epiſtolam. Legat denique P. BARRAE, medici Lugdunenſis, *anno* 1666 *de veris humani partus terminis, ex Hippocrate editos libros tres*, ne plures commemorem ex inſtituto de huiusmodi diſceptationibus agentes, (eos enim, qui de hac quaeſtione in phyſiologicis ſuis libris egerunt, et quorum numerus iniri vix poteſt, non commemoramus,) plane ita vt diximus comparatum eſſe reperiet.

Ordo diſputationis indicatur.

Vt tamen rem ipſam adgrediamur, et debito nosmet noſtro, quo in prima

huius ſchediasmatis fronte nos obſtrinximus; caſum illum liceat loqui, cuius occaſione haec potiſſimum exercitatio inſtituta eſt ac ſuſcepta; proponemus, et ſimul incertitudinem partus termini, non praeter naturam rerum ſolum, ſed et ſecundum eamdem, argumentis ſane grauibus impugnatam, vindicabimus, atque demonſtrabimus, omnibus etiam recte ſe habentibus, non tamen certum prorſus ac perpetuum humano partui terminum conſtitui poſſe. Quae quidem tribus a nobis explicabuntur capitibus, quorum primum caſum hunc, cum ſententia hac de re lata, proponat, ac nonnulla ad reliqua probe intelligenda neceſſaria, contineat: alterum, argumenta pro noſtra hypotheſi probanda adferat: tertium argumenta noſtrae ſententiae oppoſita confutet.

CAPVT I.

Exponens hiſtoriam foetus poſthumi tredecimeſtris, et nonnulla alia ad reliqua rectius intelligenda pertinentia.

I.

Proponitur hiſtoria partus tredecimeſtris.

Anni huius ſaeculi decimi noni menſe Sextili, virgo temperamenti melancholico cholerici, anno aetatis trigeſimo viro nupſit LIX. fere annos nato, cui menſe Decembri praecipite eodem anno funus facere coacta fuit. Iauolena, (hoc nomine mulierem hanc denotare placuit) cum ſe praegnantem, nec temere, arbitraretur, id quod, diem obeunte

marito,

marito, ſtatim medico ſuo aperuit, paullo poſt menſtrui fluxus, ſiue rectius, haemorrhagiae vteri, indicia perſentiſcens, huius rei, ne abortus fieret, auxilium ab eodem prudenti excercitatiſſimoque medico petiit, qui, debitis medicaminibus ac venae ſectione adhibitis, id dedit operam, ne quid damni inde futuro homini oriretur. Quum autem et moerore graui et ira interea temporis ſaepe adficeretur, commoti ſanguinis indiciis poſt aliquod tempus rurſus infeſtata, conſilio medici iterata venae ſectione, foetui opem ferre ſtuduit. Tandem menſe Aprili ſequentis anni cIↄIↄccxx ſe motum infantis percipere, medico refert. Exinde ſenſim ventri tumor tantis acceſſionibus ſingulis menſibus auctus adparuit, vt partus tempus imminere menſe Septembri, tum ipſa, tum alii, iudicarent. Perſtitit vero ex illo tempore tumor, nullo, quod ſentiri poſſet, incremento auctus, ad anni cIↄIↄccxxI primos vsque dies, quibus infantem perfectum quidem, debilem tamen et ſuturis cranii hiantibus, admodum difficili puerperio, eſt enixa. Ad vitae vero, quae grauiditatis tempore ipſi contigit, genus, quod attinet, illam parco victu vſam, multo ob mariti ex hac vita inopinatum diſceſſum moerore ac triſtitia excruciatam, plurimis animi perturbationibus, iraque crebriori infeſtatam, omnes qui eamdem illo tempore viderunt, vno ore vnaque voce ſunt teſtati. Bis venae ſectionem ſuadente id medico, ſymptomatibus iubentibus, paſſa eſt, ita, vt nullum calamitatis genus, quo infantis ſanitas in diſcrimen ſummum adduci poſſet, relictum videretur

II.

Hac de re quum inclytus medicorum in academia Iulia ordo iudicium ferre rogaretur, an hic partus, his poſitis circumſtantiis, pro legitimo haberi poſſit? ſingulis adiunctis aequa iudicii lance expenſis, ſententiam tulit, cuius ſummam, qua fieri poterit breuitate, exponemus, Quae quod ad manus noſtras peruenerit, ſingulari beneuolentia viri experientiſſimi atque celeberrimi, LAVR. HEISTERI, praeceptoris mei omni pietate ſuſpiciendi, factum eſt. Is enim, cum in ſcholis ſuis quibus in BERGERI *de natura humana librum* commentabatur, vbi de partus legitimo tempore agebatur, negotium hoc, quo conſueuit candore, qua doctrina, (plura dicere viri modeſtia, cui grauis eſſe vereor, vetat,) explicaſſet, memorabilis huius exempli mentionem ſimul iniiciebat. Ac, cum penes ſe ſententiam hac de re a ſe cum reliquo medicorum corpore latam teneret, cuius ſummam paullo ante exhibuimus, copiam eius, roganti mihi liberaliſſime faciebat. Comitabatur haec tanta ex inſtructiſſima eius bibliotheca, librorum farrago, vt, quidquid fere de hoc negotio celebrioris quidem nominis viri litterarum monumentis conſignaſſent, illud omne euoluere ac rimari plane liceret.

III.

Sententiae vero hac de re latae praecipua capita haec ſunt: Infantem hunc, ex indicato in conſultatione tempore, quo et vir mortem obierat, et in hanc lucem ab vtero infans prodierat, pro duodecim

decim menſes et dimidium circiter geſtato eſſe habendum. Ex veterum quidem placitis et conſueto de partubus iudicandi modo infantem hunc vix, ac ne vix quidem, pro legitimo, ac eiusmodi, qui ante mariti obitum conceptus ſit, habendum fore, ad illam enim normam vndecimeſtres ad ſummum pro legitimis haberi. Verum his ſemper fidem haud tribuendam eſſe, cum quae illis fidem ſuperare ſaepe viſa ſint, ſenſus poſtmodum atque experientia confirmarint. Adde, quod ſuccedente tempore, naturaeque myſteriis curatius exploratis, huiusmodi, miraculis antea ſimilia viſa phoenomena, grauibus rationibus cauſisque ſolidiſſimis explicare licuerit. Neque dubitandum, quin clementius de eo, quod Iauolenae contigit, ſi res rite ac ſine praeiudicio perpenditur, ſit ſtatuendum. Experientia enim teſte multa ſunt, quae partus terminum inſignem in modum aut accelerare queant aut retardare, Hippocrate, aliisque eruditis medicis id quam clariſſime euincentibus, ita, vt ſexto, ſeptimo, vndecimo, duodecimo, decimo tertio, et quarto, menſibus, qui primam lucem aſpexerint, ſint reperti, vt videre eſt apud SPIGELIVM *de format. foetus part. III. cap. VII.* CODRONCHIVM *de methodo teſtificandi, p.* 205. Quid? quod decimo ſexto demum, decimoque nono menſe natorum exempla habeat SPIGELIVS *d. l.* et *Zodiacus Gallicus A.* 1. *p.* 25. TH. BARTHOLINVS *de inſolitis partus viis. p.* 8. et TIM. a GÜLDENKLEE *in opp. medico pract: Reſp.* 36. *p.* 974. diſertis verbis quam veriſſime pronuntians: *Et ſi plerique foetus nono vel*

decimo menſe in lucem edantur, certum tamen eſt aliquos etiam vndecimo, duodecimo, decimo tertio nonnullos ſexto, ſeptimoque vitales naſci, quemadmodum apul PLINIVM *L. VII. hiſtor. nat. c. V.* CARDANVM *L. I. Contradict. VIII. Tractat. XXXI.* AMATVM LVSITANVM *Centur. I. Curat. LXXVII.* AVICENNAM *de natura animal. Lib. IX.* FRANCISC. VALLES *de philos. ſacr. Cap. XVIII.* HORATIVM AVGENIVM *Epiſt. et Conſult. Lib. VI.* SCHENCKIVM *Lib. IV. Obſerv. XLI.* ADR. SPIGELIVM *de format. foetus Cap. VII.* SPERONIVM *in dialogo de partu* et alios indubitatae fidei auctores reperire licet. Proinde ſi is, qui frequentius obſeruatur, decimeſtris partus terminus, per trium menſium interuallum certis de cauſſis poſſit maturari, vero fieri ſimile, miratu haud magnopere dignum eſſe, ſed concipi poſſe, ſubeſſe cauſſas, quae eumdem per tres menſes protrahant: imo, ante dictas medicorum relationes, id factum fuiſſe, plane euincere. Iam vero ſic ea, quae de Iauolenae caſu relata ſint, ita ſe habent, vt re vera ſe habuiſſe teſtes ſunt idonei, maximum honeſtiſſimae mulieri patrocinium pariunt. Primo enim Iauolena ex menſibus non ſuccedentibus ſtatim moriente marito grauiditatis ſuae ſignum cepit; et animaduerſa rurſus vteri haemorrhagia, eiusdem, damnum vtpote embryoni illaturae, medelam a medico popoſcit; Dein, fluxus ille in uſum vocatis venae ſectione aliisque abortui contrariis remediis, ceſſauit, ac denuo rediens, ſcienter a medico ſuit cohibitus. Tum Iauolena

menſe

menſe Aprili, qui quartus a mariti obitu fuit, ac ſolito proinde tempore, incipientem in vtero infantis motum medico indicauit. Poſt, menſe Septembri anni cIↃIↃCCXX ventre adeo intumuit, vt partui admodum vicina iudicaretur. Denique, illa ex eo tempore notabile incrementum haud cepit, ſed in eadem conditione vterus permanſit, donec menſis Ianuarii cIↃIↃCCXXI initio in lucem infans ederetur. Quae certe plane id ſuadent, diem ſuum obeunte marito, Iauolenam iam re vera fuiſſe grauidam. Medico enim ſuo breui poſt indicauit reditum haemorrhagiae vteri, ac exinde abortum metuens, eumdem quae auerruncarent flagitauit: perceptum infantis motum eo tempore medico aperuit, quod eumdem ante mariti obitum conceptum eſſe teſtaretur. Vteri tumorem, quod praecipuum, ac inprimis memorabile eſt, eiusmodi perpeſſa fuit ſolito tempore, qualis eſſe ſolet mulierum puerperio admodum vicinarum. Ex quibus elucet, Iauolenae vtero concluſum foetum, tametſi maximam augmenti ſui partem menſe circiter nono fuit conſequutus, ob matrem tamen omnis generis ingratis animi pathematibus excruciatam, pauciſſimo per geſtationis tempus cibo vſam, haemorrhagiis crebris, iteratisque venae ſectionibus eneruatam, non potuiſſe tantum alimenti, tenello corpori adpoſiti recipere, quin partus hora magnopere protraheretur. Quid? quod infans, vitioſo, ac, nunc ira nimis aeſtuante, nunc ex moerore non citato ſatis curſu fluente, ac infeſtiſſimis motibus agitato ſanguine nutritus, non potuit non, de

huiusmodi ſiquidem turbis participans, aliquo morbo adfici. Quod quemadmodum fieri et obſeruationes medicorum aliorum, et celeberrimi HOFFMANNI induſtria, *diſſertatione de morbis foetuum in vtero*, clare demonſtrarunt; ita, cum parentem nactus fuit infans hicce, ſenem, non admodum bene valentem; vnde ex primo iam conceptu debilis exſtitit, quod ſuturae hiantes ac nondum perfectum cranium aliquo modo monſtrare videntur, vero fit ſimillimum, ipſum in vtero morbo qualicumque fuiſſe correptum. Iam vero cum morboſos foetus non ſolum magno temporis interuallo nihil incrementi capere, ſed magna priſtini incrementi parte fraudari, inde colligere liceat, quod id in infantibus iam natis, morbisque adflictis, ſiue adulti iidem ſint, ſiue tenelli adhuc, ad oculum liceat perſpicere: ita facile adparere, infantem hunc aut proprii corporis aut materni ſanguinis vitio in morbum coniectum, aegrotaſſe, et ſui, vt vigoris, ita et magnitudinis iacturam feciſſe, oblanguiſſe, et proinde non potuiſſe, quin longiorem in vtero moram traheret. Quemadmodum enim maturior foetus perfectio ac vigor infantis, maturioris excluſionis auctor eſt; ita re contrarium in modum ſeſe habente, non potuit non partus termino inſignis mora interponi: ſuffragantibus TIMAEO *ſupra dicto loco*, et BONETO *Theſauri practici lib. V. de morbis mulier. pag.* 287. Proinde ſi vltimis geſtationis menſibus foetus morbo fuit correptus, potuit eodem laboraſſe vsque ad anni CIↃIↃCCXXI initium, ex quo ſanitati redditus,

primis

primis menſis Ianuarii eius anni diebus exitum eſt molitus. Nullum itaque dubium amplius relinqui, allatis potius ex cauſſis, et exinde quod vitae integerrime ſemper actae teſtes haberet, quotquot ipſam norant, omnes, ſole clarius meridiano elucere, marito adhuc ſuperſtite illam concepiſſe, infantum vero ob paucum vitioſumque ipſi ſuggeſtum nutrimentum in morbum qualemcumque coniectum, non potuiſſe exitum moliri, donec fractae vires aliquo modo eſſent reſtitutae. Datum Helmſtadii in acad. Iulia III. Non Auguſti cIↃIↃCCXXI.

IV.

Expectas fortaſſe, lector beneuole, vt propoſito hoc partu miratu digno de cauſſis diſſeramus, quibus, vt adeo producto tempore in lucem edantur homines, contingit. Et ſane ſpatioſus eſt, in quem diſſerendo excurrere poſſemus, campus, ſiue enim, quid de his veteres aeque ac recentiores ſtatuerint, colligere; ſiue exemplis ſingula illuſtrare ex auctorum monumentis placeat: ſiue alias quaſcumque lites in hoc negotio mouere, animus foret; omni ex parte integrorum voluminum conſcribendorum materies ſeſe obferret. Verum, quoniam ſatis multi in his ſtadiis iam deſudarunt, vt partus aut nimis protractos, aut iuſto citius maturatos vindicarent, et cauſſas quam id ob rem contingere queat, explicarent; (conf. VALENTINI *Pandectas dicas Part. I. Sect. I.*) eiusmodi argumentum eligere potiſſimum placuit, in quo quod actum egerimus iure haud poſſemus incuſari. Nimirum,

Explicatur diſſertationis ſcopus.

Nimirum, vt partus humani certum tempus, ſecundum naturam quoque non determinatum eſſe demonſtremus, ac contra ſecus exiſtimantes vindicemus. Quae enim in ſimili cauſſa commentati ſunt HORATIVS AVGENIVS, SPIGELIVS, aliique, ſupra dictis libris, ea id fere agunt, vt cauſſas maximam partem praeter naturam, ſeu morboſa ſymptomata in medium adferant.

V.

Non recens excogitata noſtra eſt ſententia.

Vetus iam eſt ARISTOTELIS pronunciatum. *Hiſt. Anim. lib. VII. cap. IV.* τα ἄλλα ζωα μοναχως ποιει την του τοκου τελειωσιν, (εἱς γαρ ὡρισαι του τοκου χρονος πασιν) ανθρωπω δε πολλοι μονω των ζωων· και γαρ ἑπταμηνα και εννεαμηνα γινονται, και δεκαμηνα το πλειστον, ενιαι δε επιλαμβανουσι και του ἑνδεκατου μηνος. h. e. *reliqua animantia omnia vno modo partum perficiunt (vnus enim omnibus praefixus eſt partus terminus,) ſoli vero homini, ex animantium numero multi. Etenim et ſeptimeſtres et nonimeſtres eduntur infantes, et vtplurimum decimeſtres: quaedam vero vndecimo quoque menſe pariunt.* Quae verba velut ſumma eorum ſunt, quae HIPPOCRATES *ſuis de partu ſeptimeſtri et octimeſtri.* ac aliis, vt *de natura pueri, libris;* tradiderat. Non inquiremus iam, num quid vere de partu animalium iudicarit philoſophus; nec de eo erimus ſolliciti, an iuri octauum menſem ex hoc negotio excluſerit; (cum infra his de

de rebus nobis ſermo ſit futurus;) in illam ſolum humani partus indolem animum conuertemus, qua diuerſi admodum eius termini proponuntur, cui quidem ſententiae fides diu fuit habita, nec qui de eius veritate dubitarent, ſunt reperti. Poſtea vero quam renatis litteris in veritates altius inquireretur reperti ſunt quibus hypotheſeos huius veritas vacillare videretur.

VI.

Non dubitatur an diverſum ſit partus tempus.

Nolumus autem quemquam in ea eſſe opinione, ac ſi homines alios ſeptimo, octavo alios, nonnullos, eosque plurimos, nono, decimo ac ſequentibus aliquot menſibus, in lucem fuiſſe editos, valde ſit dubitatum. Plane enim coecos, ac eius quod vbiuis obuium eſt, negligentes, fuiſſe oporteret. Verum de eo magnas lites mouerunt, annon reliqua omnia partus tempora, praeter nonum menſem ac decimi initium, pro ſpuriis, ac a cauſſa quadam praeternaturali profectis, ſint habenda.

Sed an id ſecundum naturam eueniat, ambigitur.

VII.

Definitur legitimi partus termini vox.

Vocamus vero cum HIER. MERCVRALI *Praelect. Piſanis, tractatu de generatione hominis cap. XXIX.* illud tempus, legitimum partus momentum, inquo foetus non modo iam abſolutus eſt et confirmatus ſecundum

cundum totum et omnes ſui partes, (ſaniori quidem ſenſu) verum aptus eſt, vt extra vterum viuere et diu et ſanus valeat; et proinde cum experientiſſimo DE LA MOTTE, in *Traité complet des accouchemens liv. I. chap. XXVII* dicimus infantem termino natum legitimo, *quand il eſt en etat, de ſe conſerver la vie, et de prendre le ſain de ſa nourrice en quelque tems que la mere accouche*: *ſi eiusmodi eſt, qui vitam ſibi conſeruare poſſit et nutrimentum accipere a nutrice, quocumque tempore mater puerperium ſubierit.*

Et infantis legitimi.

VIII.

Quid menſis vocabulo denotetur veteribus.

Attingenda quoque, ut omnia eo rectius explicari queant, illa lis eſt, cui menſium diſcrimen originem praebuit. Diſceptatum nempe ex omni poſt HIPPOCRATEM fuit ſaeculo, quodnam menſium genus, lunariumne an ſolarium, HIPPOCRATES in ſuis monumentis intellexerit. Si GALENO *in Epidem. Comm. VII. c.* 29. fidem habemus, in partus negotio intelligi menſem, qui triginta dies capiat, conſtabit. Verum, vt haec ita haud comparata eſſe doceamus, duo HIPPOCRATIS loci ſufficient. Alter horum ex libri *de ſeptimeſtri partu* initio deſumtus ſic ſe habet: *οἱ δε ἑπταμηνοι γινονται εκ των ἑκατον ἡμερεων και ογδοηκοντα, και δυο, και προσοτος μοριȣ.* Quibus nonniſi lunares ſiue eos periodicos ſeu ſynodicos ſeu illuminationis, ſeu adparitionis accipias, intelligi, facile adparet. Alter ex *libro de principiis*, vbi *εχει δε*, ait, *και το ἑπταμηνον γενομενον*

μενον τρεις δεκαδας ἑβδομαδων, ες δε την δεκαδα ἑκαστην ἑβδομηκοντα ἡμερας, τρεις δεκαδας δε ἑβδομαδων, αἱ συμπασαι δεκα καὶ διακοσιαι. Quo quidem loco ſolares, ſeu triginta dierum menſes, indicari, adeo clare patet, vt ſi haec vlterius illuſtrare animum inducerem, diei lumen inferre velle merito exiſtimarer.

VIIII.

Hippocrates explicatur.

Sed inquies, aut fallendi alios ſtudio; aut ſibi ipſi non conſtante animo, HIPPOCRATES αμφιβολικως menſis voce vſus eſt. Verum, fallendi ſtudii crimine alias conſuetus et vbiuis obuius ac perſpiciendus candor ipſum facile, ſpero, abſoluet. Nec ſibi quod ipſi non conſtiterit, in hoc incuſandus videtur homo grauiſſimus, cum alia ſubſit cauſſa, cur diuerſa menſis genera admiſerit. Falſa haec nititur hypotheſi. Videlicet cum lunae olim ac ſoli, tum generatim, tum in partus praeſertim negotio, magnam in humana corpora vim tribuerent; alios foetus ſole, luna alios ξυντρεφομενους, *connutritos*, adpellabant. Cuius rei teſtes plurimi ſunt HIPPOCRATIS loci. Ac lunae quidem dominio ſubiectos eſſe, huiusque vi in vtero increſcere, putabant poſt menſtruas ſtatim purgationes conceptos. Illos vero, qui alio quocumque tempore conceptionem ſubierant, ſole regi ſibi perſuadebant; indeque horum partus tempore ſolaribus, illorum, lunaribus menſibus metiebantur, egregie id explicante P. BARRA *de veris partus humani terminis lib. I. C. V.* qui certe tantum, quantum vllus medicorum, operae in eo

poſuit,

poſuit, vt verum HIPPOCRATIS ſenſum in hac materia erueret, et pugnari viſa loca inter ſe conciliaret.

X.

Quot dies nos menſis voce deſignemus.

Non quidem inſtituti noſtri ratio poſtulauit, vt horum mentionem iniiceremus, tamquam de iis in hac diſſertatione pluribus expoſituri; ſed quoniam haec P. BARRA expoſitio rarior eſſet inuentu, multum tamen lucis HIPPOCRATI foenerans; ac vt declarandi nobis anſa praeberetur, nos menſis vocabulo triginta dies complecti, et ab eo menſe qui vltimus in geſtationis menſium numero eſt, licet ille aut inchoatus, aut fere completus ſit, infantem nunc ſeptimeſtrem, nunc decimeſtrem, etc. adpellare. Quibus generatim nunc praemonitis, ad ipſum nos negotium conferimus, vt, quam animo concepimus ſententiam, explicemus. Perficiemus id eo ordine, vt primum argumenta, quibus commoti ſic ſtatuimus, proferamus atque exponamus; dein argumenta eorum, qui pro contraria comparent ſententia, adferamus, et pro ingenii viribus confutemus.

CAPVT II.

De cauſſis, ſecundum naturam quoque partus terminum incertum reddentibus.

I.

Quo grauius molimur negotium, quoque acutioribus ac pluribus cum aduerſariis nobis congrediendum

diendum eſt; eo magis operam nobis dandam eſſe intelligimus, vt tot dubiorum ac contentionum phalangis obuiam ituri, non figmentis ingeniique luſibus pharetras noſtras inſtruamus, ſed veritatibus ex ipſa rerum natura depromtis, ac, quantum obſcuriſſimi negotii indoles permittit, in apricum prolatis, aciei ac conflictui nos committamus.

Et foetus et matris conditio expendenda eſt.

Rite itaque de tantae in partus negotio variet tis cauſſis cogitanti mihi, duorum momentorum praecipuam rationem habendam eſſe, vero factum eſt ſimillimum; nimirum, quo mater primo, dein, quo embryonis ſeu tenelli in vtero foetus partes ſint habitu. Et quidem adeo vtriusque conditionem obſeruandam eſſe ſemet mihi magnopere probauit, vt, ſi potior alterutrius habeatur ratio, iam nullum ſani coloris iudicium enitere poſſit. Non vereor, lectores, ne eruditi criminis reus peragar, quod nullum coeli conſtellationibus locum tribuerim; aut vim numerorum ad idem aduocauerim; cum, ſi quis credulus aut ſuperſtitioſus hanc me ob cauſſam accuſare audeat, facile vnius criminationes mille defenſoribus me retundere poſſe confidam, et haec eius ſint generis, vt prudens quilibet non poſſit, quin ſummo eadem habeat ludibrio. Vnum fortaſſis eſt quod haud paucos patronos inueniat; maſ-

Maſculini ſeminis ad futuri hominis materiam ſymbola.

culini in hoc negotio ſeminis ſymbola, qua ex eius, femineique ſeminis, in coitu confluentis ac mixtionem ſubeuntis, materia, foetum prodire nonnullis viſum eſt. Etenim, cum multa

in liberis ſaepius patribus ſimilia tum corpus tum animum deprehenderent; ac liberos nonnunquam ad illos morbos valde pronos conſpicerent, quibus patres laborarant: quod praecipue vrget cum aliis VIDVSSI, mox citando libro *pag.* 132 *ſq. cap. IV)* non dubitarunt pro certo habere, aliisque rationibus confirmare, ſuam, quoad molem ſeu materiam in partu humano ſymbolam maribus deberi. Aſſertionis huius patronos ſemet cum DIEMERBROECKIO *in Anatomia*, profeſſi ſunt Galli Italique non ignobiles, vt LAMI, *Traité contre les Ovariſtes*, DE LA MOTTE *in ſuis diſſertations ſur la generatione etc. cap. II.* quod inſcripſit *de la conception par l' aſſemblage des deux ſemences pag.* 41. *ſq.* IO. HIER. SBARAGLI *in dubiis de viuipara generatione*, paſſim. VIDVSSI in ſuis *Motiui di dubitare intorno la generazione dé viventi ſenſitivi ſecondo la commune opinione de moderni.* Verum vt horum argumenta aliquot praecipua facile ac paucis conuellit acutiſſimus BOHNIVS, *circuli anatomico-phyſiologici progymnaſmate I. c.1.* (cum quo faciunt F. MAR. NIGRISOLI *conſiderazioni intorno alla generazione dé viuenti etc.* GRAAFIVS *de mulierum organis*, BERGERVS *de natura humana libro*, PAITONVS *in diſcorſi della generazione dell' uomo*, VALLISNERIVS *in hiſtoria generationis hominis et animalium*, Italice ſcripta, quae in *Tomo diuerſor. oper. eius IIItio* continetur) ita reliqua quae in eius patrocinium ex cogitari

a multis defenſa

a multis vero rationibus grauiſſimis reiecta.

cogitari poſſe videntur, confutatu ſunt facillima.

Leeuwenhoeckii ſententia proponitur.

Mutata vero nonnihil ratione, eam, qua ad futuri foetus materiam a mare ſymbolam conferri creditur, ſententiam, tuetur cum aſſeclis ſuis LEEVWENHOECKIVS, cuius placita illuſtriora fortaſſis ſunt, quam quae ſilentio praeterire liceat. Is enim, quum in ſemine maſculino oculo armato vermiculos conſpexiſſet, non dubitat pro certo adfirmare, ex his, velut *ex nucleo ſeu medulla pomi, arborem*, recito verba eius, *prodire hominem*. Iungit his eas a ſe inſtitutas obſeruationes, quibus e vix ineundo beſtiolarum ſeminalium numero in matricem delato, poſt aliquod temporis interuallum vnum tantum alterumue, (reliquis haud dubie deuoratis) ſuperſtitem vidit. Ne illam quidem litem nunc attingemus, numquid vere ita comparatum ſit vt vermiculi illi adſint, magnis vtpote hominibus pro adfirmante, nec incelebribus pro negante parte comparentibus: nec, an facetiſſimae illae deuorationes, de quibus modo diximus, quasque LEEVWENHOECKIVS in *Anatomia* ſua *et contemplationibus* in epiſt. ad regiam ſocietatem Londinenſem (quae incipit *pag.* 149. quaeque tota de ouariis et de vermiculis ſeminis maſculini agit) proponit, apud animum concipi poſſint, expendemus; nec

Leeuwenhoeckii a Andryo correcta ſententia explicatur.

denique lectu admodum iucunda, quae ANTRY libro *ſur la generation des vers chap. XI. p. 196. ſq.* narrat, vermiculi maſculini ad ouarium itinera, noui hoſpitis ingreſſum

 portae

portae per quam ingreſſus fuerat per caudam renitentem factam obfirmationem, et ad vterum deſcenſum, morabimur; cum haec ita ab ipſo narrentur, vt vix iudicare poſſis, ſerione rem, an per iocum, tractet auctor ingenioſiſſimus. Etenim, cum ipſi ſyſtema Leeuwenhoeckianum mirifice placuiſſet, non tamen ouaria muliebria negare poſſet, quum LEEVWENHOECKIO vſu ſaepe venerit, vt, quae alii manibus palpare ob magnitudinem poterant, ipſe ne oculo quidem armato perſpicere quiuerit: dicto libro, *Il n' eſt point neceſſaire*, ait, *de ſe declarer avec* LEEVWENHOECK *contre la doctrine des ovaires, et des oeufs, et de dire, qu'il n' y a ordinairement dans toute la matrice qu'un ſeul point propre a entretenir et a nourrir lever pſermatique; en ſorte que de tous ces vers, il n' y a que celui qui vient a rencontrer ce point, lequel croiſſe et devient foetus; et que les autres meurent enfin faute de nourriture, comme des grains qui ne ſont pas en bonne terre. Il eſt plus naturel de ſuppoſer le ſyſteme des oeufs, et de leur donner ſeulement un autre uſage, qui eſt premierement de recevoir, et puis d' envelopper et de nourrir le vermiſſeau.* hoc eſt breuiſſime; *Non eſt quod cum Leeuwenhoeckio oua et ouaria reiiciamus, et ſtatuamus, vnum tantum aliquem in tota matrice locum aptum eſſe ad retinendum nutriendumque vermiculum, ad quem qui perueniat horum, foetus euadat, reliquis, deficiente nutrimento, haud ſecus ac grana in ſterile ſolum coniecta, perire coactis: ſed, vero longe ſimilius eſt, admittere oua, alio ipſis vſu tributo, vt videlicet recipiant*

nut ir-

Leeuwenhoeckiana et Andryana ſententiae ex obſeruationibus confutantur.

nutriantque beſtiolam hanc. Solum quae ad Leeuwenhoeckianam hanc tam, quam Andryanam hypotheſin euertendam, longe clariſſima eſt, quam RAIVS *in ſua ſynopſi methodica animalium quadrupedum*, vbi de animalibus in genere agit, *p.* 40. memoriae prodidit, hiſtoriam, ex *Actis philoſ. reg. ſocietatis Lond. Num.* 147. *Sect.* 4 eius verbis huc adſcribemus. *Caniculae cuiusdam grauidae foetus vtero incluſi, ictu violento exanimantur, ſubſequitur carnis, aliusve putridae materiae et purulentae ſat ampla per pudenda euacuatio. nec ita multo poſt eadem canicula denuo grauida facta, ventrem deformem habere obſeruabatur. Mortuam, (nec enim diu ſuperuixit, dominus eius, vir generoſus Oxonium mittit diſſecandum. Vteri aperti cornua, oſſibus, muſculis firmioribus, et craſſiori cute foetuum mortuorum, (quorum nonnulli naturali ſitu collocati, ſceletis adhuc integris reſtabant, oſſium duntaxat interſtitiis carne muſculoſa et cute repletis) adeo ſuffarcinata reperiebantur, vt impoſſibile plane eſſet vllam omnino, non dicam materiam craſſiorem, ſed vel vaporem quidem auramue ſeminalem ad ouaria penetrare aut aditum inuenire. Oua itaque foecunda, ſecunda hac ingrauidatione foecundata, cum nullum in vteri cornibus locum invenirent, in abdominis cauum compulſa ſunt, vbi meſenterio, renibus, affixa reperiebantur; duobus tantum folliculis, tenui ductu intercedente, vtero connexis. Hi, vt coniicio, in*

cornua primo delapſi, et magnitudine aucti, ob loci anguſtias iterum expulſi et retrocedere coacti ſunt. reliqua tria oua ſeu foetuum folliculi, cum nullus omnino initio in cornibus locus ſupereſſet, admiſſa non ſunt, ſed in abdomen prolapſa. Membranae, embria continentes, tenuiſſimae erant, et animalcula in iis contenta, ob inopiam, fame enecta. Qui plura deſiderat Obſeru. 110. *An.* 1. *Ephemer. German.* nec non *Acta Phil. Anglic. Num.* 192 *p.* 479 *legat.* hactenus RAIVS. Quae ſane hiſtoria ad veritatem reperiendam tanti eſt, quam quae maxime. Tubae enim Fallopianae, hunc in modum infarctae, nihil ſeminis maſculini ad ouaria peruenire demonſtrant, cum canis, his viis arctiſſime clauſis, tamen denuo foecundata fuerit. Ex ouario itaque, quae ſola hic via eſt relicta, prodierunt, proinde vermiculus materiem ipſis haud ſuggeſſit, ſiue Leeuwenhoeckianam ſiue Andryanam hypotheſin aduoces, et ante admiſſum canem in femina adfuerunt catuli, nec e virili ſemine prodierunt. Quibus ſi ſatisfactum haud eſſe aduerſariis, aliquis exiſtimet, legat RVYSCHIVM *obſeruat. anat. chirurgicarum XXIIda.* de muliere quadam narrantem, quod cum grauiſſimis partus laboribus fere enecata eſſet RVYSCHIO in auxilium vocato, repertum ſit, *membranam hymenem,* ſunt verba RVYSCHII, *eſſe integram, valde craſſam, et a foetus capite exitum quaerente foras extenſam. Hoc viſo,* ait porro RVYSCHIVS, *incidendam eſſe dictam membranam iudicaui, quam operationem inſtitui etc. ſed fruſtra excluſionem foetus expectauimus,*

nimus, propter alteram membranam craſſam, vulnam profundius claudentem, foetusque exitum impedientem. his diſſectis ſanus vegetusque prodiit infans. Legantur porro quae *Ephemerides Germanorum anno III obſ.* 173 narrant, puellam carbonibus viuis inſidentem, ſomno captam, inque carbones delapſam, inguina ita ambuſſiſſe, vt vix, per quod vrinam excerneret, foramen, poſt curatam ambuſtionem, eſſet relictum. quae tamen, licet vix primis vaginae labris admittere marem potuerit, impraegnata. foetum in lucem edidit rectiſſime ſemet habentem. Vt taceamus foetus in ouariis haerentes repertos, magno numero obſeruatos. Sed vt nunc pateat, quibus perſuaſi argumentis tantum foetui eiusque partium conditioni deberi in explicandis tot diſcriminibus ſtatuamus, age, ordine ſingula proponamus.

II

Tota futuri foetus delineatio iam in ouulo adeſt.

Primum vero in his exponendis locum, merito tribuimus ſententiae tot acutiſſimorum virorum inſtitutis ſectionibus, curatisque tenerrimorum foetuum inſpectionibus, referendae, qua totam futuri foetus delineationem non longo admodum temporis a conceptione interuallo conſpexerunt, et inde in ouulo, omnia et ſingula vel minimorum artuum ſtamina, iam adeſſe, confecerunt. Microſcopiorum viſusque noſtri imperfectioni tribuendum eſt, quod rudiores, atque artubus deſtitutae primae foetus ſtaminum lineae fuerint conſpectae;

 ctae;

ctae; cum ſemet mihi magnopere probet, in ouuli huiusmodi humani anguſtiſſimo ambitu, ſi femella ex eodem ſit proditura, denuo deliteſcere ouula, ſui ſimilia rurſus continentia, adeo, vt hic in infinitum fere progreſſus pateat. Habemus nobis plane ſuffragantem ANT. VALLISNERI in *Parte III Oper. diuerſor. Part. II cap. XIV* initio hanc ſententiam neruoſe admodum deſcribentem, cuius deſcriptionis verba digna ſunt quae hic adſcribantur. *Pare a prima viſta incredibili coſa, et piu de bizarri poeti, che de' ſavi filoſofanti degna, il dire, que dutto il genere humano ch' è ſtato, ch' è, e che ſura ſino al finire de' ſecoli, ſteſſe rinchiſo nelle Ovaje d' Eva, di manierachè, quando l' Altiſſimo creó la gran Madre dalla coſta d' Adamo, poneſſe in eſſa nello ſteſſo tempo vn numero d' nova, al noſtro intendimento, infinito, altre delle quali i maſchi, altre, le femmine conteneſſero: e di pui nelle nova delle femmine nascondeſſe altre nova, e poi altre, che conſervaſſero in ſe l'uno, e l' altro ſeſſo, e coſi di mano in mano nelle ſeguenti; dimanierachè in queſto ſiſtema conchiudere ſi poſſa, che Eua nelle ſua ovaie tutta quanta intera la poſterita teneſſe inuiluppata, e riſtretta, lo che parimenti ſi dice di tutte le piante.* hoc eſt breuiſſime: *Incredibilis, ac poetis quam philoſophis dignior eſt primo intuitu res, dicere quod omne praeteritum, praeſens, et ad ſaeculi vſque conſummatioem futurum genus humanum, in Evae contentum fuerit ovario. ita, vt Deus ex coſta Adami Euam creans, in eandem repoſuerit infini-*

tam

tam noſtro captu ouulorum tum maſculinorum tum femininorum ſeriem, ac, quod maius, in feminis natis rurſus alia oua vnius alteriusue ſexus, et ſic vlterius. Quo quidem modo conficere licet quod Eua in ouario ſuo omnem quae interiit poſteritatem continuerit, quod pari modo de omnibus beſtiarum primis femellis ac omnibus plantis licet pronuntiare. In cuius rei argumentum, ſi fidem ſuperare noſtra videatur hypotheſis, adferemus incredibilem illam vermiculorum beſtiolarumque paruitatem, qua oculo armato quidam academiae regiae Lutetienſis ſocii conſpexerunt corpuſcula viuentia adeo parua, vt, ſi eorundem ſeptem circiter et triginta millia in vnum congerantur, magnitudinem acori non excedant. vt ſilentio inuoluamus quod VALLISNERIVS dicto loco numero *6. p.* 219. adpoſite admodum; *ogni,* ait, *corpo è diuiſibile in infinito,* et obſeruationes microſcopicas LEEVWENHOECKII dicto capite *num.* 3. *p.* 217 prolatas, *quibus ad acad. regiam Lond. in epiſtola die* 13 *Iunii* 1686 *data, ſcribit, ſe in vno frumenti grano vidiſſe tres diſtinctas plantas cum foliis et radicibus, et quod maius adhuc, ſibi diligenti obſeruatione exploratum eſſe, ſingulum ſecalis granum quatuor principiis recentium plantarum inſtructum eſſe;* et in alia quadam, LEEVWENHOECKIVS, die XI Iunii 1686 data, *in praecedenti,* ait, *mea epiſtola dixi, me in vno hordei grano, quinque diſtincta plantarum principia obſeruaſſe. Notum vobis facere omittere nequeo, me poſt illud tempus*

hordei obſeruaſſe grana, in quibus ſeptem plantarum principia obſeruabam, ac inter multa vnum habebam hordei granum, in quo octo diſtincta plantarum principia obſeruabam. Mitto admirabiles illas, paſſim in LEEVWENHOECKIO obuias, beſtiolarum, granis arenae infinite minorum, obſeruationes. Sed ne longo nimis a foetibus ex ouariis prodeuntibus digrediamur, nunc obſeruationibus cel. RVYSCHII, qua in delineandis embryonibus, qui haud diu extra ouarium erant commorati, diligentem admodum ſe praebuit vir celeberrimus, *Theſaur. Anatomicor. VIto, Tab. I. et III* fruemur: priori quidem exhibente rudimentum tenelli embryonis humani, pediculi magnitudine; dein aliud rudimentum ad ſeminis aniſi magnitudinem accedens, cui ſimilem inter praeparata ſua, admirabili induſtria nec paruo numero collecta, aſſeruat Praeſes celeberrimus, tum alium, eiusdem fere magnitudinis; cuius tamen caput adhuc cum reliquo corpore confuſum; poſt alium, paullo maiorem, cuius caput a reliquo corpore iam diſtinctum, cuiusque artuum rudimenta in conſpectum prodeunt adinſtar minimorum tuberculorum; (qualem aliquoties, me ſpectante ex praeparatis ſuis praetioſiſſimis produxit ac monſtrauit, quem honoris cauſſa modo nominaui, HEISTERVS experientiſſimus, et cum antecedenti foetu in noua compendii ſui anatomici mox proditura ecdoſi aeri inſculpi curauit;) denique quemdam digiti tranſuerſi magnitudine, in quo praeter caput a reliquo corpore diſtinctiſſimum, artuum rudimenta tuberculorum

ad

ad inſtar maiorum, prominent. Poſterior Tabula viſui obfert embryonem praecedenti paullo maiorem, in quo manuum aeque ac pedum digiti adparent diſtinctiſſimi, ita, vt huius perfectionis cauſſa hunc ſe pro *foetu* habere adiungat RVYSCHIVS. Quo quidem vocabulo ille, proui ex his adparet, ſecus ac fieri ſolet, vtitur, dum homunculum, cuius artus nondum omnes in conſpectum prodeunt, *embryonem* adpellat. Quod tamen diſcrimen, quoniam nec alii in his vocibus obſeruarunt medici, ſed hominem vtero concluſum, nunc *embryonem*, nunc *foetum*, nonnunquam *partum*, adpellarunt; nos ſubinde etiam poſthabuiſſe, nemo arbitror, aegre feret. Sed mirabere forſan, lector, nos Ruyſchianos hoſce embryones pro noſtra proferre ſententia, cum prima fronte iidem huic non leuiter aduerſentur. Etenim, hi rudem primo indigeſtamque molem, dein eandem paullo magis elaboratam, ac denique perfectam, oſtendunt, ita, vt velut ex chao hocce formentur, ſeu eidem quaſi adnaſcantur, ſingula membra. Sed primum reſpondemus, notabilem hic paruitaten omnibus partibus cognoſcendis haud leuiter obeſſe: dein, partium mollitiem ac teneritudinem ſingularem, perficere, vt minimae partes in conſpectum prodire et ab inuicem diſcerni haud poſſint. hac enim fit, vt omnia marceant quaſi, flaccida ſint, ac collabaſcant, cum haec praeſertim foetuum ſtamina ab humorum motu ſint deſtituta, quippe quae vitale robur, pro illius vitae ratione, iam deſeruit. Denique largiemur, extremas haſce a corde longius diſtantes partes, non aeque cito,

ac bracchia, femora, aliquam, eamque notabilem recipere magnitudinis augmentationem; vnde aliis quidem ſerius perficiuntur, non creantur tamen, aderant enim iam antea. Sed, quod longius a corde aberant, nec ad vitam agendam magnopere pertinebant, inde tardius easdem perfectionis ſuae faſtigium adſequi embryonis non magnopere intererat. Haud ſecus ac in plantis comparatum eſſe videmus, vt v. g. in fabis, tota iam conſpici poſſit futurae plantae figura, licet ea nondum ſit expanſis omnibus ramulis, ac foliis explicatis conſpicienda, quae accedente leuiſſimo ſucci nutritii adpulſu, iuſtam et formam adipiſcuntur et magnitudinem. Quae quidem productio tam ſimilis eſt noſtrae, quam quae ſimillima. Etenim ſimulac illa ex ſolo caput exeruit, ſeque priſtinis exuit carceribus, ſtatim in conſpectum cotyledones inſignis prodeunt magnitudinis, ita, vt de reliquo in altum excreturo plantae corpore, ſi horum magnitudinem reſpicias, nihil cernatur; cuius tamen delineatio, antequam legumen illud ſolo crederetur, iuſto adhibito artificio, clariſſime ſemet viſui obferebat. Plane enim nullam olim creditarum coagulationum, nouarumque creationum, ideam, me apud animum concipere poſſe fateor, neque eamdem aliis conceptu facilem, futuram arbitror.

III.

Conſtitueramus iam apud animum, data occaſione eorum argumenta prolixius expendere, qui pro foetu in ouulo ante conceptionem haud exiſtente

ſtente pugnant: ſed quoniam haec diſputatio prolixior videbatur quam quae paruo exponi poſſit ſpatio, hoc loco ſententiam noſtram indicaſſe ſufficiat, cum alia fortaſſis haud ita multo poſt ſemet obſeret occaſio his pluribus exponendis apta. Conſulto enim prolixitati ſtudentes videri veremur. Noſtra cum praeterea non magnopere interſit, vtrum Leeuwenhoeckiano Andryanoue, an Hippocratico, aut alio quocunque ſyſtemate poſito, foetus a matre diſtinctiſſima indoles explicetur, cum eamdem certo certiorem eſſe, obſeruationes omni dubio eximant, nunc foetus habitum eiusque diuerſam a materni corporis indole diſtinctiſſimamque ſaepe conditionem contemplabimur. παράδοξον quidem ab initio videtur, cum, quidquid recipit alimenti, foetus a matre accipiat, perhibere, aliam eſſe corporis infantilis atque materni conditionem, et a matre, corporis habitu diſſimillimum infantem in lucem prodire poſſe. Sed quemadmodum videmus optimo ſemini vſu venire, vt, tametſi in deteriorem detur ſegetem, tamen non degeneret in aliquod a ſua bonitate alienum, vtque, licet aridiſſimae ſaepe effoetiſſimaeque concredatur telluri, ſuam ſibi nihilo ſecius vindicet praeſtantiam; ita in hominibus rem pari modo euenire conſpicimus. Etenim primo, ſunt, qui a robuſtiſſimis ſaniſſimisque matribus nutriti, debiles tamen miſerique in lucem prodeunt: ſunt tamen quos omnes languentibus vtpote morboſisque matribus edendos, miſeros imbecillesque futuros augurantur, qui robuſti

Foetus habitus a matre diuerſum ac ſeorſum conſiderandum eſſe.

robuſti ac ſine vllo morbi ſenſu eduntur poſtmodum atque adoleſcunt. Dein obſeruationibus plurimis euictum eſt atque demonſtratum, gemellos vna geſtatos, partim diuerſo temporis interuallo perfectos in lucem fuiſſe editos, aut certe edendos, cum alter horum perfectionis ſuae culmen nondum ſit adſequutus, partim quod ſimul quoque editi gemelli tam diſſimilis fuerint roboris, vt, cum alter vegetus ac optime ſe habens huius lucis vſura frui ceperit, alter aeger prodierit ac morbis inſigni modo adfectus. Hiſtoriam haec egregie illuſtrantem memoriae prodidit obſtetrix non ignobilis, et vltra ſui ſexus ac vitae generis conditionem docta, LOVISE BOVRGEOIS *in arte ſua obſtetricia*, gallice primum ſcripta, dein noſtro idiomate aliquoties edita, (*edit. ger. Hanouienſis part. I Obſeru. VI*) quae eſt huiusmodi. Se ad mulierem ſeptimo eius geſtationis menſe fuiſſe accerſitam, et cum partus dolores horam excluſionis imminere docuiſſent, primum filiolae caput exitum fuiſſe molitum, cuius totum corpus adeo durum tactu erat, vt LOVISA petrefactum foetum in lucem proditurum eſſe ſuſpicaretur. Quae cum tota prodiiſſet, filiola fuit, viua quidem, ſed plane hydropica, ita, vt ex aquis iam putrefactis gangraenoſum colorem contraxiſſet. Ac licet ſatis magna eſſet, tamen vteri tumore alium adhuc foetum intus latere ſuadente, derepente, ac vix debito modo hoc foetu focillato, aquae profluxerunt denuo, quas confeſtim ſequutus eſt puer robuſtus ac vegetus. Tanta autem flauae, ac quae

obſeruationes id euincunt.

putredinem

putredinem iam contraxiſſet, aquae copia hunc eſt comitata vt fere amphoram repleret. Ac puella quidem breui poſt diem ſuum obiit, ſed puer per aliquod temporis ſpatium ſuperſtes manſit. Quae hiſtoria magni ſane ad ea, quae diximus, illuſtranda eſt momenti. Oſtendit ſiquidem, cum mater gemellorum, hydrope vere laborarit, quem, vt ipſa confitebatur, immodico aquae potu ſibi contraxerat, foetum, ſuum ſibi adverſus materni ſanguinis iniurias robur vindicare, nec puerum hunc quidquam morbi ex infectiſſimis quibus innatabat humoribus, contraxiſſe. Haud ſecus ac videmus homines imbelles ab iis alimentis male haberi, quae homini ruſtico aut alii cuiuis robuſto, non ſolum non obſunt, ſed in nutrimentum quoque abeunt. Vnum fortaſſis, ne quid diſſimulaſſe videamur, eſt, quod nos premere prima fronte ſuſpicamur; videlicet quod BOVRGEOISIA referat, vaſa ad puellam abeuntia referta fuiſſe ſanguine flauo, quum ea, quae cum puero cohaerebant, ſanguine florido eſſent turgentiſſima. ex quibus fere confici potuiſſet, hic partialem quemdam vteri hydropem fuiſſe, nec ad puerulum eumdem pertinuiſſe. Sed cum doctiſſimorum medicorum diſputationibus demonſtratum ſit, ex liquore amnii alimenti ſui partem foetum recipere, adeo, vt P. STALP. *van der* WIEL, ex duobus quibusdam exemplis editorum absque funiculo vmbilicali infantum, peculiari ad *nutritionem foetus* dedicata *diſſertatione* foetum per os ſolum nutriri iuerit euictum; dein inſignis humorum ad putredinem iam ſummam inclinantium

um quantitas adfuerit, adeo, vt exercitatiſſima obſtetrix tantam aquarum molem ſtupuerit; longe eſt euidentiſſimum, etiam in alterum hoc foetus habitaculum, hydropem ſuam exercuiſſe ferociam; foetum autem, quod vaſis eſſet robuſtioribus, non abſorbſiſſe hoc venenum, ſeu in minima admiſiſſe vaſcula. Quare hic liquor in tunicae amnios cauum ſe exonerare fuit coactus, vnde tanta eius moles dubio procul eſt deriuanda quae in puellulae partu non animaduertebatur. Miratu proinde digniſſimum, ex infenſiſſimo liquore, et cui vix admixta laudabilis ſeri portiuncula eſſe potuiſſe videtur, ſanam tamen carnem potuiſſe confici. Hoc autem fieri poſſe, tam hic, quam alii foetus, demonſtrant, et exemplis clariſſime doceri poteſt. Ita enim in toto humano corpore ex vno liquoris genere infinita alia ſegregari poſſe animaduertimus, et cum perſpiciamus, ex ſanguine, cui reuera particulae vrinoſae, bilioſae, chyloſae, aliaeque infiniti diſcriminis una in mixtione inſunt, tamen ſuo loco vrinam, bilem ſecerni, ita, vt nec ad muſculos bilis aut vrina, nec ad veſicam vrinalem ſerum alibile abeat; in hoc negotio ſolum vaſorum colatoriorum indolem reſpiciendam eſſe, intellectu eſt facillimum. Cuius rei rationes, aut quo eandem modo concipere liceat, vt proponamus, non magnopere videtur neceſſarium, cum cel. BERGERVS id ſibi ſumſerit negotii *de natura hum. Lib. I. c. VI. p.* 120 *ſqq.* ne BOHNIVM, BOERHAVIVM, MICHELOTTVM aliosque commemorem, et nobis, ne ad res aliunde demonſtrandas temere

temere dilabamur magnopere ſit cauendum. Ac ne corollarium quodpiam poſthabuiſſe videamur, etiam hic a LOVISA prolatus puer in exemplum partus ſeptimeſtris eſt allegandus. Sed, infauſtum, inquies, exemplum, etenim non ita multo poſt fato functus eſt. At vero primum, hunc per ſuum robur, ſi matris morbus ipſi non obfuiſſet, (quod, quam magnum ſit ad hanc rem momentum paullo poſt docebimus) rectiſſime viuere potuiſſe, diſerta LOISAE verba indicant, quando, *poſt tres*, ait, *dies, curate inſpexi tenellum puerum, et notaui in toto corpore cutis flauedinem, quae tamen ea aetate frequentiſſima infantibus eſſe ſolet, cum ceterum functiones corporis naturales quam rectiſſime ſe haberent.* Dein etiam mortis cauſſam ſubiungit, *ſed tanta,* inquiens, *repletum erat humorum viſcoſorum colluuie, vt viuum eundem ſeruare, omni licet opera adhibita, plane eſſet impoſſibile.* Facile eſt etenim intellectu, ex tanta putridorum humorum mole, inque tanta vteri preſſione, fieri non potuiſſe, quin et immane quantum diſtenderetur ventriculus, et fibrillae eius adhuc tenerrimae, ex putredine, quem humores iſti contraxerant, ingratis modis adficerentur. Neque hoc ſolum, licet ſatis memorabili atque graui, exemplo, cauſſae noſtrae patrocinium quaerimus, ſed alia etiam ad manus ſunt, quae eandem tuentur P. PORTAL *in arte ſua obſtetricia* gallice quidem ſcripta, ſed cuius traductio belgica nobis tantum ad manus pervenit, ſub titulo *de Practyck der Vroed-Meeſter en Vroed Vroumen, Amſtelod.* 1690. 8.

Obſeruat. LXXIV. habet exemplum hydropicae grauidae, gemellosque nono circiter menſe geſtante, quorum prior fuit puella, quae ex PORTALII relatione, *ad finem perfecta et bene formata, candida, ſed mortua, attamen ſine vlla corruptione:* poſterior vero, filiola itidem humoribus innatans, quod quarto iam quintoue geſtationis menſe eam extinctam fuiſſe ex membrorum magnitudine iudicare liceret, *erat,* eius verbis, *vergann, dat de deelen nit meder aan malckanderen hongen. Ik haalde et by de Voeten, en trok de ſtuken van een als verrot Vlas.* h. e. *conſumta, vt ne partes quidem inter ſe cohaererent. Apprehendens illam pedibus, lini inſtar putridi partes diſſolvebantur.* Quod quidem phaenomenon non potuit non cauſſarum huiusmodi rerum ignarum PORTALIVM in ſummam admirationem abripere, vt in haec verba *p.* 290. erumpat: *'t' is egter verwonderlyk te ſien, dat in een holligheyd, als de Lyfmoeder, two kinderen kunnen upgesloten zyn, dar het eene van verrot is, en het andere geſond in alle ſyn deelen, en nogtants dood.* h. e. *mirabile eſt, in vna vteri cauitate, duos foetus contineri poſſe, altero putredine infecto alter oomnes partes perfecto et tamen mortuo.* Habet *idem anctor obſeruationi LXXX* exemplum mulieris tresembryones geſtantis, quorum vnus fuit filiola, quae primo loco viua ac vegeta prodiit, reliqui duo, quorum funiculi vmbilicales in vnam placentam terminabantur poſt a P. PORTALIO in lucem ſunt producti, ita quidem, vt vtroque mortuo ac tenello, altero tamen liceret

ceret annotare, primo, quod altero inſignius iam augmentum cepiſſet, dein, magis iam minore, a putredine corruptus eſſet. Quae omnia iterum diuerſiſſimum ac pecularie m foetuum habitum animaduertendum eſſe, clare monſtrant. Pari modo multi obſeruationum ſcriptores referunt de pluribus liberis vno partus termino excluſis, quorum aliquipaucis a partu diebus fuere extincti; aliqui vero vitam ad plurimos dies prorogarunt. Narrat ex. gr. F. MAVRICEAV *Obſeruatione* CLXV. feminam quandam, nemine obſtetricante, fuiſſe gemellos ſeptimeſtres enixam, quorum prior ſtatim poſt partum obiit, alter vero ſuperſtes manſit. Prae reliquis vero omnibus memorabile eſt illud exemplum quod idem habet, dicti libri Obſeru. DXII *Le IV Fevr.* 1688. in quiens *j'ai accouché vne femme de deux enfans, qui vinrent naturellement, et qui avoient chacun ſon arriereſaix ſeparé. Le premier de ces enfans, qui etoit plus gros, etoit vne fille, et le ſecond etoidvn garçon, qui etoit plus petit et plus foible. J'avois deia accouché cette méme femme le 4 Mars de l' anné 1683. des deux autres enfans de ſa premiere groſſeſſe, qui etoient pareillement vne fille et vn garçon. Mais ces deux enfans n'avoient q'u vne méme arriereſaix qui leur etoit commun, et la fille qui etoit venue auſſi la premiere, etoit tout au contraire plus petite et plus foible que le garçon, qui vint le dernier. La varieté de ces deux exemples fait voir, que lors qu' il y a deux enfans que ce n'eſt pas toujour le plus fort, qui ſe perſentele premier pour ſortir, ni le garçon deuant la*

fille; car cela depend ſeulement de la ſituation des enfans. Iunge his ſi placet, eiusdem auctoris obſeruationem DXXXVII et DXL. Quibus licet res omnis ſatis videatur confecta, tamen quod memorabiles admodum ſint prae reliquis omnibus obſeruationes duae, quas in ſuo libro *de. arte obſtetric. edito Paris. cIↄIↄccxxII.* 4 habet DE LA MOTTE numero XCIX et C, illas huc adponemus. Refert is de duabus mulieribus, quarum prior, cum vtero geſtaret, quinque ſaepe dies, alimenti absque vllius aſſumtione, tranſegit, dubio procul ob ciborum nauſeam, vnde emaciatam, omnes ad partus labores ſuſtinendos et foetum nutriendum ineptam iudicabant. Altera, praeter inſignem ciborum abſtinentiam, etiam ea, quae aſſumſerat, per continuos vomitus ſemper eiecit, ac praeterea inſignem alui adſtrictionem quadraginta tres dies ſuſtinuit, quae omnia tam imbellem eandem viribusque deſtitutam reddiderunt, vt tandem lecto ſemet ſuis viribus leuare haud poſſet, ac non niſi triſtem grauiditatis exitum ominari. Sed praeter omnem ſpem, vtraque infantem edit et vegetum, et quod mireris, mole magnum, ita, vt ne minimum tantae matrum imbecillitatis veſtigium in iisdem liceret annotare. Vide *ſcholion obſeruationis C.* eiusdem Autoris. Quae omnia ſi equa iudicii lance expendantur, credo neminem non eſſe intellecturum, foetuum, a matre, et inter ſe, diuerſiſſimum eſſe habitum. Eſt denique ex omni iam aetate animaduerſum, mares citius femellis in lucem vtplurimum prodire, ita, vt ſi citius paullo partus tempus im-

mi-

mineat, grauidae marem ſe parituras eſſe coniecturam faciant. Quum vero praeter haec notare liceat, robuſtioribus vaſis, muſculis, oſſibus, mares eſſe donatos, et foetus qui robuſtioribus ſunt partibus, reliquis citius in lucem prodire, animaduertatur; iure nobis pronuntiare videmus, foetuum in ouulo adhuc et ſimulac in vterum deuoluuntur, indolem corporis, longe ab inuicem eſſe diſtinctiſſimam. Quae res, vt noua prima fronte videatur, cum, quantum ego quidem ſciam, eandem pluribus explicandam ſibi huc vsque non ſumſerint eruditi, atque exponendam; ita nullus dubito, ſi, quanto rectius ex hac hypotheſi, cerebri figmentis haud ſuperſtructa, omnia explicari quaeant diſſimillima partuum phaenomena, conſideretur, nos plures cauſſae noſtrae patronos eſſe conſequuturos. Omnia enim fere, quae hucusque in tutelam varii, ſecundum naturam quoque, partus termini, ſunt excogitata, ad matrem pertinent. Nam, quae de morbis embryonis ab aliis prolata ſunt, non magnopere ad noſtram diſſertationem adtinent, cum nobis rerum ſecundum naturam comparatarum rationem tantum habere ſit conſtitutum.

IV.

Quid e parte matris partus terminum variet.

His ita expoſitis, nunc illa etiam in medium proferemus, quae ab iis, qui e noſtris ſtant partibus, ita ſunt excogitata, vt ad diuerſitatem materni corporis habitus reſpiciant. Primum horum

rum eſt, quod notabilis temperamentorum varietas non poſſit non diuerſo modo, embryonibus vteri cancellis concluſis, alimentum ſuggerere. Vocamus vero temperamentum fluidarum potiſſimum in corpore animali partium habitum ac conditionem. Varietatem horum, quod alius homo ſanguine ſeroſo, tenui, bilioſo, atque nunc leniori, pro vaſorum indole, nunc fortiori impetu moto; alius aquoſo ac pituitoſo, craſſo alius, ac difficulter per corpus ac eius minora praecipue vaſcula ſemet mouente, ſit praeditus. Ex qua temperamenti varietate cum pendere conſpiciamus, quod alius homo longe citius laetiusque altero nutriatur atque adoleſcat et rectius ſe habeat; num dubitandum videtur, pari modo in foetibus rem ſe habere? vt videlicet mater ſufficienti melioriſque notae ſanguine turgens, accedente vegetiori cordis ſanguiferorumque vaſorum pulſu, foetu quoque totum corpus recte conſtituto, embryoni ſuo largius nutrimentum ſuggerere poſſit, atque illa, cui iuſto aut aquoſior aut ſpiſſior ſanguis venas permeat. Itaque ſic ſtatuendum eſſe videtur, recta quippe ratione dictante, matrem ſanam et florido vegetoque ſanguine praeditam, ſi embryonem nacta ſit ſanum, eum vt inſigni temporis interuallo citius in lucis auras prodeat, aptum reddere, atque ea, cui ſanguis morboſus eſt, minus mobilis et nutritio ſucco deſtitutus, cum praeſſertim deficiens cordis machinae vigor, eumdem in vaſcula, ſerum ex ſanguine ad partes deriuantia, inſinuare haud valeat. Quod ſi tamen eueniat, vt mater δυςεϕος vegetio-

tiorem infantem citius in lucem producat, illud aptitudini cuidam embryonis ac habitui ſingulari eſt tribuendum, qua vaſa nutrimentum vehentia rectius in embryone ſe habent, quam in ipſa matre. Sed huius theſeos clarius proponendae occaſionem conſequemur, ſi ea, quae ab aduerſariis contra eamdem ſunt excogitata, proponemus, confutabimus.

V.

Multi, et prae reliquis P. *Zacchias*. pro vno naturali partus termino pugnant.

Magnum eſſe eorum numerum, qui vnum quendam humano partui terminum, omnibus ſecundum naturam comparatis, praeſixum iudicant, nemo fortaſſis, qui in huiusmodi litibus cognoſcendis aliquantum eſt verſatus, ignorat. Acerrime omnium, quantum ego quidem ſciam, pro hac ſententia pugnavit P. ZACCHIAS, quem ſi confutauerimus, non erit iam fere quod amplius in quoquam refutatu dignum ſit auctore. Etenim is in *Quæſtionibus medico legalibus lib. I. Tit. II. Quaeſt. I.* acute admodum ac copioſe contra hanc theſin diſputauit, adeo, vt omne in hac diſputatione punctum tuliſſe a plerisque cenſeatur. Nolumus autem quemquam in ea eſſe opinione, nos omnia illorum argumenta, qui pro diuerſo pugnant partus termino, noſtra facere. Sunt enim in iis quae non probamus, ſunt quae ad ſtatum praeter naturam pertinent, de quo nos plane tacituros pronunciamus. Ea ſolum quae me-

lioris notae ſunt, a P. ZACCHIA vero exturbantur, pro ingenii modulo vindicare conabimur. Primum horum eſt; non poſſe in partus negotio temperamentorum diuerſitatem vllius eſſe efficaciae, cum animalia bruta, licet inter ſe temperamento ſint diuerſiſſima, tamen certum habeant partus terminum. Sed, hanc argumentationem nos nulla ratione et plurimos eorum, qui eamdem nobiſcum tuentur ſententiam, ferire, facile patebit; ſi primo indicauerimus, nos neque vnum toti cuidam animantium brutorum generi, felium e. g. canum, etc. temperamenti genus tribuiſſe, nec vmquam hanc ſententiam veritati reperiſſe conſentaneam. SPIGELIVS certe, *in ſupradicta epiſtola*, plane hoc veritati non eſſe conforme demonſtrauit, docuitque, ex ſolius veteris hypotheſeos inconſiderata veneratione hoc dogma in recentiorum ſcholis adhuc obtinere. Atque mirum ſane eſt, non videre illo loco ZACCHIAM quam pugnantia loquatur et argumenti loco rem proferre, de cuius veritate ſe aliter edoctum. *Lib. I. Tit II. Quaeſt. I. Num.* 106. non ſolum non diffitetur, ſed prolixe demonſtrat, ita, vt eò loco vno velut conſpectu quotquot de hac varietate explicarunt in medium proferat et exponat. At quod illuſtrandum, recentiſſimum, quod domi ſuae hoc anno habuit, exemplum, experientiſſimum Praeſidem narrare mihi memini. Capra videlicet, ex bubulci calculo circa initium ieiunii quadrageſimalis paritura cenſebatur. Peperit tamen in fine demum earundem, adeoque ſex hebdomatibus tardius quam debuerat. Pone iam caprae IV. mulieri IX. menſes ad

pari-

pariendum. Tum hoc XLII. circiter dierum interuallum, ad rationes IX. menſium in homine relatum, pluris cenſendum erit, quam ſi tribus menſibus tardius mulier pariat. Ita quoque in plantis comparatum eſſe hortorum cultores norunt. Sic in horto Heiſteriano *Ricinoides* duae, *Turneſol Gallorum* dictae, in vno fictili ſimul menſe Aprili huius anni ſatae, adeo diuerſo tempore prodierunt, vt, cum altera menſe Auguſto florere inciperet, altera e terra primum caput tollere cepit. Quod in eodem horto in *Ketmiæ* variis ſpeciebus, itemque in *colutea æthiopica*, non hoc ſolum anno, ſed antea quoque ſaepius licuit annotare.

VI.

Objectio. Quod ab accidenti eſt, non valet im mutare id, quod eſt a natura.

Confutatur argumentatio.

Haec vbi ſatis euicta putat, aliud contra hanc theſin argumentum nectit, nimirum, quoniam haec euariatio temperamentorum ab accidenti eſt, (victus enim ratio animique pathemata eadem mirifice valent immutare) fieri nullo pacto poſſe, ut id, quod ab accidenti eſt, illud quod a natura prouenit, valeat immutare. Pulcre ſane ita argumentaris, O ZACCHIA, ac ſi temperamentorum varietas plane ab accidenti pendeat, et cholerici e. c. ſanguinei, melancholicique ab accidenti tales fiant. Neceſſum itaque eſt, vt vnum aliquod generalius in rerum natura exiſtat temperamentum, quod fundamentum quaſi reliquorum ſit omnium, et ex quo cetera ſu-

am trahant originem, pro ratione ſuperuenientis eidem victus rationis, animi motuum. etc. Sed hoc eſt ejusmodi, vt id nullo vmquam pacto ſis euictutus. Non quidem negamus, ea, quae modo prolata ſunt, inſigniter homines mutare poſſe, ita, vt homo ſanguineus, melancholicus poſtmodum euadat, ſi aut motus ipſum deficiat, aut grauioribus curis ſuccumbat: quod etiam homo, tardioris alioquin ex indole ſua ſanguinis, ſi motu ipſi ac rebus animum oblectanribus, et mutato victus genere ſuccurratur, vegetior alacriorque reddi poſſit, cum ſolo fere diaetae rite ordinato genere, homines ſaturninos ac ad delirium triſtes excitatos eſſe ac mutatos, medicorum obſeruationes abunde doceant. Verumtamen nullo umquam pacto ZACCHIAS demonſtrauerit, hoc temperamentorum diſcrimen, a ſolis externis, educatione e. g. victus genere, aliisque pendere. Finge iam homines aliquot iisdem procreatos parentibus, eodem victu, nec diuerſo educationis aërisque genere vſos, nullis grauioribus ac diuerſis animi pathematibus turbatos; horum tamen alios ad ſeueriora animum adplicare videbis, aut equos alere, aut canes ad venandum, aut ad philoſophos ire placet, vt SIMO ille Terentianus recte pronunciat: animaduertes alios alacres et ad quosuis labores ſubeundos promptiſſimos; alios autem timidos, ſegnes, torpidos, ac toto coelo moribus, (quorum fundamentum in temperamentis requirendum eſſe, magnus ille medicinae rationalis inſtaurator IO. FR. HOFFMANNVS *in*

diſſer-

diſſertatione de temperamento fundamento morum ſolidiſſime demonſtrauit,) inter ſe diſtantes. Di-ces, diuerſo tamen tempore hos homines, ma-triſque corpore mutato, editos. Non equidem hoc exemplum iam vrgebo hanc ob cauſſàm (cum alio tempore tibi idem pulcre in memoriam reuo-care poſſim, cumque hoc ipſo jam multum mihi conceſſeris, videlicet, ab vtero ſtatim diuerſam eſſe temperamentorum indolem, quorum tamen ſimilitudo tibi pro tuenda ſententia tua magnope-re eſt propugnanda;) proponam tibi vero catu-los ab vna eademque cane ſimul nutritos. Ho-rum tamen alios, ſimulatque firmatum erunt corpus adepti, lentos tardosque, alios agiles, audaces, mordacesque ſua ſponte fieri deprehen-des. Dein gemellos quoque humanos tibi con-templandos obſeram, quorum vix e millenis duo ſimul editi eiusdem erunt corporis, et ex hac, animi, indolis ita, vt ſole pateat meridiano cla-rius, quemadmodum pro diuerſa vaſorum, nunc majorum, nunc minimorum ſubtiliſſimorumque indole, diuerſus ipſis in venis ſanguis fluat; ita non ab accidenti temperamentorum diuerſitatem, ſed a natura, hominibus obtingere, inque ea huius varietatis fundamentum plane deliteſcere. Ac ſi tandem ab accidenti hanc varietatem euenire con-cedamus; quis partus varietatem ex eodem fonte manare negauerit? numquid et iam temperamen-torum antea demonſtratam immutationem nega-bit, a ſe ſupra aſſertam, Zacchias? In quibus

plane

plane clarum eſt, id, quod a natura eſt, ab accidenti poſſe immutari.

VII.

Non procedit argumentatio; ſi infinita temperamentorum ſint genera: infiniti quoque eſſe deberent partus termini.

Nunc ex infinito temperamentorum diſcrimine elici poſſe ZACCHIAS perhibet, quod, ſi temperamentum in partus termino conſtituendo vires ſuas exerceat, cum tanta temperamentorum ac infinita prope ſit varietas, maxime incertum eſſe debere partus terminum. Putat, cum hoc diſcrimen adeo late pateat, nihil eſſe quod impediat, quo minus, tertio verbi cauſſa, quarto, ſeptimo, duodecimo, decimo ſexto, menſibus, biennio triennioue, et, neſcio quo non tempore, legitime pariatur. Sed ſi magnam temperamentorum varietas inferre partui varietatem poteſt; quis tibi, O ZACCHIA, infinitos terminos elicere permiſit? Vt enim nemini vmquam noſtrarum partium a priori, vt vocant philoſophi, licuit pernuntiare, tantam varietatem partus termino temperamenta inferre valere; ita quoque intra iuſtos limites obſeruationes te continebunt, et infinitorum temperamentorum iuſto fortiorem ideam ex animo tuo exturbabunt. Obſeruatum nimirum eſt ex omni aetate, a ſexto finito ad vndecimum uſque menſem, ſanis matribus, vegetisque infantibus, partus terminum incidiſſe. Quid cauſſae ſit quamobrem hoc inter ipſos partus terminos diſcrimen intercedas, diu diſ-

diſceptatum eſt, aliis ineptis, aliis pro temporum ac doctrinae ratione atque incremento, ieiunis cauſſis in medium proferentibus. Corporis autem humani conditione rectius paulo explorari cepta, ſaniora dogmata inter eruditos obtinuerunt. Videlicet, multis permoti et rationibus et obſeruationibus, ſtatuerunt, magnum in partus termini diſcrimine efficiendo momentum, temperamento deberi. Animaduertentes quippe, vt plurimum, vegetas, ac ſucci plenas optimi, mulieres, agilioresque, citius ſuos foetus perficere iis, quae pituitoſi ſint tenaciorisque ſanguinis. Tot illud ſe ipſis probauit et rationibus et rite obſeruatis exemplis, vt iam non poſſent, quin magnam huic hypotheſi ineſſe veritatis vim, iudicarent. Animaduerterunt autem, cum temperamentorum rationem haberent, quatuor in iisdem potiſſimum diſcrimina, ex quibus diuerſum in modum temperatis, ac variis, vt ita dicam, gradibus, nunc auctis, nunc diminutis, infinitum temperamentorum numerum emergere deprehenderunt, haud ſecus atque ex quibusdam primariis coloribus infinitos alios produci a pictoribus videmus. Poſſemus quidem de his, ac fortaſſis non temere, hoc loco pluribus exponere, ſed quod praeter ſpem labor increuiſſet, eaque omnia pluribus diſputata atque explicata diſci poſſint ex peculiaribus ad hanc rem dicatis STAHLII, HOFFMANNI, GOELICKII, DE LA CHAMBRE, aliorumque libris et diſputationibus, vt ne breuis quidem horum a nobis iniiceretur mentio, neceſſarium nobis fuit viſum

viſum. His ita ſeſe habentibus, ratio ſuadet, cum intra certos terminos infinita haec temperamentorum compoſitio contineatur, et quatuor tantum extantiora diſcrimina ſeſe prodant; etiam certo modo certos partus termino limites non deeſſe. Vt planius mentem noſtram exponamus, rem exemplo illuſtrabimus. Ponamus mulierem ſanguineam et vegetum embryonem nactam, et per geſtationis tempus ſanam. Haec poſitis hiſce conditionibus quo minus infantem ſanum perfectumque ſeptimo menſe in lucem edat, nihil eſt quod aut ſana ratione, aut obſervationibus praeeuntibus, prohibeat. Cum contra melancholico-cholerica, ob melioris alimenti defectum, non raro tardius perfectum infantem in lucis auras producat, nono v. g. decimoue menſe. Quod ſi vero ad optimam ſanguinei temperamenti indolem accedat, vt largior generetur ſanguinis copia, quo non poſſunt non vaſcula minima diſtendi, vnde iam craſſius aliquod ac minus perfectum ſubactumque nutrimenti genus infanti (niſi ſuum ſibi robur peculiari quadam ευεξια vindicet) obtruditur, inde quidem mole externa, non vero curata minimarum partium elaboratione, increſcit, et ob deficientem perfectionem, longiorem in vtero moram nectere cogitur, aut, ſi citius prodeat, aegre in viuis conſeruatur. Itaque ſibi finxit tantum hypotheſin hanc ZACCHIAS, quodlibet minimum, quod inter temperamenta intercedit, diſcrimen, a nobis inſigni quadam efficacia pollere, exiſtimari, ita, vt integrorum menſium ſpatium aut addere idem, aut

demere

demere valeat. Et quid? ſi ad dies aut horas illam efficaciam reducamus? Nonne ſic ſatis multa temperamentorum diſcrimina vno complectemur ambitu? cum calculus grauidarum ipſas tantopere fallat.

VIII.

Oſtenditur, qui fiat, quod ſub diverſo climate, tamen ſeptimo aliisque menſibus pariatur.

Sed, pergit ZACCHIAS, cum coelum diuerſum maximam temperamentis varietatem inferre conſtet; eccur Hiſpanus quia Gallo calidior, non abſoluitur citius in vtero atque Gallus? ſeu, ut rectius explicemus, quoniam Galli aliaeque gentes diuerſis ſunt inter ſe temperamentis, cur non pro diuerſitate populorum diuerſa quoque ſunt partus terminorum genera? Infert, fateor, varia caeli facies diſcrimen aliquod temperamentis, et calidiorem plagam calidioris indolis homines producere, obſeruatum eſt. Exinde omnino, ſi curate animaduertamus, citius, eosdem perſici debere videtur atque breuius temporis ſpatium in vtero conſumere. Verum vt haec confutemus anxie quaeſitis refugiis non magnopere indigemus. Concedemus, Hiſpanos v. c. aliosque calidioris Zonae accolas, indolisque calidiſſimae homines, eodem vt plurimum temporis intervallo ex vtero in lucem prodire, quo ii qui arctoas plagas incolunt, Largiemur, vtrobique et nono et octauo, et ſeptimo, menſibus naſci; cum toto tamen coelo diſtans aëris genus vterque hauriat, quod magnum

eſt

eſt ad varietatem temperamenti momentum. Non tamen exinde quidquam confici poterit, quo theſis noſtra ſubplantetur atque iuguletur. Etenim ſi reſpiciamus, primo frigidioris plagae incolas, (loquimur de eo, quod ſaepiſſime fit) ſucci pleniores habitioresque, calidioris vero, graciliores minusque obeſos eſſe; dein, matres Hiſpanas eam ob cauſſam largius alimentum praebere haud poſſe, vnde non poſſit non, deficiente ſucco alibili, quem fortius pellat acceleratior motus, tardius incrementum calidior foetus capere; facile patet, quantum fortior ſanguinis motus in promouendo, Hiſpani v. c. foetu, valet, tantum largius alimentum in Germani e. g. aut Sueci partu maturando poſſe.

IX.

Obi. Diuerſitas temperamentorum in animalibus non variat partus tempus E. nec in homine.

Argumentari pergit *Zacchias*, et pro euertenda temperamenti efficacia in partu variando, hunc in modum ratiocinatur, ſi v. g. aſinus, equus, et camelus, quos temperamento diuerſo eſſe conſtat, ita, vt hic ſicco, ille calido, iſte frigido praeditus temperamento ſit, omnes tamen duodecimo menſe foetus ſuos in lucem edunt: ſi capra ſicca, humida ouis, nihilo tamen ſecius utraque quarto menſe pariunt: certum eſt atque indubitatum, nullas eſſe temperamenti hac in re vires. Pulcrum argumentum! bellum ratiocinium! Quae, obſecro te, ineſt vis iſti concluſioni, quae in diuerſis

uerſis animantium generibus vnam aliquam rem eodem modo comparatam eſſe debere poſtulat. Procederet, ſi in vna quadam brutorum, v. c. equorum, ſpecie, monſtraſſet, equas eiusdem proſapiae, eodem pabulo nutritas, ſimilibus ſemper laboribus adſuetas, alteram ſegniorem, ac, liceat ita loqui, phlegmaticam, alteram igneae naturae generoſioremque, eodem temporis interuallo foetus ſuos perfeciſſe. Sed vbi diuerſas animantium brutorum ſpecies inducit, res diuerſis legibus indoleque diſſimillima ab opt. max conditore factas, vni cuidem legi adſtringere audet, quod tamen nulla ratione procedere ſanus quiuis perſpicit. Quaero ex te, ZACCHIA, cur capra non aeque menſe duodecimo pariat atque camelus? ſunt enim vterque ex tua hypotheſi calidi. Taceo innumera alia, quae huic argumento opponi poſſent, niſi eidem iam ſit vberrime ſatisfactum.

Oſtenditur imbecillitas argumenti.

X.

Quod autem ab iis, qui noſtram tuentur ſententiam, altero loco prolatum eſt argumentum, vterorum videlicet diuerſam magnitudinem, quo altero alter ſit capacior ſpatioſiorque, multum ad partus termini varietatem conferre, illud a ZACCHIA conuelli ac ſubuerti, aequiſſimo ferimus animo. Exemplis quidem feminarum quarundam grauidarum, quae quoties grauidae ſunt factae, quinto ſemper aut ſexto menſe redeunte foetus

ſuos excuſſerunt, DE LA MOTTIO ſupra dicto libro vero ſit ſimile, certam quandam ſaepe extenſionem eſſe, ad quam vbi vteri peruenerint, non poſſint, quin ex continuis doloribus ob nimiam tenſionem ad pariendum adigantur, ac nos, niſi praeter ſpem atque expectationem labor hicce nobis videretur excreturus, totam huius argumenti rationem, a re non plane alienam, ex DE LA MOTTIO explicaremus *Liv. II. chap. XIX.* Verum, quoniam et haec hypotheſis nonnullis adhuc grauibus videtur obnoxia diſceptationibus, tam in theſi ipſa, quam ad noſtram diſſertationem hypotheſi, (licet huiusmodi hiſtoriae longe plures ſint ac frequentiores, quam quae DE LA MOTTE annotauerit,) potius id damus operam, vt tertium argumentum in libertatem vindicetur. Pendet illud aliqua iam ex parte ab eo, quod modo defendimus, temperamentorum diſcrimine, et hac ratione ab iis, qui incertum partus tempus ſtatuunt, proponitur: temperamentorum diuerſitas, alias matres pluri, alias pauciori ſanguine praeditas, cum demonſtret; neceſſum eſſe, vt alius embryo altero vberius nutriatur, et exinde cum partus diuerſitate in lucem prodeat. Quo in argumento vindicando, vt recte nos geramus, primum in id directa ZACCHIAE tela, proponemus, dein ipſum argumentum paululum emendabimus, rectiusque explicabimus; denique iſta ZACCHIAE argumenta, ſi poterimus, auerruncabimus. ZACCHIAE argumenta haec ſunt: *ſi ſanguinis copia aut inopia ad foetus nunc tardiorem, nunc celerio-*

leriorem perfectionem multum confert; in brutis autem pari modo ſanguis nunc copioſior eſt, nunc paucior; bruta vero vno tempore pariunt, ergo nutrimenti copia aut inopia nullum continet ad hanc rem momentum. Dein pergit, *ſi ſanguinis copia citius embryonem ad perfectionis faſtigium perduceret, ſequeretur, mulieres aetate prouectiores, ſeptimeſtres, iuniores vero, nonimeſtres, ſemper parere debere; ſunt enim, ex* HIPPOCRATIS *mente, aniculae multo prae iuuenculis ſanguine praeditae. At vero compertum eſſe, iuuenculas, aniculas, multo a pauco ſanguine praeditas mulieres, promiſcue, nunc nonimeſtres, nunc ſeptimeſtres foetus in lucem edidiſſe; exinde non poſſe temperamenti varietatem quidquam ad partus termini diſcrimen conferre.* Sed primo tenendum eſt, non plethoram ſanguinis ſine diſcrimine ad foetus citiorem perfectionem facere; ſed matres, quibus bene nutriens in venis ſanguis fluit, ad meliorem embryonis bene diſpoſiti nutritionem longe eſſe reliquis aptiores. Tantum enim abeſt, vt generatim hoc plethoricis tribui queat, vt potius easdem ad hoc negotium ineptiores eſſe, ſana dictet ratio, atque experientia frequens confirmet: et animaduertimus, nimia ſanguinis copia foetum vel obrui, ita, vt ne debitum ipſi quidem ſuppetat alimentum, vel etiam prorſus diſſolui et ſaepiſſime abortu exturbari. Ex his quodammodo patet, (quoniam argumentum, a brutorum partus termino certo ductum, ſupra iam confutauimus *pag.* 33. *ſq.* vbi animantia bruta eodem ſemper

tempore parere, falſum eſſe demonſtrauimus,) quid de ſecundo argumento ſit futurum, vt, etiamſi concedere velimus, aniculas prae iuuenculis eſſe plethoricas, tamen ſi hae illis tardius pariant, ſuum argumento noſtro a temperamenti diſcrimine ducto robur perſtet. Negamus enim, quaslibet plethoricas ad cito nutriendum aptas eſſe, neque iudicari ſtatim poſſe; plethorica haec, ergo multum alimenti embryoni ſubminiſtrare aut eumdem citius perficere valet. Si modicus ſanguis ſit, meliorisque notae, facile ad embryonem nutriendum ſufficit. Si ille praeſtantioris indolis ſanguis maiori adſit copia, facilius adhuc embryonem nutriet; modo nimia eius copia non ſit corruptionis auctor. Et ſane in hoc negotio notatu ſunt digniſſima, quem ſupra honoris cauſſa nominauimus, HOFFMANNI experientiſſimi, verba, quae in *diaeteticis* eius *p.* 645. leguntur. Vbi enim de diaeta grauidarum praecepiſſet, eas, primis praeſertim grauiditatis menſibus, a cibis crudioribus abſtinere oportere; *frequenti*, ait, *conſtat obſeruatione; nimiam ciborum ſatietatem debitae infantis nutritioni eſſe impedimento, et videmus obeſas mulieres frequentius edere infantes imbecilliores; quum e contra pingues ac robuſti a macilenta matre ſaepe prodeant.* Haec ille. Adde FR. MAVRICEAV in ſuis *Obſeruationibus* ſcribentem: *Obſtetricatus ſum feminae duos magnos infantes parienti, qui rectiſſime ſe habebant, licet mater tenerrima eſſet ac ita macilenta, vt plane hectica videretur.* Non attingam nunc, an HIPPOCRATE fultus

fultus, iure aſſerat ZACCHIAS, vetulas iuuenculis matribus ſanguine turgidiores eſſe, cum ſenſus et experientia haec erroris facile conuincant. Mouebo ſolum, nullo iure ZACCHIAM ſibi perſuaſiſſe illas, quibus multae purgationes menſtruae ſunt, ob plethoram ad citius pariendum magis compoſitas eſſe debere. Contingere enim crebrior hicce fluxus, primo ob plethoram vitioſi, dein vitio quodam nimis aeſtuantis ſanguinis, poteſt. Quum vero huiusmodi excretione, ſi nimis frequens eadem ſit, valde debilis mater euadat, (quae eneruatio in embryonem quoque, niſi id alia quadam cauſſa impediatur, redundat, exemplo partus noſtri tredecimeſtris; (inde apparet, quo iure ZACCHIAS, ſaepe purgari ſolitas, ad citius nutriendum aptiores pronuntiet. Adde quod crebrius et copioſius contingentes purgationes, cachexiae vt plurimum ſint initium.

XI,

Quas praeter has in medium profert cauſſas a noſtrarum partium propugnatoribus excogitatas e. g. de facultate formatrice, &c. eas non facile quidem meas fecerim. Sunt enim erroneae magnam partem et nullius valoris. Quo aequiori animo illas ab eo conuelli ac peſſumdari patior, ac ne iis allegandis quidem tempore ſpatioque intemperanter abutendum eſſe cenſeo. Superſunt etiam adhuc in quibus confutandis nos ex promiſſi noſtri ratione exerceamus. Videlicet, *vt illa argumenta erroris conuincamus, quae vnius natu-*

ralis partus termini propugnatores excogitarunt. Quae hic iterum ex ZACCHIA, a quo praeſertim maximi noſtrae aetatis et Medici et ICti ſeſe conuictos fatentur, proponemus, ac pro ingenii (quod quam exiguum ſit, ſentio) modulo confutabimus.

CAPVT III.

Argumenta eorum, qui certum humano partui terminum praefigunt, continens ac refutans.

I.

Antiquorum opiniones vt olim ſummo in pretio habitae;

Tametſi ea ſemper fuiſſet antiquorum et philoſophorum et medicorum ante aliquot ſaeculorum ſpatium veneratio, vt piaculi loco haberetur, ſi quis eorum placitis ſubſcribere recuſaret; bonis tamen liberalibusque artibus caput paullo ex ignorantiae caligine exerentibus, reperti ſunt, qui non modo ab iisdem paululum diſſentirent; ſed in contraria dogmata manibus pedibusque deſcenderent. Neque tamen id ea ſemper ratione peregerunt, vt veritati magis congruentia proponerent; ſed neſcio, quo diſputandi furore, noua ſemper pro iis refutandis proferre atque excogitare ſtuderent, licet eorum futilitatem omnis experientia demonſtraret. In cuius rei exemplum merito mihi proferre videor HIERONYMI MERCVRIALIS pro vnico partus menſe, nono videlicet, argumentationem. Cum enim vetuſtiſſimi-

ita poſtmodum repudiatae.

ſimi et medici et philoſophi, diuerſum ſecundum naturam humani partus terminum, a ſeptimo ad undecimum menſem (vid. *pag* 8.) conſtanter et ſine dubitatione defendiſſent, ac ne repsrtus quidem contra qui ſibilare auderet, diu eſſet; HIERONYMVS *in praelectionibus ſuis Piſanis, tractatu de generatione hominis, cap. XXXII.* ab hiſce placitis diſcedit et *mulieres*, ait, *ac viri quilibet paſſim fatentur, humanos partus fieri nono menſe. Quantum autem apud medicos et philoſophos aeſtimentur huiusmodi communes hominum notiones et aſſenſus, ad rerum veritatem confirmandam, nemo ignorat, et dicere ſoleo,* CHRISTVM, *hominem perfectiſſimum, voluiſſe nono menſe completo naſci, vt doceret, verum ac communem hominibus terminum eſſe ipſum menſem nonum.* Sed HIERONYMVS argumentis hiſce contentus eſſe videtur, cum ipſe paullo ante, capite nimirum XXIX. cauſſas vniformis partus termini in brutis, difformis in homine, tradidiſſet. Acrius autem pro hiſce diſputat PAVLLVS ZACCHIAS, dum *Quaeſtionum medico legalium L. I. Tit. II. Quaeſt. I.* vt ipſe loquitur, demonſtrare ſuſcipit, *hominem, quoad naſcendi ſeu pariendi tempus, habere cum aliis animantibus quoddam ſuae ſpeciei determinatum congruum naſcendi tempus, decenti latitudine, vt in ceteris, minime deſtitutum, quod nonum aut decimum menſem comprehendat.* Quem omiſſis reliquis omnibus etiam hoc loco confutationi noſtrae propoſuimus, quoniam aliorum

tentias, ſeu argumenta potius, et collegit, et prolixe illuſtrauit, atque ab omnibus, qui in eadem ſunt opinione, ita allegatur, ac ſi nullum dubitationis ſcrupulum hac in materia fecerit reliquum. Prima eius argumentatio eſt huiusmodi: *ſi partus variatio eſſet homini in naſcendo naturalis, ſequeretur, quod non ſolum in iis terminis, verum in plerisque aliis, homo naſceretur, et eſſet ſemper vitalis.* Aſt haec conſectario hoc fulta argumentatio, neutiquam, vt ipſe quidem ſibi perſuaſiſſe videtur, procedit. Hic enim generatim tenendum eſt, cum veteribus et experientia, vt ſupra iam aliquo monimus modo, cauſſas eſſe, quibus humani partus terminus longior breuiorque reddi poſſit. Harum alias naturales dicere, alias non naturales, ſiue extrinſecus accedentes, liceat. Illarum mihi nomine veniunt, indoles ſanguinis ex quo foetus nutritur, dein habitus embryonis ad facilius aut difficilius recipiendum alimentum: harum autem, morbos, aut matris aut infantis, vndecumque illi ſuam nanciſcantur originem. Quae omnia ita ſe in homine habeant, vt cauſſas ſecundum naturam a ſeptimo ad decimum menſem operari, ex obſeruatione conſtet, (quamquam nonnulla quinquemeſtrium et ſex menſibus perfectorum exempla apud HARVEVM et SCHENKIVM *l. IV. obſeruationum* proſtent. Sed, quoniam haec raro nimis eueniunt, horum rationem non aeque ac reliquorum habemus,) non naturales vero aut infra minimum, id eſt, ſeptimum, aut vltra poſtre-

poſtremum terminum, ſeu vndecimum, vim ſuam exercere fuerit compertum, ſiue, vt clarius dicam, ſi homines in lucem ex vtero prodeant, ſi id a ſeptimo ad decimum vndecimumue menſem eueniat, obſeruatum eſſe, id ſanis matribus, nec morbum paſſis infantibus, factum fuiſſe, ſi vero aut citius aut tardius id acciderit, a non naturalibus cauſſis idem profectum eſſe, qua in opinione vberrime confirmamur experientia. Itaque hos terminos huius vniuerſi optimum maximum conditorem, cum eosdem huic rei conuenientes eſſe infinita ſua ſapientia in mundo hoc perſpiceret, huic negotio tribuiſſe, obſeruatione docemur. Qualis autem, quaeſo, argumentatio eſt? aut quem idearum nexum inuoluit ſyllogiſmus? ſi vnus aliquis menſis (nonus quippe, quem ipſe tamen ex aliquali obſeruationum frequentia ſe determinare fatetur,) pro certo naſcendi tempore homini non eſt a natura conſtitutus; ſequitur ſpatium a ſeptimo ad decimum menſem illi conſtitutum eſſe non poſſe, ſed debere quoslibet hac ratione terminos ipſi naturales eſſe. Non perfunctorie falleris, O ZACCHIA, hoc modo vbi argumentaris; cum nec tua argumenta eiusmodi ſint, vt extra omnem dubitationis aleam id collocare poſſint, nec quisquam homo ſit, qui humano, aut alii cuidam animalium, generi, fixum aut vagum partus terminum propoſitum eſſe, pro diuino quodam ac infallibili pronuntiato adſtruere potuerit, eum, quidquid de his determinatur, ſola obſeruatione ſeu experientia praeeunte, aut pronuntietur, aut pronuntiari certe debeat.

Neque nos negamus, eſſe aliquem humanis partubus terminum praefixum, ſeu, vt planius dicam, eſſe aliquod tempus, quod pro adiunctorum ratione, in ſtatu naturae vegeto, ſit conſtitutum: ſed illud nimis arctum a *Zacchia* determinari credimus, cum, quae ille ſibi ratione et experientia edoctus videtur, illa nos ab iisdem magiſtris ſecus acceperimus. Neque eſt quod tuam obiectionem metuamus, qua, *ſi adfirmas mihi*, ais, *hoc homini naturale eſſe, vt non habeat determinatum ortus ſui tempus, cur dehinc illud ipſum determinas, et non, niſi ſupra ſeptimum et infra vndecimum, eum naſci poſſe adfirmas?* cum tota haec diſceptatio ad litem de verbis inclinet, qua tu *determinatum tempus* accipis arctiſſime pro vnius menſis interuallo, nos vero quod ſextum inter et vndecimum intercedit tempus, experientia et pluribus obſeruationibus edocti, partus terminum vocemus. Et cur tandem ipſe aliquam huic *determinato tempori* latitudinem concedis? et hoc modo teipſum iugulas? tum eo loco, qui modo disquiſitioni noſtrae eſt propoſitus, tum *Lib. I. Tit. II. Quaeſt. III. Num. I;* vbi, *terminus hicce*, inquis *congruam habet latitudinem, neque ad praeſcriptas horas aut momenta, ſed neque ad dies aut hebdomadas determinatur, cum tanta eſſet indiuiduorum multitudo, et conſequenter temperamentorum variatio.* Quae vero vlterius pro huius argumenti robore, ex libro, qui inſcribitur, *la Commare del* SCIPIONE MERCVRIO, profert, ex centum ſeptimeſtribus vix vnum ſuperſtitem manere, illa obſer-

obſervationibus SCHENCKII *lib. IV. obſeruationum rariorum, titulo de partu*, aliorumque, imo frequenti experientia, erroris poterunt conuinci. Et praecipue attendi merentur, quae idem auctor ex LEMNIO, diligentiſſimo illo obſeruatore, *libri IV cap. XXII de occultis naturae miraculis* (edit. locuplet.) habet, dum, *noui*, ait, *quod ad ſeptimum menſem adtinent, apud Belgas maritimos complures, etiam gemellos, qui ad extremam deuexamque aetatem crudo ac viridi corpore, menteque vegeta deuenerunt. Quocirca futilis eſt, nulliusque momenti, illorum perſuaſio, qui ſeptimi menſis partum inabſolutum minusque vitalem ſtatuunt et non, niſi exactis nouem menſibus, infantem omnibus membrorum numeris conſummatum in lucem producendum.* Porro HIPPOCRATES, *libro de principiis ſiue carnibus. Quod ſeptimeſtris*, ait, *puer naſcatur, ego quidem frequenter vidi. Si quis autem deprehendere vult, facile eſt obſtetrices adire, quae parientibus adſunt, et ex his percunctari.* Et, ſi recentiorum, in his rebus longo annorum vſu experientiſſimorum exercitatiſſimorumque iudicia ac teſtimonia deſideres, lector, audi quae DE LA MOTTE ſaepe dicto *Traité complet des accouch. etc. liv. I. chap. XXVII.* experientia dictante, de vno quodam partus termino, quisquis ille conſtituatur, iudicat. Verba ipſius auctoris lingua producam. *Ie ſuis au même bien eloigné de regarder ce terme (nonum menſem) comme vne regle generale pour tous les accouchemens, puisque j'appelle l' enfant etre a terme depuis*

puis le commencement du ſeptieme mois, iusque au- DIX, DOVCE, ET MEME AVTREIZIEME; *ce tems avance ou retarde, n' eſt, ſelon moi, d' aucune conſequence, quand cela n' arriue par aucune cauſe violente, mais parce que le nature eſt obligée de ſe decharcher d' vne fardeau qui l' oppreſſe, et que l' enfant prit plus ou moin de nourriture au ventre de ſa mere, dans la penſée, que quand ce redardement arriue, ce n' eſt qu' a cauſe que l' enfant eſt trop petit ou trop foible, ce qui fait que la mere ne ſe ſent point incommodée, ni ſi la matrice irritée car quelque foible et petit que ſoit l' enfant, dès qu' il irrite par trop la matrice, c' eſt vne neceſſité qu' il en ſorte, par ce que cette irritation donne occaſion aux douleurs, d' ou s' enſuit l' accouchement, auſſi bien a ſept et a huit mois qu' a dix ou a douze.* Adiungit dein huic capiti DE LA MOTTE *obſeruationes. LXVIII et LXIX* de foetibus duobus ſeptimeſtribus, ad quarum primam docet, eum, licet puſillus eſſet, tamen lac nutricis rectiſſime adſumſiſſe, et poſt priorum duornm menſium aliqualem languorem, tantum roboris eſſe conſequutum atque incrementi, vt omnes ſuae aetatis infantes, qui aliquo aut vigore aut corporis magnitudine eſſent conſpicui, ſi non antecelleret, plane tamen aequaret, haud ſecus ac is, de quo ad ſequentem obſeruationem ſit dicendum, de quo iunctim cum priori, hoc interponit iudicium; *Ces deux obſeruations font parfaitement bien concevoir, que quand les femmes accouchent a ſept mois ſans accident qui puiſſe y avoir,*

donne d'occaſion, les enfants, quoique fort petits, peuvent vivre, ainſi ce ſeroit inutilement que je rapporterois d'autres obſervations pour le juſtifier, quoique j'en puiſſe rapporter un plus grand nombre, dont j'ai dans mon pais de temoins irreprochables, malgrè ce qu'en a dit M. M. dans pluſiers des ſiennes. Quibus quidem litteris initialibus Mr. MAVRIÇEAV, in libro, *Obſeruations ſur la groſſeſſe et l'accouchement des femmes*, indicari videtur, qui ſeptimeſtrium, quoties ſe ipſi cumque obtulit occaſio, imbecillitatem, tum graphice, credo ex proareſi, delineat; delineat; tum, ſi qui ſeptimeſtres iudicati eſſent, ii autem hypotheſi ſuae aduerſari viderentur, cum robuſti eſſent et ſatis magni, errorem in ſupputatione menſium comiſſum accuſat, haud ſecus atque id a P. ZACCHIA factum infra referemus. Cuius rei exemplum videſis *obſervatione CCCLXXVIII.* plures enim hic indicare ſuperſedemus. Poterit tamen, 1) hoc nobis aliquod parcere patrocinium, quod magna eorum pars, quos tamquam imbecilles ſeptimeſtres memoriae prodidit idem, matribus morbo adflictis fuerint editi, cuiusmodi partus ad nos pertinere, alio loco negauimus, 2) quod rarius ad illos caſus, vbi ex morbo, lapſu, aut difficili partus labore ſibi pariturae non metuunt, ſic dicti *Chirurgiens Accoucheurs*, adhibeantur, cum prae pudore, grauidae, obſtetricum potius, quam huiusmodi chirurgorum, opem expetant.

II.

II.

Alterius rationis robur nunc in conſpectum prodeat. Deſumtum illud inde eſt, quod *cum parens natura, non, niſi ob finem aliquem, agat, huius autem diuerſitatis nullus finis proferri poſſit, inde conſiciendum ſit, hanc diuerſitatem, quoniam fine careat, ſecundum naturam euenire haud poſſe.* Et quidem, quod multiplicatio, reſpectu ſpeciei pro fine haberi haud queat, exinde patere, quod animantia bruta, certo naſcendi termino, longe multiplicentur inſignius atque humanum genus. Nec, ſi perfectionum indiuiduorum pro cauſſa habere placeat, h. e. quod incerto termino naſci homini vni prae reliquis animantium generibus, ſplendorem quemdam perfectionemque conciliet, proceſſuram eſſe argumentationem, cum natura ſemper intendat perfectiſſimum terminum, quem ſi forte non conſequatur, id cauſſarum adiunctarum culpa euenire. Verum ad hanc argumentationem euertendam ad tria potiſſimum momenta vt animaduertamus, neceſſe eſt. Primum, naturae vocem hic ſano ſenſu accipiendam eſſe, nec concipiendum eius vocabulo rem quamdam ſeorſim exiſtentem, ſed illum ordinem, quem res a Deo creatae obſervant, qui quoniam a perfectiſſimo creatore originem ſuam ducit, vtique illud ſemper intendit, perfectiſſimum quod iure poſſit appellari. Cum enim ex infinitis mundis, pro infinita ſua ſapientia, ſummus conditor optimum elegerit, huius quoque theſeos veritas, ſua luce radiat.

diat. Verum, quod alterum eſt, negamus in his poſitiuam dari perfectionem; hoc eſt, eſſe argumenta, quae nobis perſuadeant ac clare monſtrent, perfectionem quandam ineſſe, aut vario aut certo partus termino, ex ſupra enim cap. II. demonſtratis hanc perfectionem mere reſpectiuam eſſe elucet, ita, ut embryone vegtto ac incolumi, ſanguine bene ſano floridoque nutrito, matre nullis rebus aduerſis adflicta, perfectus ſit ſeptimus e. g. octauusque menſis, quod ſecus in embryone minus robuſto, ſanguine tardo, nec optimae indolis ſero nutrito, eſt comparatum. Is enim quoniam longiori ad legitimum terminum móra opus habet, imperfectus prodit, ſi ſeptimo octauone menſe naſcatur: non quidem externas, ſed, vt mentem meam explicem, internas potiſſimum partes, haud rite perfectus. Valde enim ſe probat, frequentiſſimam, quod infantes in viuis retineri nequeant, cauſſam hanc eſſe, quod nondum vaſa chylifera ac reliqua ſerum ex ſanguine ad partes deuehentia, eam ſint perfectionem ac magnitudinem conſequuta, vt lac nutritium ſine laeſione vaſculorum, quae ob teneritudinem valde ſunt ad obſtructionem aliasue laeſiones prona, poſſint permeare, nonus enim his decimusue menſis, ex adiunctorum legibus conueniebat. Ex quibus hanc perfectionem mere reſpectiuam eſſe facile adparere nullus ambigo. Ad tertium denique quod attinet, quo perfectionem aliquam certus partus terminus prae incerto habere perhibetur, exinde, quod bruta in procreationis multi-

tudine

tudine ſuperent homines, et tamen vno quodam partus ſuos perficiant temporis interuallo, illud valde leve eſt. Corruit enim ex parte inde, quod ſupra iam negauimus, vnum animantibus brutis ſemper eſſe terminum: cum experientiae id repugnet: ex parte vero, quod multa animantium brutorum genera ſint, quae ſingulos tantum foetus vt plurimum edunt, vt vacca, capra, equus, ouis, ne plura commemorem, quae tamen vniformi partus termino eſſe ZACCHIAS numquam negauit. Quae omnia ſatis euincunt, vagam fuiſſe perfectionis hoc in negotio ideam, inaniſſimis quippe argumentis ſuperſtructam.

III.

Tertii argumenti confutatio ex ſecundi argumenti confutationis priori parte pendet. Summa huius haec eſt: *In vnoquoque rerum naturalium genere neceſſum eſt dari perfectum quoddam. E etiam in partus terminis.* Hinc ſi nonus aut decimus menſis perfectum continet terminum, reliqui erunt imperfecti; aut ſi partum nonimeſtrem v. g. lubeat perfectum adpellare, reliquos omnes a perfectione abfuturos. Verum, paullo ante eiicimus, perfectionem hanc, non, niſi referendam eſſe ad certas adiunctorum rationes. Exinde, quantum matrum ipſorumque embryonum robur in ſtatu ſano ab inuicem differt, tantum etiam inter ſe diuerſi ſunt humanorum partuum termini perfecti.

IV.

Quarta ratio eſt, quod *a natura alieniſſimum ſit, temere et ſine ratione agere.* Proinde *ſi ſeptimus menſis iam ſufficeret, fruſtra, ac ſine ulla cauſſa, ab eadem nonum ſerioresque expectari menſes. Imo impie operatam videri eamdem, ſi hominum nollet, cum poſſet, trium menſium interuallo citius a materni carceris moleſtiis liberare.* Sed fruſtra ac impie in hoc naturam adculas, ZACCHIA, dum quod plane improbari nequit, vitio ipſi das. Ordo rerum ab optimo maximo conditore aliter non eſt creatus, quam vt diuerſo matres polleant robore ac vigore, aeque ac idem de ipſis foetibus ſupra euicimus; et quas tu apud animum concepiſti perfectiones, cerebri tui intempeſtiui foetus ſunt. Is enim ordo, ſuadente ratione, obſervationibus teſtantibus, ille eſt, vt embryones robuſtiores ex ipſo iam ouario melioris habitus ſtamina in vterum deferentes, matrem dein ſortiti valentem, citius illis, quibus contrariae ſunt conditiones, perfectionis ſuae terminum valeant attingere. Omnia haec ex male obſeruatis conditionibus, quae et matribus et embryonibus ſolent eſſe communes, ortum trahunt. Ac praecipue quidem huc facere videtur vetus illa de hominis in vtero materno falſo concepta accretione, opinio, cuius breuem delineationem, DIOGENIS LAERTII verbis, *lib. VIII. in vita* PYTHAGORAE edit. Genev. P. STEPHANI p. 585. exhibebo. Haec eſt eiusmodi: το σπερμα ειναι σταγονα εγκεφαλου, πε-

ρiεχȣσαν εν αυτη θερμον ατμον. Ταυτην δε προσφερομενην τη μητρα, απο μεν τȣ εγκεφαλȣ ιχωρα καὶ ὕγρον, καὶ ἁιμα προϊεσθαι, εξ ών σαρκας τε καὶ νευρα, καὶ οςα, καὶ τριχας, καὶ το όλον συνιςασθαι σωμα απο δε τȣ ατμȣ ψυχην καὶ αισθησιν. Μορφȣσθαι δε το μεν προτον παγην ἡμεραις τεσσερακοντα. Κατα δὲ τȣς της ἁρμονιας λογȣς εν ἑπται η εννεα, ηδ κα το πλειςον μησι τελȣωδεν αποκυϊσκεσθαι το βρεφος h. i. e. *ſemen eſſe guttam cerebri, inque ſemetipſo calidum vaporem continere. Quae cum a cerebro ad vterum ſit delatu, ſuccum chyloſum, aquam, et ſanguinem emittat, ex quibus dein carnes, nerui, oſſa, et crines efformentur. Formari vero primum compactum aliquod quadraginta diebus, ad rationes autem harmonicas, aut ſeptem, aut nouem, aut decem vt plurimum menſibus, perfectum infantem naſci.* Quibus recentiores ſuperaddiderunt, triginta maſculum feminam quadraginta duobus in vtero diebus articulis donari et in vtero efformari. Conf. HIPPOCRATEM, cum alibi paſſim, tum *de natura pueri libro.* Licet negari nequeat, eumdem alio loco longe ſanius rectiusque de his ſtatuere, de qua re alibi explicauimus. Adde ZACCHIAM *Tit. II. Quaeſt. II. Num. XLI.* praeterea a ſeptimo menſe oſſium et neruorum confirmationem, ab octauo vero complementum perfectionis pendere. Confer ſis SORANVM EPHESIVM *Iſagoges cap. XVII.* quem ſe ſequutum fatetur ZACCHIAS. Quae opinio, quin inſigne errori fulcrum praeberet, fieri haud potuit, vt ſeptimo menſe editos

ditos omnium partium perfectionem nondum eſſe adeptos, ac proinde ad vitam ineptos, iudicarent. Sed totius negotii rationem ſecus comparatam eſſe ſupra iam docuimus, vnde hoc loco ſpatio operaeque lubentes parcimus, et ſine terrore duas hiſtorias partuum ſeptimeſtrium, in ſuae ſententiae patrocinium prolatas, contemplamur. Depingit hos ZACCHIAS miſere flaccis ac pendulis membris, et ſuturis cranii magnopere hiantibus, in lucem productos. Sed, a particulare ad vniuerſale concluſionem valere negant philoſophi, cum centenos homines, nono menſe, miſeros tamen ac imperfectos editos, obſeruationes doceant, atque indubitatum ſit, hos foetus aut morboſos aut abortiuos fuiſſe. Si abortiui fuerunt, illos vlteriori perfectione ſeu in vtero incremento opus habuiſſe; ſi morboſi, eos ad diſſertationem noſtram haud pertinere certum eſt, ſi denique ex grauibus partus laboribus, ex ſitu ad exitum inepto, vel obſtetricis in hoc negotio aut negligentia aut imperitia periere, nulla ratione noſtram hypotheſin feriunt. Non enim veremur, ne male adcommodatum ad prodeundum ſitum, inter mala ſeu caſus, qui nondum perfecto foetui ſint proprii ex imperfectione, adnumeret. Narrat enim FRANC. MAVRICEAV in Obſeruationibus ſuis obſeruat. XXII. ſe adfuiſſe in partus negotio mulieri gemellos geſtanti, puerulo altero, altero puella, quorum prior, licet notabile quantum et maior eſſet et robuſtior, infeſto partus ſitu, vtpote qui pedes primo obferret, comparuerit, cum illum antecedens femella, ma-

 xime

xime adcommodato ad partum ſitu eſſe animaduertetur, nimirum capite primum ſemet in vteri orificium inſinuante. Quo loco exercitatiſſimus his in rebus homo, ac quo paucos alios in huiusmodi negotio exercitatiores crediderim, illud conſectarium quam rectiſſime ſubiungit: *L'on peut connoitre, ce qui m' a eté confirmé par beaucoup d' autres ſemblables, que la bonne, ou la mauvaiſe ſituation des enfans ne depend point de le vigueur plus ou moins grande. Et que ce n' eſt pas auſſi toujours le plus fort, qui ſe preſente le premier pour ſortir dans l' accouchement. Car ſi cela etoit, le garcon auroit prit la place de la fille, et ſeroit venu le premier en bonne ſituation, et non pas le dernier en la mauvaiſe qu' il avoit.* De his ſeptimeſtribus etiam, vt rite ferri poſſit iudicium, plurium adiunctorum mentionem ZACCHIAM inieciſſe oportebat. Si vero iſtiusmodi exemplis rem omnem confectam putet ZACCHIAS, ſuggeremus ipſi quam liberaliſſime aliud exemplum partus ſeptimeſtris, de quo diſſerit LEMNIVS *lib. IV. de occultis naturae miraculis*, edit. locuplet. De quo refert, quod infans ſeptimo menſe, eoque inchoato potius, quam abſoluto, editus fuerit, nondum perfectis vnguium adpendicibus. Sed adiungit LEMNIVS, *hos obſeruamus in noni etiam menſis partu nonnumquam deeſſe ac deſiderari. Cum ceteroquin hic partus membris omnibus exacte elaboratis eſſet productus.* Atque ipſe foetus, qui diſſertationi huic anſam praebuit,

it, haec ex parte refutat. Foetus enim ille tredecimeſtris (fortaſſis etiam quatuordecimeſtris quoniam terminus, a quo poſthumorum aetas computatur, nimis breuis a ICtis conſtituitur,) ex relatione, ſuturas magnopere hiantes habuit: vnde patet, non temporis anguſtia, ſed penuria nutrimenti, ac morbo potius retardante, foetum has partes imperfectum fuiſſe. Ac praeterea hoc loco fontem quemdam generaliſſimum, eius, *quod nonimeſtribus maturiores, ſeu citius nouem menſibus editos, pro minus perfectis habuerint*, indicandi oblata videtur occaſio. Videlicet, cum inter plerosque ex praeiudicio obtinuiſſet noni menſis valor, exinde ipſos ad ſeptimeſtres octimeſtresque magnopere animaduertiſſe, ac, ſi monſtroſi, aut debiles nono menſe citius prodirent, ſtatim id in ſuae hypotheſeos tutelam litterarum monumentis conſignaſſe. Et mihi ſe valde probat, multos pro nonimeſtribus haberi ac decimeſtribus, qui re vera ſeptimeſtres octimeſtresque, fuere, quod conceptio non in primo concubitu, ſed ſequenti quodam euenerit. Videlicet valde fieri poſſe, vt indicia, quae a menſibus aut ſuccedentibus aut ſuppreſſis petuntur, inſignem in modum ſe obſeruantes fallant, uide quae infra *cap. III. §. VIII* diximus.

V.

Vlterius nunc et ad ſpecialiora progreditur ZACCHIAS, *Tit. II. Qu. III.* demonſtraturus,

ſeptimeſtrem non ex naturae inſtituto viuere. Primum argumentum eſt: quod ſeptimeſtris ſemper imbecillis ſit. Fidem huic opinioni facit ARISTOTELIS verbis *Probl. XXX. ſect. X.* et *de generatione animalium l. VII.* ac relationibus LALAMANTII *Commentario in librum II.* GALENI *de diebus decretis*, ac FORTVNATI FIDELIS, *libro III. de relationibus medicis cap. VII.* et praeſertim inde, quod nondum omnibus partibus perfectus ſit embryo. Sed vt haec confutemus, ſolis opus eſt obſeruationibus id annotantibus, foetus ſaniſſimos in lucem ſeptimo menſe, ac quos perfectiſſimos adpellare fas ſit, fuiſſe productos. Quas quoniam ſupra *pag.* 50. non paruo protulimus numero, ea inde repeti volumus. Quibus non inepte iungentur, quae nonimeſtrium decimeſtriumque imbecillium proſtant exempla.

VI.

Secunda argumentatio, veteri illi, de cauſſis foetum ab vtero expellentibus hypotheſi, eſt ſuperſtructum. Nimirum, duce et auctore HIPPOCRATE *in fine libri de natura pueri*, *alimenti penuriam*, *foetum vt nutrimentum alibi quaerat, adigere*, credunt. Perſuadent vero ſibi aliquando naturalem hunc defectum oriri, quando nimirum infans perfectionis ſuae culmen eſt adeptus: nonnumquam autem eumdem ortum trahere a cauſſis non naturalibus, matre morbis eneruata, aut alia quacumque de cauſſa ſanguine orbata. Hinc itaque

itaque hunc in modum argumentatur ZACCHIAS: *ſeptimeſtris foetus debilis et imperfectus naſcitur, ſeu ob alimenti defectum in lucem prodit, vt paullo ante dictum eſt; prodit autem iniuſto tempore. E. fames haec non naturalis fuit, et partus proinde intempeſtiuus.* Verum vbi ſingulorum momentorum robur tentare ceperimus, vereor, ne totum argumentum corruat, quemadmodum collapſa ruunt ſubductis tecta columnis. Primo enim penuria alimenti ad exitum ab vtero haud ſtimulari foetum, ſi poterimus, planum faciemus; dein, num ſeptimeſtris partus generatim debilis naſcatur, diſpiciemus. Ad primum quod adtinet, vtique grauis ac multis ſemper diſceptationibus obnoxia fuit viſa quaeſtio: quidnam pro cauſſa partum vt ab vtero exeat ſollicitante, ſit habendum? Non poſtulat nec permittit inſtituti noſtri ratio, vt cauſſas in hac re ab omnibus excogitatas in medium proferamus. Inquirere ſatis nobis erit in Hippocraticae huius cauſſae robur. Huic autem primo obſtat, quod viri eruditi, cum SPIGELIO, doctiſſima *de incerto partus tempore epiſtola*, iam adnotarunt, quod non ſolum gemellis, ac pluribus interdum foetibus, ſufficiens alimentum matres ſuggerere valuerint; ſed poſt partum etiam ſingulis alimentum praebuerint. Dein infans noſter tredecimeſtris, aliique ſimiles ab auctoribus litteris conſignati, inſigne confutationis argumentum ſubminiſtrant. Videlicet, ſi certum ſit, nutrimenti defectu ab vtero expelli infantem, hunc ſeptimo menſe iam exturbatum fuiſſe oportere. Etenim, red-

euntibus vteri, haemorrhagiis, venae ſectione bis perpetrata, matrem cholerici melancholici, hoc eſt δυστρεφωτατυ temperamenti, non potuiſſe non inſignem in modum extenuari, patet; et certum eſt, fame ſtimulatum infantem ſeptimo minimum menſe exitum debuiſſe moliri. Quum vero nihilo ſecius ſex ſupra hos, et quod excurrit, menſes, ſit commoratus, eſſe non poſſe, vt fames, ſeu nutrimentum parcius, inter partus cauſſas ſit alleganda. In noſtrae porro cauſſae partem venit, quod uullo tempore, pro temperamenti ratione, ſanguine magis abundent feminae, atque illo quo vtero gerunt; quodque obſeruationes doceant, non aliunde pendere crebras grauidarum lipothymias, abortus, aliaque ſymptomata, quam a plethora. In cuius rei pleniorem fidem non male fortaſſis nonnullas C. STALPARTI van der WIEL obſeruationes in medium proferimus. Refert ille *obſeruationum rariorum Centuria I. Obſeru. LXV.* matronam quamdam vegetam ac robuſtam, cum prima vice vtero gereret, accedentibus animi deliquiis crebrioribus quinquies vt venam ſibi ſecari pateretur, adactam fuiſſe; nihilo tamen ſecius illam filiam ſanam eſſe enixam. Quae cum ſecundo grauida eſſet, tam crebrae eamdem inuaſerunt lipothymiae, vt, medicis optimis in conſilium adhibitis, quadragies nouies venam ſecare habuerit neceſſum. Refert idem dicto libro plurima exempla foetuum in vtero ob nimiam ſanguinis copiam extinctorum et ab aliis adnotatorum, quae inter in primis memorabile eſt, quod idem

ex

ex LAZ. RIVERIO *lib. IX. de morbis mulierum, cap. XVI.* habet, quo narrat, mulierem ter abortum paſſam, cum quarto grauida eſſet, circa ſecundi menſis finem ſenſiſſe, quos antea ſaepe ſuſtinuerat, ventris lumborumque dolores, abortuum prodromos certiſſimos. Ad quam RIVERIVS vocatus, ſtatim ſanguinem ad *vnc. VIII.* mitti iuſſit, quo factum, vt intra horae dimidium plane doloribus leuaretur mulier, ita, vt ne recipere quidem reliqua pro abortu cauendo remedia voluerit. Tertio cum menſe eadem geſtaret vterum, ſimilibus inuaſa doloribus, praeſentiſſimum a ſecta vena leuamen ſenſit, quarto dein, quinto, ſexto, ſeptimo, octauo, menſibus, periodice redeuntibus doloribus hiſce, ſtatim poſt V. S. perpetratam fuit liberata. Quid? quod paucis ante nonum menſem diebus, ſanguinem vt mitteret, fuit adacta, hoc tamen nihil obſtitit, quo minus circa noni menſis finem filium pareret vitalem ac vegetum. LOVISE BOVRGEOIS in ſua *ad artem obſtetriciam iſagoge, Part. I. obſ. VIta, p.* 163. de iuuencula quadam refert, illam ſibi narraſſe, quod ſaudente experientiſſimo MARTINI, per geſtationis tempus ſexies V. S. ſuſtinuerit, ac clyſteres plurimos, iunctis aliis remediis, receperit; ſe enim absque his remediis certo certius ſuffocatione fuiſſe perituram. Exemplum grauidae ſuffocatione tantopere adflictae, vt iam loqui amplius haud poſſet, cui poſt V. S. et loquela et libera reſpiratio rediit, habet P. PORTAL in ar-

te obſtetricia *p.* 288. *ed Amſt.* 1690. 8. Cum denique obſeruationes doceant, non in ipſo ſolum excluſionis ex vtero ſeu partus actu, ſed proxime quoque partum antecedentibus diebus, multum ad vteri vaſa ſanguinem ablegari, ex ſtimulis excretoriis, quos inſtante partu ſentiunt parituræ; plane nihil eſt, quod vero ſimile amplius reddat, alimenti penuriae hoc negotium eſſe tribuendum, (cum eodem tempore, quo ſanguine foetum putat orbatiſſimum, maxima eius copia ad eumdem ablegetur atque deriuetur,) ſed potius vteri laboribus, ex diuino ordine tunc temporis reliquis ſemet cauſſis iungentibus, et in quorum partem poſtmodum diaphragma et abdominis muſculi veniunt; quibus, ſi placuerit, BOHNII doctiſſimi ſententiam, quam in *circulo phyſiologico anatomico* hac de re protulit, adiunges; nempe reſpirandi ſummam neceſſitatem, qua ipſi videtur ſanguinem foetus non poſſe abſque huius regimine debito modo circulare: incommoda ex fecibus ſiue meconio etc. Quibus omnibus rite expenſis non poſſumus quin ſtatuamus, mere mechanicum alui conatum eſſe ad foetum in lucem protrudendum: nec famis, quam embryo ſentiat, metum, quidquam ab eumdem conferre; nec embryonem multa in his agere, niſi forte ipſi tribuere velis in vtero inuerſionem et ad partus actum ſemet adcommodantem ſitum. Etenim, vbi hoc ipſo ex motu et calcitrationibus foetus vterus vellicatur et irritatur, fieri nequit quin ſenſiles admodum carnoſaeque vteri fibrae, hunc ſemet vellicantem hoſpitem magna vi domicilio

lio ſuo exturbent. Confer haec egregie explicantem BERGERVM *de natura humana l. II. cap. III.* BOERHAVIVM, FR. HOFFMANNVM, quibus iunge ſis verba DE LA MOTTE, §. *I.* huius capitis adſcripta, ex eius *Traité complet de accouchem. Chap. XXVII. lib. I.* Alterum argumenti huius columen eſt: partum ſeptimeſtrem generatim imbecillem dici. Sed quoniam hoc ſupra iam confutatum eſt, *p.* 71. §. *VI.* nihil, arbitror, impedit, quin iam totius argumenti robur corruat.

VII.

Oiect. Eadem femina, quae vt plurimum IX. et X. menſibus peperit, interdum VII. menſe parit. E. contra naturam.

Tertium argumentum eſt huiusmodi, vt, cum antecedens baſeos ac fundamenti loco habeat, cum illud iam ſit confutatum, non difficile ſit futurum hoc etiam ſupplantaſſe. Eſſe nimirum animaduerſum, easdem feminas, quae nonimeſtres decimeſtresque aliquoties edidere, nonnumquam ſeptimeſtres peperiſſe. Ex quo cum pateat, nonum his decimumque menſem naturales eſſe, ergo ſeptimeſtrem non potuiſſe ſecundum naturam ab iisdem edi. Sed facilis admodum eſt huius argumenti confutatio, cum totum eidem largiri illud poſſimus, ita, vt theſin noſtram non feriat, ſi modo caute nonnulla auerruncentur. Etenim, ſi feminae huius temperamento fuit conueniens, vt nono decimoue menſe pareret, non negamus praeter-

ternaturalem hunc partum eſſe, ſi praeſertim, id, quod vtplurimum obſeruare licebit, hic foetus debilior adhuc in lucem prodeat. Si is vero ſanus ac perfectiſſimus prodiiſſe dicatur, multa habebimus, quo temperamenti cauſſam rectiſſime agere poſſimus. Primo enim ex ſupra *pag.* 34. *ſq.* dictis huc aduocari volumus temperamentorum mutationem. Dein robuſtiorem potuit foetum concepiſſe mater, non mutato ceteroquin temperamento, cuius corporis habitus robore ac vigore praecedentes antecelluit. Quae ita ſatisfacere hiſce omnibus videntur, vt non magnopere ſit neceſſum hic allegare ſuperius dicta, de alimenti defectu, tamquam ficta quadam ac commentitia partus impellente cauſſa.

VIII.

Proponitur alia obiectio,

Quarta argumentatio eſt huiusmodi: *celeritas naſcendi calidiorem, proinde robuſtiorem perfectioremque foetum monſtrat, exemplo puerorum femellis citius in lucem prodeuntium; ſeptimeſtres citius naſcuntur nonimeſtribus; ſi proinde ſecundum naturam citius naſcerentur, eos Herculei Achilleique roboris eſſe oportere. Quum vero id non liceat animaduertere, potius imbecilliores ſint, exinde patere, non ſecundum naturam, ſed praeter eamdem, adeoque imperfecte, naſci, citius nouem menſibus editos.* Habet, fateor, hoc argumentum aliquam roboris ſpeciem; non deſunt tamen quae pro noſtra

explicatur breuiter

ſtra cauſſa defendenda proponamus. Inquiramus itaque primo loco in huius argumenti robur; hoc eſt huiusmodi. Qui citius naſcitur, is robuſtior vegetiorque altero eſt; ſeptimeſtres citius prodeunt: ergo robuſtiores ſint oportet. Quum vero non eſſe tales deprehendantur; per ſe patet eos ſecundum naturam editos eſſe haud poſſe. Si maioris propoſitionis robur inconcuſſum eſſe deſideratur, planum Zacchiae faciendum eſt, non dari in quolibet temperamentorum genere homines vegetos ac incolumes. Sed, cnm hoc nulla ratione, ſi quoque robur lacertorum reſpicere velis, euincere poſſit ZACCHIAS, cum hoc magnam partem ex fibrarum prima in foetu conſormatione pendeat; et cum vigor ad quem in ſeptimeſtribus quibusdam fortaſſis attendit, multum ex primum oblato nutrimento immutari; cumque vitae poſtmodum genus ipſorum indoli minus conueniens ſuperuenire, potuerit, inde fortaſſis a paucis quibusdam ad omnes argumentatur *Z*acchias, fortaſſis etiam a nullis. Licebit etiam quaerere: ſi acceleratior partus tantum habeat roboris, eccur mares feminas robore non tantopere antecellant? quantum herculeum achilleumque robur reliquorum hominum vires poſt ſe relinquit, cum multae ſint feminae, in ſimili quodam vitae genere, (hoc eſt, ne ruſticarum robur feminarum, viribus marium delicio ſe ac molliter educatorum, opponamus) ne latum quidem vnguem maribus cedentes; et ſi plures forſan reperiantur

et confutatur.

antur fortiores mares, hoc illi inprimis tribuendum, quod mares durioribus laboribus fortioribusque corporis motibus a teneris fere vnguiculis ad ſue fiant. Vnde hoc miſſum facientes, ad diluendam ZACCHIAE hypotheſin, qua errorem in conceptionis termino commiſſum accuſat, conferimus. Etenim cum nihil habeat, quod ad illa vegetorum ſeptimeſtrium exempla, quae LEMNIVS *de occultis naturae miraculis lib. IV. c. XXII.* profert, reſpondeat; errorem accuſat matrum, quo a tempore omiſſorum menſium geſtationis menſes computent, et cum duobus poſt conceptionem menſibus vt purgentur, ſaepe eueniat, duo menſes a geſtationis vero tempore auferant. Non negamus quidem accidere hoc interdum poſſe; at uero id ſemper eueniſſe plane vero diſſimile eſſe nobis videtur, cum res, ſi primorum praeſertim concubituum ratio habeatur, facile ſecus comparata eſſe deprehendatur. Dein notamus, ex ſignis a menſibus deſumtis, multos pro nonimeſtribus haberi, qui re vera ſeptimeſtres, aut certe nouem menſibus inferiores ſunt. Nam cum obſeruetur, vterinam hancce haemorrhagiam parcius interdum fluere atque vtplurimum conſueuerat; (exemplum mulieris nullos vmquam menſtruos fluxus, nec ante, nec in matrimonio expertae, quae tamen quotannis peperit, ſeque ceteroquin rectiſſime habuit, annotauit C. STALP. de WIEL *Obſ. rarior Cent. poſterioris Part. I. obſ.* 31.) id, vbi poſt concubitus quosdam ſteriles euenerit, hunc difficilem fluxum conceptionis ſignum cenſent, quae tamen

men ex quadam poſtea perpetrata compreſſione ortum duxit, vnde duobus menſibus poſt conceptus infans, ſaepe pro duobus menſibus ante concepto non poteſt non haberi. Atque hinc facile patet, quam fieri poſſit, vt nonimeſtris foetus cenſeatur, qui in vtero vltra ſeptem aut octo menſes non eſt commoratus. Habemus praeter hanc Zacchiani argumenti retorſionem aliam quandam, quam eidem poſſimus opponere argumentationem. Nimirum, HIPPOCRATE *lib. de natura pueri edit. Linden. Tom. I. 8. p.* 159. *ſq.* rectiſſime obſeruante, ſaepius euenit feminis, vt turgeant, corpus ex cauſſis praeternaturalibus, ita, vt ſe vtero concepiſſe exiſtiment. Quae, ſi poſt conceperint, hos, quibus vterum turſerunt, menſes, quin geſtationis menſibus adnumerent, fieri nequit. Si graeca deſideras, hoc ſe modo habent: *ὁκοταν αἱ μητραι πνευμα λαβωσιν ες ἑωυτας, ἀπο της κοιλιης φυσαν παρεχουσης και εξαρθωσι. Γινεται γαρ και τουτο. Δοκεουσι δη αἱ γυναικες προς σφας εχειν τοτε. Και ην καταμηνια μη χωρεοντα ξυστραφη εν τησι μητρησι - - και δη και τοτε εν γαστρι δοκευσιν εχειν αἱ γυναικες, ἁ τε των καταμηνιων μη χωρεοντων, και των μητρεων ηρμενων.* Adde ARISTOTELEM *lib. VII. Hiſtor. Animalium cap. IV.* Quae deinceps *hac Quaeſtione* a ZACCHIA, tum pro ſua ſententia, tum pro noſtra, adferuntur, illa ſunt eiusmodi, vt vterque iis nullo damno carere queamus.

IX.

IX.

Sequenti *Quaeſtione IV.* octimeſtris partus cauſſa a ZACCHIA agitur, quod is ſeptimo menſe edito perfectior eſſe debeat. *Non ſe morari*, ait, *quod magni viri hunc ſuperſtitem eſſe poſſe negarint, ſe enim demonſtraturum eſſe, ſeptimeſtribus longe eſſe robuſtiores, qui octo menſibus ſunt perfecti.* Conuenit quidem nos inter et ZACCHIAM, tralatitia prorſus ac commentitia eſſe dogmata illorum, qui octimeſtrem viuere haud poſſe ſtatuunt. Si enim conſtituatur certus, qui omnibus perfectus ſit, partus terminus, nonus v. g. menſis, per ſe pateret, ratione ſuadente, octimeſtribus, quoniam longius a perfectionis termino diſtant, ſeptimeſtres eſſe debere imperfectiores, cuius tamen ſententiae ipſimet contrarium tuentur. At vero id nulla ratione ZACCHIAE largiemur; vt octimeſtres, quoniam a nono decimoque menſe adhuc abſunt, praeter naturam editos nec perfectos impune pronuntiet. Nam 1) experientia teſtatur, octo menſium interuallo in vtero geſtatos ſaepe robuſtos eſſe et ad vitam continuandam aeque aptos, atque illi, qui nono decimoque menſe in lucem eduntur. (vide quae ſupra *p.* 50. ex DE LA MOTTE protulimus, ab eodem, dictante experientia, litterarum monumentis conſignata: et F. MAVRICEAV *Obſeru. CXXVIII.* de femina, octauo menſe robuſtos gemellos enixa,

Octimeſtres ideo non ſunt praeter naturam editi, quod a nono menſe abſunt.

xa,

xa, quae tamen tertium circiter geſtationis menſem febri laborarat continua per dies XLII: plura enim, cum infinita prope multitudo huiusmodi hiſtoriarum proſtet, commemorare nihil adtinet,) dein, cum argumenta illa, quibus ZACCHIAS octimeſtrium imbecillitatis cauſſas reddit, leuiora ſint, quam quae perſuadere nobis idem quaeant; nemo, arbitror, mirabitur, ſi in ſemel ſuſcepta ſententia perſtamus. Explorabimus nunc cuius reliqua ſint ZACCHIAE argumenta roboris.

X.

Aliud Zacchiae argumentum.

Primum horum eſt huiusmodi: *Quo tenerior foetus, eo leuior morbus illum male poteſt habere; et contra, quo robuſtior embryo, eo grauior morbus ſit oportet, qui illum adfligere valeat. Embryones, qui ante nonum decimumque menſem ab vtero exeunt, a morbo ſeu praeternaturali cauſſa expelluntur. Ergo octauus, vtpote robuſtior, a grauiori morbo expellatur oportet, vnde fieri non poteſt, quin magis ſit valetudinarius atque ſeptimeſtris.* Accedit, quod, quoniam maiori eſt mole, exinde in partu, hoc ipſo difficiliori reddito, magis laboret ac debilitetur. Primum autem, argumenti huius robur ac ſenſum, indicabimus, dein idem confutabimus. Robur huius argumenti fultum eſt illa hypotheſi; embryo per morbum ab vtero exit. Morbi autem hic voce indicari defectum alimenti, omnia ſuadent, (vid. §. *VI. p.* 46.) Etenim, ſi

 aliud

aliud quodcumque morbi genus hac voce velit denotatum, obſeruationes illum confutabunt, quibus embryones longiorem, ſi aegrotent, in vtero moram trahere, ſumus edocti. Itaque cum alimenti hic penuria ipſi morbi veniat vocabulo, nos vero defectum huncce, tam ſecundum, quam contra naturam exortum, ſupra *p.* 57. *ſq.* ex partus cauſſis exulare iuſſerimus; eum neque hoc loco ita, ut conſiderari mereatur, adferri poſſe patet. Et, quid de nonimeſtri decimeſtrique embryone tandem fiet? Siue enim fortiorem eſſe oportere dicas morbum, qui robuſtiorem foetum adfligere valeat; ſiue labores in partu, ex magnitudine oriundos, pro tua cauſſa adferas: vſque tuo temet enſe iugulare licebit, ZACCHIA. Vtrumque enim inſignius ſit in adflictione nonimeſtris embryonis oportet. Hypotheſin quoque illam, qua ante nonum menſem editos, ex morbo propelli tibi perſuades, paullo antea confutauimus. Finge denique, ac puta conceſſum tibi eſſe, ex morbo prodire et ſeptimeſtrem et octimeſtrem foetum, et hunc quidem, ob robur maius, grauiori, illum ob imbecillius conſtitutum corpus, ex leuiori, morbo, vtero exturbari; nihil tamen in argumentatione tua proficies. Etenim quanto grauior ad octimeſtrem foetum adfligendum morbus requiritur; tanto inſignius, huius prae ſeptimeſtri foetu robur, morbi impetum excipere ac ſuſtinere valebit, ita, vt rite ſubductis rationibus vtrosque pari morbi gradu adflictos eſſe pateat. Ex quibus omnibus clare

re, arbitror, perſpici poteſt, quantum toti argumento ponderis inſit ac praeſtantiae.

XI.

Octimeſtris foetus.

Si porro experientiam ſibi magiſtram elegiſſet homo acutiſſimus et non indoctus, P. ZACCHIAS, forſan priori huic argumento alterum adiungere ſuperſediſſet, pro demonſtrando ac reſoluendo illo phaenomeno, quo octimeſtri partu editi aut plane non viuere, aut ſi in viuis maneant, non niſi aegram miſeramque vitam exigere, omnes credierunt. Cuius quidem erroris fons et productio, ſi ab ARISTOTELIS et HIPPOCRATIS auctoritate, et, qua omnes ipſos proſequebantur, veneratione, diſcedas; nihil fuit aliud, atque illa numerorum a PYTHAGORA potiſſimum exculta doctrina, qua alios perfectos, nonnullos imperfectos eſſe numeros pronuntiabant. Sed quemadmodum horum in quibuslibet negotiis efficaciam nullam, ſenſus demonſtrauit; ita experientia dudum teſtata eſt, nullo iure hiſce commentis fidem eſſe tributam, cum nulla huius rei fere ratio ſubeſſe deprehendatur, et exempla nihil fidei huic theſi adferant. Quo minus erat quod imbecillitatem octimeſtrium fuco oblinirct argumentorum, et priori illi alterum adiungeret. vide quae ſuperiori §. IX. huius capitis dicta ſunt.

ex hypotheſi efficaciae numerorum falſo pro illegitimo habitus.

Exinde a *Zacchia* fruſtra in huius rei cauſſas iuquiritur.

Sed animaduertebat ZACCHIAS hoc phaenomenon rationibus quibusdam pulcre ſibi eſſe infucandum. Potuiſſet enim haec octimeſtrium imbecillitas, ſi naturalis cenſenda eſſet, non leuem ſuae hypotheſi, qua ex temporis interuallo foetus perfectionem metitur, ictum inferre, et inprimis ipſi opponi quaeſtio, cur, cum ſeptimeſtres ſalui prodeant in lucem, octimeſtres imperfecti ſint? cum tamen hi illis ſint propiores ad conſtitutum perfectionis ſummae terminum. Adiungit proinde iſti priori argumentationi alteram huiusmodi. Obſeruatum eſt tam ſeptimeſtres quam octimeſtres ab vtero nonnumquam exire: quod, vbi ſe mouent, vaſa vteri abrumpant, quibus antea fuerant alligati. Argumento autem eſt huius motus in ſeptimeſtribus celeritas prae octimeſtribus, quod hi ſint illis imbecilliores; ad quam imbecillitatem cum partus labores accedant grauiores, ob cauſſas paullo ante allegatas, mirum haud erit, octimeſtrem ſeptimeſtri quidem perfectiorem eſſe, difficilius tamen in viuis manere. Verum, cum ipſe ZACCHIAS imbecillitatem huius theſeos partim intellexit; (argumentum enim quod ipſimet paullo ante retulimus de vi maiori foetus octimeſtris ad morbum ſuperandum contra ſuam theſin necti poſſe perſpexit,) partim reliqua huius argumentationis fulcra, vbi antecedens argumentum conuellere inſtitueramus, ſubduxerimus, nihil, quo minus plane corruat, vetat amplius, quam vt vaſorum vteri abruptionem hic locum habere

haud

haud poſſe planum faciamus; quod quidem nullo negotio peragi poterit, ſi ipſam mulierum grauidarum ſectionem et inſpectionem teſtem aduocauerimus. Haec ſiquidem, nulla amplius vaſa eſſe per quae cum vtero embryo cohaereat, monſtrant, quam funiculum vmbilicalem placentae vterinae connexum: hunc autem ab vtero non diuelli antequam ſecundinae ſequantur, adeo clare patet, vt luce amplius non indigeat; vnde et huius argumenti robur corruit. Vt autem hic exemplo pateat, quanto rectius faciliusque ex noſtris hypotheſibus huiusmodi phaenomena explicari quaeant; ſtatue, eſſe ita, octimeſtres aut nullos plane, aut certe vix ex multis millibus duo ſuperſtites manere; liceret inde id deducere, quod nullum fortaſſe ſit, aut ſi quod ſit, temperamentum, illud quam rariſſime inueniatur, qnod octauo menſe embryonem perficiat. Proinde, ſi qui prodeant octauo menſe, eos, aut ſua, aut matris imbecillitate longiorem in vtero moram nectere, et ſic imbelles prodire, ſi ſeptimus fuiſſet legitimus menſis; aut, ſi nono demum menſe ſecundum naturam exire debuiſſent, a maiori ſanguinis ad vterum ruentis motu aut copia eosdem exturbatos fuiſſe.

Phaenomena partuum longe rectius ex noſtris hypotheſibus illuſtrari, exemplo patefit.

XII.

Poſteaquam hac ratione confutationem argu-

 men-

mentorum ZACCHIAE contra diuerſos naturales partus terminos confecimus; coronidis loco adiungimus illa argumenta, quibus nonimeſtres decimeſtresque, ſolum, ac vere naturales dicendos eſſe, idem, quaeſt. huius tituli Vta, contendit. *Neceſſarium enim fuiſſe vt certum naſcendi tempus a natura daretur, quia neceſſarium erat animal in vtero materno moram trahens ac augeſcens,* recito ZACCHIAE verba, *ad quoddam tempus procedente aetate peruenire, in quo minus alimenti, quam par eſt, a matre haberet, et in quo perfectum iam omnibus eſſet ſui partibus.* Sed quoniam hanc partus impellentem cauſſam antea iam, ſi recte meminimus, confutauimus; nec vmquam negauimus, determinari aliquod, pro rerum abiunctarum conditione, tempus, pro foetus ex vtero materno exitu; hunc ſolum, euidentibus ex cauſſis, non vnum aliquem certum eſſe poſſe demonſtrauimus ac per totam diſſertationem expoſuimus: omnes arbitror perſpicere, quam debile hoc ac infirmum ſit argumentum. Vbi dein ZACCHIAS pergit, non potuiſſe hunc terminum minorem ſtatui nouem menſibus, neque tamen illum quidem certum, ob diuerſitatem victus? coeli aërisque temperiei, atque temperamenti ſanguinis, et exinde naſcendi latitudinem in homine notari a noni menſis principio ad exactum vſque decimum menſem, vel etiam vndecimi principium: quid quaeſo aliud agit? quam quod pugnantia loquatur, et ſemet ſibi

Zacchias ſibi ipſi non conſtat.

ſibi haud conſtare non animaduertat. Quae enim falſe antea perſtrinxerat, ac argumentis demolitus erat, vt ipſi quidem videbatur, grauiſſimis; nunc non concedit ſolum, ſed in partus termini latitudinis cauſſam allegat, vt ſupra etiam iam notauimus, *p.* 48. Sed, vſu ipſi venit, quod in patronis cauſſarum, quarum fides male ambulat, notare licet, qui pugnantes cuiuscumque generis rationes, modo e re ſua fuerint, pro cauſſa ſua adferre haud erubeſcunt.

XIII.

Ab his ſi diſcedas, nihil fere quod annotari mereatur hac Quaeſtione profertur, quam illa quaeſtio, *num menſis nonus, an vero decimus magis ſit legitimus?* Hos pari paſſu quidem ambulare exiſtimans, *decimo tamen, quoniam huiusmodi temporis interuallo Saluator noſter aeque ac eius parens caſtiſſima in vtero latuerint, aliquam prae nono menſe excellentiam tribuendum eſſe iudicat.* Quodſi enim ab octauo cal. Aprilis ad VIII. cal. Ianuarii; et a VI. Iduum Decembris, ad VIII. Idus Septembris nnmeretur; CCLXXV. et CCLXXVI. dies vtrimque interceſſiſſe patere. Conuenit ZACCHIAE in ſimili argumento cum HIER. MERCVRIALI, qui ſupra (*cap. II. N. I.*) allatis verbis eodem vſus eſt. Sed miror, eſſe viros noſtra aetate acutiſſimos doctiſſimosque

Argumentum, a Chriſti et Mariae natalibus ductum, leue eſt.

que, qui quam proletarium ſit hoc argumentum haud perſpiciant. Qui enim, quaeſo, hos geſtationis veros terminos recte norunt? Etenim conſtat inter omnes, qui hiſtoriae eccleſiaſticae ſtudium curae cordique habuerunt, ne ad ATHANASII quidem aetatem, ſeu annum a nato humani generis Seruatore CCCXL, de feſti conceptionis et natiuitatis IESV CHRISTI et MARIAE antiquitate, teſtimonia pertingere. Quod enim ipſi tribuitur *de Deipara Euangelium*, ATHANASII haud eſſe dudum planum fecit BARONIVS, qui exinde CYRILLO potius hunc ſermonem ad annum ſaeculi a CHRISTO nato quinti trigtſimum tribuendum eſſe iudicat. Confer HILDEBRANDI et SCHMIDII noſtri *de diebus feſtis* libellos. Ex arbitrio itaque ciuitatis chriſtianae diu admodum poſt hanc rem dies hicce ſacer in huius rei memoriam eſt conſtitutus. Ex quo obſcurum amplius haud erit, quo iure, qua certitudine ex hiſce terminis, quos ex praeiudicio vulgari de nono menſe ſacer coetus conſtituit, demonſtrari poſſit, quam diu in optimae virginis vtero Seruator cariſſimus delituerit; ac quantam ipſa virgo in materno vtero moram traxerit. Quod ſi de iure noſtro tantum velimus concedere, vt diem conceptionis certum nos perſpectum habere atque cognitum largiamur: bone Deus, quantae lites adhuc de huius partus termino ſuperſunt? quot libri erudititiſſimorum virorum ſumma cura conſcripti proſtant, qui in *annum diemque* IESV CHRISTI *natalem* inquiſiuerunt, neque tamen plane huic rei ſatisfacere potue-

tuerunt. De natalibus MARIAE rem longe adhuc obſcuriorem eſſe, prudentes quilibet iudicabunt. Finge iam, tam certa haec eſſe quam quae certiſſima, num putas? ſi matris, ſi ipſius Seruatoris corpuſculi in vtero conditio, aut citius aut tardius eumdem in lucis auras producere ex naturae legibus debuiſſent, eumdem aliquid ab humana ſorte alienum ſibi fuiſſe tributurum, qui ita humanam naturam induere amore compulſus, conſtituerat, vt, praeter animum ad vitia pronum, ne minimum quidem humani a ſe alienum eſſe cuperet. Ac denique, quidni debuiſſet cariſſimus Seruator menſe demum nono aut decimo in lucem ex utero prodire? cum matrem nactus ſit, quam agiliori floridiorique ſanguine numquam, aut eo certe, quo diuinum hocce pignus geſtauit, tempore, non turſiſſe, multa ſunt, quae vero reddant ſimile. Vt enim illam ſedatam tranquillamque vitam amaſſe patet, quae fundamenti loco tardiorem ſanguinis indolem habere ſolet; ita ob famae metum, quam non temere timebat, vt et ob paupertatem, aliaque plurima, illo tempore ad citiorem foetus perfectionem haud idonea fuiſſe videtur.

XIV.

Illuſtratur hiſtoria foetus noſtri ex diſſertatione et aliis argumentis.

Verum vt nunc ea, quae hucusque *de incerto partus tempore, deque diuturniori grauiditate* generatim diximus, ad infantem noſtrum tredecimeſtrem transferamus, atque indicemus, certas, easque graues eſſe cauſ-

 ſas,

ſas, quae mitiorem de Iauolena ferre ſententiam iubeant; rationes morales nunc medicis ac phyſicis iungemus. Ac per illas quidem indignum eſſe atque ab homine aequitatis amante alienum facinus, exiſtimamus; mulierem honeſtiſſimam, quaeque omni vitae integritati tam ſtuduit quam quae maxime, turpiſſima, et inextinguibili fere, laeſae pudicitiae aut ſcorti nota, commaculare. Quae praeter propriam inculpatae vitae conſcientiam, non per illud ſolum, quod virgo exegerat, aetatis ſpatium, ſed iſtud etiam, quod viro nupta, quod vidua degerat, praeter totam ciuitatem, in qua viuebat, (quae ſedes magni, iuſti, piique Principis eſt) totam aulam vnanimi iudicio caſtitatis ſuae vitaeque bene ſemper actae teſtes habuit. Quod adeo late patuit, vt ne quidem ſiniſtre de eius ſanctitate ſuſpicandi locus cuiquam relinqueretur, multo minus laeſae pudicitiae ream peragendi. Iam, ſi illa eſt, homini aequo, iuſto, prudenti, atque chriſtiano praeſertim dignae, aequitatis indoles, vt de hominibus honeſtis, et qui ſemper bene ſancteque vixerunt, niſi in ipſo ſcelere ac nefando aliquis facinore deprehendatur, vix leui cuidam ſuſpicioni aditus tribuatur, leuiſſimi ſane impiique animi eſſet, mulierem optimae famae, quaeque male numquam audiuit, ob dubiam incertamque, imo falſam prorſus, hypotheſin, proaereſinque ineptiſſimam, quaſi foetus alio quam nono decimoue menſe naſci haud poſſit, impudicam meretricem pronunciare, atque infamem ſuſceptae fraudis effraenaeque laſciuiae ac

im-

impudentiae rotam inurere. Quorum vitiorum cum ne ſuſpicionem quidem in Iauolenam conferre liceat; longe, opinor, iniquiſſimum eſt, pleno iure ſummam infamiae culpam in eamdem deuoluere velle. Quis enim, obſecro, iudex, tam iniuſtus et ab omni aequitate adeo remotus eſſet? vt hominem, licet leuiſſimum peſſimeque audientem, ſi nomen eius de furto, homicidio, adulterio, aut alio quouis crimine deferatur, ex ſola ſuſpicione aut hypotheſi quadam condemnaret, antequam rerum documenta adſint certiſſima: cum homines aequiſſimi ſapientiſſimique, in re dubia nec plane exploranda, licet etiam reus boni nominis non ſit, ſemper duxerint ſatius mitiorem ferre ſententiam, atque vindictam occultorum ſupremo illi, quem nemo fallit, iudici, relinquere; quam ſuis mentibus nimii rigoris ſcrupulum iniicere.

XV.

Cauſſae medicae et phyſicae excutiuntur.

Ad cauſſas vero medicas et phyſicas quod attinet, finge, non extare, quae laſciuiae puram Iauolenae mentem fuiſſe declarent; hoc tamen magnum huius rei argumentum ſuggeret, quod eadem, teſte medico peritiſſimo integerrimoque, quem nouimus, tot medicamina aſſumſerit venaeque ſectiones ſuſtinuerit; ab his enim mulieres delicioſae et laſciuae magnopere ſolent abhorrere. Deinde etiam animo reputabimus, Iauolenae temperamentum. (vid. p. 25.

N. IV.

N. IV.) Hoc enim eſt eiusmodi, vt moerori ac triſtitiae facile ſe dederit. Huius vero cum tam inſignis ſemet cauſſa obtulerit, inopinatus nimirum mariti obitus, aliaeque res aduerſae, facile factum eſſe exiſtimamus, vt aut parcum nimis, aut illud minus idoneum, nutrimentum, aut infantem deriuaretur. Hinc porro effectum, vt foetus, quem conceperat, quemque ex robuſtiſſimorum genere haud fuiſſe, praeter parentem ſenem et languidum, multa ſuadent, ſolito factus ſit debilior, ac ſenſim aegrotus, nec debitam perfectionem tam cito, atque alii bene valentes, conſequi potuerit. Inde vigor atque conatus ad egrediendum, qui in aliis robuſtis percipitur, defecit, donec poſt aliquod demum menſes, collectis aliquantum viribus, exitum moliri potuerit. Fuiſſe vero illum debilem aut morbo quodam adflictum, exinde colligi poteſt, quod oſſa cranii, teſte medico, laxiſſime tantum, et non, vt in aliis recens natis infantibus, cohaeſerint. De qua re ſupra p. 7. ſq. iam nonnihil dictum eſt. Dein, quum in ſtatu naturali adeo diuerſus ſit partus terminus; (vid. ſup. *p.* 30. *et* 38. *ſq.*) quomodo illud amplius incredibile videri poteſt? quod in ſtatu praeter naturam, ſeu morboſo, aliquot quandoque ad conſuetum ſupremum terminum menſes acceſſerint: cum tam arctus inter motus matris et infantis nexus intercedat, quo non poteſt non, ſi alteruter ingratis nociuisque adficiatur motibus, ſiue affectibus, alter ad perniciem abripi, niſi peculiari quadam habitudine ſuum ſibi vigorem contra has iniurias im-

immunem praeſtet. Plura cuilibet facile licebit ex ſupra dictis huc aduocare, quae breuitatis ſtudio hic non recoquimus.

XVI.

Obiectio. Sed audio plurimos, quibus impoſſibile videtur tam longe protrahi partum poſſe, mihi obiicientes, valde ſuſpectos huiusmodi partus eo reddi, quod ſolum *in viduis, proximo ab obitu viri anno, dein in eiusmodi mulieribus, quorum mariti vltra nouem aut decem menſes ab ipſis adfuerunt, occurrant.* Cum hae, ſi aliis permixtae fuerint maribus, adulterii notam fugiant, illae vero, aut laſciviae ſpeciem auerruncandi, aut haereditatem adquirendi ergo ſuſceptam ſubolem, pro legitima velint haberi. Verum huic argumento primum reponere licebit, quod protracti iſtiusmodi partus termini, praeſentibus aut viuentibus maritis, licet ſaepius occurrant, rarius annotari ſoleant. Quis enim, ſuperſtite praeſenteque marito, ſi femina annum geſtauit, aut vltra, lites eam ob cauſſam mouet? quis nomen mulieris hanc ob rem defert? Ad hoc tamen ſtatim, ablatis aut abſentibus maritis, quibuscumque demum de cauſſis, adtenditur. Accedit, quod, ſi id in viduis, ſaepius atque alias, notare liceat, viduae maximam partem illud genus hominum ſunt, quod in ſummo moerore, ob demtum coniugem, vitam tranſigit; ex quo aut graui animi aegritudine corripiuntur,

et

et ſic, ſi antea melioris ſint temperamenti, ex mutatione eiusdem (vid. ſupr. p. 34. fin. et 35. initium) ad tardius nutriendum foetum plane disponuntur, (vid. quae N. IV. p. 32. diximus) aut prorſus in morbum coniectae, (quod quam ſaepiſſime fit) morboſum infantem, vel qui poſtmodum tardius prodeat, perficiunt. Quod etiam aliquo modo in partes mulierum, quarum mariti peregre profecti ſunt, valere, aequi rerum aeſtimatores facile perſpiciunt. Neque prorſus deſtituimur exemplis ſeu hiſtoriis eiusmodi, *quae, nec profectis, nec fato functis, maritis, protracto admodum partus tempore infantes in lucem productos* fuiſſe, notant. Vt enim ſint, qui, licet eadem ſaepe obſeruarint, tamen ex proaereſi ſemel apud animum concepta, ſemper innumeras ſibi cruces figunt: (qualem ſe FR. MAVRICEAV ſaepe praebuit, quod ex multis eius Obſeruationibus, in indice ſub titulo *Accouchemens au de là du terme de neuf mois* reperiundis, abunde patet; ſed vt ſupra iam p. 50. vidimus, hominem hypotheſi addictum, qua omnes ante nonum menſem editos foetus pro non naturalibus habet, quam ob rem merito etiam a DE LA MOTTIO vapulauit; ita et in nouem menſibus tardius editis omnis generis argumentis anxie quaerit, quibus ſuae hypotheſi poſſit aliquod fulcrum adiungere) ſic generatim haec confutari queunt ex iis, quae ſupra *p.* 49. ex DE LA MOTTII experientia retulimus. Conferri quoque velim eius obſeruationes LXXV, LXXVI, ad quas merito legi-

gitur adiunctum ab auctore illo *Scholion* ſeu *Reflection* Adde quoque obſeruationem LXXIX. et alias. Quae porro ab iis confirmantur, quae experientiſſimus Praeſes, ſe multoties, aliique viri clariſſimi, notaſſe, omni fide retulerunt, mulieres, marito praeſente, atque certiſſimis grauiditatis notis ſemet prodentibus, XI. XII. XIII. et plures interdum menſes vtero geſſiſſe, cauſſis tam diuturnae grauiditatis interdum nullis, interdum multis, ſemet prodentibus. Inſtant vero vrgentque, *mulieres tales, quae vltra nonum decimumue menſem geſtarunt, errorem in calculo commiſiſſe*, et, cum ſerius re vera impraegnatae eſſent, citius ſemet grauidas redditas credidiſſe. Non negamus hoc contingere interdum poſſe; (vid. ſupra p. 65. ſq.) ſed id ſemper fieri nullus vmquam medicorum aut legum peritorum planum fecerit, ſi praeſertim id contingat, vt ſaepe contingit, in mulieribus, quarum nihil intereſt, num tribus menſibus citius an tardius pariant. Et ſane non poteſt, niſi praecipitato nimis iudicio, huiusmodi Medicorum ICtorumque hypotheſis, ſemper praeferri ſenſui, feminarum ſapientum, ac illarum, quae longo vſu adcurate de ſua grauiditate cognoſcere didicerunt, cum, qui contra illas diſputant, mares, ſolum ex hypotheſi ſenſuum veritatem conuellere conentur. Neque nonnullarum error in omnes partes valebit; cum motus infantis rectiſſime, ſolito circiter tempore, (quemadmodum Iauolena quoque noſtra) perceperint. Quum praeterea (quod ſupra iam

Alia obiectio.

p. 54.

p. 34. exemplis docuimus) in animalibus aeque ac vegetabilibus, longe inſigniora partuum interualla animaduertere liceat, cum tamen vtriusque, ac praeſertim plantarum, incrementa, animi adfectibus nullis turbentur: quae magni eſſe ad hanc rem momenti ſupra expoſuimus: facile patet, nimis inconſiderate illos agere, qui ex ſola proaereſi, rationibus et experientia maximopere reclamitantibus, varietatem in partus terminis admittere dubitant, et hac ratione, licet huiusmodi in feminis honeſtiſſimus euenerint, ſatius ducant ſuae inhaerere hypotheſi, quam easdem impudentiae laſciuiaeque notis liberare.

XVII.

Magna in huiusmodi iudiciis cautione opus eſſe.

Nolumus autem ea, quae hactenus in fauorem Iauolenae aliarumque optimae fidei feminarum protulimus, generatim ad mulierum impudicitia clararum defenſionem atque ſine adiunctorum curata penſitatione adhiberi. Illud ſolum nobis propoſitum eſt, vt honeſtis, caſtis, pudicisque, ſi quando iſtiusmodi caſus euenerint, aliquod patrocinium pariant, ne illae irreparabili honoris ſeu famae damno adficiantur, bonis ſuis priuentur, aut alio quouis modo iniuſte puniantur. Cum februis luſtralibus vix expiandum crimen, quotquot aequitati ſtudent, cenſere debeant, mulierem virtutis amantem innocentemque, haud ſecus ac ſceleratam adulteramque, poenis adficiendam cenſere. vid. *L.* 10. §. 5.

§. 5. ff. de Quaeſt. *L.* 5. pr. et §. 6. *L.* 3. §. 12. ff. de re milit. Plura pro Iauolena ex Reſponſo Ordinis Medici peti poſſunt, quae breuitatis ergo hic non repetimus.

XVIII.

Apodoſis diſſertationis.

Atque haec ſunt quae data occaſione de termini humani partus indole in medium proferre fuit viſum. Rem pro ingenii modulo explicauimus atque experientiae facultate; cuius vtriusque conditio penes illos, quibus arte benigna et meliore luto finxit praecordia Titan, facile nos excuſabit. Tametſi enim eruditio non plane ipſorum votis reſpondeat; non poterunt tamen noſtrum pro veritate eruenda ſtudium aſpernari: cum ſatis habeamus, ſi nobis perſpicacioribus, materiem ſuppeditauerimus, in qua pro eruditionis ſuae vbertate et ingenii felicitate elaborent. Fatemur lubentes, multa eſſe, quae niſi plane ſingularibus ad hanc rem inſtitutis experimentis eruantur, dubiorum atque ignorantiae nox denſa vſque caligine obfuſcabit. Hoc tamen ignorare non poſſumus, multa ex incertiſſimis ac plane obſcuris cauſſis, nulla habita experientiae ratione, pro certis atque indubitatis habita eſſe veritatibus; quae, conſideratis iis, quae capite praeſertim huius diſſertationis ſecundo propoſuimus, cerae in morem liqueſcent atque diffluent. Tuum eſto de ſingulis, lector can-

dide, iudicium, et ſi qua nos in re allucinatos deprehendes, ac ſufficientibus rationibus euiceris, nos amice monitos, vt ad quaeuis officiorum genera, ita ad rectiorem tramitem eligendum, promtiſſimos ſemper te habiturum eſſe, ſancte promittimus ac ſpondemus.

PRAE-

PRAESIDIS
LAVRENTII HEISTERI
Mantiſſa
Ad diſſertationem nuperam de partu Tredecimeſtri.

Lectori Candido

S. P. D.

IO. GERARDVS WAGNER.

Quamquam illa argumenta, quae pro vindicando infante tredecimeſtri haud ita pridem peculiari diſſertatione a nobis fuere propoſita, eius ſunt generis, vt nulli dubitare queamus, fore, vt ea ſatis valida a plerisque, rite cauſſam penſitantibus, cenſeantur; tamen nos nihil haud acturos ſumus arbitrati, ſi te mantiſſa hac, de veritate huius ſententiae plenius conuicerimus, Lector beneuole. Tanta enim vis eſt ſaepe proaereſium ac ſententiarum, licet veritati prorſus aduerſantium, vt cum ſucceſſu temporis altiores ſemper radices in hominum animis egiſſe videantur, et non niſi difficillime eradicari queant. Vltra vndecimum menſem pari haud poſſe, adeo verum et in medicorum

ac legum peritorum ſcholis olim eſt iudicatum, vt non ſatis doctus, qui contra dicere auderet, haberetur. Et licet eſſent interdum cordati ſapientesque viri, qui veritatis cauſſam agere ſtrenue ſuſciderent; tamen haud ſecus atque illi, qui ignotos deos Athenis inferebant, nullo fere aſſenſu digni ſunt exiſtimati. Quo magis eſt, quod ad me liberaliter miſſam venerandi Praeceptoris mei LAVRENTII HEISTERI a ſe in chartam coniectam huius infantis tredecimeſtris vberiorem defenſionem, exoſculer, ac tantam veritatis lucem publico haud inuideam. Eſt enim illa ex tota cauſſa penitius explorata, argumentisque ſolidiſſimis, conflata, eiusque generis, vt ſtupidus ſit, qui ea omnem rem plane confectam eſſe non intelligat. En tibi vero illam ex autographo viri *ιατρικωτατȣ.* "

II.

Heiſteri ad diſſertationem Mantiſſa.

„ Poſtquam de partu Tredecimeſtri diſſertatio typis iam exſcripta eſſet, ego, Praeſes, ad aegrum quamdam, Wolffenbuttelam, vbi partus ille olim contigerat, vocabar: cumque ibi eſſem virum, cui mulier illa, quae decimo tertio poſt mortem mariti menſe foetum ediderat, ſecundis votis nupta erat, adibam, vt rerum harum ſtatum adhuc intimius, pluraque, quam antea noueram, de partu illo cognoſcerem, eoque mihi ipſi, aliisque, vberius ſatis facere poſſem. Prior huius mulieris maritus erat GODOFR. FREITAGIVS, bibliopola quon-

quondam Wolffenbuttelenſis, inter eruditos his in terris et bibliopolas ſatis notus; alter vero IO. CHRISTOPH. MEISNERVS, nunc quoque biblio-pola Wolffenbuttelenſis, atque ob inſtructiſſimam officinam librariam et eruditis et bibliopolis haud incognitus. Hic FREITAGII in officina libraria mi-niſter ſiue famulus quondam erat, vir iuuenis boni nominis et honeſtus, atque poſt mortem huius, in aedibus defuncti, viduae nomine, bibliopolium continuabat, teſtisque oculatus eſt omnium, quae interea temporis in aedibus hiſce contigerunt. Hunc adivi, et, ne mox, quid vellem, intellige-ret, et forte tergiuerſaretur, ſermonem de libris nouis, quos nuper ex vltimis nundinis Lipſienſi-bus, aliisue peregrinis regionibus accepiſſet, pri-mum inſtitui. Tandem quaeſivi, an infans ille, de-cimo tertio, poſt mortem anteceſſoris ſui FREITAGII, menſe editus, adhuc in viuis eſſet, et quomodo ſe haberet? Hic mox infantem hunc, qui puella eſt, et iam annum ſeptimum agit, arceſſi curauit, mihique eam et viuere et valere monſtrauit. Ego, an reuera huius puellae pater eſſet defunctus FREI-TAGIVS? ſubridens, et quaſi dubitans, rogabam. Hic nihil hac re certius eſſe per Deum et omnia ſacra mox affirmabat, addendo, ſe ſemper poſt obi-tum FREITAGII in aedibus et officina hac, vbi col-loquebamur, libraria, verſatum eſſe, viduam mu-lierem fuiſſe piam, caſtam, honeſtam ac ſimul tri-ſtiſſimam, nullumque prorſus interea commercium cum viro quocunque habuiſſe; ac neminem ne-que virum neque iuvenem, quamdiu vidua erat,

(ſi Medicum, quando aegrotaret, excipiat,) eam acceſſiſſe; ſed matrem ſolum ipſius, nonnullasque amicas ei continuo adſtitiſſe, ſeque omnes, qui eam adire voluiſſent, videre et obſeruare potuiſſe. Quicunque enim eam adire voluiſſent, illis per officinam librariam neceſſario tranſeundum fuiſſet: ſe vero ſancte iurare poſſe, neminem, niſi dictas mulieres, et Medicum, quando male ſe haberet, ad eam veniſſe. Et licet forte quidam ſint, qui ſiniſtre de ſe ipſo, quaſi mortuo marito cum vidua hac incaſte vixiſſet, indicaſſent, aut ſaltem ſuſpicati eſſent; ſe vero Deum immortalem atque omniſcium, teſtem invocare, quod hoc falſum atque confictum ſit: et quod tunc temporis huius viduae caſtitatem ſartam, tectam et illibatam reliquerit, puellam hanc, quam viderem, revera non ſuam eſſe, ſed ad FREITAGIVM defunctum, cuius etiam haeres aliquando futura ſit, pertinere, a quo et aedes et bibliopolium provenirent. Vt vero hoc et ego et alii tanto certius credere poſſemus, plura narravit, quae perſuadebant: ex quibus primum erat, quod affines FREITAGII, malevolorum inſtinctu, litem quidem puerperae huic tredecimeſtri intenderent, eamque etiam ad Principem deferrent. Verum re penitius perpenſa, vitae ſemper bene caſtiſſimeque anteactae, rerumque, quae durante ipſius grauidate acciderant, probe conſcii atque memores, a lite et haereditate ſatis larga, quam alias obtinere potuiſſent, ſponte rurſus abſtinebant: quod profecto homines hoc tempore, vbi vel minimum rei a vidua male actae indicium, vel aliquod,

etiam-

etiamſi leviſſimum adgrediendi haereditatem fundamentum perſpiciunt, vix ac ne vix quidem negligere ſolent. "

III.

Argumentum alterum quod ſecundum eadem mulier infantem tredecimeſtrem ediderit.

„ Deinde argumentum adhuc fortius pro veritate partus tredecimeſtris militans, mihi narrauit; quod qui credere nollent, omnem ſanam rationem exuiſſe videantur. Nimirum poſtquam hic MEISNERVS viduam illam tandem in matrimonium duxiſſet, atque praegnans reddita eſſet, iterum circa medium geſtationis tempus, menſe nimirum quinto calculi ſui, qui Februarius erat, et ipſa et maritus alui incrementum motumque foetus in vtero cognoverunt: cumque ex illo conſueto praegnantium calculo, menſe Junio, circa feſtum pentecoſtes illius anni, parere debuiſſet, omniaque ab ipſa et matre, quae continuo cum ipſa fuit, ad partum parata eſſent, eumque in dies exſpectarent; tamen ab eo tempore et ipſa et venter in eodem ſtatu, ſine vlteriori incremento, perſeuerabant, et partus, omnium, quibus haec non ignota erant, et inprimis affinium ac vicinorum admiratione, Octobri demum menſe contingebat. "

IIII.

Tertium argumentum, quod tertium XIII menſe eadem peperit.

„ Verum ne hoc adhuc ſufficit. Nam cum altera vice in hoc matrimonio grauida redderetur, circa paſchatos tempus, ſecundum calculum ordinarium ipſi fuiſſet pariendum; at in Auguſti menſis principio foetum demum edebat. Vnde patet mulierem hanc menſe decimo tertio non ſolum ter peperiſſe, verum ſaepius ſine dubio tales partus in matrimonio contingere; qui vero, quia nullius intereſt, nec litis cauſſam praebent, negliguntur. (Illuſtra hinc §. XVI. diſſertationis de partu Tredecimeſtri, p. 60.) Tertium cum in matrimonio hoc impraegnaretur, et ad quintum grauiditatis menſem perueniret; vt valetudinaria, et nephriticis cumprimis ſymtomatibus ſubinde obnoxia eſſet, ita ſimilibus, iisque vehementiſſimis doloribus tunc correpta, ingentem ſanguinis corrupti, putridi ac foetidi copiam per vaginam excreuit, abortum tandem paſſa, paullo poſt animam expirauit. Quae omnia ſane euincunt, mulierem hanc non ſemel, ſed aliquoties, tam diuturnam grauiditatem paſſam eſſe; eamque vel ob valetudinarium ipſius vitae ſtatum, vel ob vteri peculiarem quandam, ac prauam conſtitutionem; quibus denique effectum eſſe videtur, vt tandem hanc ob cauſſam, vna cum foetu, vitam amiſerit. “ a)

V. Ne

a) Simile exemplum refert *Ammannus* Medic. Critica Caſ. 7 in diſc. Itemque Axtius lib. de partu ſeptimeſtri *p.* 64.

V.

Quartum argumentum a medici grauis teſtimonio.

„Ne vero MEISNERO ſoli crederem, viro ceteroquin honeſto, et cui ex mendaciis hac in cauſa nullum iam amplius lucrum ſperandum; Medicum defunctae, virum, eruditione, candore, vſu medico, aliisque multis nominibus illuſtrem, D. IO. HENR. BVRCKHARDVM, ſereniſſimi Brunſuicenſium ac Luneburgenſium ducis, AVGVSTI WILHELMI, conſiliarium et archiatrum digniſſimum, qui, vt ſciunt qui ipſum norunt, nihil minus amat, quam mentiri, aut turpiter mulieribus aſſentari; ſed qui, vt loquuntur, nudam ſemper veritatem amat, quique etiam ſimul tam prudens, cautus atque circumſpectus eſt, vt non facile a mulierculis eiusmodi in rebus imponi ſibi patiatur: hunc, inquam, virum praeſtantiſſimum, tanquam teſtem oculatum, fideque, ſi usquam alius, digniſſimum, adii, et num vera ea ſint, quae bibliopola MEISNERVS, cum de diuturna grauiditate, tum de ſymptomatibus et morte vxoris mihi narraverat, ipſum particulatim interrogaui. Hic igitur pro conſueto candore ſuo, omnia haec vera eſſe aſſeuerauit, nihilque fictum aut falſum hac in re ipſum mihi retuliſſe ſerio pronuntiauit; ſe, una cum matre defunctae, aliisque honeſtiſſimis ac prudentibus mulieribus, quae ipſi durantibus hiſce grauiditatibus ſaepius ac fere perpetuo adſtiterunt, rem, prout acta eſt, vidiſſe: quae etiam omnia examinarunt manibus-

 que

que palparunt ac tetigerunt, quaeque a muliere, vt defuncta erat, candida quidem et honeſta, ſed neque aſtuta neque callida, omnes ſe tam turpiter, tam ſaepe ac tamdiu falli ſane non permiſiſſent; adeoque clariſſimus Archiater vnicuique, qui id deſiderat, adhuc vberius de rei huius veritate teſtari promtus eſt atque paratus, ne vlli forte adhuc vllus dubitationis locus relinquatur. Ipſe etiam MEISNERVS vltro mihi conceſſit, vt nomina huic hiſtoriae (quod quia multis ingratum eſt, in ipſa diſſertatione omittenda curaui) adderem, quo obſeruationibus hiſce raris, at notatu digniſſimis, tanto maius pondus conciliaretur: dum increduli ipſos rei geſtae oculatos hos teſtes hoc modo interrogare, atque de omnibus circumſtantiis ac dubiis tanto ſe certiores reddere queant.*

VI.

Non ſolos Medicos Helmſtadienſes huiusmodi protractos partus pro legitimis habere.

Denique, ne forte exiſtimetur, Helmſtadienſe noſtrum collegium medicum ſolum eſſe, quod partum huiusmodi legitimum pronuntiauerit, aut pronuntiaret, (vt Boruſſicus quidam ICtus et conſiliarius aulicus Berolini nuper mihi obiecerat,) diſſertatione hac iam impreſſa, ad manus meas peruenit FRID. HOFFMANNI, Profeſſoris Hallenſis celeberrimi, fautoris atque amici mei honoratiſſimi, pars conſultationum et reſponſorum ſexta: in qua ipſe, collegii MEDICI

HAL-

HALLENSIS nomine, partum duodecimeſtrem, ob graues cauſſas certasque res circumſtantes, pro legitimo agnouit ac declarauit. Neque hoc ſolo cauſſae meae patrocinium quaero; cum in VALENTINI cel. Pandectis Medico-legalibus Part. I, ſect. I, Caſu 36, (qui ex AMMANNO deſumtus) LIPSIENSIS: Caſu 37, GIESSENSIS MEDICORVM ORDO, duodecimeſtres pro legitimis pronunciarint. Habet idem auctor Nouellarum medico-legalium Caſu III, reſponſum ICTORVM INGOLSTADIENSIVM quo puerpera quaedam nobilis, cum qua maritus per integrum annum cum octiduo rem non habuerat eo adulterii abſoluitur, quod nullus, neque vicinus nec domeſticus, qui illam obſeruarant, quidquam in ea perſpexerint, quod honeſta indignum eſſet coniuge, quodque hi omnes iureiurando id vellent adſirmare. Sic ZITTMANNVS in medicina forenſi p. 452, aliud exemplum duodecimeſtris partus a LIPSIENSIBVS MEDICIS pro legitimo habiti, protulit. Memorabili autem imprimis eſt quod ex GOTHOFREDO ad *Nouel.* 39 habet cel. WILDVOGELIVS, diſſ. de partu legitimo, Ienae 1710. habita §. XV, iudicium; quo de partu XIV menſium ACADEMIA, quae LVTETIIS PARISIORVM floret, honeſtiſſime iudicauit, quod 1) a morte mariti ſemper apud haeredes mariti defuncti vixiſſet vidua, (2) perpetuo diligenter ab eis aſſeruata, nunquam a latere diſcedens earum vxorum; (3) quod haeredes defuncti nihil eius honori ac pudicitiae obiicere potuiſſent. Qui caſus, quoniam omnibus circumſtantiis tam ac-

curate

curate ponderatis eſt deciſus, non dubitandum, dari quandoque tales diuturnas grauiditates, atque propterea laudatus WILDVOGELIVS iure meritoque affirmat, extendendum aliquando eſſe ordinarium terminum, vbi aequitas ex circumſtantiis colligenda, exceptionem a regula faciendam ſuaſerit. Ita et ſummus Germaniae quondam ICtus STRYCKIVS lib. de ſucceſ. ab inteſtat. Diſſ. I. cap. 2. §. 17, monet, in partu ſeriori diiudicando viduae qualitatem non eſſe negligendam, an ſcilicet bonae famae ſit, et honeſte vixerit, ac nulla in eam ſiniſtrae conuerſationis ſuſpicio cadat: ita enim ob easdem cauſſas, partum duodecimeſtrem legitimum pronunciatum fuiſſe affirmat, atque in teſtimonium adducit ICtos celeberrimos. BEVST. de Matrim. Part. I. c. 36. IOH. a SANDE deciſ. Friſ lib. 4. tit. 8. def. 10. MYNSING. lib. 6. obſerv. 6. num. 12. idem pronunciantes. Recte tamen ſimul monet, caute his in caſibus eſſe procedendum, ne malitiae aperiatur feneſtra. Ex quibus videre eſt etiam alios ICtos et medicos, praeter Medicos Helmſtadienſes, agnoſcere et ſtatuere, eſſe ſubinde cauſſas, ob quas aliquando partus ſolito diuturniores ac tardiores, vt duodecimeſtres vel tredecimeſtres, pro legitimis iure recteque haberi poſſunt.

VII.

Iunguntur huic Praeſi-

Haec ſunt experientiſſimi Praeſidis mei induſtria ad veritatis lucem

adiuncta

dis mantiſſae obſeruationes nonnullae diſſertationem illuſtrantes. adiuncta ſunt: quibus quid maius addi poſſit, equidem non perſpicio. Proinde ſolum ad veritates eas, quas ſecundo tertioque diſſertationis noſtrae capite propoſuimus, vlterius illuſtrandas quoniam per ſpatium adhuc aliquid addere licet, quae interea temporis a nobis lecta ſunt, huc adſcribimus. Ac primo quidem ad verba DE LA MOTTII, *p.* 39. diſſertationis noſtrae propoſita, illuſtranda, proferimus memorabilem admodum hiſtoriam, quam obſeruatione 79 propoſuit homo his in rebus exercitatiſſimus. Narrabimus eam ipſius auctoris verbis. Madame la Marquiſe N. paſſa chez Mad. ſa Couſine, qui etoit groſſe, et ſi bien a terme, qu'ayant cru accoucher la nuit precedente. Elle envoya querir ſa ſage femme, qui ne bougea plus d'aupres d'elle. Mad. la Marquiſe tomba malade chez cette parente, ou elle fût ſix ſemaines, apres lequel tems, ayant en partie recouvré ſa ſanté, elle partit de chez ſa parente, qu'elle laiſſa groſſe, comme elle l'avoit trouvé, et qui n'accoucha qu'au commencement de Fevrier d'un garcon beaucoup plus gros, que ceux dont elle etoit accouché auparavant au terme ordinaire. Cette Dame pretend ne s'être pas trompée, et auoir eté groſſe TREIZE MOIS ENTIERS. Elle avoit ſouffert tous les accidens, que lui cauſoient ſes precedentes groſſeſſes, comptant d'accoucher a la fin de ſeptembre, quoique elle ne ſoit accouchée qu'au commencement de l'année ſuivante. In qua ſane hi-

ſtoria

ſtoria, quae primae noſtrae valde ſimilis, nihil eſt, quod fidem eius vacillantem poſſit dubiamque reddere. Fuit enim femina, quae aliquoties iam pepererat, nec proinde falſis ſignis facile circumiri poterat; fuit nulla cauſſà nullaue neceſſitate adacta, vt tredecim menſes ſe geſtaſſe profiteretur. Fuit praeterea menſe ſeptembri iam eadem, (ut Iauolena noſtra.) qua pariens poſtmodum, tumoris vterini magnitudine. Quantum autem, vel hac hiſtoria, lucis, protractis partubus adferatur, prudens quilibet facile iudicabit. Adde, ſi placet, eumdem auctorem, Cap. 28 lib. I, ſimili quodam rem pulcre illuſtrantem: dum, comme il arrive, ait, aux fruits, qui ſont aux arbres; car n'en voit on pas qui ont atteint leur parfaite maturité avant de tems ordinaire, et qu'il en reſte quelques uns au meme arbre long tems apres que les autres ont eté cuillis, parce que les derniers fruits n' ont pas ſi-tôt atteint leur parfaite maturité. Iunge his ſcholion eiusdem auctoris ad Obſeruationes 75 et 76, de mulieribus quae infantes ſuos ad integri anni terminum geſtarunt, quarum in diſſertatione iam aliqualem a nobis mentionem factam putamus. Quae cum pro partubus protractis magnopere faciant; nunc etiam admodum memorabilibus eiusdem Auctoris hiſtoriis, ſaepe dicto libro prolatis, maturatorum, ex vulgari proaereſi, nimis partuum cauſſam agemus.

VIII.

VIII.

Obſervationes quatuor ſeptimeſtrium duarum matrum robuſtiſſimorum,

Harum vero hiſtoriarum prior continetur ſaepe dicti DE LA MOTTII libri Obſeruatione 77, et eſt huiusmodi, Femina quaedam ſeptimo matrimonii menſe feliciter puerperium ſubiit, filium enixa nutrimentum rectiſſime capientem. Adfligebatur morbo, ſed ex eo haud ita multo poſt conualeſcens, nullum formae decrementum ſentiebat. Maritus, etſi mala, tam accellerati partus cauſſa, iniviſſet conſilia; tamen oblitus facti, rem denuo cum illa habuit; ex quo ſtatim impraegnata, ſecundum ſeptimeſtrem in magnum vtriusque ſolatium, edidit, qui poſtmodum vterque cuſtodiam corporis Ducis Orleanenſis tenuerunt. Fidem autem huic hiſtoriae vlterius facit, quod filiae huius feminae itidem ſeptimeſtres pepererunt. Obſeruatio 78. ſequentem continet hiſtoriam, quam breuiſſime ipſius auctoris verbis reddemus. Vne Dame accoucha a ſept mois, juſte du jour qu' elle avoit eté mariée, quoique Mr. ſon mari l' eut epouſée a la ſortie du Couvent. Le mari ayant caché ſon reſſentiment, ne laiſſa pas de l' approcher auſſi tot qu' elle fut relevée de ſes couches. Elle devint auſſitot groſſe, et accoucha une ſeconde fois a ſept mois. Ces deux enfants, nés a ſept mois, ſe ſont ſi bien elevez qu' un a eté tué a Ramilly, et l' autre a la bataille de Malplaquet.

IX.

Obſeruatio de liquore ſemen virile referente, in vtero reperto.

Ceterum, quoniam ſpatium adhuc aliquid adiungere permittit, ad N. VI, p. 15 diſſertationis noſtrae, addimus obſeruationem, ex nupera quadam cadaueris feminini anatome publica, menſe Octobri in hac academia a venerando Praeſide meo habita, hauſtam. Erat haec puella ob crebra furta capite truncata. Cum ad vterum ventum eſſet, eo diſſecto in conſpectum prodiit magna mucoſi liquoris copia, ſemen virile plane aequans, quoque totus vterus repletus erat. Hoc autem virile ſemen haud fuiſſe, primo ingens eius copia perſuadebat; dein, quod vltimis, antequam neci danda erat, diebus dumque cuſtodia arctiſſime teneretur, et ad mortem ſe praepararet, illam marem admiſiſſe vero ſimile haud eſt, et denique quod nulla ceteroquin perpetratarum compreſſionum ſigna adeſſent. Didicimus autem eo, qui falli potuerint viri alioquin his in rebus exercitatiſſimi, mucoſam hanc materiam, in vtero mulierum in coitu, vel mox poſt coitum, occiſarum, pro ſemine virili, mole ſua ad futuri foetus molem concurrente, habentes, et varias inde hypotheſes aut formantes, aut fulcientes. Ceterum, vt valeas, Lector, opto, mihique fauere pergas, oro. Dab. in acad. Iulia, VI. cal. Decembris cIↄIↄccxxvII.

CO-

COROLLARII

loco in altera huius diſſertationis editione hic ſolum monebo, Virum quondam Celeberrimum NEBELIVM, Profeſſorem olim Heidelbergenſem, et Archiatrum Sereniſſ. Electoris Palatini, diſſertationem quoque edidiſſe *de partu tredecimeſtri* legitimo. Heidelb. 1731. in qua ſimilem fere caſum recenſet et in omnibus mecum conſentit. Sic ut veritas meae ſententiae a viro illo doctiſſimo nouo adhuc exemplo confirmetur.

IX.

RUD. AUGUSTIN. VOGEL.

diſſ. de partu ſerotino valde dubio.

Goettingae, 1767. reſp. et auct.

IOAN. CHRISTOPH. HARRER.

§. 1.

Quandoquidem quaeſtio de retardato partu eiusque tam poſſibilitate, quam impoſſibilitate, aetate noſtra maiore ſtudio quam unquam antehac agitari coepit; neque vero ex omni parte ea reſoluta mihi adhuc videtur; operam me non perditurum prorſus eſſe exiſtimaui, ſi commoda nunc data occaſione et ſuaſore Ill. PRAESIDE meo. Praeceptore nunquam ſatis venerando, quae tam ex ipſius ore hauſi, quam inter meditationes concepi dubia contra hunc partum argumentaque ab ipſius defenſoribus prolata, vberius diſputarem.

§. 2.

Tempus fixum an foetui a natura conceſſum ſit in vtero, ambigunt maximam partem inter ſe aucto-

auctores; et diuiſa eſt ſupra hanc rem eorum ſententia. Quidam videlicet animalibus cunctis, hinc etiam homini tempus definitum, quo alatur intra uterum, et deinceps naſcatur concedunt. Ab HIPPOCRATE *a)* notatum eſt, partum, vt longiſſime, decimo menſe contingere; nec minus brutis ac feris intra determinatum tempus a natura partum ingruere: et alibi *b)*: nouem menſium et decem dierum foetum edi et vitalem eſſe, numerumque ad hebdomades exacte reſpondentem habere *c)*. Alii contra animalibus brutis certum tantummodo pariendi terminum concedentes, homini illum denegant; quorum ex numero praeprimis recenſeri meretur ARISTOTELES *d)* cuius mentem hiſce verbis explicitam legimus: *vnum pariendi tempus ſtatutum omnibus eſt animalibus: homini vni multiplex datum eſt.* Et alibi: *Ceteris animalibus vnum eſt tempus, homini vero plura ſunt*

a) Libr. de natur. pueri.

b) Libr. de carnibus verſ. finem.

c) Egregie in haec loca commentati ſunt RODERICVS A CASTRO de vniuerſ. mulier. med. Part. I. Libr. IV. & IO. PEYSSONEL tract. de temp. human. part. c. 4. p. 50. 51. demonſtrantes, in priori loco ſecundum menſes lunares, in altero ſecundum ſolares HIPPOCRATEM computaſſe, idque inito iuſto calculo vnum idemque eſſe.

d) Hiſt. animal. l. 7. c. 4.

ſunt e) Eandem ſententiam tuetur PLINIVS *f)*. *Ceteris*, inquiens, *animantibus ſtatum pariendi et partus gerendi tempus eſt*, *homo toto anno et incerto gignitur ſpatio.* Hos duces ac magiſtros multi poſthac ſequuti non modo, ſed et pluribus argumentis has ipſas opiniones defendere ſuſceperunt *g)*. Atque inter hos ex recentioribus Cl. LE BAS et PETITVM allegaſſe hic ſaltem ſufficiat. Viro Cl. LE BAS *h)* vteri fabrica tam diuerſimode affecta videtur, vt non poſſit non pariendi tempus inde permutari: *Déterminera-t-on auſſi certainement le terme préfix de la geſtation dans une matriçe ſolide et active*, *que dans une*, *qui ſera foible*, *delicate*, *indolente?* Aliud dubium contra fixum pariendi tempus Cl. PETITVS *i)* mouet et exiſtimat, a brutis ad hominem colligi non licere, cum quae partum brutorum praecedunt, neceſſario quoque alias ante partum foeminarum fieri debeant: *Il eſt clair que ſi l' on prétend, que le terme de la groſſeſſe eſt fixé chez les fem-*

e) de generat. libr. 4. c. 4.

f) Hiſt. natural. l. 7. c. 4.

g) Plures veterum ſententias qui ſcire cupit, adeat SCHVRGII embryol. Sect. IV. c. 2. §. 9. et ALBERTI diſſ. de partu ſerotino. Hal. 1729.

h) Queſtion import: Peut-on déterminer un terme préfix pour l'accouchement. Paris 1764. p. 27.

i) Recueil des piéces concernant les naiſſances tardives Part. I. obſeruat. p. 160.

femmes, par ce qu'il eſt chez les animaux, j'ai droit de prétendre auſſi, que les femmes ne doivent point ſouffrir d' évacuations menſtruelles; qu' elles ne doivent avoir qu' un tems dens l' anée pour dévenir mères et qu' étant une fois groſſes, elles doivent répugner a recevoir les careſſes de leur mari, et les écarter; puis qu' il eſt conſtant que les femelles des animaux ne ſont point reglées; qu' elles n'ont dans dans l' année qu' une ſuiſon marquée pour concevoir, et, que l' ayant fait, elles ne ſupportent plus les approches des males. Quod autem ad certum, quo bruta coire ſolent, anni tempus attinet, non omnibus vnum a natura conceſſum deprehendimus, ſed pro ſingulis generibus id differre, quid? quod non omnibus eiusdem generis ſpeciebus vnum idemque competere obſeruamus. Vt taceam animalia nonnulla, ad coitum omni tempore exercendum prona. Sic enim annotauit Cel. BVFFON *k*) ſeptem poſt partum diebus aſinam iterum oeſtro venereo turgentem marem ad coitum inuitare, ita ut perpetuo vtero gerat, foetum edat, prolemque alat. Eodem pariter auctore *l*) conſtat, *equam* vtero ferentem marem admittere, et *vaccas m*) ſueto tempore mox citius, mox tardius aeſtu venereo ſtimulari. Ex quibus efficitur, conceptum illud fixum brutorum tempus coeundi vniuerſaliter verum

k) Allgemeine Hiſt. der Natur. Vol. II. p. 201.

l) l. c. p. 106.

m) l. c. p. 130.

rum non eſſe. Neque ideo profecto, quod menſtruo fluxu deſtituuntur, fixum, quo prolem in lucem edant, tempus illis competit. Nec in hominibus quocunque tempore coitum exercendi facultatem ſolis catameniis tribuendam eſſe, numeroſi ſatis conceptus foecundi teſtantur, quamuis foeminae lunare, quod vocant, tributum neque virginitate, neque matrimonio vnquam ſoluerint *n*). *Et matura virgo,* inquit Perill. VAN SWIETEN *o*). *Veneris appetitum ſentit non tantum dum menſtrua inſtant, ſed et poſtquam fluxerunt; dum ceſſant, laſciuientes toties videmus iam effoetas mulieres, quae menſtruis ſane carent.* Nouitque ille plures rite menſtruantes, quae in venerem ſegnes maritorum euitabant complexus moroſae. Ceteroquin quorumlibet fere brutorum ſingularis eſt oeconomia in rebus venereis; et quemadmodum ab vno horum genere ad alterum non poteſt concluſio fieri, aut vniuerſalis quaedam regula conſtitui; ita eo minus a ſingulis ad hominum ſtatum applicatio fieri debet. Illud vnum commune in brutis deprehendimus, quod, quantumcunque ipſorum coeundi ratio et geſtationis tempus differat, ſingulis tamen pariendi quoddam tempus fixum a natura praeſcriptum ſit, quod nunquam ſuperent. Quid ergo ſi

n) Permulta exempla collegit perill. DE HALLER praelect. in Boerh. Tom. V. Part 2. p. 96.

o) Comment. in aphor. Boerh. Tom. IV. §. 1284. p. 407.

ſi in hoc vno homines cum brutis conueniant? et num neceſſe eſt, vt, cum in pluribus differant, in vno conuenire non poſſint? Atque vt paucis ſententiam noſtram ſuper Cl. PETITI argumento exponamus, non magis illud rationi conſentaneum videtur, quam ſi quis dicat, ficum arborem nullum fructum producere poſſe, quia nullos flores in modum mille aliarum ſtirpium edat, vtpote qui fructificationem praecedere, eamque ipſam perficere debeant. Sunt mulieres noſtrae in multis aliis rebus ad foetum ſuum ſpectantibus a foeminis brutorum ſeiunctae, velut cum vnam prolem lactent, alteram iterum concipiant, beneque in ventre alant. Vnde denuo manifeſtum ſit, non placuiſſe Creatori, iisdem legibus in generationis opere animalia atque homines adſtringere, niſi in hoc uno, vt fixum partus terminum obſeruent.

§. 3.

Eſſe autem ſuum cuique animali certum atque naturali lege ſancitum tempus, quo foetum in vtero contineant, eorum ipſa exempla commonſtrant; quorum vulgatiſſima tantum in medium proferre ſufficiat. Repetitis itaque naturae ſcrutatorum obſeruationibus *p*) edocemur, canem nouem hebdomadibus, vulpem et lupam quinque menſibus; grauiditatem abſoluere; felem viginti quinque diebus, vrſam ſedecim ſeptimanis foetum excludere, et

p) Fontes collegit Perill. HALLERVS Elem. phyſ. Tom. VIII. p. 427.

et per quinque menſes ſcrofam vtero gerere; porro leporem et cuniculum triginta dierum interuallo ex vtero prodire; ceruam menſibus octo, rangiferum nono et capreolum quinque cum dimidio ventrem ferre; capram menſe decimo quinto, ouem tantumdem, vaccam nono, equam vndecimo et aſinam duodecimo parere. Quorum autem generationis opus huc usque rimari licuit, animalia certum ſuum naſcendi tempus nunquam excedunt; ceterisque etiam eodem modo certos pariendi limites poſitos eſſe, maxima cum probabilitate colligimus. Quid? quod et aduerſarii noſtri terminum fixum brutis haud plane denegant, cauſamque in eo ponunt, quod ſingula vno eodemque victu nutrita, ſimplicem vitam degant *q*). Nihilominus tamen et bruta foetum ſuum ſueto tempore ſerius interdum eniti exemplis comprobatum dare ſtudent; omnes autem vna voce, ſi duas illas obſeruationes ex MATTHAEO et ARISTOTELE a Cl. LE BAS *r*) productas excipias, ad vnum illud a WAGNERO *s*) communicatum exemplum prouocant, quam bubulci tamen obſeruationem eſſe ſimul fatentur; cui an fides habenda, alii inquirant.

§. 4

Quem exquiſitum ordinem igitur quum inter ani-

q) LE BAS Obſerv. nouvell. p. 23.
r) Nouvell. obſ. p. 18.
s) in diſſ. de Partu tredecimeſtri Helmſt. 1727. p. 33.

animalia bruta animaduertamus, atque a veteribus aeque ac recentiorum plerisque concedi illis videamus; quid eſt, cur homini ſoli certum ſuum pariendi tempus denegemus? praeſertim cum quotidiana experientia contrarium ſatis abunde nos edoceat. Equidem ad foecunditatem ac ſterilitatem, marisque ac foeminae procreationem plurimum poſſe locorum differentias, ARISTOTELI iam ſatis perſpectum fuit: at quis hoc argumento, praeter Cl. LE BAS *t*) recte vtetur ad diuerſum pariendi tempus comprobandum? Nemo ſane, niſi qui ſurdus aut coecus, legitimum nexum vnquam inter foecunditatem vel ſterilitatem ac partus terminum inuenit: nemo aduertit ab infoecundiore foemina partum vel citius vel tardius excludi, quam a foecundiore, Manifeſtum eſt potius, in calidiſſimis aeque ac frigidiſſimis regionibus partum vno eodemque tempore finiri; licet ſub ardentiore coelo menſtrua citius paulo erumpant, citiusque nubiles reddantur foeminae *u*). Nec vero inficiamur, quum quis ouipara mox citius, mox tardius incubatum abſoluere adfirmet. Quae enim externo calore oua ſua fouent, ſubinde poſſunt diuerſimode excluſionis terminum immutare, prout vel frequentius oua ſua relinquant, vel frigidiori coelo plus exponantur: vt adeo facile ARISTOTELI *x*) largiamur

 mur

t) Quaeſt. import. p. 22.

u) Perill. DE HALLER praelect. Tom. V. p. II. p. 84.

x) Hiſtor. animal. libr. 6. c. 2.

mur, excludere celerius incubantes aeſtate quam hyeme; ideo aeſtate gallinas duodeuigeſimo die foetum excludere, hyeme aliquando vigeſimo quinto. Quamquam rariſſime hoc ipſum contingere, expertum ſatis matresfamilias habeant. Conſtantiſſima enim et haec animalium claſſis tenetur lege, vt incubatum intra deſinitum tempus abſoluant. Sic enim compertum habemus, ex anatum genere cygnum duobus menſibus, anſerem triginta et anatem vulgarem viginti ſeptem diebus incubare: meleagridem viginti octo, gallinam vulgarem vno deuiginti et paſſeres canarienſes tredecim diebus ouis incumbere *y)*. Quae denique ex regno vegetabili in contrarium afferuntur exempla nullius prorſus momenti eſſe arbitramur. Quodſi igitur WAGNERVS *z)* memorat, duos Rhinoceroides vno eodemque tempore ſimul ſatas tam diuerſo tempore prodiiſſe, vt cum altera Auguſto florere inceperit, altera e terra primum caput tollere cepiſſet: quis, quaeſo, ex eiusmodi euentu incertum pariendi tempus in hominibus euincet, et quis non potius alterius ſeminis arguet inertiam? Sique Cl. PETITO *a)* placuit, aduerſariorum ſuorum ſententiam alio quopiam exemplo, eiusdem farinae, infringere; dum ſcribit: *Dans les arbres de même eſpéce l'intervalle de tems qui ſ'écoule entre*

y) Perill. DE HALLER Elem. phyſ. Tom. VIII, p. 428.

z) l. c. p. 33.

a) Recueil de pieces et obſerv. p. 163.

tre la fleur et la maturité du fruit, n'eſt pas pré-ciſement égal: de deux pêcheurs, par exemple, ou de deux abricotiers, qui donneront leurs fleurs en même tems, celui qui ſera en eſpalier, bien expoſé portera de fruits mürs douze ou quinze jours et quelque foits plûstot, avant qu'on en puiſſe trouver de pareils ſur l'arbre en plein-vent, et mal expoſé: lubenter et haec quoque concedimus, ſed aliam longe cauſam euidentem huius diſcrepantiae agnoſcimus. Certe enim maturitas accelerata prioris arboris repercuſſioni radiorum ſolis ex muris tribuenda eſt, et ab artificiali hortulanorum cultu repetenda, quo eam amplius adhuc et cum maxima varietate perficere norunt. Admittunt autem eiusmodi artificia naturae leges quidem in ſtirpibus; in animantibus vero, iisque inprimis ouiparis, talia non admittunt.

§. 5.

Certo pariendi tempore ſatis ſuperque, vt opinor, in hominibus euicto, ſupereſt, vt cum veterum tum recentiorum quorundam ſuffragia in hanc rem afferamus; quo praefixum illud tempus vltra nonum menſem paucosque dies protrahi non poſſe eo luculentius appareat. *Hippocratem* iam iam hoſce limites agnouiſſe, ſupra (§. 2.) memoratum fuit, longiſſimum ſcilicet terminum in die 280. ſeu, quod idem eſt, menſe nono cum decem diebus abſolui. Accuratius hanc rem defi-

nit

nit RODERICVS A CASTRO *b*) quando inquit: *parere mulieres eadem ſemper diei hora, qua conceperunt, diligentiores nutrices obſervaſſe adſtruunt, quod etſi a nemine ſcriptum reperio, tamen experientia confirmari videtur — quod ſi ita eſt, non ſolum dierum, verum etiam horarum certus ac praefinitus numerus ad partum legitimum requiritur.* Eandem ſententiam tuetur DIONIS *c*) *que le terme de la femme eſt reglé á neuf mois accomplis; ce terme eſt une loi ſi poſitive qu'il n'y a pas une femme, qui en ſoit diſpenſée: celles, qui nous diſent, qu'elles ont porté leurs enfants plus ou moins de tems, ont ſouvent leurs raiſons: il ne faut pas, que le chirurgien ſoit aſſez credule pour les en croire ſur leur parole.* Non minus BOHNIVS noſtrae ſententiae fauet, et reiectis Ariſtotelicis atque Plinianis circa incertum naſcenti tempus opinionibus *d*) ſic pronunciat: *Elapſis ab impraegnatione nouem menſibus ſolaribus aut decem lunae curriculis ſeu menſibus lunaribus ciuilibus, latebras ac tenebras vterinas foetus relinquit, ac auram liberiorem et lucidam petit.* Haud minoris momenti eſt ſuffragium ſummi illius medici forenſis HEBENSTREITII *e*): *quocunque autem modo quis praegnantiae durationem ſibi ſiſtere velit, certum eſt, ultra* 272.

di-

b) l. c. in fine cap. 4. et cap. 2. legitimum tempus nonum menſem eſſe perhibet.

c) Traité des accouchemens livr. 3. chap. 1.

d) Circul. anat. Progymnaſm. 3. de partu.

e) Anthropol. forenſ. Sect. II. c. I. §. 12.

dies ſaluis matre et foetu, partum differri haud ſolere, ſi exemplorum multitudo, quae leges naturae explicat, atque conſtituit, conſulitur. HAMBERGERVS *f*) partus praecocis et abortus mentionem faciens, ſerotinum reticet et *requiritur*, inquit, *ad partum quam maxime naturalem, vt fiat proxime circa finem noni a conceptione menſis.* Nec obliuiſcendus eſt b. ROEDERVS *g*), cuius verba haec ſunt: *finem trigeſimae nonae et nonnunquam quadrageſimae hebdomadis partui maturo natura, vt accuratior obſeruatio docet, conſtituit. vltraque eum non facile differtur.* Plura quidem huius rei afferre poſſem teſtimonia, ſed rem actam agere mihi viderer, quum fontes eorum praecipuos Cl. LOVIS *h*) et LE BAS *i*), cum lectoribus ſuis iamiam communicarunt.

§. 6.

Naturam omnibus animalibus definitum quoddam, quo foetus ſuos in lucem edant, praeſcripſiſſe tempus, ex ſuperioribus patet; an vero iſte terminus iuſtis ex cauſſis protrahi poſſit, in quaeſtionem nunc vocatur. Quibus igitur euincere id ſtu-

f) Phyſ. med. c. 15. S. 5 p. 780.

g) Elem. art. obſtetr. §. 217.

h) Memoire contre la legitimé des naiſſances prétendue tardives. Paris 1764. p. 27, et Supplement au memoire. Ibid. p 35.

i) Nouvell. obſ. p. 67. ſeq.

ſtudent argumentis doctiſſimi viri, ea nunc ſigillatim examini qualicunque ſubiicere iuuabit. Tantum vero abeſt, vt tantorum virorum honori ac dignitati quicquam detrahere velim meis obiectionibus, vt dubia ſolummodo ipſorum argumentis ſumma cum modeſtia opponam. Igitur qui ſerotinum partum propugnant, primum ad monſtra et naturae aberrationes quotidie occurrentes prouocant, easque in ſuae ſententiae fauorem trahunt. Breuis autem in huius argumenti refutatione eſſe poſſum, cum, aberrationes tam regni vegetabilis, quam, ſi quae ſunt, ouiparorum, externis cauſis deberi, iam oſtendi. Supereſt itaque, vt, quae a monſtris repetant, argumenta excutiam. Dicunt autem, quemcunque viſo monſtroſo partu ſtupore affici; at neminem eſſe, qui ipſum illegitimum pronunciet, quamquam longiſſime a naturae legibus recedat. Eodem ergo iure leuiorem illam partus ſerotini aberrationem defendi poſſe exiſtimat Cl. PETIT *k*) *Or ce changement, quoique très-difficile à opérer, frappe cependant nos yeux tous les jours, dans les monſtres, qui ſe préſentent aſſez ſouvent dans l'eſpéce humaine, d'où il eſt naturel de préſumer, que le plus difficile ſe faiſant, le plus aiſé n'eſt pas tout à fait impoſſible, et que, par conſéquent, la naiſſance d'un enfant peut-être plus ou moins retardée, ſuivant le dégré de force de cauſes qui donneront lieu à ce retard.* Equidem quocunque modo monſtrorum ortus contingat, hoc loco exponere noſtri non eſt; ea ſaltem, quoad

k) Recueil de Conſultat, p. 31.

quoad partum, iisdem naturae legibus obnoxia eſſe, monere velim, niſi ab illo tempore recedas, quod ſaepe in partu difficili conſumitur; quem non ſolum excitare, ſed et matris interitum promouere et poſſunt et ſolent. Certe itaque monſtrorum exiſtentia non probaret foetuum ſerotinorum probabilitatem, multoque minus exiſtentiam: argumentumque totum, ſi dicere verum licet, plane huc non quadrat. Non enim conueniunt inter ſe monſtrorum ortus et partus ſerotinus, niſi quod vtrobique natura a ſuetis legibus aberrat. Ab vna vero aberratione ad alteram ſiue quoad poſſibilitatem, ſiue exiſtentiam concludere, logices praecepta vetant. Non aliter, niſi ſi partus monſtroſi tardius iuſto excluderentur, poſſet inde defendi ſerotinus partus embryonis recte ſtructi. Sed prius cum falſum ſit, ceu iamiam memoraui, poſterius quoque inde plane non efficitur. Non magis ergo concluſio a monſtroſitate ad partum retardatum valere mihi videtur, quam a *caeco* nato vel *ſurdo* ad *loquentem* natum, et innumerae aliae eiusdem farinae: unde manifeſtum ſit, ab vna aberratione naturae alteram non ſtatim firmari vel in actum deduci. Neque denique hoc Cl. PETITO facile concedi poſſit, quod monſtrorum generatio difficilior res ſit, quam partus retardatio. Potius ex maiore monſtrorum copia, quae natura efformat, colligimus, eam minore longe difficultate haec produeere, quam partum retardare; cuius rei exempla, ſi qua vera proſtent, ad digitum fere cuncta enumerare poſſis.

§. 7.

§. 7.

Alterum, quod mihi obiici lego; argumentum verſatur circa partus ex omni parte perfecti accelerationem, quae fit ſexto, ſeptimo vel octauo menſe: in qua euincenda omnem operam, iunctasque vires aduerſarii figunt. Adſtruere id non dubitat Cel. LEVRETVS *l)* „La nature, inquiens, peut être tardive, ſi elle peut être active & ſi elle peut ſ'accelerer de deux mois, pourquoi ne pourroit-elle-pas être en arrière d'un? En effet, ou il n'y a jamais d'enfant de ſept mois, à terme parfait, ou il peut y en avoir a neuf qui ne le ſont pas encore: or il eſt prouvé inconteſtablement, qu'il y a des femmes qui accouchent à ſept mois d'enfans auſſi forts et auſſi vigoureux que ſ'ils en avoient neuf, et que d'autres mettent au monde à neuf mois des enfans ſi petits et ſi foibles de conſtitution, quoique ſe portant bien d'ailleurs, qu'on ſeroit tenté de croire qu'ils n'ont que ſept mois: donc, ſi la nature peut être précoce, elle peut être auſſi lente dans ſon operation.“ Eandem ſententiam tuetur WAGNERVS *m)* „proinde, inquiens, ſi is qui frequentius obſeruatur decimeſtris partus terminus, per trium menſium interuallum certis de cauſis poſſit maturari, vero fieri ſimile miratu haud magnopere dignum eſſe, ſed concipi poſſe, ſubeſſe cauſſas, quae eundem

l) Supplement aux ouvrages p. 409.

m) l. c. p. 27.

eundem per tres menſes protrahant. " Suffragatur etiam huic ſententiae Cl. LE BAS, *n*), quando, „ ſi l'on m'oppoſe, " ait „ et l'on me prouve que le terme de la geſtation eſt conſtamment, univerſellement et indiſtinctement le même, je n'ai rien à repliquer ; ſi au contraire je fournis des exemples d'accouchemens à terme faits avant celui de neuf mois, je n'admettrai pas uniquement ce terme à l'excluſion des autres. " Idem auctor alibi *o*) accelerationis cauſam exponens, eam ſolito maiori, quo foetus fouetur, vteri materni calori tribuit: „ D'ailleurs " inquit, " la chaleur de la matrice étant plus grande qu'elle ne l'eſt ordinairement, mais toutefois proportionée à la force du germe viril, elle développera pluſtôt les parties de l'oeuf, et le foetus parviendra en moins de tems qu'il n'arrive ordinairement, au degré de perfection qui lui eſt neceſſaire, ſuppoſition faite qu'il ne manque pas de la nourriture propre à cette prompte expédition. Cel. PETIT *p*) perſuadere ſibi vult, foetus incrementum pendere maximam partem ab vtriusque coniugis conſtitutione, quae ſi inuicem ſibi reſpondeat, foetum citius ad perfectum robur et volumen peruenire, atque citius vterum relinquere; ſin autem contrarium, diutius in eo remorari. Haud parum quoque vterum vel nimis ſenſibilem vel vlteriorem extenſionem

n) Quaeſt. import. p. 29.

o) Nouvell. obſeruat. p. 12.

p) Conſultat. p. 17.

nem haud ferentem foetus accelerationem adiuuare. Ita vero vir doctus mentem ſuam exprimit: „ Or, ſi non ſeulement il eſt poſſible, mais ſi de plus il eſt conſtamment a vérè, que par le concours des circonſtances cis-deſſus exprimées, c'eſt à dire, par l'excés de ſenſibilité, de la matrice, par ſon defaut d'extenſibilité relative, par la crue prompte et rapide de l'enfant, ſoit que chacune de ces cauſes ait agi en particulier, ou que pluſieurs aient exercé en même tems leur action, ſi dis-je, il eſt evéré, que l'accouchement a été acceléré et avancé de deux et même de trois mois, pourquoi, par l'effet de cauſes contraires, ne pourroit-il pas être retardé d' autant de tems, ou même de plus. Sunt profecto in hiſce ſermonibus permulta rationi haud abſona; ab experientia vero et quotidiano rerum vſu extra modum aliena. Quaedam momenta equidem videntur ab hac quoque deducta; non fidam tamen eam, ſed fallacem eſſe, haud immerito ſuſpicamur. Quod igitur parentum vigori ac robori tribuunt maturius foetus incrementum, ratione equidem aſſequi poſſumus; experientia vero innumera et quotidie obuia nobis ſuppeditat exempla parentum eiusdem aetatis, vigoris ac roboris, quorum tamen generatione, quo citius foetus debitam magnitudinem ac propriam vitam extra vterum viuendi facultatem nanciſceretur, plane non efficitur. Sic quoque compertum habemus, ſenes iuuenculis nuptos nil contribuere ad foetus excluſionem neque citiorem neque tardiorem. Quibus autem in vtero retardandi partum acce-

accelerandiue vim quaerere placet, hi extra modum ſane philoſophantur, vt facile refelli poſſint, dummodo ad quotidianos euentus attendatur. Tum enim haud difficulter experientia nos de contrario conuincit. Irritabilitatem enim minorem vterini prorſus conferre ad partus retardationem, ex quotidianis ruſticorum exemplis manifeſtum fit, vtpote qui ſolidioris licet compagis, laboribus duris adſueti, victuique duriori indulgentes, omnisque fere ſenſibilitatis expertes, nulla impedimenta inde accipiunt, quo minus ipſorum infantes iuſto tempore naſcantur. Eodemque viciſſim modo ex irritabilitatis vteri exceſſu acceleratio partus haud deriuanda eſt, niſi abortum vel partum praecocem intelligas. Ponamus enim, vtero definitam quandam extenſionem adſcriptam eſſe, ad quam vbi peruenerit, fieri non poſſe, quin ex continuis doloribus ob nimiam tenſionem foemina ad pariendum compellatur; tamen, quomodo fieri poſſit, vt foetus, ſi illa ſexto vel ſeptimo menſe contigerit, iuſtam hoc tempore perfectionem iam adeptus ſit, plane non perſpicimus, nec ita deprehendimus. Quodſi vero ad exempla prouocant, turpe quidem foret, ſi vellem tanti nominis viris omnem fidem denegare; maximopere autem vereor, ne fallacia quadam abrepti aliquid affirment, et pro vero habeant, quod aliter longe contigerit. Omnes enim rei obſtetricariae ſcriptores in eo conſentiunt, quod durante grauiditate interdum menſtrua mulieribus fluant; quodſi ergo hae ab illo inde tempore, quo prima vice menſtruum tributum non

ſoluerint, grauiditatis initium computent, an mirum eſt, ſi ſexto vel ſeptimo menſe foetum perfectum peperiſſe, non ſibi modo, ſed et aliis perſaudeant, cum tamen iam dudum antea conceperint? Ex quo apparet, quam facile calculi errores et accelerationi et retardationi faueant, vti infra pluribus comprobaturus ſum. Nonne vero, vt iterum eo revertar, vnde paulisper digreſſus ſum, haec accelerationis fauorem proferunt, potius partus omnia, quae in praecocis naturam demonſtrant? De hoc autem conſtat, eum nunquam perfectum eſſe, et quo magis a iuſto termino partus recedat, eo minorem vitalitatem prae ſe ferre. Nam perfectum et omnibus numeris abſolutum foetum ſexto vel ſeptimo menſe a conceptione ſine errore calculi vel anticipatione nuptiarum edi poſſe, pernegamus, quum in recte formatis calculis non vnum imperfectionis ſignum in eiusmodi foetibus occurrat, fonticulus pulſatilis maior, os maius et ampliori hiatu fiſſum, capilli pauciores et pallidiores, vngues molles nulliue, flexilia magis membra, ſomnus frequentior, debilitas, vita breuis, coecitas demum: nam ſeptimo menſe membrana pupillaris fere ſupereſt, quae menſe nono euanuit. *q)* Longiſſime autem abeſt, vt eiusmodi ſigna in partu, quem acceleratum vocant, reperiantur: vt ergo, cum perfectus ſit pro ſex vel ſeptem menſium foetu haberi non poſſit.

§. 8.

Nouae rationis robur nunc profero, quo nimi-

q) Vid. Perill. de *Haller*, Element. Phyſ. T. VIII, .d 42. 3.

mirum ſuffulti, multum ad foetus prima rudimenta facere ipſius ſeminis conditionem, ſerotini partus defenſores arbitrantur. Mariti enim debilis, vel ſenio ſuccumbentis, vel etiam coitum ante mortem exercentis ſemen multo debilius minusque ſpirituoſum cenſent, quam vt ſtatim poſt conceptionem legitimum incrementum vel maturationem capere poſſit embryo. Ita enim SPIGELIVS *r) facultas,* inquit, *corpus foetus gubernans debilis vel robuſta, ſit aut ex ſemine, cui inhaeret tanquam in ſuo principio, aut ex accidenti, apti ſcilicet alimenti penuria. — Quod autem in ſemine inſit facultas citius aut tardius maturandi foetum, ſi vterus bene ſe habuerit, ex eo manifeſtum eſt, quod illi foetus ſeu maſculi ſunt ſeu foeminei, qui maturius ſolent ſe mouere in vtero, maturius quoque in lucem proferri conſueuerint.* MICH. ALBERTI *ſ)* neque homini, neque brutis certum naſcendi terminum ordinarium denegans, retardationem tamen admittit, et quoad ſeminis indolem haſce rationes attendendas inculcat: *An mas vel foemina vel vtrumque ſubiectum debili praeditum fuerit natura; quando a mare vel foemina valetudinariis generatio contingit, quando mas vel foemina adultiori aetate gaudent, vt mas ſenex imbecillus, foemina vero periodo ceſſantis foecunditatis proxima fuerit.* Easdem cauſas adducit TEICHMEYERVS

r) de incerto partus tempore p. 79.

ſ) Syſtem. Iurisprudentiae med. T. I. Part. I. c. 7. §. 20. Confer etiam Eius diſſ. cit. §. 10.

ERVS *t*) *eiusmodi*, inquiens, *partus retardatio ſit ob energiam ſeminis deficientem, morboſam patris conſtitutionem debilemue, vt fieri in ſenectute ſolet.* WAGNERVS *u*) tredecimeſtrem, quem deſcribit, partus protractionem ſenio mariti tribuendam eſſe non dubitat, *ita* enim dicit, *cum parentem nactus fuit hic infans ſenem non admodum bene valentem; vnde ex primo conceptu debilis extitit, quod ſuturae hiantes ac nondum perfectum cranium aliquo modo monſtrare videntur, vero fit ſimillimum, ipſum in vtero morbo qualicumque fuiſſe correptum.* Tuetur eandem ſententiam Cl. LE BAS *x*) quando ait: *Ne peut-il ſe faire, que la matrice ſoit le réſervoir d'un germe debile, precieux reſte du dernier effort d'un homme preſqu'éteint, et que par ſa parfaite conſtitution elle n'entretienne, fomente et vivifie pour ainſi dire, la foible chaleur de la matiere qu'elle aura retenue? En ce cas les progrès de l'embrion ſeront-ils auſſi rapides, qu'ils auroient été, ſi le germe eut eu plus de vigueur.* At ſeminis vero debilitas minime in cauſa eſt, quo minus rite ſuccedat generationis opus, quemadmodum nec vigor eius ſingularem vim in ipſius acceleratione vnquam exſerit, ceu experientia, ad quam ſolam iterum hic prouoco, quemlibet quotidie edocere poteſt, qui

t) inſtitut. med. legal. c. 9. quaeſt. 15.

u) l. c. p. 8.

x) Quaeſt. import. p. 28. Confer etiam obſeruat. nouvelles p. 10.

qui velit vel ad debiles vel ad robuſtos genitores attendere. Sane phthiſici hominis ſemen non debilius, quam robuſtiſſimi deprehenditur. Et quis dubitabit de ſene, licet imbecillo, quin procreare poſſit ſobolem, iuſto termino excludendam; cuius rei luculentiſſima exempla proſtant, quorum vnum ſaltem ex PLATERO *y*) hic excitare ſufficiat de auo ſuo, qui poſt centeſimum aetatis annum, vxore virgine 30 annorum ducta, filium vegetum legitimo tempore ex ea ſuſcepit. Plura exempla de aetatis prouectioris viris ad gignendam prolem aptiſſimis Cl. LE BAS *z*) collegit. Quodſi vero ſenum imbecilliorum et aegrotantium prolem tardius ex vtero progreſſuram putes; vnde fit, quaeſo, cur tam pauca huius rei exempla in tanta ſenum eiusmodi frequentia occurrant? tutumne eſt, in caſu tam oppido raro redartati partus, et qui ipſe, dum incidit, quam maxime dubius et fallax cenſendus eſt ſemper, inertiam ſenilis geniturae accuſare? inprimis, quae, quum potuit foecundare coniugis ouum, energiam ſuam ſatis ſuperque inde probauit. Morbus vero ſi quid alterare vere poteſt in generatione, omnem ſeminis praeparationem potius tollet. Aut, ſi qua inertia vel morboſus geniturae ſtatus influxum quendam in generationem habeant, ſtaminibus foetus duntaxat qualitates ſuas ea infundet, in ipſo termi-

y) Obſeruat. libr. I. Tit. de vitalis motus defectu p. 222.

z) Quaeſt. import. p. 95.

no partus vero nihil mutabit. Siue enim ſit debilis vel morboſus infans, imo mortuus, ſiue ſanus et perfectus ac decenti robore moleque inſtructus, vtrumque videas eodem tempore ex matris vtero excludi.

§. 9.

Omnium porro doctorum medicorum vnanimi conſenſu grauidarum diaeta extraordinaria, inedia et grauiores animi affectus in quaeſtionem vocari ſolent, et pro valida cauſa retardati partus allegantur, ſiquidem inde non ſolum matris oeconomiam valde turbari, ſed nec decentem alimenti copiam ex penuria alibilium ſuccorum foetui ſubminiſtrari poſſe opinantur *a*). Quamuis vero, quod ad diaetam matris extraordinariam et inediam ſpectat, nutritionem foetus eo valde impediri concedimus; negare tamen nos oportet, ipſius egreſſum ex vtero legitimo tempore nunc retardari. Ideo vero quam maxime negamus, quoniam haec cauſa mere ficta eſt, et nulla obſervatione

a) Vid. *Henr. Arniſaeus* de part. hum. term. legit: §. 17. p. 24. *Alberti* Syſtem. Iurisprud. med. T. I. part. I. c. 7. §. 20. *Teichmeyerus* l. c. cap. 9. p. 63. *Le Bas* obſ. nouvell. p. 44. Quibus et ipſe Perill. de *Haller* Elem. phyſ. Tom. VIII. p.422. aſſentire videtur, quum dicit moerorem, terrorem, languorem, defectum alimenti, lentumque morbum partum tardare poſſe.

one indubitanter confirmata. Non igitur neceſſe eſt, vt amplius hoc argumentum refellamus. Equidem quod debiles foetus et emarcidi ex hac cauſa generentur, perſpicuum eſt: quod autem diutius ideo in vtero commorentur, obſeruationibus haud reſpondet. Contrarium potius inde eueuenire conſtat, nimirum, quod ex debilitate propter penuriam alimentorum non raro matres abortiant. Nec ex animi commotionibus vnquam redartationem partus exſpectandam eſſe exiſtimamus. Excitatur quidem a ZITTMANNO *b)* partus ex terrore et moeſtitia ad duodecimum menſem protractus, et ex hac cauſa pro legitimo declaratus: aliudque ſimile exemplum recenſetur a WAGNERO *c)* qui Iauolenae temperamentum moerori ac triſtitiae deditum explanans ,, huius, inquit, cum tam inſignis ſemet cauſa obtulerit, inopinatus nimirum obitus aliaeque res aduerſae, facile factum eſſe exiſtimamus, vt aut parcum nimis aut minus idoneum nutrimentum ad infantem deriuaretur. Hinc porro effectum, vt foetus, quem conceperat, quemque ex robuſtiſſimorum genere haud fuiſſe, praeter parentem ſenem et languidum, multa ſuadent, ſolito factus ſit debilior, ac ſenſim aegrotus, nec debitam perfectionem tam cito, atque alii bene valentes conſequi

 potue-

b) Med. forenſ. Cent. 2. caſ. 37.

c) l. c. p. 72.

potuerit.“ Nec Cel. PETITVM *d*) ab hac ſententia alienum deprehendimus, quando ſcribit: „Si donc il eſt poſſible, que les maladies de la mere, de quelque cauſe qu'elles procédent, ſoit de chagrin ou d' autre choſe, ſi la ſeule alteration de la matrice ſont capable d' alterer les ſucs qui vont a l' enfant, ſi elles peuvent empêcher qu' il en reçoive la quantité déterminée par l' ordre de la nature, comment ſe pourra-t-il faire qu' elles ne retardent point les progrès de ſon accroiſſement? Non diffitemur quidem animi pathematum in corpus noſtrum poteſtatem; et quamquam nos non fugiunt ſubitaneae ex panico terrore mutationes, neruoſo ſyſtemati grauiter laceſſito tribuendae: tamen nullibi legimus, ab hoc affectu vnquam partum eſſe redartatum; nec id ſane per hunc fieri poteſt, cum eius primaria vis ſit ſpaſmodica partium externarum conſtrictio, vnde anxietates intenſae, palpitationes, ſpirandi difficultas, aliaque mala pro diuerſitate locorum a congeſto intus ſanguine et inaequaliter moto proficiſcuntur, inter quae apud grauidas in vtero abortus non infrequens numeratur *e*). Hunc ergo a terrore metuendum certe habemus, retardationem partus nequaquam; vtpote quae a ſpaſmodica vteri ſtrictura, vnico et vero terroris effectu, prouenire non poteſt. De moeroris ac triſti-

d) Conſult. p. 23.

e) Vid. *Fr. Hoffmanni* Med. Syſt. Tom. II. part. II. c. 1. §. 22.

triſtitiae potentia in corporibus grauidarum non alios effectus, quam a terrore obſeruabis: quos cum Cl. COOPERVS nuper ſuccincte propoſuit *f*), ipſius verbis hoc loco aptiſſime recenſere iuuabit: *In his conditionibus vaſa cutanea corporis magis coarctata, et vaſa vteri magis a ſanguine diſtenta ſunt, hinc in eamdem effuſionem ſanguinis et inde conſecuturas abortiones proniſſimae ſunt foeminae, memoratis potentiis percitae.*

§. 10.

Eodem modo reiiciendam atque conuellendam putauerim ſententiam, quam de morboſa cum matris tum foetus conſtitutione tamquam efficaci cauſa retardatae partionis ipſius aſſertores fouent. Matribus nempe grauiditatis tempus in morbo conſumentibus, omnes neceſſario ſecretiones dicunt inſigniter turbari, foetusque alimentum iuſto minori copia parari; ſub eius autem defectu foetus nutritionem non poſſe non ſufflaminari, eiusque incrementum impediri, ad quod reſtituendum deinceps mox maior, mox minor hebdomadum ſeries requiratur. Quum igitur quaeſtio de partu agitur, an naturalem ſuum terminum tranſcendere is poſſit, inter alia ALBERTI *g*) incul-

f) diſſ. de abortionibus. Lugd. Batav. 1767.

g) Syſtem. Iurisprud. med. Tom. I. part. I. c. 8. P. 167. n. 8. Conf. etiam diſſ. Eius cit. §. 11. n. 5.

inculcat, vt ratio habeatur, *an grauida ſub geſtatione graui morbo correpta fuerit.* TEICHMEYERVS *h*) ita pronuntiat: *Partus retardatur ob matris diſpoſitionem phthiſicam, hecticam vbi foetus alimento ſufficienti deſtituitur, ob ſtatum matris cachecticum, ob fluxum menſium tempore geſtationis contingentem, ob diarrhoeam aliumque fluxam et morbum.* Idem ſtatuit Cl. LE BAS *i*) his verbis: *Lorsque le foetus ſera parvenu au terme de neuf mois ſans avoir encore reçu la qualité des ſucs nourriciers propre à ſa perfection eu égard aux maladies de l' enfant, à celles du placenta, de la matrice, et ſa ſortie ſera differée jusqu' à ce qu' il ait reçu la quantitè de nourriture ſuffiſante pour réparer la perte qu' il a faite pendant ce tems:* et alibi *k*): *Les maladies ſurvenues à la mere troubleront l' harmonie de la nutrition du foetus.* Quodſi autem natura nullos foetui poſuerit limites, isque tam diu in vtero morari poſſit, vel debeat, donec debitum ſuum incrementum a morbo matris hactenus impeditum recuperauerit; miratio ſubit, cur tot debiles ac infirmi infantes nihilominus in lucem prodeant. Quamquam vero nil magis rationi conſentaneum eſſe videatur, quam vt languidae matres et grauiori morbo conflictatae ſuis foetibus eundem languo-

h) loc. cit. n. 2. 3. 4. 5.

i) Obſervat. nouvell. pag. 44.

k) Ibid. p. 54.

guorem cum ipſo morbo neceſſario infundere debeant; ſiquidem a matris ſuccis infans in vtero alitur: tamen, ſi experientiam conſulas, rem aliter deprehendes; ceu in multis aliis rebus ad medicinam ſpectantibus fieri adſolet; et videbis, non ſolum morbos, et ne contagioſos quidem, non ſemper in foetus transferri a matribus ſuis, ſed et imbecillimas matres ſaepe robuſtiſſimos infantes in lucem edere, et viciſſim a valentioribus et valetudine et natura imbecilliores naſci. Exempla eiusmodi aliquot expertiſſimus DE LA MOTTE *l*) ad memoriam mandauit et duarum grauidarum mentionem iniicit, morbis eo tempore laborantium, quae nihilominus foetus ſanos, mole magnos nec imbecillitatis ſigna prae ſe ferentes enixae ſunt. Atque adeo matres phthiſi vel cachexia conflictantes videas, quae infantes craſſos, toroſos, et mole ſua admirationem mouentes pariant, quod ſolicitis b. ROEDERERI *m*) obſeruationibus, vt alias taceam, debemus. Quodſi vero vnquam detrimentum quoddam foetus ex grauiore matris morbo conceperit; tunc praemature illum nunc potius excludi, quam retardari, experientia docet; perinde ac malus vel pyrus, quae propter laudabilis ſucci

l) Traité complet des accouchemens. Pariſ. 1765. Tom. I. obſ. 117. et 118.

m) Opuſc. med. p. 41. Confer etiam Cl. *Haſeneſt.* Acta phyſico medica forenſia. Part. IV. p. 131.

ſucci inopiam vel ob ſpontaneam quandam inteſtinam labem ante maturitatem ſuam etiam ex arboribus decidunt. Metuerunt hinc antiqui iam medici, ne ex diarrhoeis vel ex febre partus intempeſtiue elidatur *n*). Prorſus autem fictum falſumque eſſe monemus, quod menſtrua purgatio intra grauiditatem ex ſententia TEICHMEYERI partum retardare valeat. Aut enim nihil haec circumſtantia mutat in partus tempore, docente rerum vſu, aut inſidias ad abortiones ſtruit.

§. 11.

Solent et inter cauſas partum retardantes referre duorum vel plurium foetuum in vtero conceptionem. Pro his enim matris, quod ſuggeritur, alimentum ſaepe non ſufficere credunt, vt ſinguli ad iuſtam perfectionem intra nouem menſes perueniant, et finito hoc tempore alacres et vegeti ex vtero excludantur: vnde fiat, quo alter hilarius enutritus, acquiſitis ad natiuitatem debitis viribus, ſub finem noni menſis matricem deſerat, altero manente, quandoquidem ad vitam in aere agendam ſufficienter enutritus nondum ſit. Naſci adeoque ſecundario aliquo partu, altero forte poſt praecedens puerperium menſe, ex gemellis eodem tempore genitis alterum poſſe, decimeſtrem vel vndecimeſtrem *o*).

Equi-

n) *Hippocrates* aphor. V. 34. *Celſus* de medicin. L. II. c. 7.

o) Attulerunt hanc rationem *Alberti*, in Iurisprud. med.

Equidem ſcite ac litterate haec quoque diſputantur; at minus vere. Primo enim, vt ne quid in medicina affirmetur, quod vſu non veniat, quam maxime cauendum eſt; ſed valde vereor, ne perperam de quodam non ente hic diſputetur a doctis viris. Et ſi qui forte caſus ad eius demonſtrationem adduci queant, longe facilius alia ratione explicationem illi admittunt, hanc nempe, vt ſi gemellos vna concepit, et diuerſo tempore pepererit mulier, ex illis alter abortu perierit, alter, vtpote qui abſolutus nondum ſit, ſuum vitae in vtero agendae ſtadium decurrerit. Deinde vero obſeruationes luculenter docent, naturam gemellos, etiamſi inaequaliter nutritos et diuerſae magnitudinis ac roboris exacto nouem menſium ſpatio vna expellere, eosdemque minoris molis ac ponderis eſſe, ac vnicum foetum alio tempore ab eadem matre conceptum; et iuncta gemellorum pondera ſimplicis foetus maturi pondus fere aequare; et ſi qua denique natura in partus gemellorum tempore immutet, eos duabus vel tribus ſeptimanis potius ante vltimum grauiditatis terminum edi *p*). Vt adeo et haec cauſa, prout ceterae omnes ad retar-

med. p. 167. n. 8. *Teichmeyerus* l. c. p. 67. n. 10. *Hebenſtreit* Anthrop. l. forenſ. Sect. II. c. I. p. 209. et *Chirol* lettre où l'on prouve la poſſibilité des naiſſances tardives etc. Vid. Ill. *Vogelii* Neu. Med. Biblioth. Tom. VI. p. 498.

p) *Roederi* Elem. art. obſt. §. 706. 707.

retardationem partus effictae, foetus moram in vtero non tardet, ſed potius acceleret.

§. 12.

Vltimum denique, quo ſententiam aduerſariorum, retardationem partus negantium iugulare credunt, argumentum vt examini ſubjiciamus, ſupereſt. Naturale nempe naſcendi tempus differri poſſe ex vteri capacitate maiore CASP. AREIES *q*), facultas medica Lipſienſis, referente AMMANNO *r*) et TEICHMEYERVS *s*) affirmare non dubitant, praeſertim ſi foetus paruus et debilis ſit. Quum autem huius phaenomeni neque legitimam et fundatam explicationem, neque obſeruationem vllam in medium proferant, ecquis obſecro non videt, ex luxuriante ingenio hoc argumentum eſſe extortum? atque eo minorem promereri attentionem, quod conſtans obſeruatio indubie probat, vteri capacitatem embryonis moli ſemper reſpondere, ita, vt quo minor ille ſit, eo minus vterum extendi, et contra: idque eo magis comprehenſibile eſſe, cum vteri capacitas maior vel minor non ab ipſo vtero dependeat, ſed vnice a foetu, eiusque ſecundis; quibus pro maiore vel minore mole plus minus cedit? Sin autem maiorem quam pro ratione foetus amplitudinem poſſe aliquando vterum habere, et ob hanc cauſam diutius iſtum com-

q) Elyſius iucund. quaeſt. camp. quaeſt. 90. n. 3. p. 1162.

r) Med. crit. p. 288.

s) l. c. n. 6.

complecti fingans; nonne ſaepius in hiſce inprimis foeminis, quae iam multoties pepererunt, et gemellos etiam ſubinde enixae ſunt, eiusmodi partum exſpectares? cum laxiſſima in his vteri compages ſit, et maximae extenſionis capax. Sed vide, ne te exſpectatio fallat! Ridiculum ergo hoc argumentum et plane fictum, ac a natura alienum mittamus. Et quidni ridiculum et fictum dicemus? cum ipſe AMMANNVS, quem ſupra citaui, anteceſſorum ſuorum iudicium de partu tredecim dies ſupra annum in vtero viduae commorato, quem pro legitimo declararunt, non approbauerit, ſed reſponſionem datam eſſe in fauorem matrimonii et litteras ipſas fuiſſe ſubornatas, merito ſuſpicatus ſit; atque ipſa etiam mulier in litteris confeſſa ſit, ſe in priſtinis conceptionibus, quarum ſeptem contigerant, plerumque errorem calculi manifeſtum commiſiſſe, dum duos menſes integros ingrauidationem citius numerare ceperit,

§. 13.

Atque ita, quibus ſerotini partus poſſibilitatem euincere alloborarunt egregii viri, argumenta principaliora enarraui *t*), et quantum licuit, refutaui. Proximum eſt, vt, quid reprehendendum habeamus in exemplis foetuum vndecim, duodecim,

t) Meditate omiſi maleficia, aliasque friuolas et nugatorias ſerotinarum partionum cauſas, quas ipſi harum defenſores ex merito ſuo hodie adſpernantur.

cim, tredecim, et vltra menſium, quae proferre in rei demonſtrationem ſolent, libere profiteamur. Quorum magnam cohortem collegerunt SCHENCKIVS *u*) SCHVRIGIVS *x*) et Perill. DE HALLER *y*); qui vero ne decimeſtribus quidem, multo minus tardioribus fidem integram adhibendam cenſet. Et profecto, ſi conditionem harum mulierum, quae ſero peperiſſe dicuntur, in conſiderationem trahimus, praemagna ſuſpicio de illegitimo partu ſubire animum debet, quoniam maximam partem vel viduae fuerunt, vel in abſentia mariti prolem generarunt. Harum omnium caſtitatem ac honorem nos ſane tueri nolumus, neque tam faciles alios peritiores iudices fore credimus, vt pro legitimo partu tales agnoſcant, niſi in matrimonii fauorem pronuntiare velint. Equidem noſtro aeuo fauorem iſtum (quo ipſo tamen ſententia noſtra de partus humani termino non infringetur) arctioribus limitibus multo, quam antehac incluſum reperies, cum peritiſſimi Medici, qui in his rebus reſpondere debent, non niſi vsque ad vndecimi menſis principium, neceſſitate aliqua mechanica, differri partum putent, ſi nempe teſtium fide conſtet, acri morbo fuiſſe matrem, durante grauiditate, correptam, aut grauem ex morte vel abſentia mariti luctum eam afflixiſſe, aut offenſa ſanguinem profudiſſe, hinc ille abortum prope fuiſſe, vt ſub hisce

u) Libr. IV. obſeru. n. 156. vsque ad 160.

x) Embryolog. Sect. IV. c. 2.

y) Praelect. acad. in Boerhaav. Tom. V. part. II. p. 493.

ce conditionibus, ob virium matris foetusque iacturam naturae opus tardius procedere oportuerit *z*). Sed vere tamen dico, etiam in hoc caſu fauorem duntaxat pro ſententia ſtare, cum neceſſitas mechanica, de qua dixi, nonniſi in ſuſpectis perſonis ſe offerat, in coniugatis autem fere nunquam; vtpote in quibus natura, quod iterum mireris, ex hac formula haud reſpondet, ſed magis properat et praecurrit vota. Merito igitur AMMANNVS culpat anteceſſores ſuos, quod poſthumum vndecim menſium pro illegitimo, duodecim menſium vero pro legitimo declarauerint; cum huius mirabilis deciſionis fundamentum non aliud reperire potuerit, quam quod prior fuerit ἀνάργυρος, es war ein armer Teufel; alter vero poſthumus εὐάργυρος, ſeu πλούσιος *a*). Sed et poſthumi ſunt eidem errori calculi obnoxii, quam ordinarii partus; et ſi citius duobus menſibus integris talis mulier ingrauidationem inchoet, incurrere ignominiam poteſt, quum poſthumus attinget menſem vndecimum. Liceat igitur et partum decimeſtrem plane in dubium vocare, et vel fraudem ſuſpicari in mulieribus, vel ignorantiam iuſti conceptionis termini; quam deinceps pluribus adhuc exponemus. Quandocunque enim in honeſtis mulieribus partum a na-

z) *Hebenſtreit.* anthropol. forenſ. S. II. c. 4. §. 15.

a) Vid. eius Medicin. crit. caſ. XXIX. et XLIV. et Iren. Numae Pompil. cum Hippocrat. p. 78. 79.

natura tardari audias, nullam ſane facile occurſuram eſſe ſpondemus, niſi quae ad ſummum vnam vel alteram hebdomadem citius partum ſuum exſpectauerit. Sed quam exſpectatio ſic fefellerit, an putas, naturam eius ideo fuiſſe lentiorem? Concipere enim foeminae non ipſa fluxus menſtrui nunc ceſſantis periodo ſolent, vt quidam putant; ſed vacuo plerumque et binis periodis interpoſito ſpatio, quod tres ſaltem hebdomades aequat *b*). Quodſi vero nec hiſtoriae deſint, quae foeminas honeſtas et maritatas decimo tertio vel quarto et pluribus poſt conceptum menſibus, quin annis, periſſe, memoriae tradideruut *c*); ipſas foeminas falſas fuiſſe cum HEBENSTREITIO *d*) arbitramur, quoniam cum maritis iunctae eſſent, inanem grauiditatis opinionem habuiſſe, et iuſto termino concepiſſe, putandae ſint: ita enim in longum extendi haud poteſt naſcendi terminus. Et certe riſui nos hodie exponeremus, ſi quos olim defenderunt patres noſtri, hos retardatos partus pro veris ac legitimis habere vellemus; neque aliter defendere iſtos liceret, quam ad modum parlamenti Gratianopolitani, quod ita olim concluſit: *prolem, quam mulier protulit, a qua maritus per quadriennium abfuerat, eſſe legitimum partum, ſiquidem poſſibile*

b) Vid. *Roederi* opuſc. p. 33.

c) Extant eiusmodi caſus apud *Donatum*, *Salmuthum*, *Schenckium*, *Sennertum*, *Timaeum* aliosque obſeruatores.

d) l. c. §. 14.

le eſſe poteſt, vt mulier per fortem imaginationem putauerit, ſe in inſomniis rem habuiſſe cum marito, atque ſic concepiſſe. Potius credendum eſt, praeeunte AMMANNO *e*) eiusmodi hiſtorias naturalibus nequaquam eſſe annumerandas, quoniam omnem fidem phyſicam ſuperant; et alium bonum virum rem habuiſſe in abſentia mariti cum hac muliere; etenim ſi tam efficax foret phantaſia, tunc plures (ſi non omnes) extra matrimonium ſic concipere poſſent, et ſic coniunctio viri nullo modo eſſet neceſſaria.

§. 14.

Sed ad errores illos nunc propius accedimus, quos mulierculae in calculo de conceptione ſua formare poſſunt. Vſitatiſſimum quidem, vnde grauiditatis initium illae petunt, ſignum eſt *ſupreſſio menſium*, quam vero fallaciis ſuis haud carere et experientia et omnes rei obſtetricariae auctores teſtantur. Foeminam enim grauiorem morbum ſuperantem, ideo quod inſequenti periodo lunare tributum non ſoluerit, quis audeat grauidam pronuntiare? Non opus autem eſt, vt ad morbos confugiamus, quum quicunque error diaeteticus et quaecunque animi affectio catamenia ſupprimere poſſit; quae et ſponte absque omni praeeunte morbo aliquando ceſſant, et grauiditatis ſuſpicionem apud mulierculas faciunt. Quae igitur ab vltimo menſium fluxu grauiditatis calculum ineuntes vno al-

e) Iren. p. 88.

alteroue menſe diutius ſe vtero geſſiſſe putant, inſignem in computatione errorem committunt. Quam ob rem MAVRICEAV *f*) de duobus foetibus vndecimeſtribus recte indicauit, eos vltra nouem menſes in vtero matrum ſuarum haud eſſe commoratos, et fallaciam vel in morbo praegreſſo vel in menſium anomaliis deprehendit. Quod grauiditatis ſuſpicionem confirmat alterum ſignum eſt *intumeſcentia abdominis*; neque hoc tamen pro certo ac infallibili haberi poteſt, ſiquidem menſtrua ceſſare, mammae turgeſcere, et abdominales dolores percipi poſſunt, intumeſcente ſimul abdomine, et nihilominus tamen foemina nondum concepit, licet grauidam ſe cenſeat. Non ſolum enim menſtrua retenta, ſed et ouariorum et vteri hydrops, huiusque tympania, atque meſenterii ſcirrhus, praecipue autem mola abdomen tumidum reddunt, vanamque ingrauidationis ſpem iniiciunt, quae aliquot menſibus demum poſt contingit, durantibus adhuc horum malorum quibusdam, vel iis iam iam ſanatis. Neque *mammas lacte turgidas* grauiditatem certiſſime ſignificare exinde patet, quod et virgines ſuctu continuo lactis ad mammas affluxum inuitare poſſunt. Omnium autem auctorum teſtimonia hoc loco excitare nimis longum foret: reticemus igitur HIPPOCRATIS *g*) ARISTOTELIS *h*) et RODERICI A CASTRO *i*) aliorumque ſen-

f) Obſeruat. ſur la groſſeſſ. obſ. 339. et 556.
g) de natur. puer. p. 27.
h) hiſtor. animal. l. 7. c. 4.
i) l. c. Part. I. l. 4. c. 3.

ſententias, qui flatu vterum ſaepe diſtendi docent. Digna vero ſunt, quae adſcribantur SYDENHAMI *k*) verba, vbi abdominis tumores hydropem mentientes explicat. *Altera*, inquit *ſpecies flatibus ortum debet, qui non tumorem tantum, ſed et alia ingrauidationis ſigna pariunt. Haec viduas vt plurimum exercet, vel etiam mulieres, quae non niſi prouectiores aetate nupſerunt: atque hae tam ſuo ipſarum, quam obſtetricum iudicio, quarum oracula hac ipſa dere conſuluere motum infantis iam a tempore conſueto vsque ad legitimum tempus pariendi perſentiſcentes, quin ad eundem modum, quo grauidae ſolent, ſubinde aegrotantes, ſororiantibus inſuper mammillis, et lacte exſtillant, de faſciis haud raro ceterisque ad excipiendum infantem neceſſariis, ſibi proſpexerunt; donec tandem venter pari quo increuerat gradu ſenſim detumeſcens, ſpem vanam eluſerit.* Placet, quam HEBENSTREITIVS *l*) hac de re tulit, adiicere ſententiam: *Quae foetum diffitetur, quamvis inquiet, menſes mihi deficiant, venter intumeſcat, liquor lacti ſimilis intra mammas ſit, manus etiam admota aliquid ſubeſſe deprehendat, quod motum ſpontaneum exercet, vt propterea grauida videri poterim, attamen cum hi effectus ex morboſa aliqua plenitudine vteri ſimiliter conſequi poſſint, me vtero gerere conuinci propterea haud potero.* Apparet itaque foeminas ſibi ipſis aliisque imponere,

 cum

k) Tract. de hydrop. p. 484.

l) Anthropol. forenſ. Sect. II. c. I. §. 5.

cum a primo tempore, quo incommoda haec affligere ceperunt, grauiditatis ſuae initium aeſtimant, cum tamen foetus ſanato morbo demum conceptus debitoque tempore ſit editus. Quodſi vero mali genius conceptionem non impedit, eaque durante eo contigerit, tunc etiam abdomen ante conceptionem tumidum poſt partum ſubſidere non ſolet. Falluntur quoque mulieres, quum *doloribus* illis *abdominalibus*, quos interdum ſtatim poſt conceptionem ſentiunt, nimiam fidem tribuunt, ſemperque ſeſe concepiſſe ſibi inde firmiter perſuadent: qui tamen ſubito et ſine omni praegreſſo concubitu oriri queunt. Etſi denique mulierculas vere concepiſſe, manifeſtiſſimaque ſuae grauiditatis ſigna habere largiamur, nihilominus erroneum computationis calculum eae committere poſſunt. Saepiſſime enim contingit, tales foeminas primis diebus vel hebdomadibus abortum et quidem iis inſciis experiri: quum igitur a prima illa conceptione grauiditatis calculum ineuntes paullo poſt abortiantur, iterumque aliquot ſeptimanarum ſpatio elapſo concipiant, quibus erroribus, quibusque fallaciis ipſarum computatio ſit obnoxia, facile eſt ad intelligendum.

§. 15.

Deſideramus porro qualitates quasdam partui ſerotino iure meritoque adſcribendas; in ſuperioribus enim euicimus, morboſam cum matris tum foetus ipſius conſtitutionem aut abortum moliri, aut,

quo

quo minus foetus iuſto tempore licet debilis in lucem edatur, non impedire, aut matris morbum in foetus detrimentum plane non cedere. Quae quum ita ſint, requirimus ad partum ſerotinum, vt pondus atque magnitudinem ſolito longe maiorem oſtendat infans; vltimis enim grauiditatis menſibus maximum incrementum capere foetum, idque in dies primis poſt partum hebdomadibus augeri, edocemur. Quo longius igitur foetus in vtero moratur, eo magis moles eius increſcat neceſſe eſt, ita vt naturali partu vix vnquam naſci poſſit. Refert hinc, eximiae magnitudinis, maximique ponderis, hinc ſectione Caeſarea excludendum foetum quendam b. ROEDERERVS *m*) ad ſerotinos, in iſtiusmodi partuum doctrina alias difficillimus. Anne vero et hic aliquis in computatione, quae ipſa in praeſenti caſu vaga et ambigua fuit, error? an reliquarum, quas expoſuimns, fallaciarum nulla irrepſerit? in quaeſtionem vocari omnino meretur. Non diffitentur quidem plures alii auctores foetuum ſerioribus menſibus natorum proportionem, naturalem longe ſuperantem, eamque potius in ſuae ſententiae fauorem vertunt; quemadmodum et ipſe ROEDERERVS, quem adduxi, foetum ſuum propter vaſtam molem et pondus octo librarum inter ſerotinos numerandum putauit. Hanc notam vero mere coniecturalem eſſe, quis non intelligit, in primis cum ipſae mulierculae iuſtum conceptionis ignorent terminum? Alias, quas ſibi vindicat partus ſeroti-

 nus

m) Opuſcul. med. p. 41.

nus, notas, praeeunte Perill. DE HALLER *n*) indicaſſe ſaltem ſufficiat; vtpote qui merito deſiderat, vt in foetu retardato ſint nimiae perfectionis ſigna, fons pulſatilis arctior, os melius clauſum, capilli longiores; magisque colorati, vngues perfectiores, dentes nudi, ſtatura maior, vox melior, viſus perfectior, oſſa duriora.

§. 16.

Quae huc vsque diſputauimus, concernunt foetum retardatum cum viuum, tum mortuum, quatenus nempe in vtero conceptus eſt, et partu vel naturali, vel difficili, vel artificiali extrahitur. Quodſi vero a partus notione recedas, infantemque vltra ſuetum tempus retineri tum poſſe affirmes, nos conſentientes habebis. Semper tamen ſtatum praeternaturalem tunc adeſſe, nec vnquam grauiditatem partu terminari, ſciendum eſt. Contingit autem talis retardatio ouulo extra vteri cauitatem poſt conceptionem, vel in tuba *o)* Fallopiana, vel in ouario haerente, ibidemque decenter explicito ac enutrito. Cuiusmodi ſingularem ingrauidationem eadem phaenomena, ac alias, etiam comitantur; menſtrua nempe deficiunt, abdomen intumeſcit, debitoque tempore dolores ad partum foetus exterminationem minantur. Foetus

n) Elem. phyſ. Tom. VIII. p. 425.

o) Vid. Camerarii diſſ. de partu XLVI. annorum §. 6. vbi plura exempla collecta inuenies.

tus autem iis non obtemperat, ſed vel putridus per inſolitas vias naturae ope demum eliminatur, vel induratur et quaſi in lapidem conuertitur, *p*) vel denique e uentre exciditur. *q*)

p) Huc ſpectat 1) Foetus *Senonienſis*, quem deſcripſerunt IOH. ALBOSIVS, PROVANCHERIVS, in peculiaribus commentariolis, et BARTHOLINVS hiſt. 100. Cent. 2 2) *Oſtentum Dolanum*, de quo vid. ARNOLD. SENGVERDI diſcurſus Amſtel. 1662. 3) *Foetus Muſſipontanus*, de quo vid. HENR. EYSSONII diſſ. med. de foetu lapidefacto &c. Groening. 1661. 4) *Foetus Tholoſanus* a FR. BAYLE in Zod. med. Gall. & 5) *Foetus* a CAMMERARIO diſſ. cit. deſcriptus. De putridorum exitu per inſolitas vias vid. BARTHOLINVS libr. de inſolitis partus viis.

q) vid. ABRAM. CYPRIANI epiſtola, hiſtoriam exhibens foetus humani, poſt XXI. menſes ex vteri tuba, matre ſalua ac ſuperſtite, exciſi. Lugd. Bat. 1700. 8.

TANTVM.

X.

JOAN. ZACCHARIÆ PLATNERI,

Progr. quo oſtenditur, medicos de inſanis et furioſis audiendos eſſe.

Lipſiae, 1740.

Si medentium Ordini ſententia dicenda eſt de hominibus, qui, poſtquam truculenta horrendaque facinora patrarunt, iudici, cui de his cognoſcendum eſt, inſaniae ſuſpicionem mouent, id non raro perarduum eſſe ac difficile, fateor. Sceleſti enim homines, vt furoris ſimulatione culpam poenamque a ſe auertant, omnibus machinis adhibitis enituntur, quibus ſaepe tela ſubminiſtrant rabulae atque latratores, vel inani gloriola, vel mercedula, inducti, qui nummis vendere verba ſolent. In eiusmodi caſibus, vbi de vita atque ſalute hominis decernendum, illud nobis verendum eſt, ne inſons, et qui ex lege aliquid excuſationis habere poſſit, ad vltimum ſupplicium rapiatur, ne vero etiam facinoroſus grauibusque flagitiis contaminatus fraude ſua atque malitia impunitatem conſequatur. Quapropter cordato medico, cui haec oculis obuerſantur, nihil minus optabile videtur, quam, vt frequens de eiusmodi infeſtis caſibus pronuntiandi ſit

ſit neceſſitas. Nec certe opus eſt, vt quis nos officii commonefaciat, cum id, quod vulgus haud ignorat, nec nos lateat, homicidam propter criminis atrocitatem et ipſam rei publicae ſecuritatem, id etiam iubentibus diuinis humanisque legibus, morte eſſe puniendum. Caueant modo illi, qui omni data occaſione magnifica atque verboſa exhortatione vtuntur, qua alios quaſi ex ſomno excitare, et in ſuam, quam defendendam ſibi ſumſerunt, ſententiam perducere manibus pedibusque conantur, ne in αὐθαδείας reprehenſionem incurrant, et videantur res ſuas adeo diligere, vt nihil, ab aliis profectum, ferre, ne dicam, probare poſſint. Abſit enim, vt in honeſtos grauesque viros, ſi forte quaedam varietas inter eorum noſtramque ſententiam fuerit, ſuſpicionem conferamus, eos aliquid ex vana incertae mentis leuitate dixiſſe. Eſt enim haec imbecillitas humana, vt de rebus, quibus non omnis perſpicuitas atque ἐνάργεια eſt, alius aliter ſentiat, id quod etiam ab vtroque ex optimae mentis conſcientia fieri quandoque poteſt. Omni potius cura atque opera enitendum eſt, vt, ſi forte in his rebus quaedam occultata tenebrisque circumfuſa ſint, ea, quantum fieri poteſt, indies magis pateſiant ac illuſtrentur. Atque id a rerum peritis fieri oportet, et, vt Stratonici citharoedi verbis vtar: ἄδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. *a)* Qui enim in alieno choro pedem ponunt, in hos eius-

a) V. *Athenaei* Deipnoſoph. L. VIII. C. X. p. 351.

eiusdem boni viri dictum quadrare videtur: Μὴ ἀνώτερον τοῦ σφυροῦ *b*). Igitur, ſi de inſania eiusque variis generibus iudicium ferendum eſt, hoc ab iis potiſſimum fieri oportet, quibus omnia, quae ad omnem hominis naturam propius perſpecta ſunt atque cognita, pertinent. Haud quidquam valere poſſunt leges, et qui putat, in legum nonnullarum verbis latentes notas hominis, non ſimulato, ſed vero, furore agitati inueniri poſſe, ii non rectius ſentiunt, quam, ſi quis ex HIPPOCRATIS verbis leges excuteret de puniendis foeminis, quae grauidae partum in vtero enecauerunt, et variis adhibitis auxiliis abortum fecerunt. Medici igitur de dignoſcendis inſanis audiendi ſunt, id quod, iam argumentis certis atque diſtinctis probare, operae pretium erit. Non vero aliam ob cauſam haec a me ſcribuntur, quam, vt oſtendam, Medicos, ſi de actionibus, quae ex inſania profectae ſunt, iudicium ferunt, rationes habere apertas certasque, alios vero, qui id, quod maiores ſapienter inſtituerunt, iam abolendum eſſe, ſine vllo argumento contendunt, nullas. Neceſſarium vero videtur, vt quaedam altius, et quaſi a capite, repetam, quibus probari poterit, omnis verae amentiae atque furoris ſedem in corpore eſſe, atque eam etiam aliunde ortam huius affectionibus, vel commutationibus, ali atque ſuſtentari. Eſſe

b) c. l. conf. PLINII Hiſt. Nat. L. XXXV. C. 18. T. I I. Ed. Hard. p. 696.

Eſſe in nobis aliquid, quod cogitat, *g)* a corpore diſtinctum, nemo dubitabit. Quae enim corporis phyſici, vel, vt alii vocant, materiae, proprietates cognitae ſunt, eas omni cogitationi repugnare, et ab hac toto coelo differre, certum et omnibus exploratum eſſe opinor. Nec vero etiam exiſtimandum eſt, illius, quod cogitat, naturam omnem cogitatione abſolui; ſed illud ex hac potiſſimum facultate cognoſcitur, quod cogitando etiam diſcendoque quaſi ali ac ſuſtentari deprehenditur. Anima enim ſine corpore et ſine illa cogitatione, ad quam corporis miniſterium requiritur, exiſtere poteſt, quamuis ea, quamdiu corpori iuncta et hoc quaſi circumretita eſt, ſe ipſam aliter cognoſcere non poſſit, adeo, vt eius etiam ſe ipſam intuentis acies quaſi hebeſcere, et illa, dum de ſe ipſa cogitat, perturbari videatur. Omnis enim cogitatio per ſenſus, veluti per interpretes ac nuntios rerum, oritur, et, ſi anima etiam ſuas cogitationes percipit et de iis cogitat, illas tamen, de quibus cogitat, ex ſenſibus primum ortas eſſe, concedendum eſt. Senſibus vero, quos externos vocant, mirifice ad hos vſus factis, atque in corpore, capite potiſſimum, collocatis intexti ſunt crebri multique nerui, ex cerebro educti; quibus mediantibus omnem ſenſum atque perceptionem fieri, nemo, qui in phyſicis non plane plumbeus eſt, ignorat. Nam duo-

g) Vocabulo cogitationis omnem animae functionem intelligo.

duobus potiſſimum humoribus vita corporis noſtri tenetur, ſanguine et neruorum ſucco. A corde enim arteriae, a cerebro et cerebello nerui ad omnes corporis partes ducti atque directi pertinent. Per priores ſanguis omnisque calor et ſuccus, quo omnia aluntur, in viſceribus confectus atque praeparatus in vniuerſum corpus diffunditur, ſanguis vero iterum per venas in cor influit. A neruis autem, et vitale robur, et omnis ſenſus, omnisque etiam motus, proficiſcitur. Sine neruis nullus in corpore ſenſus eſſe poteſt, qui etiam, ſi ii ex varia cauſa adducuntur, multum intenditur, et, ſi infirmi fiunt atque reſoluti, hebeſcit ac penitus amittitur. Neruis vero, quorum admirabilis quaedam implicatio eſt, dum iis mediantibus anima ſentit, nihil aliud accidit, quam, vt a rebus, quas ſentimus, earumque mole, figura, duritie, motu, aliisque, quibus corpora inter ſe diſcrepant, afficiantur, ita, vt minima ſaltem mutatio in iis atque eorum extrema externaque parte fieri videatur. Nolo nunc ad illam philoſophorum controuerſiam deſcendere, vtrum anima vbique in corpore praeſens in ipſis neruis ſentiat, an hoc fiat in cerebro, ita, vt ille in neruo factus motus ad cerebrum per neruum, veluti chordam tenſam, et ad id pertinentem, vel per fluidum perniciſſimum motum habens, quod in neruis eſſe ex multis indiciis cognoſcitur, adferatur. *d)* Hoc notum ac medentium obſeruationibus

d) Nouis experimentis priorum ſententiam haud ita

nibus manifeſtum eſt, compreſſo ab humore, aliisque rebus, vel praeciſo in animali viuo cerebro, et omnibus eius partibus, omnem ſenſum amitti, id quod etiam incidit, ſi neruus, qui ſenſum praeſtat, a quacunque re preſſus, vel, ſi is diſruptus, diſſectus, et a cerebro diuiſus eſt. Ex hac vero nerui commotione in nobis excitatur idea, ſeu prima et inchoata intelligentia, ac quaſi ſpecies quaedam, quam etiam in nobis percipimus. Haec autem ſpecies, ſiue idea, quae illa nerui commotione in nobis gignitur, differt, tum ab ea nerui ac cerebri affectione, tum etiam ab illa rei, quam ſentimus, natura eiusque motu. Homines enim, quamuis oculis videant, profundiſſime, niſi id aliunde acceperint, ignorant, qui fiat vt refulgens radiis ſuis varium colorem habentibus lux in neruo optico hanc commotionem efficiat, qua anima ſenſum accipit. Etiam ſonus humanae linguae, ſeu articulata vox, in homine, qui ſermonem intelligit, ideam gignit, quam non raro vehementes animi perturbationes ſequuntur, cum alius, idiomatis ignarus, ſonum, et praeter hunc haud quidquam, percipiat. Igitur obſcurum nobis eſt, vnde ſit, vt certae ideae animo comprehendantur, dum in ſenſibus, quos natura

ita pridem confirmare ſtuduit ALEXANDER STVART de ſtructura et motu muſculari. Lond. MDCCXXXVIII. p. 24.

tura ſingulari artificio machinata eſt, quidam nerui aliqua ratione commouentur. Illa ſpecies, ſeu idea, eſſe ſolet clara, diſtincta, viuida atque perfecta, ſi talis fuit illa nerui ſentientis a re, quae ſentitur, affectio, et haec etiam aliquoties fuit repetita, et ſi ceteroquin ſenſui, neruis et cerebro integritas eſt. Iam vero quaſi tranſitus fit huius mutationis, quae in corpore accidit, in ipſam animam, quippe quae illam ſpeciem, ſiue ideam, per ſenſum aduenientem eique obiectam percipit, id quod, quomodo fiat, me ignorare profiteor. Illud noui, a corpore eiusque motibus cogitationem oriri, a cogitatione corpus moueri, et ſaepe vehementer commutari. Si tamen exiſtimandum eſt, id aliquo loco fieri, illud in cerebri medulla contingere a vero propius vel eam ob cauſam eſſe videtur, quod omnes nerui ſenſum praeſtantes ad eam feruntur, et quod, cerebro compreſſo, aboletur omnis ideam gignenti percipiendique facultas. *Senſorium commune* vocant illam cerebri partem, ad quam omnes illi nerui pertinere videntur. Idea vero ſic ex ſenſu genita et huic cum aliqua ἐνεργείᾳ quaſi impreſſa manet, ita, vt etiam aliis ideis poſtea ortis non facile deleatur. Ea potius ſubinde non ſolum ipſius nerui hunc ſenſum praeſtantis, ſed etiam aliorum aliqua affini commotione repetitur, id quod nobis, id volentibus, aeque ac inuitis, accidere, conſtat. Igitur ideae nobis obuerſantur, repetuntur, imo gignuntur aliae, rerum etiam, quae procul a

ſen-

ſenſibus abſunt. Cum autem poteſtatem habeamus, has, rerum non ſolum olim perceptarum, ſed etiam aliarum ex his compoſitarum fictarumque, ideas producendi, facultas oritur, quae *imaginatio* vel *phantaſia*, dicitur, cuius maximae vires ſunt, et quae non raro a variis rebus, quibus alii, etiam viſceribus innexi, nerui, atque ac his cerebrum afficiuntur, non minus excitatur, quam a rebus, quae ſenſus feriunt. Si imaginatio illa quacunque occaſione ex idea viuida et ſaepius repetita excitata et quaſi inflammata eſt, accedit opinio firma et perſuaſio, rem, quam homo percipere ſibi videtur. etiam exiſtere. Quoniam idea non ſolum retinetur, ſed etiam, ſi iterum repetitur, nos iam olim illam a nobis fuiſſe perceptam, recordamur, imo quoniam per affines, atque quaſi propinquiores ideas eam, quam iterum, vt reuertatur, optamus, poſſumus reuocare, alia eſt facultas, quae *memoria* dicitur. Tandem etiam idea rerum ſenſibus perceptarum *voluntatem* incitat, vel non incitat. Si poſterius accidit, illa idea ἀδιάφορος eſt, ſi vero ea voluntas incitatur, oriuntur τά πάθη, animi perturbationes, ſeu affectus, qui omnes amore atque odio continentur. Si vero illa πάθη, vel re, mediantibus ſenſibus percepta, atque inde genita, vel per memoriam repetita idea, incitantur, ea etiam corpus conuellunt, et ita afficiunt, vt in eo inſoliti motus cieantur. Inter hos tamen motus diſcrimen eſt. Nam quidam affectus ſubito, magnaque cum vehementia, tempeſtatis ad inſtar, or-

ti, ita corpus quatiunt, vt quandoque etiam ſubitus et inſperatus vitae finis ſequatur, alii vero, qui magis cunctanter procedunt, corpus etiam valde, et nonnunquam adeo, affligunt, vt illud, longis deſperatisque morbis obnoxium factum, etiam ad mortem perduci quandoque ſoleat. Nec omittendum eſt, a quibusdam affectibus certos quoſdam muſculos cieri, id quod vel riſus atque fletus teſtantur. Illos muſculorum motus pictores norunt, qui hominum affectibus commotorum faciem poſitumque arte ſua exprimere atque imitari ſolent. Id etiam magno adhibito ſtudio moliuntur, qui ad pietatis imitationem, et aulici, qui ad principum magnatumque mutationes, vultum totumque corpus componere ſtudent. Supereſt illa palmaria ac princeps facultas, quam, reliquarum omnium praeſidem atque moderatorem, *rationem* vocamus. Haec, vt CICERONIS *e)* verbis vtar, *cauſas rerum et conſecutiones videt, ſimilitudines transfert, disiuncta coniugit, et cum praeſentibus futura copulat, et omnem vitae conſequentis ſtatum complectitur.* In beſtiis, praecipue praeſtantioribus, quae etiam ſenſibus inſtructae ſunt, quibus imaginatio atque memoria denegari haud poteſt, et quae, ira aliisque perturbationibus incitatae, ſaepe furentes ac violentos impetus faciunt, eſt rationis ἀνάλογον. Homo enim, adhibita alia facultate, quam *attentionem* vocare licebit, non ſolum de cogitationibus atque actionibus

e) de Finibus L. II. C. XIV.

bus ſuis cogitare, res, quae reapſe ita iunctae ſunt, ut ſeparari nequeant, diuidere et quaſi abſtrahere poteſt. Oritur ergo ex ea facultate illa intelligendi vis, qua res diuidere, ad claſſes et genera reuocare poſſumus, quam cognitionem alii *notionem vniuerſalium* vocant. Numeros omnemque quantitatem nos homines nouimus atque aeſtimamus, quamuis res, in qua illa eſt, nulla ſit: Qua mentis noſtrae facultate nititur logica et matheſis. Dum etiam actiones hominum plurium intuemur et inter ſe comparamus, vel diuidimus, naſcitur notitia virtutum atque vitiorum, nec non, quae his conſtituuntur, praemiorum atque poenarum. Homo igitur, adhibita illa attentione, ſe ipſum contueri et ideas in ſe genitas atque ab his orta deſideria perpendere, eas ad praeſcriptam legem normamque dirigere et omnium rerum euentorumque, praecipue propriarum actionum, conſequentiam praeuidere poteſt. Haec ſi diligentius adhibita illa attentione excutiuntur, a viuida, quae naſcitur, atque diſtincta cognitione gubernatur voluntas, ita, vt praecipiente ratione nobis imperare, appetitus, etiam eos, qui ex corporis conſtitutione oriuntur, alimentorum atque voluptatis venereae deſideria regere, animi motus atque affectus coercere, poſſimus. Nam, ſi quid ego ſentio, illi, qui, omnibus his appetitionibus motibusque abrepti, iis conſentaneas actiones ſuſcipiunt et flagitioſe ac turpiter faciunt, ſcelus conantur, inconſideratae temeritatis pleni, nulla neceſſitate preſſi, ſumma, et capitis pericula adeunt,

vel aliud quid prauum atque peruerſum producunt, illi, inquam, omnes eam adeo neceſſariam attentionem haud adhibuerunt. Hac enim ſi vſi fuiſſent, omnibus recte perpenſis atque excuſſis, intellectus dilucidam notitiam conſecutus eſſet, qua poſt etiam ipſa voluntas ad meliora flecti potuiſſet atque dirigi. Hanc attentationem aliorum monitis, conſilio, adhortatione, praeceptis et legibus excitari, iuuari atque roborari, nemo ignorat. Quemadmodum vero corpus in omnibus motibus, ſic etiam mens in ſuis actionibus, exercitatione multum firmatur. Igitur etiam homo, hac diligentius adhibita attentione, per conſuetudinem, et quaſi exercitationem, expetitam facultatem firmamque facilitatem habitumque conſequitur, ſe ſuasque actiones regendi, quare is prudens a prouidendo recte omniumque conſenſu dicitur. Stultus enim, neglecta egregia atque diuina hac facultate; attentione, ſolis appetitionibus ex corpore ortis atque inde natis animi commotionibus obedit, quibus is agitatus, iis ſimilis, qui in mari ſine gubernaculo fluctuant, ſcopulos euitare neſcit, ſed omnia ſtulte atque incaute agit, et tandem ſaepe fortunarum, honoris, omniumque rerum, aeternae etiam felicitatis, naufragium facit. Homo ob id legibus gubernatur, beſtia ſenſu, et ſenſus, quo ea olim affecta fuit, memoria. *f)* Sed dices, quorſus haec omnia ſpectant?

f) Ne ambiguitas in verbis ſit, quilibet videt, me hic per ſenſum ſignificare ipſum motum neruis

ſpectant? quo tendit haec ambagibus plena molitio? Id, quod in homine accidit, qui integro ſtatu et omni valetudinis proſperitate vtitur, me exequi oportuit, vt nunc oſtendere poſſim, omnes has animae cogitantis functiones, et inter has etiam illam principem ac praeſidem, rationem, turbari atque euerti rebus, quae in corpore incidunt, et ſi hoc aliquo morbo impeditum vel oppreſſum fuit. Duo autem ſunt, ex quibus frequentius graues longaeque valetudines naſcuntur, ſi fibrarum omnium naturale et illud neruorum vitale robur reſolutum eſt, et, ſi ſanguis, nec bonus eſt, nec ſuo, quo decet, motu per ei accommodatas arterias venasque perlabitur. Naturale fibrarum robur ab elementorum cohaeſione dependet, ex qua etiam oritur illa, in quibuſdam veluti prae caeteris in arteriis tendinibusque conſpicua vis, qua fibrae, alia vi extrinſecus ſuperueniente, preſſae cedunt, adduci flectique poſſunt, mox vero, illa ſublata, in priſtinam ſedem ac figuram reuertunt atque ſe contrahunt. Nerui vero habent aliam virtutem, quam ex illo ſucco, qui in cerebro et cerebello praeparatur, eosque permanat, conſequuntur. Si vtrumque hoc robur, et praecipue arteriarum, ad cogendum mutandumque ac quaſi concoquendum omnem humorem adeo neceſſarius renixus, valde imminuitur, ſuccus crudus manet, nec

neruis impreſſum atque perceptionem, ſupra autem eodem vocabulo denotaui illud in corpore organon, quo medio ſentimus, videmus, audimus.

ad alios teneriores ſuccos, inter quos etiam ille eſt, quem in neruis eſſe dixi, conficiendos ſatis idoneus. Cordis motus ſi turbatur, et cum ſanguis non ſatis ſubactus eſt, vitiantur omnia humida, et illud etiam, quo fibrae aluntur, quae debiles laxaeque fiunt et corpus infirmum reddunt. Etiam, ſi ſanguis, nec bonus, nec eo, quo decet, motu ad cerebrum profunditur, neruorum ſuccus non perfici poteſt, quare etiam in neruis illa vitalis vis reſoluitur. His ita poſitis, non dubitari poterit, ad ſenſum atque cogitationem haec duo, quibus omnis fere corporis valetudo tenetur, etiam requiri. Certe ad omnem ſenſum et cogitationem neceſſarium eſt, vt ſanguis, qui ex toto corpore in cor confunditur, bene cónfectus ſit, vtque is ex hoc in omne corpus ſuo ſedatoque motu perlabatur, vt vero etiam fibrae neruique habeant aequabilem ſuam firmitatem. Atque igitur exiſtimandum eſſe, opinor, has animae facultates turbari inuertique, ſi motus illi in corpore, vel languidi ſunt, vel concitatiores, vel alia ratione turbati ac inconditi, et ſi humores corrupti ſunt. Crebra etiam animaduerſione haec perſpecta ſunt, ita, vt de iis nemo dubitare poſſit. Quod enim ad ſenſus extrinſecus in corpore collocatos attinet, oculis, in aere quaſi volitantes conſpiciuntur bullulae, fere pellucidae, ſi in tunica choroidea ſub retina venae minores lymphae accommodatae intumuerunt, maculae vero obſcuriores et nigreſcentes, ſi id accidit arteriis veniſque, per quas ſanguis ducitur g) Si neruus opticus conuellitur, ocu-

lis

g) V. *Archibaldi Pitcarnii* Elementa Medicinae phy-

lis obſeruantur micantia ac coruſca fulgura, quibus omnia, quae homo videt, collucent. Ex convulſis nervoſis fibris ligamenti ciliaris, forte etiam ex celeriori humorum motu per retinam, et ſi huius fibrae ſummam teneritudinem habentes non aequaliter intenduntur atque etiam conuelluntur, naſcitur illud imbecillitatis genus quod *ἀμβλυωπίαν* vocamus. *h*) Homo enim videt, ſed minus diſtincte, ita, vt res, quas ille cernit, vacillare, moueri, numero etiam augeri atque multiplicari, videantur. Ebriis, et qui vertigine caduca laborant, hoc frequens eſt. Nihil dicam de eo valetudinis genere, quo homo rerum, quae ſub aſpectum veniunt, non niſi dimidium cernit, reliquum non cernit, quod etiam oritur, ſi nerui optici pars reſoluta fuit. *i*) Quemadmodum vero anima per oculos videt, per aures audit, ſic etiam illa per cerebrum et huius fibras percipit et cogitat. Nolo repetere, cerebro a quacunque cauſa compreſſo, perire omnem ſenſum atque cogitationem. Infantibus nulla fere cogitatio, nec rerum ſenſibus perceptarum memoria, eſt, quia fibrae nimiam teneritudinem habent, quae, vergente aetate, iterum torpeſcunt.

 vi-

Phyſ. mathem. L. II. C. XIII. et *Eiusdem* Diſſ. med. p. 12.

h) V. *The Medical Eſſays publiſhed by a Society in Edinburg*, Vol. IV. Obſ. XIV. pag. 207.

i) *Abrahami Vateri* Diſſ. de Viſus vitiis duobus rariſſimis, duplicato et dimidiato, Witteb. MDCCXXIII.

Illud vero non modo mirabile, ſed etiam portenti ſimile, nonnullis viſum fuit, foeminam, quae per viginti annos ſuae mentis haud fuerat, (*ſubiect to the Fits of Lunacy*) de alta praeruptaque rupe delapſam, et ita proſtratam, vt ei humerus etiam fractus fuerit, ex hoc caſu illa valetudine fuiſſe leuatam: *k*) non aliam certe ob cauſam quam, quod in cerebro hoc vehementi motu mutatio facta fuit. Vanas igitur imagines accipit anima, et ideae excitantur alienae, non ſolum, ſi externi ſenſus mutati ſunt, ſed etiam, ſi cerebrum aliter affectum eſt, id quod quilibet deprehendere poteſt in homine, qui, ſomno vinoque merſus, vel febrem habens, aliena loquitur. Cum vero illae ſaepius commemoratae ſpecies, vel ideae, in cerebro, per neruos, et horum aliquam commotionem, gignantur, fieri poteſt, vt, ſi vel ipſi ſenſibus accommodati, vel alii nerui, ad cerebrum etiam pertinentes, ſimili ratione fuerint commoti, etiam ſimilis efficiatur idea. Melancholiae enim atque inſaniae, cuius plura genera ſunt, prima origo non ſemper in cerebro eſt, ſed ſaepe in viſceribus. Nihil dicam de variis venenorum generibus, quae in cane rabido, tarantula aliisque animalibus et herbis ſoporiferis, hyoſcyamo, ſtramonio, aliisque ſunt, ſed ex innumeris fere vnum, in vulgus etiam notum, adducam. Foeminae non raro deſipiunt, ſi iis

k) V. *Nicolas Robinſons Nev Syſtem of the Spleen-Vapours and Hypochondriack Melancholy a London*, MDCCXXIX.

ſi iis menſtrua non proueniunt, *l*) viri, ſi haemorrhoides, alias ſanguinem fundere ſolitae, ſuppreſſae ſunt, *m*) cum vtrumque ſanguinis profluuium aliquam purgationem habeat. Virgines quandoque inſaniunt, ſi iis, voluptates appetentibus, non licet venere vti. Tale vero omnes breui ad ſanitatem perueniunt, et mens componitur, ſi illis humoribus, qui, ad viſcera inclinati, horum neruos adficiunt, exitus datur *n*) Nam humidis, quae in corpore relicta

l) Conf. *Hippocratem* de Virginum morbis, Edit. Lind. T. II. p. 356. et *Eundem* de Superfoetatione §. 24. T. II. p. 660.

m) V. *Hippocratem* de morbis Epidem. L. V. §. 31. T. I. p 766. Hoc ego olim expertus ſum in homine ruſtico, ad quem me adduxerat Doctiſſimus Vir *Beniamin Gottl. Garmannus*, *Chriſtiani Friderici* filius, arte, quam facit in patria quae nobis communis, Chemnitium, eſt, nobilis et clarus, mihi vel propter amicitiam, quae inter nos a teneris contracta cultaque fuit, diligendus. Homini illi agreſti, cum malis inteſtinorum torminibus excruciaretur, perſuaſio erat, inteſtina omnia ab vxore, etiam non praeſente, magna vi adhibita, ex abdomine educi et in orbes glomerari. Atque obſeruauimus, tormentum, prodeunte in conſpectum vxore, multum intendi. Iam plures, morbum ex veneficae mulieris faſcino ortum eſſe, clamitauerant, ſed, cum ex certis indiciis deprehenderimus, ora haemorrhoidum ſanguinem fundere ſolita ſuppreſſa eſſe, dedimus medicamentum, quo aluus ducta fuit. Deiecit cum ſanguine multam atque tenaciorem pituitam, et omni inſania diſcuſſa, conualuit.

n) Mulier inſaniens, per vrbem Italiae peragrans, in-

relicta corrumpuntur, partes neruoſas, et per hos cerebrum, affici, vt anima etiam vanas imagines accipiat, a vero propius eſt. In nulla tamen cogitationis ſpecie maiores mutationes fiunt, quam in phantaſia, praeſertim, ſi aliae ideae memoriae infixae repetuntur, et multo magis, ſi phantaſia vehementioribus et cum impetu erumpentibus, vel animo pertinaciſſime inſidentibus, πάθεσι concitatur, et quaſi incenditur. Vanae enim imagines, quas tales miſeri accipiunt, ita inhaerent, et mens illis adeo addicta eſt, vt nulla adhibita ratione deleri et ex animo euelli queant. Sed vero hic obloquentes audio: igitur, ſi phanthaſia per τὰ πάθη incitatur, concedendum erit, hanc mutationem non a corpore, ſed a voluntate fieri, cum omnis affectus in voluntate conſiſtat. Sed, qui ita ſentiunt, eos oportet et noſſe, qualis haec ſit, vbi ea ſibi relicta et ſine animi perturbatione eſt, et quoque conſiderare illa τὰ πάθη. Phantaſiam quibusdam corporis motibus excitari, docent Poetae, qui, poſtquam vino incaluerunt, plena grauiaque carmina fundunt. Nam

Ennius ipſe Pater nunquam niſi potus ad arma
Proſiluit dicenda. o)

Ad

inciditin tabernam meritoriam, et vna nocte plurimum venere defatigata fuit. Ei, cum per multos annos menſtruis purgata haud eſſet, accidit multi ſanguinis proſtuuium. Mane, non ſine magno pudore, menti reſtituta, diſceſſit. Vide *Alexandrum Benedictum* de re medica L. I. p. 23.

o) *Horatius* L. I. Epiſt. XIX. v. 7.

Ad vinum etiam et inter pocula plures diſerti fiunt, qui ad aquam et in foro magis muti ſunt, quam piſces. Si igitur ingenium rebus, quae in corpore ſunt, acuitur aliturque, minor dubitatio erit de πάθεσι. Corporis habitus, et ſic dictum temperamentum, aetas, victus homines ad nonnullas animi commotiones perturbationesque haud minus procliues reddit, quam ad varias corporis aegrotationes. Totum vero diſcrimen inter homines in illa humidorum mobilitate atque in fibrarum partiumque ſolidarum robore eſſe videtur. Ad animum abiectum iacentemque hominis meticuloſi erigendum ſaepe plus valet vini Opimiani potio, quam rationes argumentaque grauiſſima et ad perſuaſionem maxime appoſita Animi quoque ferocitas deprimitur. audacia et bellica virtus frangitur; ſanguinis profuſione, aliisque, quibus corpus exhauritur. Quod contra magno etiam et expertae virtutis Duci MARLEBORVGHIO ante obitum accidiſſe legimus, *p)* et, quod ipſe in aliis aliquoties obſeruaui. viri olim ſtrenui atque firmiores, imo celſo et erecto animo praediti, ſi eorum corpus neruorum reſolutio infeſtat, hunc animum adeo abiiciunt, vt, re fere quauis, quae vel mediocrem, tum voluptatem, tum dolorem, adferre poteſt, commoti, lacrymas profundant. Etiam medentibus notum eſt, quosdam aegros, praecipue, qui hypochondriaco malo confliſtantur, vix non omnes, adeo timidos et nullius fere animi eſſe, vt vitae

p) *Robinſon* c. I. P. I. C. VI. p. 83.

tae ſalutisque ſuae deſperent, alios autem, inter quos ii prae caeteris ſunt, quod periculoſius aqua inter cutem et tabes male habet, quamuis extremus ſpiritus iis in primis fere ſit labris, optima felicis euentus ſpe teneri atque ſuſtentari. Huius rei cauſam cum NICOLAO ROBINSONIO *q*) eſſe exiſtimo, quoniam in priori valetudinis genere nerui ſenſum habentes maxime affliguntur, in altero vero humores vitiati ſunt horumque minora receptacula. Nec ob haec et alia, opinor, quenquam inficiaturum eſſe, τὰ πάθη, quae iure animi morbi dici poſſunt, ex corporis habitu atque aegrotatione naſci, augeri, roborari inuerti ac deprimi. Id vero etiam de memoria confitendum eſt, ſine qua phantaſia vix conſiſtere poteſt, quae varia etiam corporis valetudine aboletur. Si nullus ſanguis ad cerebrum confluit, id quod in ſyncope, quieſcente corde, et in apoplexia, compreſſo cerebro, fit, perit omnis ſenſus, et nulla rerum, quae ille tempore contigerunt, recordatio eſt. Si in epilepſia teneriores cerebri fibrae, et cum his muſculorum nerui, vehementius diſtenduntur, aeger nullum, tum ex hac diſtentione, tum ex vrente etiam igne extrinſecus admoto, dolorem ſentit, nec etiam quid ſibi acciderit, nouit. Caeteroquin innumerae proſtant obſeruationes, memoriam ex nimia venere et vſu medicamentornm calidorum, *r*) ex

q) c. l. P. II. C. III. p. 194.

r) V. *Georgii Wolfgangi Gilgii* Diſſ. de Memoriae laeſione ex nimio veneris vſu, Altd. MDCXCI.

ex febre maligna, *s*) ex colica ſpasmodica, *t*) aliisque, intercidiſſe. Id olim ex peſtilenti morbo, qui Graeciam depopulatus eſt, contigiſſe, et conualeſcentes tantam rerum ſuarum obliuionem cepiſſe, vt, neque ſe ipſos, neque neceſſarios, agnouerint, ex THVCIDIDE *u*) diſcitur. Equidem, vt propius ad exitum perueniam, ex his conceſſis concludi poterit, omnem phantaſiam, ex ſenſu et memoria naſci, eam vero mirifice excitari, tum illis animi perturbationibus, tum variis morbis atque rebus, quae in corpore praeter naturam exiſtunt. Superuacuum foret, mirabiles et non raro furiatas phantaſiae vires multis iam exſequi, et praeſtantiſſimorum Medicorum hiſtoriis illuſtrare. *u*) Phantaſia enim, rebus, quae in corpore ſunt, excitata, arripit nonnunquam aliquam ideam, praecipue, haec

s) V. *Hermanni Pauli Iuchii* Diſſ. de Singulari memoriae imbecillitate ex febri maligna, Erf. MDCCXXXI.

t) V. *Chriſtiani Vateri* Diſſ. de Memoriae et capitis laeſione grauiſſima ac colica ſpasmodica, Witeb. MDCCXXII. conf. *the Poſthumous Works of Robert Hooke*. p 140.

u) Hiſtor. L. II. Cap. L. p. 129.

x) Iam *Hippocrates* de Virginum morbis c. 1. de puellis viro maturis varia morborum genera, et inter haec etiam illud recenſuit, quo miſeris voluptas eſt qua mortem veluti bonum aliquod, amant. *Alexander Trallianus* L. 1. CXVI. p. 35. de melancholicis, inter plures alios etiam retulit eos

ſi haec, vt ſupra retuli, per τὰ πάθη, vel aliquam conſuetudinem, viuidior facta et cerebro cum aliqua ἐνεϱγέια impreſſa fuit. Qui libidine et amore incenſi ſunt, ſi illis ex alia occaſione animus perturbatur, effrenata etiam libidine agitantur, qui in rerum ſacrarum contemplationibus atque lectionibus multum verſati ſunt, tandem incitata phantaſia, vaticinantium in modum, voces triſtificas magno cum impetu promunt, et fatale patriae excidium produnt, tandemque etiam cum his neruorum diſtentionem paſſi inconditis plane ac concitatiſſimis corporis motibus agitantur *x)* Non parum confert

eos, qui Φιλȣ̃σι τὸν Θάνατον, et alios, qui Φιλȣ̃σι τὴν σφαγὴν, ſeu, qui vt id interpretes reddunt, iuguluri optant. Plura alia egregia habet Trallianus qui de *Philodoto* Medico etiam prodidit, eum quendam, qui ſibi caput praeciſum eſſe putauit, impoſito repente plumbeo pileo, curaſſe. Conf. inter alios *Marcelli Donati* Hiſt. med. mirabiles L. II. c. 1. Ex *Robinſonio* P. II. c. 2. p. 191. illud addimus, fuiſſe virum nobilem doctumque et in philoſophia etiam exercitatum, qui putauit corpus ſuum eſſe *a Hobby. Horſe, Steckenpferd*, vel id quod Poeta his verbis exprimit:

equitare arundine longa,

Hic omnes inuiſentes amicos, oblato tergo, inuitauit, vt id conſcenderent.

x) Vid. *Le naturaliſme des convulſions dans les maladies de l' Epidemie convulſionaire, a Soleure* (Lutetiae) MDCCXXXIII. cuius Autor fuit PHILIPPVS HECQVET, Medicus Pariſienſis, pluribus ſcriptis editis clarus. Aliud genus inſaniae de-

fert ad haec omnia, ſi cerebri medulla tenerior et ad has ſpecies recipiendas magis accommodata, et quaſi nimis irritabilis eſt. Quemadmodum enim nerui ex varia occaſione, praecipue, ſi illi aliquantum adducuntur, magis ſentiunt, ita etiam illae tenerrimae cerebri fibrae, quibus interni ſenſus praeſtantur, ex variis cauſis, plus, minuſue, his aptatae ſunt, et aliae fibrae, quae ad muſculorum neruos pertinent, etiam maiorem habent mobilitatem. Phantaſiae autem ex alieno ſenſu falſaque idea ortae, ſuis cauſis incitatae, ac his manentibus quaſi corroboratae, accedit tandem, vt PLINII *y*) verbo vtar, attonita perſuaſio, quam miſeri, qui ita affecti ſunt, ſibi de re, quam ſibi ſentire videntur, induunt. Haec longe validior eſt, quam omnis ratio, et ſuperat etiam ac deprimit illam

deſcribit ARETAEVS de Cauſis et ſignis morborum diuturnorum L. I. C. VI. Quidam *membra ſibi conſcindunt, Diis ſuis, quos id a ſe expoſcere credunt, ex religioſa quadam opinione gratificari ſe exiſtimantes. Id genus furoris in perſuaſione quadam omnino conſiſtit, cum in aliis rebus ſapiant. Excitantur autem, aut tibiae cantu, aut hilaritate, aut temulentia, aut praeſentium hortatu. Furor hic a Diis immittitur. Poſtquam autem conquieuerunt, hilares, et cura ſoluti ſunt, Deorum ſacris ſe initiatos eſſe cenſentes, decolores tamen, et extenuati, et infirmi ex vulnerum doloribus diu remanent.*

y) H. N. L. XXV, C. I. T. II. p. 498.

illam diuinam attentionem, et cogitationum propriarum actionumque intelligentiam; Quare in aëre piſcantur, qui argumentis, etiam dilucidis ac grauibus, hanc phantaſiam impugnare et iis vanam perſuaſionem auertere atque ex animo euellere conantur; quibus omnibus nihil aliud plerumque obtinent, quam, vt ea per repetitam his argumentis ideam maiores vires acquirat. Qui ſacro furore cientur, hanc viuidam ideam et incitatam phantaſiam cum perſuaſione lucem vocant ſibi intus obortam, haec omnia ad numinis diuini inſtinctum afflatumque referunt, atque ſic ſaepe, et ſe ipſos, et alios, nimis credulos, fallunt. Vbi ideo anima his vanis imaginibus pertinaciter addicta eſt, morbus eſt, cui occurrere, vel mederi, non poſſumus, niſi is, et omne, quod illam phantaſiam alit atque incitat, tollatur. Si vitium in humidis eſt, id, quod corruptum fuit, educi, vel inuerti, oportet. Si, quod frequens lienoſorum virorum et hyſtericarum foeminarum malum eſſe opinor, *a*) totum corpus infirmum eſt, et fibras atque neruos perquam imbecillos habet, corpus exercitatione, frictione, ſalubri victu, abſtinentia, firmandum eſt, quibus rebus diu multumque adhibitis morbus interdum deſperatus vincitur. Morbus vero etiam dicendus eſt illa cerebri affectio, quae ex aliis cauſis orta fuit. Nemo enim negabit, plures deſipere, qui

a) Id ſingulari ſtudio executus eſt ſaepe iam adductus ROBINSONIVS c. l.

qui caeteroquin corpore ſalubri ſunt, qui vero vel ex vehementioribus deſideriis et animi perturbationibus, vel ex acri literarum ſtudio ac meditatione, de omni mentis ſanitate deturbantur. De illis animi perturbationibus, vel πάθεσι, iam conſtare arbitror, illa maximam vim in perturbando conuellendoque corpore habere. Qui vero incitatius ad ſtudia incumbentes ex intenta longaque meditatione atque ingenii exercitatione vere deſipiunt, horum cerebrum etiam male affectum eſt. Nam, huius miniſterio animam cogitare, ſupra retuli. Laeſo enim et exulcerato ſicco et arido facto, et multis aliis modis vitiato cerebro mentem etiam mutari omnemque praecipitari, corpora poſt obitum inciſa Medicos docuerunt. *b)* Et veriſimile eſt, cerebri teneriores fibras, quae ad omnem cogitationem neceſſariae ſunt, nimia exercitatione infirmari, conuelli, aliaue ratione mutari atque affici, quemadmodum in aliis corporis ſedibus nerui facultatem ſenſus praeſtantes per nimium ſenſum ſuam facultatem amittunt. Si vero ex

L 2 eiusmo-

b) Vid. plures obſeruationes in *Theophili Boneti* Sepulchreto Anatom. L. I. Sect. X. p' 206. ſq. conf. *Henrici ab Heer* Obſ. med. c. Spadacrenae editas Obſerv. III. p. 45. aliam *Theodori Zuingeri* in Ephem. Nat. Cur. Dec. II. A. VI. Obſ. 234. p. 450. et *Iohannis Dominici Santorini* Obſ. Anat. Cap. III. P. 33 quo etiam referre poſſum id, quod in huius vrbis valetudinario aliquando obſeruaui, vide Compendium Chirurgiae §. 531.

eiusmodi occaſionibus labes cerebro illata fuit, illa plerumque manet, et raro permittit, vt animus poſſit iterum componi. Nam et hoc obſeruatio docuit, eos, qui ex literarum ſtudio deſipere coeperunt, longe difficilius ad ſanitatem redire, quam illos, quibus inſania ex vitiato aliquo humore, aliaue corporis valetudine, quae tolli poteſt, enata fuit. Iam vero etiam illud pateſieri atque illuſtrari poterit, in quo potiſſimum totius rei cardo vertitur. Cum enim homines, qui, cupiditatibus ardentes, illisque πάθεσι et vehementioribus perturbationibus incitati, parum ab inſanis ac furentibus diſcrepare videantur, illud quaeritur, qualis inter inſanum furentemque et inter ira incenſum ſit diſtinctio, cum et hic de poteſtate, id eſt de conſilio, de ratione, de mente, exiiſſe videatur. Sed diſcrimen exitu et temporis longinquitate atque breuitate potiſſimum, deprehenditur. Qui enim animo, ira, libidine, aliisque cupiditatibus, percito, rabioſe agunt, illi, poſthabita mentis attentione, dominatum permittunt τῷ πάθει, ſed ad breue tempus. Nam, poſtquam ira, aliaeque cupiditates, deferbuerunt, id quod celerius plerumque accidit ſi valde vehemens fuit ac praeceps animi commotio, mens iterum componitur, et hominem, qui ſe ipſum contuetur, dedecentis malique facinoris poenitet, pudet atque piget. De iis loquor, qui incitata per τὰ πάθη voluntate contra rationem agunt, non de aliis, quibus animus iam obfirmatus et aſſuetudine mali efferatus eſt. Homo vero demens, et cuius

anima

anima vanis imaginibus addicta eſt, ſi is ex furore egit, poſt commiſſum etiam flagitium ſibi plerumque applaudit, maxime, ſi, patrato facto, id, cuius cupiditate is inductus fuerat, conſequi potuit, vel illud ſe conſecuturum eſſe ſperat. Nam in tali iam ab impreſſa viuida ac ſaepius repetita idea immutatum eſt cerebrum, per hoc corrupta phantaſia, et ab hac quoque concitata voluntas, vt idea ſemper fere homini obverſetur, quae omnem rationem deprimit, et quaſi exſtinguit, hominem vero vrget, cogit, et ad id, quod in turbato animo habet, exſequendum compellit. Ratione igitur haec idea in vere deſipiente ſuperari nequit, quae in aliis, ſanis, animi vero perturbatione commotis, modo adhibere velint illam homini diuinitus datam attentionem, leuato illo primo illius impetu, nouas iterum vires colligit, et animum ad meliora conuertit. Nec illud ommittendum eſſe ſentio, eos, qui vanis imaginibus addicti ſunt, et corrupta phantaſia laborant, minime in aliis ratione carere. Tales prudenter de omnibus loquuntur, et, vt CELSI *b*) verbis illud exprimam, *etiam artes adhibent ſum-*

b) De Re medica L. III. cap. 18. *Ariſtoteles* de Mirabilibus Auſcultationibns in Edit. *Petri du Val* de anno MDCXXIX T, I, p. 1152. retulit, de caupone Tarentino, eum nocte quidem inſaniuiſſe, interdiu vero vina vendidiſſe, ſed clauiculam domus ſuae in zona ita conſeruaſſe, vt eam, quamuis plures ſurripere tentauerint, nunquam amiſerit. Et *Galenus* de Symptom. different. Cap. III. Edit. Charterii T. VII.

ſummamque ſpeciem ſanitatis in captandis malorum operum occaſionibus praebent. Dolus itaque inſanientium eſt, qui etiam, poſt commiſſum flagitioſum factum, huius, et omnium, quae illo tempore inciderunt, recordantur, imo, qui eodem CELSO teſte, *dum leuari vinculis cupiunt, ſanos ſe fingunt, et prudenter ac miſerabiliter loquuntur.* Hoc vero vnde ſit, ex hactenus dictis intelligi exiſtimo. Idea enim illa infixa non totum cerebrum omnesque huius fibras, ſed pauciores ſaltem, laedere videtur. Inſania itaque morbus eſt corporis, quo hominis cerebrum ita afficitur vt is, vel de omnibus, vel de nonnullis demum, rebus recte cogitare et voluntati ſuae imperare nequeat. Is vero inſanire dicitur, qui intra verba deſipit, aut leuiter etiam manu peccat, furere vero alius, qui ſe violentius gerit, et, vel ſibi, vel aliis, nocet. In cauſam vero, ex qua haec valetudo orta fuit, nullam diſcrepantiam conferre poſſumus. Nam furor ἐνθουσιαζόντων, ex acriori rerum ſacratiſſimarum meditatione ortus, non minus vrget et homines compellit, vt ſibi aliisque manus in perniciem armatas adferant, quam is, quem effrenus et libidinoſus amor peperit. Etiam inſanus eſt,

VII. p. 35. prodidit de *Theophilo*, Medico aegrotante, eum in caeteris omnibus prudenter diſſeruiſſe, et praeſentes, exacte nouiſſe, ſed tamen ei illud perſuaſum fuiſſe, tibicines quosdam in angulo quodam domus aſſidue tibiis modulari ac ſonos edere. Eum igitur precibus obteſtatum eſſe omnes, vt hos domo eiicerent.

eſt, cuius dementia non continua eſt, ſed interualla habet, quibus mens interdum redit. Niſi enim hoc concedas, ſani, mentisque compotes dicendi ſunt omnes, qui ex febre deſipiunt. Hi enim, vbi ſpatia inter febris acceſſiones ſunt, dum haec vel ex toto in remiſſione deſiſtit, vel leuior fit, ad ſe ſanamque rationem redeunt, quod illo intermiſſionis tempore ſanguis minori impetu et magis compoſito motu per cerebri arterias diducitur. Tales vero nihilominus, aucta febre, et dum altera acceſſio accedit, iterum aliena loquuntur, inſurgunt, et ſaepe violenter, etiam manu, agunt. Atque vt tandem vela contraham, ſi inſania morbus eſt, non animae, ſed ipſius corporis, plerumque etiam ex alia corporis valetudine natus, quis quaeſo alius de hoc morbo num is verus ſit, num ſimulatus, ſtatuere poterit, quam Medicus, qui, vt corporis naturam et morborum abditas continentesque cauſas perſpectas habeat, omni data opera enititur, et qui etiam harum valetudinum, quibus is non raro medetur, notitia iudicem inſtruere melius, quam quisquam alius, poteſt. Quocirca huius iudicio res omnino permittenda eſt, id quod, vt iis ſatisfiat, apud quos nonnunquam plus valet aliorum autoritas, quam ratio, ex praeſtantioribus Iureconſultis, praeter IOHANNEN BRVNNEMANNVN c) et BENEDICTVM CARPZOVIVM d) etiam iubet vir acrioris

c) De Inquiſitionis Proceſſu Cap. VIII. §. 86. p. 65.

d) Quaeſt. Criminal. P. III. Qu. 95. p. 323.

oris iudicii, CHRISTIANVS THOMASIVS. *e)* Haud aliena, neque illud, curabunt medici, num inſanis poena irrogari queat, num vero illi debeant vinculis coerceri. Illi modo, qui Medicis de his rebus omnem fidem derogare conantur, videant, ne iis accidat, quod ante non ita multos annos, Iurium Doctoribus, qui, ſi IOHANNIS WIERII, IOHANNIS WEBSTERI, aliorumque Medicorum, monitis obtemperaſſent, non tot miſeros, pauperculas inprimis anus, veneficii damnatas, ſagarum nomine, ad miſerrima et crudeliſſima ſupplicia dediſſent. Nam corruptae phantaſiae labem, aliqua quaſi contagione, etiam interdum in alios homines, atque latius manare, hiſtoria de virginibus Mileſiis, *f)* aliaeque innumerae, docuerunt.

e) In Diſſert. de Praeſumtione furoris atque dementiae, Halae, MDCCXIX.

f) Vide de his PLVTARCHVM de virtutibus mulierum T. II. p. 249. et *A. Gellium* Noct. Atticar. L. XV. Cap. X. p 678.

XI. Io-

XI.

JOAN. CHRISTOPHOR. POHLII.

Progr. de lethalitate vulnerum lienis.

Lipſ. 1772.

Etſi multae ſunt magnaeque profecto vtilitates, quas accurata corporis animalis cognitio phyſiologiam, pathologiam et chirurgiam tractantibus afferre ſolet: non minor tamen ea videtur eſſe quam huius cognitionis comparandae cupidi, vel eiusdem comparatae laude inſignes exinde percipiunt, vt nimirum in munere publico phyſici rite adminiſtrando, inprimis in conſideratione et examine vulnerum, atque in iudicio de maiori vel minori gradu lethalitatis ferendo, quo fere omnis poenarum et ſuppliciorum ratio in foro nititur, certam ac firmam regulam et veluti normam teneant, ad quam indagationis et ſententiae ſuae modum referre poſſint atque exigere. Niſi enim viſcera ſolidaque corporis in genere penitus cognoſcimus; niſi diuerſitatem ſtructurae vel craſſioris vel ſubtilioris nobis perſpectam et quaſi familiarem reddimus, non poſſumus ad officium varium ab iis praeſtandum, nec ad eorum maiorem vel minorem vſum concludere. Ad haec momenta vero omnia redeunt, quaecunque medici phyſici in recenſione

 laeſi-

laeſionum enarrare debent, ſi ex iis iudicem nonnulla repetere oporteat, quae reum quaqua ratione tangant. Quomodo enim iudicium ferri poteſt, vtrum vulnus lethale ſit, nec ne, niſi ſtructura intima nos doceat, in hoc vel illo viſcere humores praeparari, qui ad vitam conſeruandam maxime requirantur, vel niſi definire audeamus, ob nexum ſingularem cum alio viſcere, illud quod laeſum eſt, ad vitam trahendam fuiſſe neceſſarium. Notum enim eſt, omnia viſcera corporis noſtri eſſe quidem neceſſaria, per laeſionem cuiuscunque eorum quaedam negotia corporis plane ceſſare, vel ſaltem ad tempus interrumpi, interim tamen et hoc ſcimus, vnum prae altero ad primaria officia in corpore praeſtanda deſiderari. Sic e. g. pulmo, hepar, lien, quanquam diuerſae ſunt ſtructurae, tamen vulnera horum viſcerum ſemper cum diſcrimine vitae ſunt coniuncta, multoque adeo periculoſiora quam laeſiones partium e. g. genitalium, quae ſubtilitate ſtructurae illa profecto longe ſuperant, quoniam ſine illis homo non viuere, ſine his vero vitam omnino protrahere poteſt. His itaque principiis artis ſi conſtanter inhaeſerimus, ea, quae communiter in libris ad hanc partem medicarum doctrinarum ſpectantibus, recenſentur, probe a nobis diiudicari poſſunt. Exhibetur in omnibus, quotquot eorum extant, idea lethalitatis, diſtinguitur lethalitas et, vt multi auctores putant, ſatis accurate eius gradus deſcribuntur, vt iunior chirurgus vel medicus exinde determinare poſſe videatur, vtrum vulnus lethale fuerit, an minus periculum

attulerit. Attamen hac in re experientia nos ſaepe docet, locum quidem et viſcus, quod laeſum fuerit, notatum, lethalitatem ſecundum praecepta doctorum et fundamenta ab iis poſita definitam eſſe, ea omnia tamen non ſufficere, vt certum iudicium ferri poſſit, vtrum hoc ipſo vulnere aliquis fuerit mortuus, an aliae cauſſae mortem produxerint. Ex quo demum apparet, ex cognitione ſtructurae partis non idonea et ſufficienti hanc obſcuritatem oriri poſſe, quae iudicem magis confundat, quam doceat. Quod enim ad diuiſionem lethalitatis, quam ab auctoribus receptam inuenimus, attinet, eam, ſaepe tam mancam eſſe intelligimus, vt vix, ſi eam ſtricte ſequamur in enarrandis laeſionibus, ad certum quid enunciandum conferat. Diuidunt nimirum vulnus alii in lethale per ſe, ſiue abſolute et ſimpliciter, vel de neceſſitate lethale, et opponunt ei lethale per accidens; alii in maxime lethale, in valde vel non neceſſario, ſed vtplurimum lethale ſeu frequentius tale. Quid vero ex his diſtinctionibus omnibus in ſuum vſum et ad dilucidandam rem deſumere poſſit medicus, ego certe non video Etenim hac diſtinctiones a iunioribus confundantur neceſſe eſt, ſi mere illas ſequantur, nec, vti decet, vulnus ipſum attente inſpiciant, partem quae laeſa eſt, plenarie cognoſcant, neceſſitatem huius vel illius viſceris ſciant, et ex illis et reliquis circumſtantiis definire audeant, vtrum hoc vulnus, quo afflictam deprehendunt partem, ſtatim mortem contraxerit, an exinde alii morbi orti mortem ſenſim paulatimque produxerint.

rint. Sunt itaque, vt equidem puto, plura ſynonima diſtinctionis vulnerum ratione lethalitatis certe ſuperflua, quoniam dubios nos reddunt et ancipites, neque euidentiam et certitudinem perfectam nobis praebent. Subſiſtamus nunc in deſcribenda lethalitate vel abſolute vel per accidens tali, et iuniores medicos ad id amandemus, vt ex partium ſtructurae maiori vel minori nobilitate ac neceſſitate, accurata deſcriptione viſceris eiusque vulneris vel ipſi tandem ſub finem relationis iudicium rei conueniens addere poſſint, vel collegiis medicis, a quibus iudicium de vulnere exhibendum eſt, ordinem cauſſae diiudicandae facilem reddant, normamque ſuppeditent, ſecundum quam nunc certo poſſit definiri, vtrum vulnus ita comparatum et vtrum ſiue viſcera, ſiue aliae partes laeſae, tam ſubtilis ſtructurae et tam neceſſariae fuerint, vt, iis non ſaluis, mors ſequi debuerit, an cauſſa accidens mortem produxerit? hanc duplicem lethalitatis differentiam ad cauſſas forenſes, medicorum conſilio ſubiectas, rite examinandas, equidem puto ſufficere, ad quam conſtituendam accuratae relationes medicorum iuſta artis ſuae peritia inſtructorum et inprimis anatomica atque phyſiologica doctrina probe imbutorum requirantur, per quas quippe confirmatur, quod antea propoſuimus. Reliquae diſtinctiones lethalitatis ortae eſſe videntur ex eo, quod medici vel non ſatis diſtincte partem laeſam inſpexerint, cognouerint ac deſcripſerint, vel quod collegia medicorum ipſa vnum vel alterum exemplum curationis pro argumento aſſumſerint, quo

nixi

nixi nunc omnia eiusmodi vulnera vel curanda penitus,] vel ratione lethalitatis variis [dubitationibus adhuc obnoxia ſtatuerent. Rectiſſime BOHNIVS in libro *de officio medici* pag. 617. inquit. „poteſt et ſolet a plaga vtplurimum lethali vulneratus „conualeſcere, perinde ac alii morbi, quamuis ſua „natura vtplurimum lethales ſint, interdum et a „quibusdam ſuperantur, vtrumque per ſingularem „corporis texturam a naturae robur, dum alius „per morboſum corporis apparatum ac huius tex„turam teneriorem etc. propter ſimile vulnus ac „eundem morbum diem ſupremum obiit. Taedet „me haec prolixius ediſſerere cum alios prudentio„res idem ſentire, non dubitem; propter tyrones „tamen ea monere neceſſarium duxi, an forſan ſe„niores quoque praeconceptis ſuis opinionibus ob„rutos. iuſtitiae cauſſa leuem." Hoc vero haud paulo confirmatur, ſi diuerſorum collegiorum ſententias, interdum ſuper eodem vulnere prolatas, inter ſe comparamus, vbi facile inuenimus, vtrumque laeſiones viſceris e. g. hepatis vel lienis lethales quidem declaraſſe, ſed alterum pro vulnere per accidens lethali habuiſſe. Quod ſi igitur huius diſſenſus cauſſas curioſe perquirimus, eas in praeconceptis opinionibus latere reperimus, cum vni collegio talis vulneris curati exempla non occurrerent, alteri vero eiusmodi vulnus curatum fuiſſe hiſtoria morborum aut experientia demonſtrarent. Multo autem magis et ſaepius non ſatis accurate factam a medico phyſico relationem laeſionis in cauſſa eſſe, quod lethalitas certa non poſſit enunciari, ſed vt li-

mita-

mitationes et dubiae deciſiones inſequantur, iam antea diximus, id quod etiam experientia et reſponſa medica ab auctoribus collecta euidenter comprobant. Adeat, ſi cui forte lubuerit, ea de cauſſa PAVLI AMMANNI medicinam criticam, ALBERTI Iurisprudentiam medicam aliosque ſcriptores in hoc genere claros, in quorum libris exempla hanc in rem commemorata, id quod propoſuimus clare demonſtrabunt et firmiter ſtabilient. Nunc quidem ad illuſtranda et confirmanda ea, quae diximus, in vnico exemplo illarum laeſionum ſubſiſtamus, quae inter viſcera abdominis inprimis lienem tangunt, quaeque a violento plerumque ictu, iactu etc. oriuntur, cum eiusmodi exemplum quod ad finem huius ſcriptiunculae adiiciam, licuerit obſeruare. Conſtat inter recentiores, viſcera abdominis in genere adeoque et lienem neutiquam tali fungi officio, quod proprie dici vitale, interim tamen ad vitam continuandam requiri, quapropter laeſiones et rupturae eorum non ſolum ob magnum ſanguinis fluxum, ſed ob defectum elaborationis nutrimenti et effuſos eorum humores in cauum vicinum abſolute lethales dicendae ſunt, quae cum non raro obueniant in liene, et frequentius quam in hepate, vt b. PLATNERVS *a*) et nuperrime Excellentiſſimus BOSIVS *b*) declararunt, mortemque celeriter proferant, ſicuti experientia docet, tamen interdum pro vulne-

a) in Inſtitutionibus Chirurgiae, p. 454.

b) in program. de hepate rupto, anno 1776. edito.

vulneribus vtplurimum lethalibus vel per accidens lethalibus declaratae ſunt. Sic inuenimus exemplum huius rei, vbi deſcriptio laeſionis vel rupturae lienis manca et imperfecta fuit, vnde reſponſum ſuper hac re a collegio medico quam maxime dubium exhibitum eſt *c*), ita vt hoc neutiquam pronunciare audeat, hac ruptura ab ictu in liene effecta, hominem illum mortuum fuiſſe. Extat alia obſeruatio *d*) lienis mutilationem ſine periculo fieri demonſtrans, id quod exinde probatur, quod HANNEVS quidam ſe obſeruaſſe dicit, ruſticum verberatum eſſe ab altero et vulnus accepiſſe, e quo ſauciati ac rupti lienis portio propendiſſet, quam palmam manus aequantem chirurgus abſcidiſſet et aegrum ſanaſſet. Quae ſi vera eſſent, multum ſane momenti in diiudicatione vulnerum lienis haberent, vnde defenſor rei, vel ipſum collegium medicum per eiusmodi obſeruationem dubii reddi, et argumentum pro minori lethalitatis gradu deſumere poſſent. Sed fortaſſe, vt mihi videtur, chirurgus et medicus partem omenti pro ſubſtantia lienis habuerunt, atque curationis plane alius vulneris deſcriptionem et obſeruationem publici iuris fecerunt, quae cum rei natura non conuenit, ac nemini niſi principiorum anatomicorum plane ignaro perſuaderi poterit. Nam ſi pars lienis diſrupti ipſa propendiſſet, curatio nullo pacto fieri po-

c) *Alberti* Iurisprud. Med. Tom. I. p. II. pag. 383.

d) in Ephemerid. Med. Phyſ. Acad. N. C. Decad. 2. anni 1668.

potuiſſet, curatio nullo pacto fieri potuiſſet, cum vaſa et cellulae, ex quibus lien componitur, ſemper rumpantur, et ſanguis in cauum abdominis effluat, quo facto partes cum liene connexae, hepar ac ventriculus praecipue laeduntur, et putredine corrumpuntur, quapropter nil niſi mors ſtatim ſequatur neceſſe eſt. Saltem ſi exempla affectionum lienis ex ictu, lapſu etc. ortarum ab idoneis auctoribus collecta diligenter conſideramus, clare intelligimus multitudinem eorum, qui talibus laeſionibus afflicti obierint, longe maiorem eſſe numero illorum, qui ſanati vitam produxerint. Referunt eiusmodi laeſiones vt lethales TVLPIVS *e)* FONTANVS *f)* BOHNIVS *g)* VATERVS, *h)* aliique. Nec vero eorum ſententia fundamentis anatomicis ac phyſiologicis caret. Nam ſi ſubſtantiam lienis mere celluloſam et vaſculoſam conſideramus, ſi ramum arteriae coelicae ad lienem abeuntem et ibi diſtributum reſpicimus; ſi porro connexionem cum hepate, ventriculo et omento perpendimus, non poſſumus non perſpicere ac largiri, hoc viſcus quanquam non vitale dicendum ſit, tamen ad vitam conſeruandam, quoniam ad praeparandum ſan-

e) Lib. II. Obſerv. 29.

f) in Veſal. epit. p. 21.

g) de lethal. vulner. renunc. p. 379. ſeqq. qui de Foreſti ac Fallopii obſeruationibus ſuper curationem vulnerum lienis factis iure dubitat.

h) in Ephemerid. Acad. N. C. Dec. II. Ann. VIII. Norimb. 1690.

ſanguinem pro conficienda bile, humore tam neceſſario, requiritur, profecto petinere et rupturam eius, ob lacerationem vaſorum et cellularum, nulla ratione poſſe curari, adeoque inter laeſiones abſolute lethales referri debere. Adiungam nunc ſimilem caſum, ex cuius relatione appareat, hoc vulnus praecipuam cauſſam mortis extitiſſe.

Nempe vir quidam triginta nouem annorum, cum altero rixans, tandem ab hoc fuſtibus ac pedibus tam male tractatus erat, vt praeterlapſo quinque horarum ſpatio diem ſupremum obiret. Sectionis publicae inſtituendae cauſſa ego aduocatus, abdomen quam maxime tumens, inprimis in hypochondrio ſiniſtro inueniebam, qua ex cauſſa id primum disquirebam. Diſſectis vero integumentis, inteſtina omnia flatibus diſtenta erant, ventriculus cibo ac potu repletus, atque in interſtitiis inteſtinorum ſubque omento copia ſanguinis partim reſoluti, partim congrumati reperiebatur. Vaſa maiora, truncus arteriae aortae ac venae cauae ſanguine vacua erant; praeterea tamen nulla laeſio ſtatim in conſpectum prodibat, quae cauſſa tam ſubitae mortis haberi poſſet. Remotis cum cautione inteſtinis ac ventriculo, detegebam lienem inprimis laeſum eſſe, nempe a vi externa ruptum in parte conuexa et concaua, Lienis ſcilicet ſubſtantia, non vaſa ſolum, in parte conuexa rupta erat tranſuerſim, longitudine quinque pollicum tranſuerſorum, et in parte concaua ruptura tres pollices transuerſos longa apparebat. Interior ſubſtan-

ria lienis quidem inter ſe ita cohaerebat, vt rupturae ſibi non reſponderent, quanquam laeſiones ſatis profunde penetrarent, adeo vt ruptis vaſis ſanguis in cauitatem abdominis, pondere ſaltem tres menſuras aequans, effluerer. Ad marginem lienis inferiorem alia ruptura adhuc erat, tres digitos transuerſos longa, quae ad interiorem ſubſtantiam penetrabat. Quibus examinatis et animadverſis, ad reliquorum viſcerum diſquiſitionum progreſſus, hepar integrm ſine vlla laeſione inueni, excepto eo, quod vena portae ſanguine vacua eſſet et veſicula fellea paruam copiam bilis in ſe contineret. In cauitate peluis ſatis luculenta extrauaſati et congrumati ſanguinis copia deprehendebatur. Aperto thorace, cordis auricula dextra et ventriculus dexter ſanguine repleta erant, in auricula vero ſiniſtra et ventriculo ſiniſtro cochlear fere ſanguinis reperiebatur. Lobi pulmonis, pericardium, pleura ac tota cauitas de reliquo ſana ac integra erat, et parua copia liquoris pericardii aderat. Quod ad laeſiones externas attinet, ſuper palpebram ſuperiorem dextram et ad os temporum eiusdem lateris, contuſiones obſeruabantur, quae vnum et dimidium pollicem longae ac latae erant, in ſiniſtri vero oſſis temporum regione vulnus vnius pollicis, nec non ad maxillam inferiorem eiusdem lateris vulnus cutaneum trium pollicum et dimidii longitudinem habens cernebatur. In vola manus dextrae epidermis omnium digitorum erat abraſa, in brachio ſiniſtro ſub iunctura vlnae cum antibrachio, contuſio duos pollices longa vnumque lata. In inferior parte

ſcroti,

ſcroti, plane inflammati et ſugillationibus notati, tribus in locis diuerſis contuſiones factae erant, quarum quaelibet longitudine et latitudine digitum transuerſum aequabat. Teſticuli a pedum tritu inflammati erant, dexterque inprimis plane compreſſus conſpiciebatur. Eadem ratione dorſum a ſcapulis vsque ad os femoris et tibiae in vtroque latere ſugillationis ſigna gerebat. Quod ad cauitatem capitis attinet, ſub integumentis communibus nullus extrauaſatus ſanguis ſtagnabat; ſed ſub oſſibus cranii et in baſi caluariae ſerum ſanguine mixtum, quod duo fere cochlearia efficiebat, in ventriculis porro anterioribus, ac tertio aliquid ſeri extrauaſati continebatur, plexus choroideus dexter hydatibus piſi minoris magnitudine obſeſſus et glandula pinealis a ſero ſtagnante expanſa erat.

Quanquam, vt ex hiſtoria diſſectionis modo prolata patet, in hoc vulnerato multae laeſiones, atque adeo ſatis ſufficientes cauſſae mortis videntur adeſſe, vt laeſiones capitis, partium genitalium etc, tamen ſolum vulnus lienis pro cauſſa eius habendum eſſe, omnes certe mecum communi conſenſu affirmabunt, qui ſtructuram et officium viſceris rite norunt.

XII.

PHIL. CONR. FABRICII.

Diſſ. de lethalitate vulnerum ventriculi ſecundum principia anatomica et medica expenſa.

Helmſt. 1751.

reſp. Aegid. Iungen.

Inter ea laeſionum corporis humani genera, quarum lethalitatis vel illethalitatis ſolida diiudicatio ſaepe quam maxime dubia et intricata eſſe ſolet, vulnera ventriculi vnum e praecipuis locum occupant, De horum enim ſummi periculi plena conditione licet nemo temere dubitare queat, cui primi huius inter organa chylopoea viſceris quam maxime ſenſibilis Natura neruorumque ac vaſorum ſanguiferorum, quibus gaudet, abundantia paulo propius perſpecta fuit, et qui neceſſaria remedia balſamica externa ad ipſum locum adfectum commode hic apponendi, reliquumque auxilium eiusmodi ſauciatis idoneum praeſtandi difficultatem haud ignoret: nihilominus apud praeſtantiſſimos quosque et claſſicos Medicinae Forenſis Auctores vix vllum vulnerationis caſum deprehendas, de quo

quo plures obſeruationes ſibi e directo fere contrariae adnotatae occurrant, et in cuius lethalitate diiudicanda ad hodiernum vsque diem ſuffragia verſatiſſimorum de reliquo in hac palaeſtra Medicorum adeo diſcrepent, quam quum de ventriculi laeſionibus agitur. Alii enim omnem fere conualeſcendi ſpem talibus vulneratis denegant, et haec vulnera promiſcue ad abſolute lethalium claſſem, niſi quid miraculi ſimilis et fortuiti plane intercedat, referunt *a*) alii inſigniora tantum ad orificia et fundum praeſertim ventriculi inflicta vel per vtrumque eius latus perducta pro abſolute lethalibus declarant, minoribus ſpem ſanationis concedentes *b*) alii denique ne ſatis

 magna

a) Primus qui poſt *Hippocratem* et *Celſum* benigniori ſententia reiecta omnes fere ventriculi laeſiones, niſi quam maxime exiles ſint, et tunicis tantum exterioribus inflictae, eidem mortis abſolute et ſimpliciter inſequentis neceſſitati ſubiecit, fuit ille Medicinae Forenſis ſummus Stator celeberrimus quondam *Bohnius* qui in aureo libello de renunciatione vulnerum Cap. V. de abdominis vulner. lethal. p. m. 140. et ſeqq. percrudite de his laeſionibus egit. Hunc deinde plures alii ſequuti fuerunt v. gr. celeberrim. *Teichmeyer.* Inſtitution. Medic. legal. Cap. XXIII. Quaeſtion. IV. p. m. 220. et ſqq.

b) *Boerhaavius* Aphoriſm. de cognoſc. et curand. morb. §. 170. N. 5. celeberrim. *Alberti* Iurisprud. Medic. Tom. I. Cap. XIV. §. LV. qui ſimul

magna quidem ventriculi vulnera pro abſolute lethalibus habent, dummodo in ſola parte laterali ventriculi haereant *c*). Dignum itaque hoc thema

ſimul tamen intuitu vulnerum ventriculi lateralium in vniuerſum in mitiorem partem inclinat.

c) *Valentini* Prax. Chirurg. Sect. III. §. 4. et ſeqq. illuſtr. *Van Switen* Commentar. in Aphoriſm. *Boerhaavii* Tom. I. p. m. 275 apud quem ex actis Anglicanis 2. exempla allegata notatu digniſſima occurrunt vulnerum ventriculi maiorum ſutura inſtituta in patre et filio feliciſſime ſanatorum. Et ea propter hic Auctor etiam magna ventriculi vulnera non ſemper abſolute lethalia pronunciat, paruis vero ſatis magnam ſpem ſanationis concepit, dum modo cibis vel potu non diſtendatur ventriculus. Commercium litterar. *Norimbergenſe* Ann. 1736. Hebdom. XIX. p. 150. cuius celeberrimi Auctores ibi obſeruationes de vulneratis ventriculis iisdemque ſanatis non adeo eſſe raras teſtantur. Celeberr. *Iuncker* Conſpect. Chirurg. Tab. LXI. n. 30. p. m. 401. vbi ſi latus tantum ventriculi laeſum ſit, multas hiſtorias illius vulneris reſtitutionem affirmare docet, et praeſtantiſſimus denique Chirurgus Gallus le *Dran* qui Obſeruation. Chirurg. 28. vulneris ventriculi grauiſſimi vtrumque eius orificium cum omento et diaphragmate ſimul laedentis ſanabilem conditionem ſuſtinet. Non vero inter Medicos priuatos tantum ſuper lethalitate vulnerum saepe lis exoritur, ſed integra Medicorum collegia haud raro de eiusmodi vulneribus

thema mihi viſum fuit, quod grauiſſimi et veriſſimi effati a iudicioſiſſimo Tubingenſium quondam Medico ELIA CAMERARIO *d*) alicubi editi haud immemor, ſpeciminis inauguralis loco praeſenti hoc Schediaſmate paulo curatius discutiendum mihi ſumerem. Quod quidem vt idonea et ſcopo meo conuenienti ratione perficiam, ſuccincta et ſufficienti viſceris huius deſcriptione praemiſſa I. varios modos, quibus illud a cauſſa violenta externo huc vsque laeſum obſeruatum fuit, indicabo. II. Symptomata eius modi ventri-

bus diuerſas longe ſententias pronunciaſſe leguntur. Ita vulneris ventriculi ab ordine Medico Helmſtadienſi et Wittembergenſi negata lethalitas a Lipſienſi vero defenſa apud *Zittmannum* Medicin. critic. Centur. I. Caſ. LI. occurrit. Aliud ſatis inſigne ventriculi parieti inflictum vulnus a Facultate Medica Gieſſenſi pro per accidens letnali a Francofurtana ad Viadrum vero pro abſolute lethali habitum apud *Valentinum* loco citato exhibetur. Prout adhuc Ann. 1732. illuſtris ordo Medicus Helmſtadienſis, vt *Praeſidi* huius Diſſertationis ex Actis Facultatis conſtat, cum Dominis Lipſienſibus fundi ventriculi magnum vulnus, omnia contenta ventriculi cum multo cruore in cauum abdominis effundens, et poſt 18 horas vulneratum conſortio mortalium eripiens, merito abſolute lethale declarauit, de quo aliis eruditiſſimis viris, ob relationem de ſtatu laeſionis non ſatis accurate a Medico, defunctum ſecante, exhibitam, alia opinione placuerat,

d) Syſtem. Cautel. Med. p. 572.

triculi laeſionibus familiaria tradam, eorumque Aetiologiam exhibebo. III. Medelam in tali caſu neceſſariam breuiter deſcribam. IV. denique euentum vulnerationes has pro diuerſitate regionis ventriculi attactae, modi laeſionis ipſiusque vulneris conditionis ordinarie inſequentem annotabo, eiusque rei rationibus exhibitis, gradum lethalitatis vniuscuiuslibet talium laeſionis ventriculi generum, Naturae machinae humanae et experientiae conuenienter, determinare adnitar.

§. II.

Quod itaque ad ventriculum ceu illud viſcus, de cuius laeſionibus mihi in ſubſequentibus ſermo erit, refert, eius quidem facies et figura externa, locusque quem illud in abdominis cauo reconditum occupat, nemini nonſolum fere incognitus eſt, ſed et reliqua fabrica et actio eius a Summis aeui noſtri Anatomicis ac Phyſiologis *e*) in ſuis de ſtructura et vſu corporis humani

e) Ill. *Heiſteri* Compend. Anatom. p.m. 79. illuſtr. *Haller*. Adnotat. ad *Boerhaavii* Praelection. in propr. inſtitut. Tom. I. p. 205. 214. 10. 217. nec non Phyſiolog. ſua Cap. XXIV. et ipſe *Boerhaavius* Inſtit. Med. p. 35. et ſeqq. *Winslow* Expoſition. Anatom. Tom. III. p. 308. et ſeqq. *Lieutaud* Eſſais Anatomique Artic. V. p. 266. *Berger* de Natur. human. p. 133 et ſeqq. B. *Verdries* de action. ventricul. in comminuend. cib. p. 24. et ſeqq.

humaui partium doctiſſimis elucubrationibus tam accurate expoſita fuit, vt eis tanquam primis ratiociniorum fundamentis in thematis mei quaeſtione decidenda tuto vti queam. Ex horum itaque annotatis, aut opſia confirmante, conſtat, primum hoc omnium ore aſſumtorum et deglutitorum ciborum et potus receptaculum ex meris membranis ſeu tunicis, naturali ſua vi tonica inſtructis, nec non neruis et vaſis ſanguiferis conflari, quarum tunicarum quaelibet fere ſuo motu et ſenſu quam maxime exquiſito gaudet, quas inter tamen muſcularis tunica motui periſtaltico contentorumque ventriculi propulſui deſtinata eſt, neruea autem cum villoſa tunica maximam huic viſceri ſenſibilitatem conciliat, adeoque in ſubſtantia ventriculi laeſa potiorem ſemper prae reliquis tunicis attentionem meretur. De neruis ventriculi vero nouimus, quod totum octauum neruorum capitis par, pluribus prius communicationibus cum aliis neruis in collo et thorace factis, ſecundum ductum oeſophagi ad ventriculum delapſum per eum ita diſtribuatur, vt nullum fere eius punctum exiſtat, cui illud non in ramulos tenerrimos diuiſum liquidum nerueum a cerebro aduehat, ac ſentiendi et mouendi vim, qûocunque ſtimulo accedente, largiatur. Ita tamen hos neruos in ventriculo collocatos conſpicimus, vt circa orificium ſiniſtrum et in regione ventriculi ſuperiori duobus orificiis inter media ſpecioſioribus longe ac craſſioribus ramorum implicationibus decurrant, ac denique ramulis quibusdam ad hepar et meſenterium

tranſmiſſis intimam ventriculi cum his quoque viſceribus conſenſionem, praeter eam, quae a membranaceae tunicae cum reliquis viſceribus continuitate et vaſorum ſanguiferorum anaſtomoſibus deriuanda eſt, ſtabiliat. Vaſa ſanguifera ventriculo copioſiſſima et ex parte valde inſignia ſunt, arteriis ab arteria coeliaca, venis vero a vena portae originem ducentibus, quae inter tunicas ventriculi membranaceam et muſcularem potiſſimum decurrentia, et multiplici Anaſtomoſi juncta, ita diſtribuuntur, vt per curuaturam paruam et magnam ventriculi ſeu fundum praecipua eorum prorepant et per vtramque faciem lateralem ventriculi ſibi ſurculos tranſmittant, donec arteriae in ramulos capillares diuiſae vel cuique ventriculi fibrae materiam nutrimenti adferant, vel liquorem gaſtricum in cauum ventriculi exhalent, vel per poros ventriculi exteriores aliquam partem fluidi ſubtilioris ad cauum abdominis emittant, venae vero ſimili ratione diſtributae vaſcula abſorbentia vel ſanguinem ab arteriis receptum verſus cor reducentia prima conſtituant. Totus ventriculus a cibo vel potu aſſumto diſtentus, rugis villoſae tunicae euaneſcentibus, ſubſtantia ſua nonnihil tenuatur et fundum verſus regionem abdominis epigaſtricam et anteriorem vertit, altera ſua facie laterali antrorſum et ſurſum, altera verſus poſteriora et inferiora reſpeciens, euacuatus contra in anguſtius ſpatium ſemper contrahitur, et nonnihil corrugatus a tenſione fibrarum remittente parietes craſſiores acquirit.

§. III.

§. III.

Quodſi iam omnes illos vulnerandi modos, quibus ventriculus a quacunque cauſſa externa affici poteſt, ob oculos et mentem nobis ponamus et accuratiori trutina expendamus, ſtatim manifeſtum fiet, quod quoduis corpus externum impetu ſuo ſolutionem continui vel perfectam vel imperfectam ventriculo minitans, illum e regione praecipue anteriore et laterali abdominis vix alia ratione attingere queat, quam vt vel integumentis communibus, muſculis abdominis, peritonaeo, aliisque fortaſſe viſceribus ventriculo vicinis, verbi gratia omento, hepate, liene, diaphragmate ſimul perforatis, per ſingula tunicarum ventriculi ſtrata penetrans cavum eius punctura, ſciſſura, aut dilaceratione, maiori minoriue hiatu, in proxime adiecto tantum, vel oppoſito ſimul latere aperiat; vel aliqua tantum eius ſtrata tunicarum incidat, aut contundat; vel denique partes ventriculum obtegentes validiſſime ſolum absque vulnere aperto contundendo ventriculum ſimili ratione plus minus profunde laedat, vel ipſi ruptionem plane inducat. Poterit illud accidere a gladio ſimilique inſtrumento acuto, globulo Sclopetario, a plagis, iactu, lapſu, alliſione, calcitratione. *f*) In qualibet vero eiusmodi laeſione non

f) Occurrit ante aliquot annos *Praeſidi* huius Diſſertationis caſus tragicus, quo viro cuidam pedum calcitrationibus ad abdomen inflictis ventri-

non poſſunt non totidem vaſa ſanguifera et nerui ventriculi ſimul laeſionem continui pati, quor planum illud ventriculi tranſeunt, a vi externa laedente adtactum.

§. IV.

His praemiſſis, reliquisque principiis Phyſiologicis cognitis in ſubſidium vocatis, effectus eius modi laeſionum demonſtratu haud difficilis eſſe poteſt, qui neceſſario illas ex conditione machinae humanae inſequitur. Fibrae nempe ac nerui et vaſa ſanguifera contuſa tantum elaterem amittunt, liquidum contentum vix transmittunt, ſed retinent. Fibrae vero penitus diſſectae a ſe inuicem ſecedunt, vulnus ampliant, diſtorquentur et ſpaſtica contractione criſpantur, adhuc integris eo validius et ad ruptionem vsque tenſis, et aeque ac illis hunc ſui ſtatum praeternaturalem partibus continuis vicinis communicantibus. Inde irritatio primum moleſta, deinde ob neruos ad ſenſorium commune cerebri hanc oſcillationem ipſis impreſſam, interuenientibus ſpiritibus animalibus, propagantes ſummus ven-

triculus vna cum diaphragmate tam amplo hiatu ruptus fuerat, vt ſectione poſt mortem inſtituta vltimi prandii fercula aſſumta in cauitate thoracis magna copia deprehenderentur, vita et reſpiratione in alterum a laeſione perpeſſa diem continuante, integumentisque et abdominis muſculis, ſi cuticulam hinc inde in veſicas eleuatam excipias, illaeſis.

ventriculi dolor et cardialgia vehementiſſima plerumque inducitur. Motus periſtalticus regionis ventriculi vicinae oeſophagi et tubi inteſtinorum turbatur, vel plane peruertitur et cum conuulſione peragitur. Totius Syſtematis neruorum, communi exortu ex medulla cerebri, ac tot aliis anaſtomoſibus cum pari neruorum vago ad eandem ſortem ſubeundam adſtricti, ingruit validiſſima vellicatio. Cauum ventriculi et vaſorum ſanguiferorum maiorum diſſectorum plus minus exinanitur et fluidum contentum ad abdomen emittit, quod partes vicinas premendo irritationem neruorum et ſanguinis adfluxum ad partem adfectam auget, praeſertim ſi in putredinem abiens illas rodere incipiat. Chymi e ventriculo ad duodenum propellendi copia decreſcit, vel plane ceſſat. Vis cordis natiua et omnium reliquarum corporis humani partium a ſanguine per vulnus vaſorum amiſſo inſigniter debilitatur. Sanguis reliquus per vaſa ventriculi minora contuſa vel ſpaſmodica conſtrictione affecta, et a ramis, qui antea continui erant, diuiſa, manare neſcius recurrit, ſtagnat, et ob maiorem cordi renixum excitatum, inflammationem, in citam gangraenam et ſphacelum, ob partis adfectae inſignem ſenſibilitatem, niſi mox reſoluatur, abituram, inchoat, ac febrem acutam cum moleſtiis et periculis conſuetis inducit. Singula haec Symptomata eo celeriori greſſu inſurgunt et intenduntur, quo plura vel maiora ventriculi vaſa ſanguifera, nerui et fibrarum faſciculi vulnere tacta fuerunt, et quo grauiores vicinorum viſcerum laeſiones cum

eo

eo coniunguntur, roburque natiuum in eiusmodi laeſis minus exſuperat, vel ſanguis acrimonia alcalina et diatheſi inflammatoria laborans ad putredinem magis inclinat.

§. V.

Signa vero externa *g*) quae de Natura vulneris ventriculi eiusque in laeſo praeſentia nos certiores reddunt, ſunt: aſſumtorum ventriculi adhuc crudorum vei in chymum ex parte mutatorum per vulnus abdominis effluxus *h*) Lipothymia, quae

tam

g) celeberrim. *Iuncker*. Tab. Chirurg. LV. N. XII. IV. *van Switen* Comment. in Aphoriſm. *Boerhaavii* Tom. I. p. m. 264. et 251. *Welſch*. Rational. vulner. lethal. iudic. cap. X. p. m. 94. et ſeqq.

h) Apud nonnullos Auctores inter ſigna ventriculi laeſi chyli ex vulnere abdominis profluuium refertur, quod vero erroneum eſſe et ad indicia inteſtinorum tenuium ſauciatorum pertinere, ex theoria chylificationis conſtat, ita vt eiusmodi hiſtoriae obinde a ſuſpicione vulneris inteſtini, cum laeſione ventriculi confuſi, non omni modo liberae ſint. Ex ipſis inteſtinis ſauciatis vero alimenta cruda ſaepe profluere teſtibus obſeruationum collectoribus ſolent, vi concoctionis ventriculi ob conſenſum et continuationem cum inteſtinis vulneratis ſimul debilitata, et Lienteria ingruente. Sic *Praeſes* meminit hominis cuiusdam cui canalis inteſtinorum et integumenta

tam ab acutiſſimo dolore excitato, quam a iactura ſanguinis perpeſſa ortum trahere poteſt, dum vel totum Syſtema neruorum ſubitaneo ſenſu moleſto ita vellicatur et percellitur, vt influxus fluidi neruei a vehementi tubulorum, per quos fluit, conſtrictione in neruos cardiacos ad tempus intercipiatur, vel magna ſanguinis vi per vaſa gaſtrica reſecta effluente, eius tam ingens in ventriculis cordis defectus naſcitur, vt illud actione Syſtolica ſe contrahere, et circuitum humorum continuare haud valeat. Pulſus arteriarum debilis et celer cum virium corporis lapſu, ſudore frigido et artuum frigore ex eadem cauſſa primordia capiens. Vomitus anxius, ſi laeſio ventriculi pyloro et inteſtino duodeno proprior inflicta, vel ipſum hepar vulnere tactum, et vna cum veſicula fellea ſpaſmo conſtrictum fuerit, bilioſus, ſin vero vaſa ſanguifera ventriculi maiora aperta fuerint, cruentus, cum fluxu alui itidem ſaepe ſanguinolento. Motus corporis conuulſiui cum vacillatione mentis, a neruis ſtomachi inſignioribus circa orificium ſiniſtrum compunctis, vel diſſectis, potiori ratione deducendi. Singultus, tum a con-

ac muſculi abdominis cum peritonaeo in dextro abdominis latere ſponte ſuppurata fuerunt, ex quo vulnere praeter ingentem puris et excrementorum copiam, aſſumti ventriculi v. gr. folia lactucae, et herbae chaerefollii integra prodibant, vulnere hoc poſt plura remedia interna incaſſum tentata ſolo ſucco Herbae Cynogloſſae recentis per aliquod tempus indies ei inſtillato feliciſſime conſolidato.

a conſenſu octaui paris neruorum cum neruis phrenicis, tum etiam a continuatione membranae exterioris ventriculi cum peritonaeo, faciem concauam diaphragma inueſtiente, facile excitandus. Nonnunquam vero vulnerati *i*) vix de vllis poſt laeſionem perpeſſam moleſtiis conqueruntur, ſed ſatis bene ſe habent, ciborum appetitu vltra modum ſubinde vigente, ita ut feliciter ad conualeſcentiam adſpirare videantur, et tamen poſtea inopinato fatis cedunt; ſiue iam inſolita quaedam ventriculi carnoſioris, vt ita dicam, calloſitas hunc ſtuporem *k*) eiusmodi vulneratis inducat, ſiue ea ventriculi regio forte fortuna tantum ſauciationem perpeſſa fuerit, quam pauciores ramuli neruorum perreptant.

§. VI.

Phaenomena notabiliora, quae poſt mortem nonnunquam ſubito, interdum vero poſt multum demum temporis ingruentem, in vulnere ventriculi defunctis, apertura cadaueris inſtituta, occurrunt,

i) *Valentini* et le *Dran* loco ſupra allegato.

k) Dari eiusmodi homines ſtupenda ſaepe ventriculi inſenſibilitate et robore praeditos, tum remediorum emeticorum mineralium et vehementiſſimorum quin ipſorum venenorum cauſticorum innoxia in nonnullis obſeruata toleratio, tum vitrinororum et cultrinororum notiſſima exempla comprobant, conferatur quoque, ſi placet, *Pechlini* Libr. II. Obſ. LXIX. p. 382.

currunt ſunt: in magno vulnere ventriculi flaccida eius et vacua conſtitutio; in vulneribus minoribus vero cruoris vel puris in illo aliqualis praeſentia. Si inſigniora ventriculi vaſa ſanguifera diſſecta fuerint, non ipſa tantum vacua deprehenduntur, ſed etiam in uicinis viſceribus, vaſa ſua ab iisdem cum ventriculo truncis arteriarum et venarum communibus coeliaca nempe et vena portae, accipientibus, quin etiam in toto ſaepe reliquo arteriarum ac venarum Syſtemate et ipſis cordis ventriculis inſignis deprehenditur defectus. In abdominis cauo plus minus e contraria parte eius conſpicitur, ex vaſis diſſectis emiſſi, et viſcerum, quae attingit, indolem naturalem corrumpentis. In laeſionibus ventriculi absque vulnere aperto per contuſionem inflictis, vaſa ſanguifera multo cruore diſtenta turgent, viſceribus proxime adiectis hepate, liene, pancreate, omento et diaphragmate ſaepius ſimul in conſenſum tractis, et veſtigia inflammationis vel ſphaceli, liuores ſcilicet, ſtigmata, ſuggillationes et corruptiones putridas vna cum ventriculo exhibentibus. Interdum quoque ventriculus ſauciatus cum viſceribus vicinis monſtroſe concretus obſeruatur. *l*)

§. VII.

Methodus ſanandi eiusmodi laeſiones ventriculi

l) *Schaarſchmied* Relation. Medic. Chirurgie. Tom. VI Caſ. XXX. vbi vulnus ventriculi cum vulnere hepatis et diaphragmatis coniunctum, et inordinate concretum, die 17. a laeſione perpeſſa demum mortem intuliſſe legitur.

culi in eo, teſtibus optimis Scriptoribus Medicis et Chirurgicis conſiſtit, vt quod ad interna ſpectat, vulnerati ante omnia exactiſſimum regimen obſeruent, quibusvis commotionibus corporis et animi ſumma cum ſollicitudine euitatis. Diaetam vero hic ordinant tenuem et parcam, ex iuſculis carnium iuniorum, gelatinis, emulſionibus temperantibus et blande nutrientibus, ouis ſorbilibus, radicum aperientium et traumaticarum decocto potiſſimum compoſitam, quum omnes cibi ſolidiores vel potus copioſior ventriculum nunquam non diſtendant, et adpropinquationem labiorum vulneris impediant. Ad inflammationem ventriculi praecauendam, et adfluxum humorum a parte laeſa reuocandum, venae ſectionem in pede, praecipue ſi vulneratus plethora laboret, tempeſtiue inſtituendam praecipiunt, remediaque nitrata et temperantia, leniter diaphoretica ac blande adſtringentia commendant, ac iisdem balſamica interna v. gr. balſamum Locatelli vel MEIBOMII frequenter interponunt, clyſmatibus demulcentibus, carminatiuis et nutrientibus, ad ſpaſmum inteſtinorum leniendum, ipſumque ventriculum ex vicinitate arcus inteſtini coli fouendum, et defectum chyli reſarciendum, ſimul frequentius iniectis. Curatione externa ante omnia illud, quod ex vulnere ventriculi ad cauum abdominis effluxit, diligenter euacuari curant, eumque in finem vulnerato, vt ſaepius regioni adfectae incumbat, et hac ratione materiae peregrinae in abdomen emiſſae exitum facilitet, ſuadent, vulnus integumento-

rum

rum addominis caſu neceſſitatis inciſione nonnihil ampliantes. Si haemorrhagia vulneratum valde vrgeat, ſpiritu vini rectificatiſſimo alioue ſtiptico liquore vulneri immiſſo vaſa diſſecta claudere tentant, ſubiunctis deinde aliis iniectionibus abſtergentibus et traumaticis, calidis, nec non balſamo decantato illo Arcaei reliquisque remediis balſamicis et ſpirituoſis conſuetis, et ſi manibus Chirurgi acceſſus pateat, labiis vulneris ventriculi vnica ſutura ad ſe inuicem adductis et coniunctis. Vulnus abdominis rite obligatum tam diu apertum ſeruant, donec nihil amplius ex ventriculo ſauciato in cauitatem abdominis effluere comperiatur, et aegrum nulla ſymptomata periculoſiora affligant, quo facto illud eadem ratione, ac aliud vulnus integumentorum abdominis, cum nulla laeſione viſcerum contentorum coniunctum, conſolidandum monent. *m*)

§. VIII.

His praemiſſis, ad ipſam lethalitatem horum vulnerum diiudicandam iam propius accedendum deſpiciendumque erit, quantum e praeſtantiſſimis auxiliis, ſupra commendatis, vnum quoduis eorum vi Naturae et indolis ſuae admittat, et quid ratione prognoſeos de illo ſtatuendum ſit. Quando nempe ventriculus aliqua tantummodo contuſione la-

 bo-

m) Inſtar omnium hic conſuli poterunt illuſtr. *Heiſteri* Inſtitutiones Chirurg. edit. latin. An. 1750. p. 208. et 115.

borat, ſiue illa eius tantum ſubſtantiam, ſiue quod grauius eſt, neruos et vaſa ipſius maiora ad orificia et in vtraque eius curuatura occurrentia ſimul affligat, requiritur ſtaſeos ſanguinis in vaſculis ſanguiferis conquaſſatis haerentis cita diſcuſſio et mobilitatis reſtitutio, vel ſi haec obtineri haud poteſt, ſi quidem ſphacelum auertere velimus, ſecundum regulas artis conſuetas partis inflammatae ad ſuppurationem neceſſaria eſſet perductio. Verum ſi ex Pathologia Medica practica in memoriam nobis reuocemus, quod pauciſſimi eorum, qui febre aliqua inflammatoria ventriculi decumbunt, vel a ſolo remedio quodam rodente incaute aſſumto, vel alia cauſſa interna producta, mortem effugiant, quodque hic morbus inter maxime ſonticos a Medicis *n*) referatur, facile hariolari poſſumus, quantum in arte praeſidii contra funeſtum adeo caſum a cauſſa externa violenta in quam maxime ſenſibili et membranaceo hoc viſcere exortum ſperari queat. Remedia diſcutientia externa, ſi integumenta et muſculi abdominis quidem contuſa, ſed nullo vulnere aperto diſſecta ſint, ad ventriculum vix ſatis penetrant, et ſi vel maxime laeſio ad cauitatem abdominis perueniſſe conſpiciatur, contuſio ventriculi tamen rariſſime ante ſectionem poſt mor-

n) Conf. illuſtr. *Hofmann* Medicin. rational. Syſtematic. Tom. IV. P. I. ſect. II. Cap. III. §. VIII. nec non hiſtoriae et obſeruationes huic Capiti adnexae et pag. 379. et ſeqq. deſcriptae, quas inter vnica tantum eſt, quae aegrum priſtinae ſanitati reſtitutum exhibet.

mortem inſtitutam certe cognoſcitur. Suppurationem vero tentare, et puris ipſorumque deinde ventriculi contentorum ad cauum abdominis effluxum promouere, itidem res quam maxime dubia et periculi plena eſt, quum facultas eiusmodi vlcus ſufficienter repurgandi et materiae purulentae cum reliquis ſordibus tutum et ſufficientem exitum parandi, labiaque vlceris poſtea glutinandi vix concedatur. *o*) Quicquid itaque arte Medica ex remediis ſupra laudatis tentare licet, in eo fere conſiſtit, vt tempeſtiua et larga ſanguinis e vena ſecta emiſſione affluxum eius a parte adfecta reuellamus ac debito regimine et diaeta ordinata medicamentis aqueis, temperantibus, antiſpasmodicis, diaphoreticis ſixis, ac blande reſoluentibus, cruorem vaſculis et fibris conquaſſatis impactum diluamus et ad priſtinam mobilitatem reuocemus, totaque maſſa ſanguinis ad regionem corporis externam magis inuitata cauſſam illam e medio tollere conemur, quae neruos ventriculi irritando febrem et reliqua ſymptomata vitae finem minantia induxerat, vbi ſimul conſueta auxilia externa diſcutientia et roborantia in ſubſidium trahere conducet. His obſeruatis, in contuſionibus ventriculi minoribus, ſolam ſubſtantiam eius attingentibus, quidem ſanationis ſpes omnis laeſo minime deneganda erit, in maioribus vero et latiori ac profundiori plaga ventriculo inflictis contuſionibus ego

 vix

o) Illuſtr. *Heiſter* Compend. Medicin. pract. Cap. VII. p. m. 120.

vix perſpicio, quomodo impedire queat, quo minus ſecundum conſtanter obſeruatum inflammationum decurſum vel ſphacelus partem adfectam corripiat, vel inflammatione in ſuppurationem tendente abdomen pure et aſſumtis ventriculi ſenſim repleatur, vicina ventriculo viſcera reliqua peſſundantibus, niſi quidem extraordinario quodam Naturae robore et beneficio, in quo nullae arti Medicae partes ſunt, peritonaeo, muſculis et reliquis integumentis abdominis exeſis, haec impuritates ſibi exitum ipſae mature parent, laeſusque deinde vlcere fiſtuloſo adflictus, vt factum aliquando fuiſſe Auctores Medici referunt, vitam adhuc per tempus ſatis miſere ducat. Huius modi euentus tamen, vtpote quam maxime dubius et rariſſime contingens, quum in vſu artis Medicae forenſi haud attendi poſſit, vbi, vt cuique conſtat, ſecundum id, quod vtplurimum fit ratiociniorum momenta ponderantur, facile patet, quod ventriculi contuſio quaeuis inſignior et profundior laeſionibus in vniuerſum loquendo vtplurimum lethalibus nunquam non annumeranda ſit, quae ſi in vno vel altero vulnerato absque erroribus inſignibus ab ipſo, vel illis, qui eius curam egerunt, commiſſis, morte preſſo pede, vel poſt non adeo diuturnum tempus inſequente, ſtipetur, vel orificia neruosque et vaſa maiora ventriculi ſimul vehementer laedat, pro ſimpliciter et per ſe lethifera deinde merito haberi debet.

§. IX

§. IX.

Quod ad laeſiones ventriculi cum ſolutione continui perfecta inflictas refert, facile comprehendimus, quod illarum ſanatio plenaria vix alia ratione ſperanda ſit, quam ſi margines fibrarum, vaſorum et neruorum ipſius diſſectorum ſibi inuicem eo usque rurſus accedant, vt ſuccus nutritus ex tubulis arterioſis minimis deſciſſis exſudans ea de nouo conglutinet et continua reddat. Sanatione vero minus naturali vel palliatiua tantum vitam nihilominus aliquando in eiusmodi vulneratis conſeruatam fuiſſe, ipſi ſatis rigidi alias vulnerum ventriculi cenſores v. gr. BOHNIVS libr. allegat. p. 143. fatentur, dum vel vulnus ventriculi cum partibus interioribus ipſi vicinis coaleſcendo clauſum fuit, vel labia eius cum vulnere abdominis concreta, aut ſutura coniuncta, et callo obducta, perpetuo aperta manſerunt, et partem quidem ore aſſumtorum et deglutitorum per vulnus abdominis iterum emiſerunt, ventriculo tamen tantum ſemper chymi ad duodenum transmittente, vt negotium chylificationis adhuc aliquo modo continuaretur. Quando igitur illas ratione lethalitatis mihi nunc examinandas ſumo, ſtatim in mentem incurrit, quod in vulnere ventriculi minori, ſiue illud aliqua tantum tunicarum eius ſtrata incidat, ſiue integram ſubſtantiam eius perforet, dum modo ab vtroque ventriculi orificio et a neruis et vaſis ſanguiferis maioribus remo-

tius haereat, et inſtrumento acuto absque contuſione factum integumenta abdominis ſimul aperiat, nulla contradictio monſtrari queat, quae abſolute prohibeat, quo minus illud iterum conſolidetur. Certum quidem eſt, quod cum ex ſupra demonſtratis omnes ventriculi fibrae praecipue carneae tono ſuo proprio gaudeant, et in ſtatu aliquo modo violento-diſtentionis in homine viuo conſtitutae ſint, illae diſſectae a ſe inuicem quoque magis ſemper ſecedant, et difficilius conglutinatae cohaereant. Praeterea ventriculus perpetuo non ſolum motu periſtaltico exercetur, ſed et actioni et preſſioni diaphragmatis proxime ſubiacet, adeoque perſecta partium vulneratarum quies, ad conſolidationem tantopere neceſſaria, hic vix ſperanda eſt, dum praeſertim omnis alimentorum vſus vulnerato haud interdici poteſt, quorum ſemper aliqua portio per vulnus egreſſum molitur. Quum vero maxima fibrarum ventriculi pars in his vulneribus minoribus illaeſa maneat, et dum modo nimia eius diſtenſio a ciborum potuſue copioſa ingurgitatione inſequens prohibeatur, ventriculus, vt ex phyſiologicis principiis ſupra allegatis conſtat, ſe perpetuo in anguſtius ſpatium contrahat *p)* et craſſior fiat, labiaque vulneris ſibi ſponte

p) Ventriculi vacui inſignem contractionem praeter reliqua probant exempla hominum diuturna nedia afflictorum, quibus ſi alimenta ad ſatietatem vsque ſtatim concedantur, ſpaſmodica ventriculi contractio et ſyncope lethalis inde

ſponte accedant, aeque ac aliae partes vulneratae a lympha viſcida exſudante iterum conglutinari poſſunt, temperie praeſertim vulnerati bona, et nulla dyſcraſia ſcorbutica aliove vitio laborante. Parua quoque eiusmodi vulnera vix multum ex cauo ventriculi ad abdomen dimittunt, iniectionibus abſtergentibus et ſitu aegroti commodo ex vulnere abdominis facile educendum, nullam haemorrhagiam ominoſam excitant, nec ob abſentiam neruorum inſigniorum laeſorum conuulſiones temere inducunt, ita vt plerique etiam Medicinae Forenſis Auctores, ſolo praeſtantiſſimo caeteroquin BOHNIO excepto, de his vulneribus ſatis benigne ſentiant, licet ſimul fateantur, quod ſi plura vulnera minora ventriculum attigerint, vel aliae vicinae nobiliores partes ſimul grauiter laeſae fuerint, inde pariter lethalitas quaedam abſoluta ſubinde reſultet. Nec obſtat, quod talia vulnera minora in oculos vix incurrant, adeoque nulla ſufficiens medela externa eis adhiberi poſſit. Siue enim a ſola Natura, remediis internis traumaticis viſcidis et glutinantibus reliquoque regimine et diaeta a Medico adiuta ſanatio abſoluatur, ſiue remedia balſamica externa ad id concurrant, perinde eſt, dummodo ſimul a poſteriori, ſcilicet ab experientia confirmetur, quod hae laeſiones re ve-

 ra

inde excitatur; et ipſa interdum autopſia Anatomica, prout hac hyeme adhuc PRAESES huius diſſertationis cadauer femineum ſecuit, cuius ventriculus inteſtinum duodenum annexum amplitudine vix ſuperabat.

ra hucusque frequenter conſolidatae fuerint, de quo nemini dubium haerere poteſt, cui tot vulnerum ventriculi etiam inſigniorum ſanatorum hiſtoriae lectae fuerunt, et qui ſimul perpendit, quod in aliorum quoque viſcerum v. gr. pulmonum vel inteſtinorum craſſorum laeſionibus ſanabilibus auxilium externum eadem difficultate vulnerato praeſtetur, quae tamen obinde vulnerum abſolute lethalium claſſi minime adnumerantur. Vt de eo iam nihil proferam, quod aliqua vt plurimum pars liquorum balſamicorum per vulnus abdominis iniectorum ventriculum laeſum attingat, eiusque conſolidationem promoueat.

§. X.

De ventriculi vulneribus penetrantibus, ſolam quidem ſubſtantiam eius afficientibus, ſed inſignioribus, paulo aliter ſentiendum erit, et de illis praecipua lis inter Auctores Medicinae Forenſis hucusque acta fuit. Contingunt illa vel in anteriori vel poſteriori ventriculi latere, reliquae enim eius regiones, verbi gratia fundus aut 2. orificia eiusmodi laeſionem magnam, ſolam ſubſtantiam ventriculi diſcindentem, haud admittunt, et absque neruorum maiorum vaſorumque ſanguiferorum funeſta laeſione peragi nequeunt, ita vt de abſoluta vulnerum has regiones attingentium lethalitate nemo fere hucusque dubitauerit. Inter illa vero ea, quae faciem anteriorem ventriculi laedunt, frequentiora occurrunt, quum haec corporis regio

gio violentiae externae vulnerationem minanti non ſolum magis expoſita ſit, ſed etiam regio ventriculi poſterior ob ſitum vix absque aliarum nobiliorum partium vulnere tangi queat, et magno hiatu aperiri, et ſic de eius abſoluta lethalitate ſtatim certo conſtet, perfecta artis adynamia hic nunquam non concurrente.

§. XI.

Operae itaque pretium erit ante omnia illorum argumenta paulo propius conſiderare, qui haec vulnera e claſſe laeſionum lethalium eximunt, et ipſis, licet interdum ſatis magna ſint, aliquam ſanationis ſpem concedunt, deinde vero quid alii opponant, expendere. Qui ſcilicet benigniorem ſententiam amplectuntur. I. Adducunt plurima exempla, ex optimis Auctoribus, quibus fidem detrahere nefas foret, deſumta, laeſionum ventriculi ſatis inſignium vel feliciter ſanatorum, vel per plures annos vita ſuperſtite in abdomen hiantium, quibus minimum abſolutam lethalitatem talium vulnerum, licet maiorum, ſolide refutaſſe videri cupiunt, quum illius rei vniuerſalis affirmatio, cuius contrarium tot caſus ſingulares probant, cum regulis Logicis conſuetis minime ſimul ſtare queat. II. Modum ipſum curationis deſcribunt, vt ſcilicet, ſi integumenta abdominis reliquaeque eius partes continentes ſatis magno vulnere aperta ſint, cauo abdominis prius ſatis ab impuritatibus repurgato, labia vulneris ventriculi vel cum ſe inuicem

vel

vel cum oris vulneris abdominis conſuantur, reliquaque deinde ſecundum regulas artis Medicae et Chirurgicae fiant, nec hanc ventriculum ſauciatum ſutura vniendi encheiriſin tanquam temerarium obinde reiiciendam eſſe autumant, quum illam aliquoties ex voto ceſſiſſe experientia compertum ſit. Quando vero vulnus abdominis nimis paruum obſeruetur, illud inciſione facta ampliandum praecipiunt. III. In eiusmodi vulneribus faciei lateralis anterioris ventriculi neceſſaria medicamenta balſamica externa ſatis magna copia parti adſectae adhiberi poſſe addunt, eiusque conſolidationem inſigniter iuvari. IV. Vulnera inteſtinorum craſſorum ſaepius, et tenuium aliquando, cum vel absque ſutura inſtituta, ſanata fuiſſe dicunt, eidem fere manuum chirurgi acceſſus difficultati obnoxia, quum vero ventriculus tunicarum fibris craſſioribus, quam canalis inteſtinorum conſtet, nullam rationem perſpici, cur ſolius ſubſtantiae eius vulneribus maior inſanabilitatis gradus quam inteſtinis ſauciatis tribui debeat. V. Aliorum adhuc viſcerum membranaceorum laeſiones tota die ſanari obiiciunt v. gr. veſicae, dum methodo laterali, vel alto, vt vocant, adparatu, aut methodo Celſiana, pro calculo extrahendo caute, ſed ſatis magno vulnere ſaepe inciditur, cuius vulnera absque ſutura iterum concreſcunt, licet hic eadem fere ſanationis impedimenta ſe trudant, vt ſcilicet veſica lotio in renibus ſecreto, et per vretheres aduecto, continuo repleatur, ipſiusque ſubſtantia ex meris tunicarum ſtratis vt in ventriculo conflata

ta ſit. VI. Haud exiguum probabilitatis illethalitati vulnerum ventriculi lateris anterioris praeſertim ipſorum iudicio hoc conciliare videtur, quod inter omnes caſus ab optimis Medicinae Forenſis Auctoribus *Ammanno, Zittmanno, Bohnio, Valentino, Alberti, Hoffmanno, Richtero etc.* collectos vix vnicum tale vulnus ventriculi laterale occurrat, quod absque inſignibus in vſu 6. rerum non Naturalium reliquoque regimine et medendi methodo commiſſis erroribus mortem intuliſſe referatur, quum e contrario tot alii ſupra a nobis indicati haec vulnera ſanata annotauerint. Ex quibus omnibus argumentorum momentis cum aliqua certitudine VII. concludi poſſe arbitrantur, quod dum in dubio mitior ſemper ſententia amplectenda eſt, tot vulnerum ventriculi lateralium ſanatorum exemplis cognitis, haec vulnera potius ad ſanabilia referre praeſtet, quum quod in vno homine perfecte ſano ſub iisdem vel maxime ſimilibus tamen rebus circumſtantibus fieri potuit, in altero quoque pro factu impoſſibili ſecundum dictata rationis haberi haud mereatur.

§. XII.

Verum haud minus grauia ſunt, quae alii in contrarium adducunt. I. eiusmodi exempla vulnerum ventriculi maiorum ſanatorum ad portenta et ſingulari quodam fortunae beneficio contingentia referunt, a cuiusmodi caſibus extraordinariis ad id, quod vtplurimum fit, eo minus argumen-

mentari permiſſum ſit, quum alias nullum fere reliqui corporis humani vulnus pro abſolute et ſimpliciter letifero declarari queat, tot aliorum nobiliorum quoque viſcerum v. gr. cerebri profundiſſimis vulneribus in vno et altero indiuiduo mortem ſubinde effugientibus, de quorum lethalitate alias nemo dubitat. Praeter haec pleraque reliqua vulnera ventriculi inſigniora vſu artis quotidiano mortifera obſeruari, ita vt de potiori hic quoque perpetuo iudicandum ſit. II. ventriculum vulnere aperto et penetrante laeſum collabi, et intra abdomen magis adhuc recondi exiſtimant, ita vt ſi vel maxime integumenta et muſculi abdominis cum peritonaeo ſatis magna laeſione diuiſa ſint, vel inciſione per artem facta vulnus eorum adhuc magis dilatetur, ille tamen manibus Chirurgi auxiliatricibus vix vnquam ſatis obuius occurrat, vt debita medela externa ipſi ſuccurri queat, eius extra vulnus abdominis extractione, quae in inteſtinis ſauciatis aliquando obtinet, ob intimum et arctiorem ipſius cum viſceribus et vaſis ſanguiferis nexum absque ſummo vitae periculo et vinculorum ac vaſorum dilaceratione nulla cautione et dexteritate perficienda. III. Regerunt, quod licet in vulneribus maioribus ventriculi alterutrum latus afficientibus non nimis magni nerui et vaſa ſanguifera diſcindantur, eo plura tamen eorum ſemper vulnerationem ſubeant, adeoque multum non ſolum ſanguinis fundant, ſed etiam tandem Syſtema-

ti neruorum irritationem et ſymptomatum periculoſiorum ſeriem facile inducant, quam ſi aliquot inſigniores eorum rami diſſecentur. IV. Sub actione reſpirationis ventriculum ſauciatum quouis momento a diaphragmate et muſculis abdominis vice commutata premi, labia vulneris inſignioris eo magis a ſe invicem diſtrahi, et conſolidationem eorum impediri, monent. Quod vero V. de ſutura ventriculi adhibenda nonnulli ſuadent, in theſi quidem ſatis ſpecioſum eſſe confitentur, in hypotheſi et executione vero eo pluribus periculis obnoxium. Vulnus enim abdominis raro tam amplum eſſe, vt ventriculi pars laeſa in oculos ſatis incurrat, et manibus tractari queat, et licet ampliato vulneris abdominis a ſummis Medicis non ſolum concedatur, ſed etiam certo caſu ſuadeatur, illam tamen vix absque omni nouo periculo peragi, quia praeter integumenta et muſculos ipſum peritonaeum ſenſibiliſſimum maiori vulnere tum incidendum eſt. Praterea non poſſe non vulnerato inſignes cruciatus et periculoſam nervorum ventriculi irritationem, maioremque adeo ſanguinis ad partem adfectam adfluxum excitari, dum ventriculus nouis puncturis ſub adminiſtratione ſuturae adfligitur. VI. Omnes illos, quorum vulnera ventriculi maiora illethalia ab Auctoribus referuntur, fuiſſe homines gregarios, rudioris vitae generis et ſemi-barbaros, quorum corporis natiua conſtitutio prae aliis plurimum eminuit, et a quorum itaque conditione ad reliquos vix tuto concludere liceat. VII. In plerisque eorum, quorum vulne-

ra

ra ventriculi etiam maiora tanquam illethalia alle-gantur. Naturam propria et peculiari bonitate corpora eiusmodi peregrina v. gr. cultrum deglutitum, ſuccedaneo actu per ſubſtantiam ventriculi et peritonaeum, muſculos et integumenta abdominis ſenſim foras protruſiſſe, cuiusmodi vero laeſio ab illis, quas vis externa vno impetu induxit, ſemper quam maxime differat, nec pro regula vniuerſali conſtituenda ſufficere queat. etc.

§. XIII.

Omnibus his argumentis, quae in vtramque partem adducta fuerunt, ponderatis, hoc veriſſimum eſſe comperitur, quod quum tot vulnerum ventriculi inſigniorum ſanatorum vel illethalium ſaltem exempla apud Auctores fide dignos proſtent, ipſis in vniuerſum par lethalitatis abſolutae neceſſitas minime tribui queat, quam quae v. gr. cor perfoſſum vel vaſa principalia corporis diſſecta inſequitur, quum illud, quod re vera toties illethale fuit, vt ſupra dictum, non amplius ſub notionem neceſſario et ſemper lethalis vulneris cadat. Interea quum ſumma quaeuis vulnera ventriculi arte Medica ſanandi difficultas in antecedentibus, vt mihi quidem videtur, ſatis ſuperque comprobata fuerit, paulo maiora illorum, dilaceratione praeſertim, vel integumentis abdominis integris, inducta, vt plurimum lethalibus ſemper adnumeranda eſſe res ipſa loquitur, quae ſi in accommodatione ad caſus ſpeciales

mortem

mortem abſque aliis peregrinis cauſſis accedentibus, v. gr. errore inſigni vulnerati vel Medici et Chirurgi commiſſo, inſequentem nanciſcantur, nullam amplius de abſolute lethali ſua in hoc vel illo indiuiduo conditione dubitationem relinquunt, pariter ac in contuſionibus ventriculi paulo inſignioribus obtinere §. VIII. huius Diſſertationis a me demonſtratum fuit. Quodſi vero eiusmodi ventriculi vulnus laterale faciei ipſius anteriori inflictum, vtut paulo inſignius, nulla periculoſa ſymptomata nonſolum exciperent, ſed etiam mors ad plurimum temporis protraheretur, talisque vulneratus omni auxilio Medico et Chirurgico neglecto vel perperam adhibito vitae generi inordinato ſibi ipſi fatum acceleraſſe deprehenderetur, mitiorem hic ſententiam amplectendam eſſe, vulnusque ipſi inflictum pro per accidens tantum lethifero haberi poſſe, mihi quidem ex rationibus ſupra adductis tam certum, quam quod certiſſimum ſemper viſum fuit, vulnerante tunc vix amplius cauſſa abſoluta et vnica exitus funeſti inſequentis exiſtente.

§. XIV.

Interea ex his omnibus ſatis ſuperque perſpici exiſtimo, qua circumſpectione iudicium de eiusmodi vulneribus ventriculi Medico coram iudice criminali proferendum ſit, et quanta, ſicut in omnibus reliquis laeſionibus, ita hic quoque praeſertim neceſſitas ſit, ante omnia ſitum et magnitudinem figuramque vulneris rite inueſtigandi, regionem

ventriculi laeſam accurate nominandi, vaſaque et neruos conſpicuos laeſos ratione numeri, magnitudinis, nec non copiae ſanguinis in illis adhuc reſidui, vel ad cauitatem abdominis cum contentis ventriculi emiſſi, ſollicite deſcribendi, quum vix aliud laeſionum genus in Medicina Forenſi indicari queat, in quo reo eiusque defenſoribus plura ſubterfugia ad totum ſtatum lethalitatis confundendum pateant.

XIII.

PETR. IMMAN. HARTMANNI.

diſſ. ſiſtens medicam tormentorum aeſtimationem.

Helmſt. 1762. reſp. et auct.

Frider. Adolph. Detleffſen.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Facturusne operae ſim pretium, neſcio, ſi, curriculi academici ſines nunc emenſus, et ad ſummos in ea ſcientia, cui omnem hactenus inſumſi vitam, honores adſpirans, profectuumque in eadem acquiſitorum ſolemne iam daturus ſpecimen in eiusmodi argumento, quod tritum ſatis et medicorum non modo, ſed et theologorum atque iure conſultorum ſcriptis quodammodo peruulgatum videri poteſt, in praeſenti fuero verſatus. Commentabor nimirum proponamque *medicam tormentorum aeſtimationem*; tormentorum, inquam, quibus legum ſacerdotes in reis, crimina ſua diffitentibus, ad eruendam vtuntur veritatem, et de quorum applicatione infinitae diuerſiſſimaeque fuerunt et etiam nunc ſunt paſſim quaeſtiones controuerſiaeque. Meum, quippe medici, non eſt, tantas componere lites, aut, qua iuſtitia huiusmodi adflictiones inferantur reis, deſinire. Cauete ergo, lectores, hanc operam a me nunc exſpectetis.

Sed piis iuſtisque iudicibus ipſa naturae lex imperat, imperantiumque, vt aequum erat, conſenſit voluntas, vt, ſi quos peruicacioris in negando crimine animi reos torqueri oportet, ſanitatis tamen ipſorum tuendae conſeruandaeque habeatur ratio; ne forte, ex tormentis dimiſſi, tantam valetudinis factam ſentiant iacturam, quo minus vitae ſubſidia comparandi ſuperſit facultas. Verum enim vero quandocunque tam irreparabile tamque atrox ſanitati reorum ex torturae adflictionibus acciderit detrimentum, illud ipſum vel per tormentorum, ſiue ipſa inepta atque incommoda ſpectes inſtrumenta, ſiue inſcitas imprudentesque eorundem applicatorum rationes, immanitatem atque diritatem, vel per qualemcunque corporis in reis ſingularem conſtitutionem, ſuſtinendis huiusmodi cruciatibus inhabilem, eueniſſe oportet. Proinde, cum de his docte intelligenterque iudicare medicorum ſit, tanquam ſanitatis humanae arbitrorum atque cuſtodum, non ſolum varii ſalutaris ſcientiae doctores de hominibus torturae aptis ineptisque ſingularibus commentariolis ſubtiliſſime erudititiſſimeque diſputarunt *), verum etiam

*) Eo nomine, verbi cauſſa, excitandi ſunt *Benjamin Ewald* in *Diſſert. de Torturis*, Regiomont. cIɔIɔCCVII. *Michael Erneſtus Ettmüller* in *Diſſert. de Tormentis et poenis ſuſtinendis*, Lipſiae cIɔIɔCCX. *Ioannes Philippus Eyſelius* in *Diſſ. de morbis, ob quos rei ad torturam inhabiles ſunt.* Erfurt. cIɔIɔCCXI. *et Michael Alberti* in *Diſſ.*

etiam plures iuſtitiae antiſtites medicum de valetudinario torquendorum reorum ſtatu ſemper ante audiendum eſſe voluerunt *), vt ne partim iudex in imperanda tormentorum applicatione, partim carnifex, iuſtitiae miniſter, in ipſa eorundem delinqueret executione. At enim vero praecipua omnium harum rerum definiendarum, viriumque in ſingulis reis ad ſuſtinenda varia tormentorum genera neceſſariarum recte aeſtimandarum, argumenta eo inprimis redeunt, vt ſciatur perfecte, quinam generatim ſingularum iſtarum adflictionum, quas reis, iubente et praeſente iudice, infert carnifex, ſint effectus. Quam materiem cum hactenus a nemine, niſi me omnia fallunt, ex profeſſo deditaque opera tractatam abſolutamque

 vide-

Diſſ. de torturae ſubiectis, aptis ineptisque, Halae clↄlↄCCXXX. recuſa in *Iurisprudent. med.* Tom. III. pag. 190. ſeq. in Append. quibus ex iure conſultis commode addi poteſt *Ioannes Samuel Fridericus Boehmer in Diſſ. de eo, quod iuſtum eſt circa torturam valetudinariorum.* Halae clↄlↄCCXXIX.

*) Videſis FROELICHII a FROELICHSBVRG *Commentat. in* C. C. C. Lib. III. Tit. XX. n. 2. pag. 235. edit. Oenip. clↄlↄCCXIX. *Hieronymi Chriſtophori Meckbachs Anmerckungen über Kayſer Carls V. P. H. O.* ad Artic. LIX. pag. 149. edit. Ienae clclↄCCLVI. et *Chriſtiani Vlrici Grupen Obſeruat. iuris criminal. de applicatione tormentorum*, editio. Hannoueran. clↄlↄCCLIV. paſſim plurimis locis.

rem *), gratam fructuoſamque rem me inſtituturum putaui, ſi potiorum tormentorum, quorum iam in foro vſus eſt, praeſenti commentariolo medicam ſuſciperem aeſtimationem. Cuius opuſculi *duo* ſunto *capita*; alterum, quod effectus torturae, in reorum corpora generatim redundantes, complectatur; alterum vero, quod eosdem effectus, cum valetudine reorum quomodocunque laeſa et aduerſa, aut viribus, a natura iuſto imbecillioribus, collatos, ſingulariter ſiſtat. Concedat ſummus omnium iudicum iudex arbiterque, et omnis iuſtitiae auctor ſtatorque, vt conatus hi noſtri in ipſius gloriam, aequitatis atque iuſtitiae adminiculum, aliorumque ſalutem, quae ſaltem votorum noſtrorum ſumma eſt, inſtituantur.

*) Quae enim cum noſtro inſtituto conuenire videtur, *Guilielmi Zachariae Crameri diſſ. de tortura. eiusque vſu et effectibus*, Lipſiae cIↄIↄCCXLII. defenſa, cum ſit iureconſulti opuſculum, a noſtro longiſſime recedit.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

DE
TORMENTORVM IN REORVM CORPORA EFFECTIBVS GENERATIM.

§. I.

Diſputandorum ordo ratioque.

Quam difficillimum diſputatu, quam implicatiſſimum controuerſiis, et quam ancipitibus coniecturis perplexum ſit illud, quod nunc molior opuſculum, ego profecto maxime intelligo, mecumque intelligent omnes, qui nec eandem in omnibus ſingulisque tam Europae, quam ipſius Germaniae noſtrae, regionibus prouinciisque inſtituendae per tormenta quaeſtionis eſſe rationem, nec vbiuis inſtrumentorum, quibus torquentur rei, ſtructuram fabricamque inter ſe conuenire, nec demum quoque truculentam lictorum carnificumque artem vbique locorum aeque deprehendi perfectam exquiſitamque, haud ignorant *a*); vt nunc maxi-

 mam

a) Si qui autem haec ignorant, certiores de his fient, ſi legerint tantummodo, contulerintque *Iacobi Doepleri Schauplatz derer Leibes - und Lebensſtrafen.* Tom. II. Sondershuſae et Lipſiae cIↃIↃCXCIII et cIↃIↃCXCVII. *Chriſtiani Iacobi Heil*

mam inter reorum, qui adfligendi ſunt, corpora differentiam, altero capite dicendam, ſilentio praetermittam. At enim vero, ſi quis in ſcrupuloſa hac re planiſſime expeditiſſimeque verſari vellet, nae! ille multiplicem tormentorum effectum expenſurus atque aeſtimaturus, ſingulas illas res, aut, ſi dicere malueris, circumſtantias, quae modo ſunt enarratae, ſimul quoque attento curioſoque animo perpendat conferatque, oportet. Atqui hoc longiſſimi eſſet operis, et ſpiſſa volumina, non, vt ego inſtituo, commentariolum academicum, meditanti conueniret. Proinde harum rerum delectu opus eſt, certaque quaeſtionis huius ſeuerioris norma definienda, ad quam varii tormentorum effectus in praeſenti potiſſimum exigantur. Seligam ergo huius carnificinae genera, ſiue inſtrumenta, ſiue applicationis modum ſpecies, in *Saxonico foro* vſitata, tactis tamen vbique et adnotatis iis, quorum in his *terris Brunſuico-Luneburgicis* inualuit vſus. Quo in argumento ita verſabor, vt, praemiſſis adflictionum harum forenſium definitionibus atque diuiſionibus, tum ipſorum inſtrumentorum formam fabricamque breuiſſime explicem, eorumque applicandorum porro methodum proponam, tandem qualescunque, qui inde enaſcuntur, effectus, quoad potero, accurate euoluturus.

§. II.

Heil Iudicem et Defenſorem, edit. recent. Lipſiae cIↄIↄCCXXXVIII. et ante omnes celeberrimi *Chriſtiani Vlrici Grupen Libr.* iam antea in Praefatione a nobis citat.

§. II.

Tormentorum notio definita.

Antiquiſſimum eſſe tormentorum, vt criminum exprimatur veritas, vſum, luculenter diſputare, neque nunc vacaret, neque ſi vacat, mei intereſt inſtituti *b*). Cuius ſeuerioris quaeſtionis perpetuam ſeruationem ad noſtra vsque tempora in iudicia tranſtulit neceſſitas, pluriumque ſaepenumero reorum in ſceleris diffeſſione peruicacia, atque recentiori demum aeuo nonnullorum imperantium rupit voluntas. *Quaeſtio* vero haec (ſic enim ſimplici vocabulo latine dicitur,) ſequiori dein latini ſermonis aetate *tortura c*) appellata, et nunc quoque a Germanis barbaro nomine *die Tortur* vulgo inſignita, ſaepius etiam *die Marter*, *die Folter*, *die peinliche*

P 5 *Frage*

b) Praeter iam honorifice nominatum *Chriſt. Vlricum Grupen*, qui modo memorato libro locupletem de tormentis Romanorum et Graecorum diſſertationem praemiſit, hac de re agunt quoque *Michael Henricus Gribner* in *Programmate de vſu tormentorum apud Athenienſes*, recuſa in eiusdem *Opuſcul. iuris priuati*, Sect, I. pag. 106. edit. Lipſ. cIↃIↃCCXXII. et *Ioannes Samuel Fridericus Boehmer* in *Elementis iurisprudentiae criminalis*, Sect. I. cap. XIII. §. CCXXIX. pag. 140. edit. Halenſ. cIↃIↃCCXXXIX.

c) Eſt nimirum *Palladii* vox, monente *Olao Borrichio* in *cogitat. de variis L. L. aetatibus*, pag. 253.

Frage, vocata, eſt *actio forenſis, ſiue iudicialis, qua de crimine quodam grauiori ſuſpectus reus certis tormentorum generibus a carnifice ad veritatis adigitur confeſſionem.* Huic definitioni addunt porro iure conſulti ſequens ἀξίωμα: certa haec cruciatuum genera inter et criminis atrocitatem atque legitimam, quae in reum cadit, ſuſpicionem omnino iuſtam et exquiſitam intereſſe oportere proportionem *d*); ita, vt in leuioribus delictis leuiora, in grauioribus autem acerbiora imperentur tormenta.

§. III.

Eorundem diuiſio ab ICtis conſtituta.

Atqui inde (§. II.) nata eſt acerbioris quaeſtionis in foro diuiſio, quam etiam nunc ſuo adſenſu confirmant iuſtitiae ſacerdotes. Rectiſſimae enim canente PRVDENTIO *e*): *gradu reorum forma tormentis datur.* Proinde quoniam ipſe ſuſtinendorum perferendorumque cruciatuum metus, et horribilis inſtrumentorum, quae ex ipſo trucu-

len-

d) Confer, ſi lubet, *Ioannis Rudolphi Engau Elementa iuris criminalis* Libr. II. Tit. XIX. Membr. III. §. CCXXXVI. pag. 434. edit. Ienenſ. cIↄIↄCCLII. et *Ioannis Chriſtophori Kochii inſtitutiones iuris criminalis* Libr. III. Cap. XX. §. DCCCLVI. edit. ibidem cIↄIↄCCLVIII.

e) In *Libro* ΠΕΡΙ ΣΤΕΦΑΝΩΝ. Hymn. X. verſ. 120.

lento tortoris vultu immaniſſimos dolores minantur, adſpectus reos, ſi qui forte imbecillioris ſunt animi, intimis ſenſibus ita angere, et acerbiſſima exſpectatione adfligere poteſt, vt, nullis veris cruciatibus corpori illatis, ſua ſponte verum profiteantur, iudices hanc quoque eruendae veritatis rationem inter quaeſtiones, diffuſiori ſignificatione ſumtas, retulerunt. Quae igitur cruciatus tantummodo minatur, non perfecte infert, *Quaeſtio terrens*, ſiue *territio*; quae autem reorum corpora vere adfligit, *adfligens*, ſiue *tortura* proprie ſic dicta, in iure conſultorum ſcholis audit *f)*.

§. IV.

f) Confer verbi cauſſa, ex ICtis *Boehmerum* in *Libr. citat.* cap. XIII. §. CCXXX. pag. 141. *Chriſt. Frideric. Georg. Meiſterum* in *Principiis iuris criminalis* Cap. XIX. et XXI. p. 395. et 413. edit. Goetting. cIↃIↃCCLV. *Kochium* in *libr. cit.* L. III. Cap. XX. §. DCCCLIII. ex medicis, qui medicinam forenſem illuſtrarunt, *Michaelem Alberti* in *Commentatione medica in C. C. C.* Artic. LVIII. pag. 176. ſeq. edit. Halenſ. cIↃIↃCCXXXIX. et in *Syſtemate iuris prudentiae medicae* Tom. I. Part. I. Cap. XII. §. II. pag. 242. edit. Halenſ. cIↃIↃCCXXXI. *Ioann. Erneſt. Hebenſtreit* in *Anthropologia forenſi*, sect. II. Membr. II. Cap. III. §. IV. pag. 592. edit. ſecund. Lipſ. cIↃIↃCCLIII. et *Friedericum Boernerum* in *Inſtitutionibus medicinae legalis* §. CCXIII. p. 274. Vitemberg. cIↃIↃCCLVI.

§. IV.

Alia tormentorum diuiſio propoſita.

Verum enim vero meditanti haec, anteaquam vtrumque hoc quaeſtionum forenſium genus (§. III.) amplius perſequar, plura ſuccurrunt argumenta, non inopportuna noſtro viſa inſtituto, cur ad haec aliam eamque in foro hactenus non vſitatam tormentorum nunc proponam diuiſionem. Cuius partitionis duo ſunt fundamenta: *alterum* valetudinis in reis conſeruationem, ſicuti iam ſupra praefati ſumus, reſpiciens, *alterum* vero iudicis in quaeſtione inſtituenda voluntati atque propoſito conueniens accommodatumque. *Hoc* nimirum vult exigitque, vt reo, in ipſis tormentis iam comprehenſo, is ipſe cruciatuum et adflictionum gradus, quem iudices definierunt, a tortore, pro ea, qua inſtructus eſſe debet, crudeli arte, exacte inferatur, nec, niſi ſanitas rei aliam ineundam ſuaſerit rationem, iuſto magis intendatur aut imminuatur *g*). *Illud* vero ſanitati vitaeque reorum parci iubet

g) Ipſam enim iuſto maiorem dolorum exacerbationem, ſi inprimis humanitatis limites ſit ſupergreſſa, ipſorum quoque cruciatuum eſſe lenimentum, dum ſtupidos reddit reos, adeoque propoſito ſuo excidere iudicem, deinceps oſtendemus. Ceterum circa hanc rem confer quoque *Kochium* in *Libr.* et *loc. citat.* §. *DCCCLXXI.* et *Chriſt. Vlric. Grupen* in *Libr. citat.* paſſim pluribus locis, ceteroſque, hactenus allegatos ſcriptores.

iubet: quam adhibendorum tormentorum cautionem iam pridem ſeuerioris iuris, quod criminale vulgo vocant, doctores inter *ἀξιώματα* ſua conſtituerunt *h*). Hinc ergo *quaeſtionem* per tormenta merito diſtinguendam exiſtimo in *congruam legitimamque*, congruam ſcilicet, quae binis iſtis iam commemoratis praeceptis ſatisfacit; incongruam vero, quae iisdem aduerſatur. Cuius diſtinctionis vſus neceſſitasque deinde in ipſa effectuum, qui a tormentis proficiſcuntur, expoſitione lectoribus luculentiſſime conſtabit.

§. V.

Terrentis quaeſtionis duo genera apud ICtos.

Sed ex noſtro diuerticulo, in quo paulliſper ſubſtitimus, redeamus, ducibus ICtis, in viam

h) In hoc quoque ad vnum fere omnes legum latores conſenſerunt: qua de re euolui merentur partim *Daniel Claſſenius* in *Commentario in* C. C. C. in Exegeſi ad Artic. LVIII. et LIX. pag. 195, ſeq. edit. Lipſiae clɔlɔCCXVIII. *Boehmerus* in *Libr. allegat.* Sect. et Cap. cit. §. CCXLII. 23. *Engau* in *Libr.* et *loc. cit.* §. CCXXXVIII. *Meiſterus* in *Libr.* et *Cap. citat.* §. VII. partim *Hebenſtreit* in *Anthropol. forenſ.* l. c. allegat. §. 1. 2. 3. et *Alberti* in *Comment. ad.* C. C. C. ad Artic. LVIII. Vetus iam *Vlpiani* eſt effatum: *Ita*, dicentis, *quaeſtionem habere oportet, vt reus ſaluus ſit vel innocentiae, vel ſupplicio.* Videſis *Digeſtor.* Libr. XLVIII. Tit. XVIII. 7.

viam ſatis tritam, diſpiciamusque nunc primo de quaeſtione terrente, ſiue, vt parum latine dicitur, *territione* (§. III.) Hanc denuo duplici genere diſtinctam eſſe voluerunt iuris periti. Alterum genus in ea ſolum conſiſtit actione iudiciali, qua carnifex truculento vultu, diris verbis, minaci inſtrumentorum, ad crudele hoc opus pertinentium, expoſitione, quaſi furibundus in reum irruit; qui actus, quod ſolis verbis abſoluitnr, *territio verbalis* appellatur *i*). Haud adeo diſſimilis huic eſt alterius generis terrens quaeſtio, quae quoniam prioribus iſtis minis ſimul vnius aut plurium inſtrumentorum, quibus alioquin tortores officium ſuum exſequuntur, applicationem laxam atque ſuperficiariam, ſine omni tamen exſecutione, adiungendum requirit, atque ideo rei cuiusdam peragendae ſpeciem prae ſe fert, *territionis realis* nomine eſt ſignata *k*).

§. VI.

i) Sic verbalem hanc territionem deſcribunt *Boehmerus*, *Engau*, *Meiſterus*, *Kocchius*, *Grupen*, *Hebenſtreit*, *Alberti*, *Boernerus* aliique hac de re ſcriptores iam honorifice nominati *in citatis libris locisque*; quibus, ſi placet adde *Chriſt. Frider. Gerſtlacherum* in *Commentatione de quaeſtione per tormenta*, clↄlↄCCLIII, *Benedictum Carpzouium in Practica noua rerum criminalium*, Part. III. Quaeſt. *CXVII.* num. 47. pag. 157. edit. Lipſiae clↄlↄcxcv. et *Ioannem Ludouicum Wiederholdt in den chriſtlichen Gedanken von der Folter*, pag. 45. edit. Wetzlar. clↄlↄCCXXXIX.

k) Conferantur ſinguli modo excitati auctores, tam

§. VI.

Territionis verbalis inſtituendae ratio.

Tametſi vero praecipuum, quod inter vtrumque territionis genus intereſt, iamiam tetigimus diſcrimen (§. V.): tamen, vt effectus vtriusque quaeſtionis iuſte aeſtimari internoſcique poſſint, ſingulatim omnia nunc ſunt exponenda. Poſteaquam igitur *verbalis* haec *territio* carnifici eſt imperata, habet omnino hic, in quo ingenium, artem, dexteritatemque ſingularem excellenter oſtendat. Quantum enim ſaepenumero ad ſeueriorem quaeſtionem auertendam in prudenti carnificis terrentis machinatione habituque formidoloſo ſit poſitum, omnes norunt iudices, huiusmodi quaeſtionum non inexperti. Proinde reo, verbis minisque ad dicendum veritatem adigendo, artis peritus carnifex ſuam ipſe perſonam, quoad eius facere poteſt, velut formidoloſiſſimam barbaraque feritate pleniſſimam ſiſtit; quicquid inexorabile, quicquid inhumanum, quicquid dirum, quicquid crudele dici fingique poteſt, id omne in ore vultuque gerit, vt videatur

Aſperior tribulis, foeta truculentior vrſa,
Surdior aequoribus, calcato immitior hydro l);

produ-

tam iuris conſulti, quam medici, in *Libr.* et *loc. allegatis.*

l) *Ovidius Metamorphoſeon* Libr. XIII verſ. 803. ſeq. Hoc vultum exaſperandi artificio excel-

producit porro in conſpectum miniſtros ſuos, ipſomet truculentiores aſperioresque, et eorundem diras artes, ſuſpendio necandi, artus rota contundendi ſuffringendique, capite reos plectendi, exſecandi cor, linguam, aut alias partes, amputandi manum, et candente lacerandi forcipe, copioſe et ad terrorem accommodate recenſet; tum ſingula tormentorum ante oculos ponit machinamenta, non vſitata ſolum, ſed ea quoque, quorum vſus ob inhumanitatem intolerabilesque dolores nunc quidem in foro obſoleuit *m*), omniumque vires efficacitatesque, dum applicantur, ſigillatim exponit, quid? quod ipſo effectu acerbiores praedicat: quo nomine praela profert ferrea, comprimendis pollicibus accommodata, ideoque a nonnullis barbare polletra dicta, funes ſiue fidiculas aſperrimas, tam cannabinas, quam ex iubis equinis contortas, compedes ſeu pedicas ferreas ligneasque, intrinſecus crenatas, ocrearum Hiſpanicarum nomine inſignitas, praela duplicata, compreſſioni pollicum in manibus pedibusque ſimul inſtituendae aptata, quae vulgo inſtrumentum

lebant inprimis quondam Romani carnifices; ſicuti coniicere licet ex *Seneca philoſopho*, in Libr. III. *de Ira*, Cap. XIX. et *Seneca rhetore*, in *Controuerſ. II.* notante *Chriſt. Vlricus Grupen* in *Libr. citat. pag.* 174

m) Hoc ſaltem ex vſu fori eſſe adſerit iam ante dictus *Ioannes Ludouicus Wiederholdt* in *Libr.* et *loc. allegat.*

tum Megapolitanum itemque hircus Hiſpanicus dicuntur, ſcalam aut lectulum, funibus per trochleam ductis inſtructum, violentae membrorum vniuerſique corporis diſtenſioni inſeruientem, cum annexo cylindro ligneo, clauis ligneis diſpuncto a ſimilitudine leporis lardo traiecti nomen adepto, et reliqua, quae attingere nimis longum foret, id genus inſtrumenta; tandem quoque, ſi pertinaciter crimen negauerit reus, ſubito et ex improuiſo in reum, tanquam nunc apprehenſurus, ſubinde irruit, ab ipſa tamen abſtinet comprehenſione. Atque ita ſi haec omnia exacte egerit carnifex, verbalis haec territio legitima (§. IV.) quoque erit, ſiue Saxonici fori inſtituta ſpectes, ſiue cuiuslibet alius fori habeas rationem *n)*.

§. VII.

Territionis huius effectus.

Hos ergo animae tantum velut impreſſos cruciatus, has diſtorſiones (§. VI.), vix putaueris habere quidquam, quod corpus quoque reorum tanquam tormentis laceret, excruciet, fatigetque. Verum enim vero eſt hoc in natura terroris, eſt hoc in indole eorum, qui plerumque, definientibus

n) Locupletius haec ante omnes perſequitur iam honorifice ſaepius dictu: *Grupen in Libr. citat. pagin.* paullo ante *allegat.*

bus atque iubentibus iudicibus, ad hoc quaeſtionis genus rapiuntur, ſitum poſitumque, quod hac ratione perterritus atque perculſus hominum animus nunquam ſolus patiatur, ſed quod etiam vniuerſum ſimul corpus perhorreſcat et velut conquaſſetur. Quod ſi enim *primo* terroris generatim ſpectati naturam effectusque ſecundum Pathologorum *o*) demonſtrata curioſius expendamus, primo ſtatim intuitu euidenter deprehendimus, illato a terrore protinus vniuerſam corporis humani corticem maxime conſtringi, (quem ſtatum Graeci *σπασμόν* vocant,) et concuſſis conuulſisque neruis effici, vt rigor tremorque

- - pallentes occupet artus,

Et notet informis pallida membra color.

Vnde qui proficiſcuntur, effectus abunde ſatis graues atque inſidioſi partim protinus ingruunt, partim interpoſito quodam temporis interuallo ſubſe-

o) Explicatius hac de re egerunt *Georgius Wolfgangus Wedelius* in *Diſſertat. de terrore*, Ienae cIↄIↄCXCVII. *Leonhardus Stocke* in *Diſſertat. de terrore eiusque effectis in corpus humanum*, Traiecti ad Rhenum, cIↄIↄCCXXXIII. et *Otto Barckhuyſen* in *Conſideratione terroris pathologico-therapeutica*, Lugd. Batav. cIↄIↄCCXXXVIII. quibuscum ad hoc conferri merentur *Friedericus Hoffmannus* in *Pathologiae generalis* Sect. II. Cap. I. §. XIX. ſeqq. pag 118. edit. *Bücherian.* Halae cIↄIↄCCXLVI. emiſſae et *Samuel Schaarſchmidt* in *Mediciniſchen und Chirurgiſchen Nachrichten*, Th. VI. pag. 227. ſq. edit. Berolin. cIↄIↄCCXLVIII.

ſubſequuntur. Atque iſti quidem ſunt ſubitus vaſorum, quae cutem et externas fabricae humanae partes perreptant, collapſus, ſuppreſſae aut ſaltem imminutae turbataeque quaelibet naturales corporis noſtri purgationes, verbi cauſſa, inſenſilis per cutem exhalatio, haemorrhoides, menſes et haud raro vrinae fecumque aluinarum emiſſio, porro virium inſignes iacturae, neruorumque tremores et conuulſiones, iunctique his praecordiorum angores, palpitationes cordis, ſaepiusque numero defectiones animi, morbi comitialis acceſſiones repentinae, ſopores profundi, apoplexiae, et ipſa demum

- - vis improuiſa leti *p*).

Haec autem tardius reis perterrefactis ſaepe ſuperuenientia damna, ſanitatem euerſura, caue, exiſtimes iſtis prioribus, quae iam adnotauimus, longe eſſe mitiora: quippe ſanguine poſt ſuperatum σπασμὸν rurſus vehementius impetuoſiusque ad exteriora conuerſo, haud infrequenter, teſte crebriori experientia, terrorem ſubſecutae ſunt

Q 2 im-

p) Complura mortis a terrore ſubito illatae exempla recenſent *die Breslauer Sammlungen*, A. cIↄIↄCCXXI. Verſ. XVI. Menſ. April. pag. 362. et 364. *Commercium litterarium phyſico-medico-technicum* Noribergenſe, A. cIↄIↄCCXXXIII. Hebd. XXIII. et A. cIↄIↄCCXXVI. Hebd. XXXIII. et *Ephemerides Acad. Caeſ. nat. cur.* plurimis locis, quae collecta et ſigillatim adnotata deprehenduntur in *Wilhelmi Andreae Kellneri Indice Ephemeridum.* pag. 1134. ſeq. edit. Noriberg. cIↄIↄCCXXXIX.

immodicae ſanguis per nares, per pulmones, per ventriculi vaſa per ſanguiferos inteſtini recti canales, qer vteri vaginaeque vterinae vaſcula, perque alia interdum, licet inſolita, corporis humani loca *q)*, profuſiones, in grauidis abortiones et enormes in iſtas conſpirantes haemorhagiae, porro interdum amentia, coecitas, ſurditas, loquelae iactura, febres varii generis, dolores rheumatici atque arthritici, et quid non malorum *r)*? Ad haec autem *ſecundo*, ſi terroris damna, in reorum corpus redundantia conſideres, rationem quoquė haberi oportet eius indolis, quae plerumque in

q) Vidimus ante hos circiter octo annos virginem, ſubito, dum per menſtrua purgaretur, vehementiſſime perterritam, vt etiam animus horae fere ſpatio deficeret; in qua, vterino ſanguine protinus ſuperiora verſus conuerſo, ſuppreſſisque adeo catameniis, paullo poſt ſingulis menſibus, inter maximos praecordiorum angores, ſanguis largiſſimo ſtillicidio ex disruptis ſingulorum digitorum apicibus per tres plerumque quatuorue dies promanabat. A quo inſolito itinere nec prius deſtitit menſtruus ſanguis, quam idoneis remediis catameniorum naturalis fluxus eſſet reſtitutus.

r) Singulorum horum malorum luculentiſſima exſtant exempla in *Wilhelmi Andreae Kellneri Indice paullo* ante *citato*, et in *Michaelis Alberti Lexico reali*, Part. alter. pag. 1029. ſeq. edit. Halenſis cIↄIↄCCXXXI. nec non *Georgii Henrici Behrii Lexico reali*, pag. 791. ſeq. edit. Argentorat. cIↄIↄCCXXXVIII. vt alia plura eiusdem plane generis exempla non tangamus.

in reis, in quos verbali hac territione animaduertitur eſt conſpicua. Mittimus in praeſenti mere forenſia imperandae huiusmodi territionis argumenta, exempli gratia, delicta leuiora et inſufficientia ſcelerum perpetratorum indicia, de quibus fuſe praecipiunt iure conſulti: eos autem quoque terreri tantum, non torqueri, qui vel ob aetatem, vel ob valetudinem, vel ob animi infirmitatem imbecilles ſunt habendi *s*), hoc ipſum noſtrae intereſt attentionis. Quippe iis ipſis infirmioris naturae hominibus prae ceteris maxime irritabile neruorum genus, demonſtrantibus Pathologis, ineſt; vnde fieri non poteſt, quin, quae ante recenſuimus, varia ſanitatis vitaeque detrimenta eo grauius certiusque vel ſola haec verbis abſoluenda territio ſit allatura.

§. VIII.

Territio realis quaenam?

At enim vero circa *realis*, quam vulgo vocant, *territionis* (§. V.) adminiſtrationem non conſtans eſt fori vſus, neque ſub hac voce vnam eandemque ſententiam quondam iuris periti ſubiecerunt *t*); vt

 adeo

s) Videſis ſingulos *iuris criminalis ſcriptores*, a nobis ſaepius iam *excitatos*, locis itidem iam commemoratis.

t) Conferatur *Chriſt. Perneri Diſſert. de territione*, Giſſae cIↄIↄCLXIX. emiſſa, et viri clariſſimi

adeo mirum nemini eſſe debeat, de hoc ipſo argumento inter capitalium rerum doctores ſaepenumero ſubtiles aeque, ac litigioſas fuiſſe diſputationes. Si *Saxonici iuris* ſcriptores audias, ad realem requiritur territionem, vt carnifex reo, de dicenda veritate quaerendo, non minis ſolum vehementius inſtet, verum etiam vt pollicibus praela applicet, et circumacto vertibulo efficaciter ſatis, non tamen abſolute, conſtringat, deinque etiam fidiculas inferiori brachio circumiiciat, et aliquoties circa hanc partem rotando adducat *u*). Aliarum vero plerarumque regionum iura atque inſtituta domeſtica ab actuoſis acerbisque huius generis terroribus, reo admouendis, quoad verum terrorum nomen adhuc ſeruari oportet, et praedictum territionis genus ipſi tormentorum claſſi inſerunt *x*). Quibuscum nunc quoque maximus ſapientiſſimorum iure conſultorum, nec exceptis Saxonicis, numerus conſentiunt, aequiſſime iudicantes; reales reorum terrores, ſimulac vera tormentorum exſecutione excitantur, non territionis, ſed ipſius quam

ſimi *Chriſt Vlric Grupen Libr. citat.* pag. 120, 146 et 167. ſeq.

u) Ampliſſime haec expoſuerunt, praeter ceteros iuris criminalis ſcriptores modo laudatus *Chriſtianus Vlricus Grupen* in *Libr. citat.* Cap. VIII. pag. 167. ſeq. *Ioannes Ludouicus Wiederholdt in Libr. citat.* Cap. I. §. 24. pag. 45. ſeq. et *Caſpar Ziegler in Diſſert de Torturis*, Cap. I. Vitembergae clↄlↄCXXIX. edit.

x) Recenſente clariſſimo *Grupen* in *Libr. et Cap. allegat.*

quam dicunt, torturae mereri cognomen *y*). Proinde hodie vbiuis fere locorum, in Germania ſaltem, ſiquidem tortura principis voluntate non penitus eſt prohibita, reali territioni ſequens praeſcripta eſt methodus, ſequentesque conſtituti ſunt fines,

Quos vltra citraque nequit conſiſtere rectum.

Praeter eos nimirum, in quos carnifex verbis minisque pro ingenio ſuo, quantum maxime poteſt, reum iniicit terrores, antea a nobis explicate deſcriptos (§. VI.), quaerendus, in quo facti ſceleris ſuſpicio reſidet, ad haec a carnifice, velut in furorem acto, comprehenditur, ſpoliatur veſtibus atque denudatur, ſingulari denuo quibusdam in locis aniculo tormentorum applicationi apto z), cir-

y) Ni taedet, euolue recentiſſimos iuris criminalis commentatores, verbi gratia, *Boehmerum* in *Libr. cit.* Sect. I. *Cap.* XIII. §. CCXXX. *Engau in Libr. citat.* Libr. *II.* Tit. XIX. Membr. *II.* §. CCXLIX. *Meiſterum in Libr. citat.* Cap. *XXI.* §. *III.* *Kochium* in *Libr. allegat. Libr. III.* Cap. XXII. §. *DCCCLXXXVI.* *et* *Grupen in Libr. citat.* Cap. *VIII. pag.* 170.

z) Vulgo hoc illetabile veſtimenti genus *der Marterkittel* appellatur, et in viris lumbari tantum regioni circumiicitur, in feminis vero vniuerſum corporis truncum inuoluit, ne pudori feminino nimis quidquam detrahatur, mammaeque ſpectatorum oculis nudae exponantur. Conferatur *Wiederholdt* in *Libr. et Loc.* paullo ante *citat.* pag. 46.

circumdatur, adducitur ad ſcalam lectulumue, cruciatibus inferendis accommodatum, praelis ferreis circa pollicem et crura laxiſſime et in tantum, in quantum, ne decidant, opus eſt, inſtruitur; tandemque etiam funibus brachio circumiectis moderate ligatur; adeo vt ex vehementi carnificis inſultu minacique vultu praeſentiſſimos cruciatus exſpectet reus, non vere experiatur *a)*.

§. IX.

Huius quaeſtionis in reos effecta.

Atqui huius quaeſtionis (§. VIII.) in reorum corpora effectus cur ſubtilius diſputem, non video. Sunt meri terrores, ſunt verba, ſunt minae, et praeterea verorum dolorum nihil inferunt, niſi forte reos

- - vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolida.

Ergo quidquid inde in valetudinem vitamque reorum efficacitatis metui exſpectarique poterit, id omne per antehac a nobis diſputata, dum de verbalis territionis viribus diſcipiebamus (§. VII.), luculentiſſime apertiſſimeque conſtabit. Eos autem lectores, qui adhuc ſecundum antiqua Saxonici fori iuſtituta (§. VIII.) realem aeſtimant territionem,

a) Hanc methodum inprimis exquiſitiſſime exponit ſaepius iam laudatus *Grupen in Libr. allegat* pag. 178. ſeq.

nem, et exſequenda tormentorum praeludia poſtulant, ad ſequentes ablegatos volumus paginas, quas peculiari iuſtaeque de praelorum ferreorum, pollicibus applicandorum, funiumque brachio circumiiciendorum viribus effectisque diſputationi deſtinamus.

§. X.

Ipſius torturae diuerſa genera.

Accedimus nunc ad alterum, illudque ſeuerius, quaeſtionum capitalium genus, quod *adfligens* ſiue *tortura* proprio veroque nomine appellatur (§. III), atque multiplici modo reis, de ſcelere ſuſpectis, veri confeſſionem extorquet. Commodiſſime vero haec tormenta, quotquot eorum ſunt, diſtinxeris, ſi vel varios adflictionis violentiaeque, qua in reorum corpora ſaeuitur, conſideres gradus, vel ipſa longe diuerſae fabricae indolisque machinamenta, quibus tortor ad crudele ſuum officium exſequendum vtitur, intuearis. Vtraque haec definiendorum diſtinguendorumque tormentorum ratio ex vſu fori eſt, et in ſententiis, de quaeſtione reis adhibenda per iuris peritos dicendis obſeruari ſolet *b*); licet negari non poſſit hodie, eo quod di-

b) Exemplis haec illuſtrabimus. Si ad gradus violentiae, quam in quaeſtionibus habendis requirunt, reſpexerint ICti, has adhibent dictiones: *gelinder, oder menſchlicher Weiſe, ziemlicher Maſſen, mit der*

diſtinctior eſt ſententia, plerumque apud iuris doctores, de quaerendis ſtatuentes, ipſorum inſtrumentorum diſertis verbis determinandorum, quibus quaeſtionem peragi oportet, haberi rationem *c)*

§. XI.

Tormentorum diuerſitas a violentiae gradu deſumta.

Tametſi vero in ipſis ſententiis dicendis ad inſtrumenta tormentorum magis, quam violentiae quibus haec inferuntur, gradus hodie attendant iure conſulti (§. X.); quandoquidem in ipſius cuiuslibet hoc ex genere inſtrumenti natura ſingularis

der Schaerfe, etc,; ſi vero, vt nunc inſtituti morisque eſt, ipſorum inſtrumentorum habuerint rationem, ſic enuntiare ſolent: *die Daumenſtöcke anlegen und damit zuzuſchrauben, mit den Schnüren den Anfang machen, oder damit ſcharf anzugreifen, auf die Leiter zu ziehen, etc.* De quibus omnibus ſingulisque ſententias dicendi modis conferatur ſaepe iam laudatus *Grupen* in *Libr. cit.* Cap. IX. p. 181. ſeqq. *Wiederholdt* in *Libr. cit.* pag. 45. ſeq. et *Georgius Keyſerus* in *Praxi criminali*, Cap. IX. pag. 598. ſeq. edit. Altenburg. cIↄIↄCXCIII.

c) Praeter *Grupen* in *Libr.* et *loc. cit.* videatur quoque *Engau* in *Libr. allegat.* Libr. II. Tit. XIX. Membr. I. §. CCXXXIX. et *Kochius* in *Libr. citat.* Libr. III. Cap. XXI. §. DCCCXLV. vt plures omittamus.

ris quoque potiſſimum adflictionum, quae inde enaſcuntur, poſitus eſt gradus: ceterum tamen frequens eſt atque vſitata in iuris doctorum ſcholis ea tormentorum diſtinctio atque diuiſio, quae violentiae dolorumque magnitudinis gradibus definitur. At enim vero hac in re maximus inter iuſtitiae ſacerdotes eſt diſſenſus; quis enim recte cruciatuum dolorumque magnitudinem aeſtimauerit, atque per gradus diſtinxerit, niſi ſi ipſe quaelibet huius claſſis tormenta ſuſtinuit? Interim per diuerſos miſerorum, qui torti ſunt, reorum eiulatus, queſtus, gemitus, fremitusque triſtia haec facta ſunt experimenta, atque ad haec aeſtimati tormentorum gradus. *Saxonico foro* ſolemnis eſt torturae in *tres* gradus diſtinctio: quorum *primus* eſt, ſi, praemiſſa, quam realem vocant iſti, territione, per polletrorum perfectam, et inchoatam tantum fidicularum applicationem inſtituenda (§. VIII.), hi funes denique fortiſſime circumacti effectus ſuos abſoluunt; *ſecundus*, quando reus, in ſcala pendens, extenditur, praelisque quibus ocrearum Hiſpanicarum nomen eſt inditum, circa ſuras arctiſſime conſtringitur; *tertius* denique, quando ſic vexato reo hinc inde iniicitur ignis, verbi cauſſe guttulae ſulphuris picisue ardentes, aut aliae adduntur vexae *d*) Lites controuerſiasque circa

d) De his torturae gradibus euolui legique poſſunt cum omnes ad annotation. *n*) iam honoris cauſſa excitati ſcriptores in *Libris locisque allegatis*

circa hos Saxonici fori gradus paſſim motas hic recenſere, non noſtrum eſt, ſed iure conſultorum *e*). Eandem quoque ob cauſſam hic annotaſſe tantummodo ſit ſatis, ſecundum aliorum fororum inſtituta, aliorumque iuris peritorum, qui reliquarum Germaniae prouinciarum iura ſequuntur, ſententias, mox duo tantum tormentorum gradus, mox tres, a Saxonicis tamen diuerſos, mox quinque eſſe definitos; de quibus, cuius curioſius inquirere intereſt, conferendi ſunt, qui hanc rem conſulto peculiaribus commentariis expoſuerunt, auctores *f*).

§. XII.

allegatis, tum *Benedictus Carpzouius in Libr. citat.* Part. III. Quaeſt. CXVII. num. 60. ſeq. *Georgius Keyſerus* in *Libr. et Cap. citat.* §. *VII.* ſeq. *Ioannes Zangerus* de *quaeſtionibus et torturis reorum*, Cap. IV. num. X. edit. Vitemberg. cIↄIↄCLXV. et *Hieronymus Chriſtianus Meckbach* in *Libr. citat.* Annotat. ad Articul. LIIX. pag. 144. ſeq.

e) Ex multis vnum, qui ſubtiliſſime de his controuerſis tormentorumque dubiis apud ICtos gradibus egit, laudaſſe ſufficiat, nimirum ſaepe iam laudatum *Chriſt. Vlric. Grupen* in *Libr. cit.* pag. 74. 81. 115. 176. ſeq. et 185. ſeq. quocum tamen, ſi lubet, conferri quoque poſſunt *Chriſtianus Iacobus Heil* in *Libr. citat.* Cap. VI. §. VII. ſeq. et *Iacobus Fridericus Ludouici* in *der Einleitung zum Peinlichen Proceß*, Cap. IX. §. XXVIII. pag. 85. ſeq. edit. Halae cIↄIↄCCXVI.

f) Verbi gratia, ii, quos paullo ante ad not. *d*) confe-

§. XII.

Tormentornm diſcrimen ab inſtrumentis deductum.

Prout autem ſingulis iſtis machinamentis, quibus ad explenda ſua truculenta officia tortores carnificesque vtuntur, ſingularis eſt ſtructura et peculiaris applicandi methodus, ita quoque fieri non poteſt, quin et inde in eorum, in quos ſeuera quaeſtione animaduertitur, corpora et ſingula, quae tormenta ſuſtinent, membra ſingularis plane atque definita efficacitas dolorque velut proprius redundet (§. X.). Hoc autem dum ſubtilius nunc porro diſputare animus eſt, attendere nos omnino maximopere oportet ad ea tormentorum inſtrumenta, quae partim in foro ſunt vſitata, partim vero a conſuetudine inſtitutisque fori abhorrent *g)*. *Inuſitatorum* potior pars, eo quod crudeliſſimae fuerunt immanitatis, omnem ſupergreſſae humanitatem, adeoque, etiam congrua atque legitima dici haud potuerunt (§. IV.) cum nunquam apud Germanos ſunt introducta in forum, tum denuo iam pridem vſu exciderunt. Cuius ſunt generis ſuſpenſio reorum ex mammis aut pudendis, immiſſio in taurum aeneum

conferendos induximus, ſcriptores in *Libr.* atque *locis allegatis.*

g) Iuri addiſcendo operam dantes de hoc ſingulos conferre poſſunt ſcriptores, quos ad §. VIII not. *u*) et §. XI. not. *d*) commendauimus curioſius euoluendos.

um, lento igne excalefactum, extortae per continuam quaſſationem vigiliae, infuſio aquae foetidiſſimae aut liquoris acerrimi in os naresque, linctus caprae ad plantas pedum, ſale illitas, lenta plantarum pedis vſtio, arroſio acromphali per murem, vitro incluſum et ſubiecto igne irritatum; et cetera id genus tormenta, quorum, quibus inſtituuntur, machinas ipſis tantummodo barbaris nominibus deſignaſſe liceat, nempe der *Pommeriſchen Mütze*, der *Lüneburgiſche Stuhl*, der *Halskragen*, die *Braunſchweigiſche Stiefeln*, der *Sprenger*, die *Engliſche Iungfer*, die *Spaniſche Kappe*, die *Däniſchen Mäntel*, item *ſtachlichte Seſſel*, *ſtachlichte Wiegen*, *ſtachlichte Schuhe*, *ſtachlichte Binden*, *brennende Eiſen*, *brennende Puluer*, *brennende Eyer*, et id genus innumera alia *h*). Contra ea vero *vſitati* hodie in foro ſunt generis *ſeptem* potiſſimum machinamenta, quae ſupra (§. VI.) iam velut in transcurſu attigimus, nempe praela pollicum (*Daumenſtöcke*), funes ſiue fidiculae (*die Schnüre die Leinen*), compedes ſeu praela ſurarum (*die Spaniſche Stiefeln*), ſcala (*die Leiter*), vel ſcamnum lectulusue (*die Folterbank*), vna cum funibus ductis per trochleam (*Kloben*) cor-

h) Barbara haec tormentorum genera explicatius tradita videas a *Wilhelmo Zacharia Cramero in Diſſert citat.* Cap. I. et II. et *Ioanne Ludouico Wiederholdt* in *Libr. cit.* Cap. I. pag. 31. ſeq.

corrupte ſaepius *Kolben i)* dictam), cylinder ligneus, clauis ligneis inſtructus, tergo rei, in ſcala expanſi, ſubiiciendus (*der geſpikte Haſe*), praela pollicum, in manibus pedibusque ſimul applicanda (*das Meklenburgiſche Inſtrument, der Spaniſche Bock*), et ſcamnum denique ſingulare, reo ad fuſtigationem deligando accommodatum (*das Bambergiſche Inſtrument, der Bambergiſche Bock k)*

§. XIII.

Scholion.

Quamuis autem haec, quae iam commemorauimus (§. XII.) tortorum inſtrumenta ex vſu fori ſint, eoque nomine merito etiam legitima aeſtimari haberique debeant (§. IV.) tamen, ſi ſuper his medicum iudex interrogauerit, ſanitatine reorum haec tormenta nocitura ſint, nec ne? affirmaturum habebit eundem, niſi ipſa quaeſtionum adfligentium exſecutio ſumma cum circumſpectione exquiſitaque tortoris prudentia inſtitu-

i) Verbi cauſſa, a celeberrimis ceteroqui viris, *Engau*, *Meiſtero*, *Kochio*, aliisque, qui etiam male ſingulare hoc tormentorum conſtituunt genus, cum tamen pars tantummodo ſit ſcalae aut ſcamni, ad tormenta deſtinati. Legendus quoque hac de re eſt ſaepius iam laudatus *Grupen* in *Libr. cit.* pag. 199. ſeq.

k) De vſu horum tormentorum hodierno in foris confer, ſi placet, *ſcriptores*, modo ad annot. *g) allegatos.*

inſtituatur. Tantum enim abeſt, vt haec, licet ceteroqui legitima, tormenta, ſi imprudenter officio ſuo defungatur carnifex, et crudelitati plus tribuat, quam humanae ſeueritati, idem nomen amplius ſibi vindicare poſſint, vt potius tum demum inconuenientium illegitimorumque numero iure meritoque ſint inferenda. Sed, dum haec ſcribo, ſubnaſci mihi video, praeter opinionem inſtitutique rationem, non commentariolum, ſed iuſtae magnitudinis libellum quendam, ni praecidatur nonnihil ſcribendi materies, academicae diſſertationis limites longiſſime transgreſſurum. Proinde, ſpeciminis gratia, ex tam inſigni inſtrumentorum, carnificinae huic forenſi inſeruientium, numero binorum tantummodo priorum, *polletrorum* ſcilicet *funiumque* in praeſenti medica inſtituitor aeſtimatio; vt poſt nos in eodem argumento allaboraturis ſuperſit quidquam, in quo virium ſuarum qualecunque periculum facere, medicaeque iuris prudentiae aliquod adferre poſſint ſtipendium. In inuſitatorum autem tormentorum rationibus ad principia medica reducendis (§. XII.) ſi quis operam locare vellet, nae! is, quod manifeſtiſſimae ſunt inhumanitatis certiſſimique detrimenti, in reorum valetudinem redundaturi, ne quidem operae pretium eſſet facturus *l*)

§. XIV.

l) Si quis tamen hanc operam ſibi dari putaret, eundem ante omnia de his tormentis ſcriptores,

§. XIV.

Tormenti primi, polletrorum, deſcriptio.

Quod ergo ex plerarumque in Germania prouinciarum inſtitutis primo loco reis, de ſcelere quaerendis, applicari ſolet, genus ſunt *polletra*, (*Daumenſtöcke, Daumenſchrauben, Daumeneiſen,*) ſiue praela forcipesque pollicis (§. XII. XIII.), quas nonnulli quoque, licet noſtro iudicio incongrue, *manicas* vocant *m*): cuius inſtrumenti quoniam nonnihil diuerſa paſſim eſſe ſolet ſtructura, ſequitur exinde aperte, vt effectuum quoque ab eodem productorum aliqua diuerſitas ſit ſtatuenda. Simpliciſſimae fabricae polletra duabus laminis ferreis, quinque circiter pollices (*Zoll*) longis, vnum latis, quartamque pollicis partem craſſis *n*), conſtant, quae tribus trabibus ferreis erectis, inferiori-

res, qui a nobis not. *b*) laudati ſunt, attente legere oportet.

m) Varia haec nomina attigit clariſſimus Grupen in *Libr. cit.* pag. 190. ſeq. Polletrorum autem vox, licet a pollicum compreſſione videatur deducta, cuius proprie ſit originis, neſcio cum ignariſſimis. Latinam vocem vix dixeris, cum et in omnibus optimae notae Gloſſariis et in locupletiſſimis Lexicis fruſtra requiratur.

n) Inferior tamen lamina plerumque nonnihil craſſior ſolet eſſe ſuperiori, vt eo melius trabes infixas firmet.

ori laminae infixis, per ſuperiorem vero mobilem traiectis, inter ſe connectuntur. Mediae trabi cochlea eſt applicata, quae circumacto vertibulo aut claue ſuperiorem laminam ad inferiorem fortiſſime adigit. Praeter haec ea ſuperficie, qua binae laminae ſe contingunt, ſuperior plana laeuisque, inferior vero plerumque, in modum limae, leuiter eſt aculeata *o*). Reperiuntur porro eiusdem ſtructurae polletra, quae media trabe carent, duasque tantum vtrinque erectas, et cochlea atque claue inſtructas, habent *p*). Quaedam porro huius generis forcipes vtramque, aut ſaltem alterutram, laminam, quibus pollices interiiciuntur, laeuem, quaedam vero, limae inſtar, aſperam crenatamque oſtendunt. Sunt, quae magis compoſitae ſunt machinae, tribusque laminis dictae antea longitudinis, latitudinis, craſſitieique conſtant, mediaque trabe cochleam cum claue ſua habent annexam. Polletrorum denique huius notae quaedam ex laminis, tres octauas pollicis partes craſſis, ceteroqui vero cum prioribus plane conuenienti-

o) Cuiusmodi polletri icona exhibuit *Engau* in *Libr. citat.* pag. 432. edit. citat. Tab. I. Fig. I.

p) Huius generis exemplar vidimus apud carnificem Schoeningenſem, dum ex voluntate Praeſidis noſtri, nuper academicis praelectionibus medicinam forenſem explicantis, ſingula tormentorum inſtrumenta, quae hoc loco ex vſu ſunt fori, oſtenderet, eorundemque applicandorum rationes enarraret.

entibus, ſunt conſtructa, quorum ſuperiores binae laminae, inferiori ſua ſuperficie bis in ſemicircularem formam, cui pollices interponendi quomodocunque reſpondeant, ſunt exciſae ibidemque ſimul ſulcatae *q*)

§. XV.

Polletrorum applicandorum ratio legitima.

Atqui nunc porro plurimum intereſt noſtri propoſiti, referre paullo accuratius, quaenam in foro applicandorum reis huiusmodi polletrorum (§. XIV.) methodus ſit legitima atque vſitata. Ante omnia autem conſideranda eſt duplex iure conſultorum in imperando hoc tormentorum genere ſententia, quae aut inchoari tantummodo hanc per polletra adflictionem iubet, aut penitus abſolui *r*). Vtriuis applicationis modo ſubiiciendus reus, veſtimentis detractis vel nudus, vel amiculo, torminibus apto, circumdatus *s*), aut ad ſca-

 lam

q) Explicatius haec compoſita polletra, quae tormento quoque Megapolitano (§. XII.) inſeruire poſſunt, deſcripſit, iconibusque adiectis illuſtrauit ſaepius iam honorifice nominatus *Grupen* in *Libr. cit.* pag. 232. ſeq.

r) Ecce formulam vtriusque huius ſententiae; prioris nempe: *die Daumenſtöcke anlegen;* poſterioris vero: *mit den Daumenſtöcken vollends zuſchrauben.*

s) Confer ſupra a nobis hanc in rem diſputata §. VIII. et in ſubiecta annotatione z).

lam (§. XII.) adducitur, graduique ſcalari imponitur, aut in ſcamno, ſella, lectuloue, ad hanc carnificinam deſtinato (§. cit.), ſedere iubetur, manibusque ad tergum vel ligatis, vel iterum a vinculo relaxatis *t*), ſuſtinendo huic exponitur tormento. Tum, ſi inchoandae tantum huius torturae dicta eſt ſententia *u)*, media utriusque pollicis phalanx cuilibet polletrorum loculamento, ſiue plano, ſiue in ſemicirculum exciſo, quod media diſcernitur trabe (XIV.), interponitur, adductoque ſenſim vertibulo per vices comprimitur, viciſſimque relaxatur. Si vero ſeueriſſime abſolui hoc tormentum ſententia iubet, circumactis cochleis polletrum, vt arctiſſime pollicem conſtringat, adduci oportet; ita tamen, vt et ſummus hic adflictionis huius gradus alterna ſua habeat laxamenta, certumque, quo vexetur reus, tempus. Quod abſolute definiri non poteſt, ſed prudentis iudicis, qui tormenta dirigit, et praeſens rei

t) Hac in re non omnino diuerſi fori conſentiunt inſtituta: in *Saxonico* enim paſſim ligatis adhuc manibus polletra iniiciuntur, in terris contra *Brunouico - Luneburgicis* plerumque laxantur iterum manus, et ſic pone tergum pollices forcipe hac conſtringuntur.

u) Eſt haec antiquitus inſtitutae fori Saxonici territionis realis pars; vti ſupra iam expoſuimus §. VIII. et huc conferendos citauimus ſcriptores ad not. u).

rei vires optime aeſtimare valet, arbitrio eſt relinquendum *x*).

§. XVI.

Applicatio polletrorum illegitima.

Fieri autem omnino poteſt, vt in iniiciendis his polletris (§. XIV. XV.) aliquid erroris committat tortor, vnde hoc, quicquid eſt tormenti, illegitimum, dictaeque in reum ſententiae aduerſum (§. IV.) euadit. At enim vero varii horum errorum ſunt fontes. Primo loco inducere liceat incongruam ipſorum polletrorum fabricam (§. XIV.), quae paſſim occurrit: ſi nimirum profundius ſunt exciſae eorundem laminae, adeoque iuſto maiores eminentioresque habent aculeos, facillime, ni cautiſſime a carnifice tractentur polletra, interiores pollicum partes irreparabili ſaepe damno laeſuros. Neque ego, ſi quid recte ſentio, facile commendauerim polletra, quae vtrinque

x) Plerumque tamen ad ſummum horae ſpatio definiri hoc tempus, ex omnibus iuris criminalis commentariis abunde ſatis conſtat. Videſis *Engau* in *Libr. cit.* §. CCXLIV. (14), *Kochium* in *Libr. citat.* §. DCCCLXXI. *b*), *Ludouici* in *Libr. cit.* Cap. IX. §. XXV. et ceteros fere omnes iurisprudentiae criminalis ſcriptores. Maxima tamen horum pars primi huius tormenti durationem quadrantis tantummodo horae ſpatio circumſcribit, niſi peruicax rei animus aliaeque res circumſtantes longius ſuaſerint protractiusque.

que tantum, media deficiente, erectas cum cochleis habent trabes (§. cit.). Vix enim ſatis circumſpecte cauere ſibi poteſt carnifex, quin, cum duplex ſit circumagenda cochlea, inaequali vi conſtringantur pollices, eaque de cauſſà illa, quae inſunt, eorundem oſſicula ſubito et praeter exſpectationem corrumpantur. Porro vero, ſi vel optimae fabricae hoc ſit inſtrumentum, in ipſa applicationis methodo a recta legitimaque via temere deflectere poteſt carnifex, ſi caret arte. Ad hoc aberrationis genus merito referimus, ſi non ſecundae ſiue mediae pollicum phalangi, ſicuti ipſis criminalibus, quas vocant, legibus cautum eſt *y*), ſed primae, cui vngues ſimul inſident, applicatur hoc praelum; prout hac in re nonnullorum carnificum eſſe ſolet crudelitas atque inconderantia *z*): tum ſi iuſto intemperantius et ſupra partis adflictae vires renitendique potentiam polletra adducuntur conſtringunturque; tandemque ſi conſtrictae hae polli-

y) Ni taedet, perlege regulas hanc circa rem traditas a *Iacobo Doeplero* in *Libr. citat.* pag. 313. *Chriſtiano Iacobo Heil* in *Libr. allegat.* pag. 255. *Chriſt. Vlrico Grupen* in *Libr. cit.* pag. 191. *Ioanne Ludouico Wiederholdt* in *Libr. cit.* pag. 46. et ceteris fere omnibus iam honorifice excitatis auctoribus.

z) Vicini cuiusdam oppidi carnifex, qui anteriori pollicum phalangi applicari a ſe polletra adſerebat, Praeſidi noſtro, de noxis hinc facile oriundis monenti, temerarie ſatis reſpondit: *Es ſchadet nichts, denn ſolch Vnkraut verdirbt nicht.*

pollicum forcipes alternis vicibus non laxantur atque remittuntur, ſed ſic coactae atque adductae iuſto diutius relinquuntur *a*). Accedit etiam ſaepenumero vituperabile plurimorum carnificum inſtitutum, qui, vt dolores reo illatos intendant, polletra iam arctiſſime conſtricta inſuper claue percutiunt, et hoc tremore immaniſſimos excitant cruciatus. Lubentius tamen eiusmodi concuſſionem polletrorum conceſſerim, ſi ſub mediocri adhuc eorundem fieret conſtrictione.

§. XVII.

Partium a polletris adflictarum conditio.

Quotusque autem eſt lectorum, qui ex hactenus diſputatis (XIV. XV. XVI.) nunc non intelligat, manus pollicem illud ipſum corporis eſſe membrum, in quod praela haec vim ſuam efficacitatemque exercent? Tantorum ergo cruciatuum cauſſas inueſtigaturi non poſſumus non, quin ipſius pollicis fabricam nexumque, quo cum aliis corporis humani partibus iungitur, curioſius examinemus. Pollicis anteriores binas

 pha-

a) Praeterquam enim quod hinc irreparabile pollici inferri poteſt detrimentum, vti ſuo demonſtrabimus loco; iudicis quoque voluntati hac methodo illegitima non ſatisfit, dum protractiori eiusmodi compreſſione pollices demum torpeſcunt, et dolorum amittunt ſenſum. Conferantur quoque, quae iam ſupra monuimus in annotat. g) ad §. IV.

phalanges, mediam legitime (§. XV.) illegitime extremam (XVI.), polletrorum vexis exponi, iam dictum eſt. Vtriusque autem huius articuli commune integumentum eſt cutis, epidermide cincta; pars extenſilis contractilisque, et ob vberrimas propagines neruoſas, a cutaneo externo, mediano, cubitali, radialique neruo deductas, varieque ſibi mutuo implicatas haud mediocris ſenſationis et, quam nunc vulgo vocant, irritabilitatis *b*). Hanc autem longe maiorem exquiſitioremque in vltima, quae antrorſum eſt, pollicis phalange reddunt neruuli innumerabiles, partim inferne in ſpirales plicas ſingulariter diſpoſiti, atque in infinitas ſatisque euidentes papillulas exporrecti, partim ſuperne, in dorſo huius articuli, in ſimiles nonnihil molliores papillas, vngue corneo tectas, diſtincti *c*). Huic inuolucro

b) Videantur illuſtris *Albertus de Haller* in *der Abhandlung von den empfindlichen und reizbaren Theilen des menſchlichen Leibes*, pag. 4. edit. germanic. Krauſian. Lipſ. clↄlↄCCLVI. in *Praelecti nibus Boerhaauianis in proprias Inſtitutiones medicas*, Vol. III. not. *a*) pag. 519. edit. Götting. clↄlↄCCXLI et in *Primis lineis Phyſiologiae*, §. CCCCXXIV. pag. 264. edit. Götting. clↄlↄCCLI. atque *Chriſtianus Ehrenfried Eſchenbach* in *der anatomiſchen Beſchreibung des menſchlichen Körpers*, §. 1371. 1372. 1373. et 1375. pag. 1019. edit. Roſtoch. clↄlↄCCL.

c) Confer, ſi placet, *Albertum de Haller in Praelect. Boerhaauian.* Vol. IV. not. *a*) pag. 6. edit. cit.

lucro ſubiacent in vtraque phalange cum in dorſo tendines extenſorum muſculorum, longo itinere inde ab ipſo cubiti oſſe accedentium, tum in ea, quae volam reſpicit, parte flexorum muſculorum tendinei faſciculi, varia origine ab oſſibus carpi, metacarpi, radiique deductorum *d*). Hos inter vtrinque filamenta decurrunt neruorum, paullo ante nominatorum, cubitalis potiſſimum atque radialis, quae fibrillis ſuis a latere ſuper vtramque oſſium pollicis ſuperficiem concurrunt, et inter ſe coeundo vniuntur *e*). Vaſorum quoque, has partes perreptantium, haud exigua vis eſt, quae ex cubitalibus radialibusque truncis potiſſimum accedunt *f*). Interiorem denique locum occupant oſſa vtriusque praedictae phalangis: e quibus alte-

 rum

cit. et in *Prim. lineis Phyſiolog.* §. CCCCXXXI. pag. 269. ſeq. edit. cit. itemque *Eſchenbach in Libr. et loc. cit.*

d) Explicate hos muſculos deſcripſerunt illuſtris *Bernhard Siegfried Albinus* in *Hiſtoria muſculorum hominis*, Cap. CLIX. ſeq. pag. 460. ſeq. edit. Lugd. Bat. cIↃIↃCCXXXIV. *Eſchenbach* in *Libr. cit.* §. 995. ſeq. pag. 731. ſeq. et *Iacobus Douglaſſ* in *Deſcriptione comparata muſculorum*, Cap. XXXVII. pag. 133. edit. latin. Lugd. Batau. cIↃIↃCCXXIX.

e) Conferri hic merentur iam *citata loca* auctorum paullo ante not *c*) commendatorum.

f) Videſis, verbi cauſſa, *Eſchenbachium* in *Libr. cit.* §. 1134. ſeq. *et* 1236. ſq.

rum ſiue medium os vtrinque, vbi articulatio ſit, laeui ſed paullo inaequali cartilagine eſt incruſtatum, cetera vero parte ſuperne conuexum, inferne vero planum aut potius leuiter concauum, et hic in vtroque latere inaequalibus lineis diſtinctum deprehenditur; anterius vero os, quod tertiam ſiue extremam phalangem conſtituit, praeter cruſtam cartilagineam, circa articulum inductam, priori planiorem latioremque ſuperficiem conuexam habet, atque in apicem deſinit ſemicircularem *g)*. Vtrumque hoc os, vt oſſium ſtructura eſſe ſolet, perioſtium inuoluit.

§. XVIII.

Polletrorum effectus in partes adflictas.

Sed inſtituti noſtri nunc plurimum intereſt, expedire porro, quosnam effectus adacta in dictas, partes (§. XVII.) a tortore polletra ſingulariter edant? Duplicem autem huius argumenti diſputationem ipſa duplex, quam antea deſcripſimus (§. XV. XVI.), applicandorum huiusmodi praelorum ratio requirit. Si *legitima* fuerit applicatio, ſola media pollicis phalanx, eaeque, quibus com-

g) Amplius deſcripta haec oſſa videas ab illuſtribus viris, *Bernhardo Siegfried Albino* in *Libr. de oſſibus* C. H. § 326. ſeq. pag. 281. edit. Vindobon. cIↄIↄCCXLVI. et *Philippo Adolpho Böhmero* in *Inſtitutionibus Oſteologicis*, §. DLXXIII. pag. 316. edit. Halae, cIↄIↄCCLI.

componitur, partes, per interualla, et gradu, adflictae partis robori accommodato, comprimentium polletrorum efficacitatem experiuntur (§. XV.). Acutiſſimum inde oriri dolorem, gemitus eiulatusque reorum, dum hunc in modum torquentur, locupletiſſime teſtantur. Qui vnde accidat, et quaenam potiſſimum partes, in pollice reperiundae, huius acerbiſſimae adflictionis ſint fontes, nunc porro inueſtigari oportet. Illuſtris *Ioannes Erneſtus Hebenſtreit h)* horum cruciatuum ſedem in ſubiacentium muſculorum tendines et perioſtium vnice deferre videtur. Verum enim vero in hac ſententia quo minus acquieſcamus, plurimae concurrunt cauſſae, pluresque hic ſubſunt partes, acutiſſimo dolori obnoxiae, illatam a tormento vim iniuriamque exquiſitiſſime profecto ſenſurae. Hoc nomine primo nunc inducimus ipſam cutim, partem, vti iam ſupra indicauimus (§. XVII.

h) In *Anthropolog. forenſ.* Sect. II. Membr. II. Cap. III. §. 4. et §. 5. pag. 592 ſeq. edit. cit. *Praelo*, inquit, *ferreo pollices ad mediam phalangem comprimuntur. qui locus ob tendinum extenſorum et perioſtii his immediate ſubſtrati, exquiſitam ſantiendi vim, dolores recipit acutiſſimos*; et paullo infra: *Acutiſſimus ſane, qui ex compreſſa media pollicis phalange conſequitur, adflictionis ſenſus eſt, ſubiacent enim cuti tendines extenſoris pollicis, qui bicornis dicitur, qua tergum huius digiti; aſt ventri pollicis tendines flexorum, tam longi, quam breuis, ſubſunt. Tendines enim minimam quamuis iniuriam ſibi illatam acriter percipiunt.*

XVII.), haud mediocri ſenſatione praeditam, doloriſque concipiendi capaciſſimam; quam eo grauius adflictum iri, certum eſt, ſi duro cuidam corpori, quod ſubiacet, verbi cauſſa, in praeſenti exemplo pollicis oſſiculo, violentius apprimatur. Admodum vero ſenſilem eſſe cutim plura demonſtrant phaenomena, quotidie fere obuia, exempli gratia hic adducenda: horripilatio ſcilicet a frigore, exquiſitiſſimusque dolor ab vſtione, punctione, conſtrictione atque compreſſione, ſi ſola cutis eleuatur atque complicatur, aliisque id genus iniuriis ortus. Subiacentibus eidem tendinibus (§. *cit.*) parum tribuerim cauſſae, in dolore excitando efficacis; ſaltem longe hebetior iisdem ineſt ſenſus, quam vulgo aeſtimatur *i*). Eo plus autem lubenter

i) Hac in re conſentire nos iubet cum illuſtri *Hallero*, tendinibus omnem ſenſationem, omnemque irritabilitatem prorſus denegante in *der Abhandlung von den empfindlichen* etc. pag. 5. ſeq. et pag. 23. ſeq. edit. cit. ſequens experimentum, a Praeſide quondam Halae inſtitutum. Scriniarius quidam, triginta circiter annorum, cultro conciſorio maiori forte ſibi vniuerſam, quae ipſius huius mediae phalangis dorſum tegit, deſecuerat cutim, ita vt tendines extenſorum muſculorum prorſus eſſent denudati: tum, primo vulneris recentis dolore ſedato, Praeſes variis irritamentis, verbi cauſſa, oleo vitrioli, ſpiritu nitri ſalisque fumante, lapide, quem dicunt, infernali, acupunctura, et id genus ceteris, nudos hos tendines aliquoties ſatis efficaciter vexauit irritauitque, ſcriniario

ter conceſſerim efficaciae in doloris excitatione neruis vaſisque, coniunctim in pollice diſtributis, et in huius tergo inprimis ſuper conuexa reptantibus ſuperficie (§. *cit.*), quae grauiori eorundem compreſſioni maxime fauet. Tametſi enim nerui, docente illuſtri *Hallero k)*, irritabiles ipſi non ſunt, ſenſationis tamen, dum quomodocunque tenduntur, ſunt foecundiſſimae, doloremque ad connexos ſecum transferunt muſculos *l*). Proinde quoniam a polletris non ſolum ipſimet pollicis nerui per ipſam compreſſionem vtrinque adſtringuntur, verum etiam impeditus inde ſanguinis humorumque per canales ſuos tranſitus efficit, vt ad incendium vsque vaſa, adeoque etiam coniuncti cum iisdem nerui, celerrime efficaciſſimeque expendantur: fieri omnino nequit, quin his quoque ex partibus dolor, ab hoc tormenti genere concitatus, originem ſuam deducat. Tandem quoque ab illata per hanc carnificinam vi ſuam ad cruciatus ſenſationem conferre ſymbolam oſſium inuolucrum mem-

ario inde nihil doloris ſentiente; quam primum vero iidem tendines, forcipe minori anatomica comprehenſi, paullulum eleuarentur atque adducerentur, de inſignibus hic homo queſtus eſt doloribus, non in laeſa tamen parte conſpicuis, ſed paullo ſupra in carpo, metacarpo, proximisque locis ſuam exſerentibus efficacitatem.

k) In *Libro* paulo ante *excitato*, pag. 19.

l) Idem in *eodem Libro*, pag. cit.

membranaceum, quod perioſtium Anatomici vocant, haud abſonum a vero videtur nobis, proprio hanc rem edoctis experimento *m)*; licet ceteroqui ſubtiliſſimis illuſtris *Halleri* demonſtrationibus haec ſententia aduerſetur. Quocunque ergo intuitu legitime applicatorum polletrorum effectus ſpectes, in ſola dolorum acutiſſimorum conſiſtet excitatione.

§. XIX.

Huius argumenti continuatio.

Verum enim vero longe alia effectuum, qui ab *illegitime* iniectis polletris (§. XVI.) exſpectari

m) Conferatur illuſtris *Halleri Liber. allegat.* pag. 9. et 23. et adnotatio *Krauſiana* pag. 62. Dignum exiſtimamus memoratu exemplum, olim a Praeſide in puella, ex ſpina ventoſa, quam Pathologi vocant, grauiter laborante, obſeruatum. Haec inter alia plura vlcera ſordidiſſima, hunc morbum conſectantia, maius quoque quoddam in femore dextro habebat, in ipſum hoc os profunde penetrans: in quod ſi exploratorius immitteretur ſtilus, ipſumque os attingeret, alia parte maximus exinde ortus eſt dolor, alia vero omnino nullus. Paullo poſt mortua puella, ipſius cadauer diſſecuit Praeſes, deprehenditque ea parte, quae a ſtilo immiſſo non indoluerat, hoc femoris os perioſtio ſuo, per vlceroſam ichoris putridi materiem prorſus exeſo, eſſe orbatum; ea vero, quae ſtili attactum grauiſſime tulerat, hoc adhuc cingi inuolucro. Exemtum ex cadauere os etiamnunc Praeſes adſerat, alibique curatius deſcribet.

ri poſſunt, eſt conditio. In quibus exponendis eundem ſequemur ordinem, quo ipſi huius applicationis errores ſupra a nobis ſunt recenſiti. Primo ergo ſi vitioſa eſt polletrorum fabrica (§. *cit.*), aculeique interioris in laminis ſuperficiei iuſto magis eminent, ſub incauta conſtrictione non ſolum cutem perpungunt, ſed ſubiectas quoque reliquas partes, praecipue tendinum vaginam, vaſa hinc inde diſperſa, neruos, ipſumque perioſtium (§. XVII.) vnde, effuſo extra canales ſuos ſanguine aut oleo, tendines inungente, peſſimi generis oritur vlcus, os ipſum ſaepenumero exedens doloresque atrociſſimos, motus epilepticos conuulſiuosque, acutiſſimam febrem, deliria, animi defectiones, tandemque gangraenam ſphacelumque vniuerſi brachii haud raro inducens. Quod malum, quando ſingulariter extremam occupauit phalangem, vngues ſimul corrumpit, et inde quoque παρωνύχια, latine reduuia, vulgoque panaritium appellatur *n*). Eo certius autem grauiusque hoc damnum illatum iri, ſi a polletrorum aculeis ipſum cuius-

n) Varia omnino horum vlcerum ſunt genera: ſed eorum diſputatio inſtituto noſtro foret longior, et ad chirurgicos ſcriptores pertinet; e quibus hic tantummodo excitaſſe ſufficiat illuſtre quondam noſtrae Iuliae Carolinae ornamentum, *Laurentium Heiſterum* in *Inſtitutionibus Chirurgiae*, Cap. CLXX. pag. 1076. edit. lat. Amſtelodamenſ. cIↄIↄCCL et *Ioannem Zachariam Platnerum in Inſtitutionibus Chirurgiae*, §. 140. ſeq. pag. 75. ſeq. edit. Lipſienſ. cIↄIↄCCXLV.

cuiusuis phalangis oſſiculum punctum aut colliſum fuerit, haud difficile eſt intellectu. Eiusdem porro mali orituri metum eſſe oportet ab vſu huiusmodi forcipum, inaequali cochlearum adductione inaequaliter quoque conſtrictarum (§. XVI.): quippe, ſicubi os exinde fiſſum aut colliſum eſt, vna cum grauiſſima huiusce carie paullo ante expoſitum vlceris genus, illudque ex reliquis peſſimum, mox eſt ſubſecuturum *o*). Quod ſi vero non ab inſtrumenti vitio, ſed ab ipſius carnificis imprudentia inſcitiaque dependerit illegitima huius tormenti applicatio, plures omnino ſunt noxae, in ſanitatem vitamque reorum hinc efficaciſſime redundaturae. Primo enim temeraria aeque, ac crudeliſſima polletrorum ad extremam pollicum phalangem applicatio, praeterquam quod iam deſcriptam παρωνυχίαν certiſſime adfert, cum, a violenta hac compreſſione quin vnguis findatur, vix fieri poſſit, ad haec, ob maximam vim ſingularemque concurſum neruulorum in papillas hic collectorum, vnguiumque interiori fabricae implicatorum (§. XVII.), reos ſaepenumero tantis adficit cruciatibus, vt in illis vniuerſum neruorum ſyſtema conuellatur *p*). Quarum conuulſionum acceſſiones

o) Confer *auctores* praecedente annotatione *allegatos* Libr et loc. citat. et *Hebenſtreitium* in *Libr.* et *loc.* ſupra *allegat.*

p) Videatur *Hebenſtreit* in *Libr. cit.* Sect. II. Membr. II. Cap. III. §. 5. pag. 593.

ones eo vehementiores grauioresque ſunt futurae, ſi tortor inſuper incongrue conſtructis polletris, quae antea attigimus, vtatur. Idem exſpectandus eſt euentus, eademque reos manet pernicies, ſi compreſſio polletrorum fuerit intemperantior, aut concuſſiones huius inſtrumenti ſub ipſa fortiſſima conſtrictione adhibuerit carnifex: quippe vnde non ſolum facillime conuelluntur nerui, ſed colliſo quoque ſaepius oſſe miſer reus nobili hoc membro mutilus ex quaeſtione euadit *q)*. Fac denique, carnificem nulla huic tormento adhibere laxamenta, compreſſis diutius vaſculis atrociſſima et gangraenam ſphacelumque productura incendia fiant, per Pathologorum neceſſe eſt demonſtrationes.

§. XX.

Fidiculae, alterum tormentorum, deſcriptae.

Ad quod nunc porro noſtra ſe confert oratio, alterum tormentorum genus (§. XIII.), *funes* ſiue *r) fidiculae* (*die Schnüre, die Leinen, die Bande,*) admodum ſimpliciſſime ſunt constructae. Funiculi enim ſunt, ex nouem decemue circiter cannabinis filis, vbiuis aequalibus et enodibus, contexti,

q) Conferri omnino prae aliis meretur *Idem* in *Libr.* et *loc. cit.*

r) Magno critico apparatu in haec nomina inquiſiuit *Grupen* in *Libr. allegat.* in *Diſſertat. praelimin.* §. 7. pag. 31. ſeq.

S

texti, et calamum anſerinum craſſi, vtroque in fine ligno transuerſo, manubrii inſtar, annexo inſtructi. Longitudinis ſunt diuerſae, prout nempe ipſa, quae his funibus fit, diuerſa eſſe ſolet quaeſtio: rariſſime tamen tribus vlnis ſunt minores, aut quinque maiores *s*). Ex ſeta equina conſtructas adierit fidiculas vir ceteroqui celeberrimus, *Ioannes Adolphus Engau t*): ſed lapſus eſt per errorem, teſtantibus omnibus iuris criminalis commentatoribus, et in hac deſcriptione ab vſu fori longiſſime receſſit. Supremi enim inter tormenta gradus pars hi funes, ex equinis iubis contorti, fuerunt, qui in ſumma animi reorum pervicacia interdum non modo brachio, ſed femoribus quoque, circumdati hinc inde fortiter adducebantur. Sed nunc vbique fere horum funium vſus propter ſummam dolorum crudelitatem inhumanitatemque obſoleuit *u*).

§. XXI.

Applicatio fidicularum legitima.

Dici autem vix poteſt, quantum vel inter ipſos legitimos applicandorum horum funium (§. XX.) modos

s) Teſtantibus tam ſcriptoribus, ad hoc argumentum pertinentibus, quam ipſis carnificibus, apud *Grupen in Libr. cit.* pag. 93. ſeq.

t) In *Elementis iuris criminalis* Libr. II. Tit. XIX. Membr. I. §. CCXXIII. (2)

u) Videſis *Wiederholdt Libr. allegat.* Cap. I. p. 54.

modos ſecundum diuerſarum regionum vrbiumque inſtituta intercedat diſcrimen; adeo, vt in crudeli hoc artificio exſequendo ipſi carnifices adhuc inter ſe maxime deprehendantur diſſentientes. Longiſſimi eſſet operis, tot tantosque expedire diſſenſus, licet hoc ob inde in reorum corpora redundantes effectus quodammodo diuerſos medicae omnino eſſet aeſtimationis. Sed hac in re laboris compendium otiumque nobis fecit vir clariſſimus et ſaepius iam honoris cauſſa nominatus *Chriſtianus Vlricus Grupen*, qui maximo exemplorum, ad omnia fora accommodatorum, apparatu hoc abſoluit argumentum *x*). Nobis, quippe medicis, ſatis eſt, ad duas quasdam praecipuas funium legitime applicandorum attendere rationes. Scilicet alia in ſuperiori Saxonia, alia in ceteris Germaniae regionibus, praeſertim borealibus, verbi cauſſa, noſtris Brunouico Luneburgicis, huius tormenti agitandi eſt ratio. Ex *Saxonici fori* vſu hoc cruciatuum genus accommodatiſſime meram vellicationem ſuccuſſationemque (*Rücken, Schlagen und Prellen*) dixeris. Rei nimirum, ad ſcalam deducti, manibus in tergum deligatis, et quidem binis ſimul, duos circiter digitos latos ſupra carpum, non in ipſo carpo *y*), diuerſis plicis circularibus,

 ſimpli-

x) In *Libr. cit.* Cap. II. ſeqq. Maxima enim eximii huius opuſculi pars de fidicularum tormento ſingulariter agit.

y) Hac enim re fallitur illuſtris *Hebenſtreit* in *Libr.* et *loc.* paullo ante *citat.* pag. 594.

ſimplici nempe et vna, ſi tantum tormenti huius initium (*Schnürenanfang*) imperatur, quinque vero vel ſex complicationibus, dum eiusdem abſolutio (*volle Schnüre oder Bande*) eſt dicta, iniiciuntur atque circumuoluntur. Tum duo carnificis miniſtri, comprehenſis funium manubriis (§. XX,), vtrinque per alternas vices laxant remittuntque plicas, protinusque iterum ſumma, qua poſſunt, vi vehementiſſime attrahunt, tanquam alter alterum vna cum ipſo reo ad terram rapere, et violentiſſimo tractu ſubuertere vellet. Inter haec ter quaterque, poſt triplicem quadruplicemque ſuccuſſationem cuiuslibet loci adflicti, plicae ſurſum verſus olecranum in recentem promouentur locum, donec huius tormenti abſolutio plerumque duodecim praedictis concuſſionibus, ſingulo brachio illatis, eſt facta; duabus autem tantummodo tribusue, ſi inchoandae ſolum huius torturae ſententia eſt lata z). Contra ea vero, quae *extra terras Saxonicas* in vſu fori eſt, funium applicandorum methodus, licet itidem paſſim nonnihil differat, generatim tamen rotationis, ſerraturae, aut limationis (*Sägen, Feilen und Fitſcheln*) nomen rectiſſime meretur. Scilicet apparato iisdem modis, quos Saxonicum forum requirit, ad hoc tormentum reo funes, ſupra olecranum in ſuperiori brachio plerumque, nonnunquam vero, vti priori methodo, proxime ſupra carpum, a carnifice iniiciuntur, ſemel-

z) Fuſius diſtinctiusque haec diſputata conferas apud *Grupen* in *Libr. allegat.* Cap. II. et ſqq.

melque tantum, vbi fidicularum exordium eſt imperatum, bis vero in ipſo abſolutiori hoc tormento circumplicantur: quo facto tortoris miniſtri, comprehenſis funium manubriis, hos ipſos huc illuc, tanquam ſerraturi, laxe pluribus, ad ſummum tamen viginti quatuor, vicibus trahunt retrahuntque, et ſubinde locum, in quo circumuolutae ſunt fidiculae, mutant, vt in circulos cuticula tantum ſecetur atque abradatur, neque cutis aut vlla alia, quae ſubeſt, pars exinde laedatur exedaturque *a*). Ex quo apparet, ſummam hic a carnifice adhiberi oportere circumſpectionem iudiciumque in aeſtimandis torquendorum corporibus exquiſitum.

§. XXII.

Illegitimae funium applicandorum rationes.

Verum enim vero in huius tormenti applicatione, ſiue ex Saxonicis, ſiue ex aliis fiat inſtitutis (§. XXI.), infiniti carnificum in foris occurrunt errores, a le-

a) De hac quoque funium iniiciendorum methodo itidem ampliſſime egit ſaepe iam laudatus *Grupen* in *Libr. cit.* Cap. III. et. ſeq. Aliquid circa hanc rem erroris admiſit illuſtris *Hebenſtreit* in *Libr. et loc. cit.* adfirmans: Aliquando funes ſupra olecranum atque vlnae flexuram duci, moris fuiſſe, ſed auerſari iſtam carnificinam nunc, qui ſententias ferunt. Hoc enim de Saxonici tantum fori, nequaquam vero de aliorum fororum more inſtitutisque valebit.

a legitima via (§. IV.) ſeducentes. Saepenumero vitium quoddam, vnde inopportuna huius tormenti euadit exſecutio ipſi, licet ceteroqui ſimpliciſſimo, inſtrumento inhaeret; ſi nimirum funes male ſunt contexti, et ob inaequalia fila nodis diſtincti (§. XX), inaequalem quoque, dum adducuntur, effectum edituri, et tam in ſuccuſſatione, quam in rotatione (§. XXI.), inſigniter nocituri. Ex equinis iubis confectas fidiculas, ſi forte contra fori vſum adhiberentur, iam ſupra (§. XX.) atro notauimus calculo. Porro autem ipſi carnifices, dum de inferendo hoc torturae genere latam exſequuntur ſententiam, ſaepenumero ſua culpa variis peccant modis. En! potiora huius generis errata! In *ſuccuſſatione Saxonica* (§. *cit.*) primo erroribus adnumeramus, ſi ipſi carpo aut ſaltem articulo, quocum vlnae radioque cohaeret, fidiculae circumplicantur; ſi conſtrictio brachii cum concuſſione modum excedit, vt ipſum radii aut vlnae os findatur; ſi conſtrictio poſt ſuccuſſationem nimis diu durat, neceſſariisque caret laxamentis *b)*; tandemque ſi diffiſſa forte cuticula funes non in recentem locum transponuntur. In altera vero *extra Saxonicum forum* vſitata methodo longe grauiores miſeroque reo pernicioſiores occurrere ſolent errores, a quibus plerumque non ſatis ſibi cauent carnifices, vel ipſa nonnullorum iure conſultorum, de tormentorum rationibus parum intelligenter diſputantium *c)*, auctoritate nonnunquam ſeducti.

b) Confer iam notata ad §. XVI. not. a)

c) Exemplo mox fidem huic adſerto faciemus, ne

iniurio-

cti. His ex vitiis primo omnia ea huc quoque quadrant, quae de praecedente funium tractandorum genere monuimus: collidendorum tamen oſſium rarior hic eſſe poteſt metus, praecipue ſi ſupra vlnam fidiculae iniiciantur. Tum vero porro erronea et plane illegitima funium eſt applicatio, ſi non ſolum exeſa iam cute fidiculae in eodem ſemper loco circumaguntur, ſed ſubiecti quoque tendines, vaſa, neruique, immo, vt nonnullis ICtis placet *d)*, ipſa oſſa, omnibus partibus interiectis, reſectis et velut aduſtis, denudantur. Item ſi ſub rotatione funes non laxe, ſed magna cum adſtrictione adducuntur *e)*, tortori oportet vitio verti. Tandem quoque incongrua haec eſt tortura, ſi fidiculae, ſanguine forte per cutim elapſo madefactae, non cum recentibus funibus permutantur *f)*.

§. XXIII.

Partium, huic tormento ſubiectarum, recenſio.

Quo clarius autem appareat lectoribus, quaenam

iniurioſi contumelioſique in quosdam ICtos videamur.

d) Verbi cauſſa, celeberrimo ceteroquin *Carpzouio*, omnibusque eiusdem aſſeclis, notante *Grupenio*, in *Libr. cit.* pag. 131. ſeq.

e) Partim enim exinde rotatio difficilior impeditiorque redditur; partim etiam ex tanta conſtrictione doloris perit ſenſus, reusque ad eiusmodi cruciatus occaleſcit.

f) Vide, quae hac quoque de re monuit *Grupen* in *Libr.* et *loc. allegat.*

potiſſimum partes in reo, ad hoc tormentum rapto, adfligantur, quid? quod ſaepenumero grauiſſime laedantur, recenſebimus nunc easdem ſigillatim. Vniuerſam illam regionem, quae oſſa carpi, radii, vlnae, inferioremque oſſis humeri partem complectitur, variis ſeuerae huius quaeſtionis modis in foro exponi, ex hactenus diſputatis (§. XXI. XXII.) nemini eſſe poteſt obſcurum ignotumque. Atque hic etiam ante omnia commemorari oportet commune ſingularum harum partium inuolucrum, cutim; quippe quae, ſi omnia legitime in ſeueriori hac actione fiant (§. XXI.), propria quaſi huius torturae ſedes eſt. Cui integumento infinitam ſurculorum vim iidem, quos ſupra (§. XVII.) diximus, dant nerui, ſocios a cutaneo interno deductos pacti: vnde interior inprimis circa carpum, cubitique, vlnae, radiique articulum ſuperficies exquiſitam acquirit ſenſationem. Quam circa partem in flexura cubiti ſatis prominentem habent ſitum tendines plurium muſculorum, partim ad humerum, partim ad inferius pertinentium brachium, ramique maiores arteriae brachialis, venarumque cephalicae, baſilicae atque medianae, nec non ipſorum neruorum, mediani atque cutanei; ſinguli in nouos ſurculos, quos iam attigimus (§. *cit.*), circa radium, vlnam, carpumque diſtributi. Multa his omnibus partibus circumiecta eſt celluloſa tela, articulationibus vaginisque tendinum hic praecipue proſpiciens. Tandem quoque memoranda ſunt ipſa, ſuis perioſtiis inueſtita, oſſa humeri, cubiti, radii, carpique; cuius poſtremae partis multiformia praeſertim, parua, mirifice inter

ſe

ſe iuncti, facillimeque laedenda oſſicula deprehenduntur *g)*.

§. XXIV.

Funium in partes tortas vires.

Poſtremo igitur nunc ſupereſt, vt, quid funes hi hactenus deſcripti, et tam legitimo, quam illegitimo modo, applicati (§. XXI. XXII.) in reorum corporibus efficere poſſint, breuiſſime diſputemus. Iam vero huius quaeſtionis *legitime* inſtitutae (§. XXI.) maxima, inſons tamen atque innoxia, in inurendis doloribus vis eſt atque efficacitas, nonnihil tantummodo diuerſa, ſi more Saxonico aut quolibet alio rei ad hoc rapiantur tormentum. Succuſſationem Saxonicam (§. *cit.*) inſequitur non ſolum intolerabilis paene in ipſa adflicta parte dolor, ſed etiam ſingularis plane vniuerſi corporis tremebunda contuſio et quaſi conuulſio. Quod compoſiti doloris genus vix, ac ne vix quidem, accurate definiri poteſt, cum ab acerbiſſimo hoc irritamento rei omnes illos coniunctim et ſimul perſentiſcant cruciatus, qui alioqui verberum, ictus, vſtionis, contuſionis

g) Praeter iam ſupra ad §. XVII. in annotat. *b*) ad *f*) commemoratos ſcriptores, *Libr.* et *loc. citat.* hic quoque conferendos, plurimum quoque lucis huic materiae illuſtrandae dabit illuſtris *Chriſtophorus Iacobus Trew* in *Hiſtoria aneuryſmatis ſpurii*, inſerta *Appendici Actor. phyſico medicor. Acad. Caeſ. nat. cur.* Vol. X. pag. 354. ſeq. qui elegantiſſimas naturaeque conuenientiſſimas harum partium icones, viuis coloribus diſtinctas, ibidem adiecit.

ſionis atque vellicationis ſingulatim perpeſſae ſunt effectus. Rotatio vero, extra Saxoniam in fori vſum introducta (§. *cit.*), ſolam hanc habet efficaciam, vt is excitetur dolor, qui alias percipitur, ſi inciditur, ſecatur, atque aduritur cutis. Ex quo liquido apparet, in Saxonica funium applicatione plures ſimul, in alia vero vnicam aut ſaltem pauciores corporis reorum adfici irritarique partes. Hae ergo nunc porro ſtrictim ſunt inueſtigandae. Cutis, exquiſito ſenſu praedita illa machinae humanae portio (§. XVII. XVIII.), in hoc tormento quoque, vtrum applicationis eligas genus, praecipua et communis illatorum dolorum eſt ſedes, immo fere vnica, ſi rotando haec quaeſtio abſoluatur *h*). Quo autem tenerior, delicatior, et neruulis foecundior his in locis, vbi fidiculae applicantur, eſt cutis, vt eſt profecto (§. XXIII.), eo aſperiorem acerbioremque etiam doloris eſſe oportet ſenſationem. Reliquas vero, quae hic ſubſunt, quaslibet partes, ſi recte legitimeque funium inſtituatur rotatio (§. XXI.), parum vel nihil omnino pati doloris, haud obſcurum cuidam eſſe poteſt, ſiue ad ipſam tantummodo rotandorum funium methodum, ſupra a nobis deſcriptam (§. *cit.*), curate attenderit, ſiue illam ipſam, quae cutim a funibus inciſam et obtuſam inde neruulorum minimorum hic copioſiſſime diſperſorum aciem protinus

tinus

h) Quod exinde apparere arbitramur, quoniam, exeſa per funes cuticula (§. XXI.), vix nudi et a fidiculis tacti vltimi neruulorum cutaneorum ſurculi protinus obtunduntur, et tum agitatus idem locus nullum amplius doloris habet ſenſum.

tinus inſequitur, indolentiam attento iudicio aeſtimarit. Contra ea vero in Saxonica per funes ſuccuſſatione cum validiſſimo impetu, ad numeros quaſi verberentur, conſtringantur, et quatefiant omnes ſimul cuti ſubiectae partes (§. *cit.*), vix ſaepe ipſa cuti laeſa aut inciſa *i*), doloris quoque ſedem in his poni oportet. Quo nomine, praeter cutim, ceteras etiam ſingulas illas partes *k*) ſenſiles irritabilesque, quippe his in locis quoque praeſentes, quae a polletris in dolorem aguntur (§. XVIII.), huc, tanquam communes cruciatuum, Saxonica hac methodo excitatorum, fontes, reuocaſſe ſit ſatis, ne longiori ſermone lectores defatigemus. Hoc tamen ſilentio praetermitti non poteſt, quod ad iſtas alternas ſubſultim illatas ſuccuſſationes nerui inprimis brachiales (§. XXIII.), et his parariis, ope plexus brachialis, vniuerſa medulla ſpinalis ceterique corporis nerui vehementiſſime contremiſcunt, et per totum corpus dolorem diffundunt.

§. XXV.

i) Conferatur *Grupen* in *Libr. citat.* Cap. VI. pag. 160.

k) Quam potentiſſimum huius tormenti, hac ratione iniecti, in vaſa ſit imperium, ex eo patet, quod ſub ipſo funium tractu, interdum ex ipſis vaſculorum exhalantium oſculis, inter atrociſſimos dolores, rubella quaedam lympha, liquori pericardii haud diſſimilis, transſudaſſe eſt viſa; teſtantibus carnificibus Dresdenſibus apud *Grupen* in *Libr. cit.* pag. 160.

§. XXV.

Idem argumentum continuatum.

Verum enim vero longe magis ſollicitum eſſe oportet iudicem de grauiſſimis atrociſſimisque noxis, quae, tanquam illaetabilia conſectaria, ab improuida *illegitimaque* fidicularum per carnificem tractatione (§. XXI.) certiſſime poſſunt exſpectari. Primo enim, quando fidiculae non ſunt enodes (§. cit.), vtraque methodo generatim promtiſſime cutem penetrabunt, mox interiores partes acerbiſſimis illis laeſionibus, quas ſtatim luculentius exponemus, adflicturae. Nominatim vero in Saxonica ſuccuſſatione grauiſſimum imminet periculum, ſi carpo iniiciantur funes (§. *cit.*), quoniam ipſius oſſicula tenera ſunt, ſpongioſa, et inaequalia, varia articulatione inter ſe vnita, et plurimis neruis, vaſculisque circumpoſita atque annexa, et a tanta vi atque iniuria, quantam fidiculae ſuccutiendo adductae inferunt, facillime disiunguntur, colliduntur ue, ipſos adeo vicinos interiectosque vaſorum neruorumque ramos in laeſionis conſenſum coniunctionemque pertractura. In idem veniunt diſcrimen rei, ſi ab extrema funium adſtrictorum vi, vlnae radiique os findatur (§. *cit.*). Binis enim his modis cauſſa praebetur atrociſſimo incendio, difficulter ſanando, et plerumque in gangraenam, et hinc, niſi in ipſam mortem, ſaltem brachii iacturam, deſinenti. Quod ſi vero vel in ſolum abierit abſceſſum, metus tamen hic eſſe debet, ob tendinum ligamentorumque in his articulis confluxum, grauiſſimi mali, μελίκηρας, barbaro

re ſynouiae dictae *l*), malo euentu acceſſurae. Quantum denique conſtrictio diuturnior ſine laxamentis efficere poſſit, alio loco (§. XIX.) iam diſputauimus. Niſi tandem diſciſſa forte epidermide in alium transponantur locum funes (§. XXII.), promtiſſimus eorundem in interiores partes erit ingreſſus, qui quantum noceat vitae ſanitatique reorum, ſtatim dicemus. Scilicet ab altera, quae extra Saxoniam valet, funium tractatione, niſi legitima ſit (*§. cit.*), haud minora atque leuiora reos manent damna. Taceo nunc incendia, taceo gangraenam ſphacelumque, taceo vlcera, propter *μελίκηρα* difficillime ſanabilia: quae omnia et hos funes inſequuntur, ſi modo commemoratis vitiis haec quoque rotando peragenda applicatio laborarit (§. *cit.*). Periculoſiſſimae vero eſt methodi, protracta in eodem loco funium circumactione tendines, vaſa, neruos, et oſſa prorſus denudare velle (§. *cit.*) quippe quod exinde partim vehementiſſimi motus conuulſiui, neruorumque adfectorum reſolutiones, cum deperdito brachii vſu coniunctae, partim profuſiſſimae haemorrhagiae, a laeſa arteria brachiali (§. XXIII.) interdum in ſubitaneam mortem deſinentes, partim quoque paullo antea commemorata mala oriuntur *m*).

CAPVT

l) Vide *Platnerum* in *Libr. citat.* §. 357. pag. 220.

m) Paullo minus tamen periculi ſubeſt, ſi in inferiori brachio, circa vlnam radiumque haec denudatio fiat; ſicut ex principiis anatomicis demonſtrauit clariſſimus *M. Euert* apud *Grupen* in *Libr. allegat.* p. 242. ſq. Atque hic, appendicis loco, emendationem adiicere liceat erroris cuiusdam, forte a nobis

****

CAPVT ALTERVM.

De Tormentorum effectibus, reorum valetudini imbecilli aut laeſae collatis, ſpeciatim.

§. XXVI.

Hoc capite dicendorum diſpoſitio.

Quo amplior autem ſuperior commentarioli huius fuit particula, quippe quae potiſſimum noſtri intererat inſtituti, eo magis nunc circumcidendum eſt, quod reſtat, opuſculum, nominatimque tantum enarrandae omnes reorem infirmitates corporis, animique aegritudines, quae, quo minus ad tormenta rapi poſſint, plurimum omnino in foro habent excuſationis. Cauete tamen, lectores, arbitremini, conciſa ſic opera vobis fieri damnum, nec abſolui adeo inſtitutum. Abſoluetur profecto; quandoquidem nunquam crambem bis coctam recoquere aliorumque celeberrimorum virorum, qui hac in re ſummam adhibuerunt perfeceruntque operam *n*) commentaria expilare inſtitui: ſed nudis tantummodo ſimplicibusque nominibus ſingulas commemorabo imbecillitates, quae reos a quaeſtionibus defendunt,

et

nobis ſupra pag. 20. ſtatim ab initio commiſſi; vbi haec verba; *non tamen abſolute* in *ſimul tamen abſolute* mutari oportet. Confer quoque §. XI.

n) Excitaui iam praecipuos huius generis ſcriptores in Praefatione ad annotat. *); quibus ſubiungi poteſt *Benedictus Carpzouius* in *Libr. cit.* Part. III. Quaeſt. CXVIII.

et tunc cum effectibus tormentorum, generatim antea conſideratis, comparabo, ſic adeo huius opuſculi vſum demonſtraturus. Recenſebo ergo primo ea, quae vel ipſam territionem prohibent; tum, quae a polletrorum iniectione liberant; tandem funium applicandorum impedimenta expoſiturus.

§. XXVII.

Reorum ſtatus, a territionibus vindicans.

Si qui ergo ſunt, qui vel a natura, vel a morbo, maxime irritabile neruum genus, motum ſanguinis humorumque inordinatum atque turbatum, viresque animi et corporis poſſident, ii omnes, ſiue verbali (§. VII.), ſiue reali in ipſos animaduertatur territione (§. IX.) de exacerbatione eorum malorum, quae, tanquam terroris effectus, ſupra (§. cit.) deſcripſimus, merito metuere debent. Proinde a medicis eorum claſſi, qui ne *terreri* quidem legitime poſſunt, adſcribuntur ſtupidi, amentes, impuberes, mulieres grauidae, puerperae, lactantes, menſtrua habentes, nec non febribus qualibuscunque laborantes, icterici, ex nimiis ſanguinis profuſionibus aut aliis copioſis profluuiis debilitati frequentioribus epilepſiis aut ceteris motibus ſpaſmodicis, hypochondriacis, hyſtericisque grauioribus obnoxii in animi defectiones aut neruorum reſolutiones proni, haemoptyci, in vertiginem caducam et apoplexiam procliues, continuis fere cordis palpitationibus adflicti, ac generatim omnes, qui graui quodam morbo detinentur *o*).

§. XXVIII.

o) Confer iis, quos paullo ante ad not. *n*) euoluendos

§. XXVIII.

Polletra ob valetudinis rationem non adhibenda.

Qui ne territionem quidem ſine noxa ferunt (§. XXVII.), tantum abeſt, vt quodlibet aliud ipſius verae ſeuerioris quaeſtionis genus ſuſtineant, vt potius nulla huius generis animaduerſio in ipſos ſtatui poſſit. Hac de cauſſa polletra (§. XIV.), licet in paruum tantumodo quoddam corporis humani membrum agant (§. XVII.), neutiquam tamen ſingulis praedictis hominibus applicari poſſunt. Verum enim vero etiam ſi per iſtas ſanitatis in reis conditiones omnino praelis pollices adfligere liceret; tamen aliquis reorum eſſe poteſt ſtatus, a quo in nobiliſſimum pollicis membrum omnia illa mala, quae alias ab incongrua polletrorum applicatione eueniunt (§. XIX.), ab harum forcipum, licet ceteroquin a carnifice recte adhibitarum (§. XV.), vſu ſunt redundatura. Hinc a polletrorum tormento liberi ſunt aeſtimandi, qui aetate adhuc minores ſunt, nec oſſa iam penitus indurata habent, qui maxime cachectici, ſcorbutici, lue venerea aut ſpina ventoſa infecti adeoque oſſium cariei praecipue ſunt expoſiti, et qui ex chiragra nodoſi, aut a παρωνύχια frequenter occupati deprehenduntur *p*).

§. XXIX.

Funium tormentum ob valetudinem prohibitum.

Poſtremo denique iisdem de cauſſis, quas modo attigi-

dos commendauimus, etiam *Hebenſtreitium* in *Libr. cit.* Sect. II. Membr. II. Cap. III. §. 7.

p) Et huc referendi ſunt, qui amplius euoluantur, *auctores*, §. XXVII. *commendati*.

attigimus (§. XXVIII.), quaeſtio etiam per fidiculas, licet cum ex Saxonici fori, tum ex aliorum inſtitutis legitimo ceteroqui modo fiat (§. XXI.), non in omnibus reis valebit, niſi ob ſingularem corporis ſtatum de noxis inde certiſſime oriundis parum ſollicitus eſſe velit iudex. Hoc ergo nomine, nulla prorſus fidicularum applicandarum methodo tractandos aeſtimamus primo omnes, in quibus nondum corporis incrementum perfecte eſt abſolutum oſſiumque epiphyſes penitus firmatae; tum qui generatim iis morbis, in quibus facillima oſſium eſt caries (§. XXVIII.), vexantur, aut arthritide laborant; ſingulatim autem, qui horum artuum tabe aut calendario, quod medici barbaro dicunt nomine, adficiuntur, quibus plurimi varices his in locis ſunt enati *q*), aut aneuryſmata forte ſubſunt, aut diffracta quondam hac parte fuerunt oſſa. Huc quoque demum referre liceat aetate confectos, ſi ſaltem fori Saxonici legibus conuenienter iniiciuntur fidiculae (§. VXI.) quippe quorum oſſa admodum rigida atque fragilia validiſſimam hanc vix latura ſunt ſuccuſſationem *r*).

§. XXX.

q) Nouit, verbi cauſſa, Praeſes feminam Halenſem, circiter ſexagenariam, quae in vtroque brachio ſex ſeptemue varices circa brachii articulationem cum vlna radioque gerit.

r) De his quoque huic tormento ineptis reis videndi ſunt ſinguli *ſcriptores* hoc capite *citati*.

§. XXX.

Peroratio.

Tu, liber, interea doctos inquire bonosque,
Qui pauci ſunt; ſed paucis potes eſſe beatus.
Hos reuerenter adi, et merces his exſere noſtras:
Quas ſi laudarint, ſatis eſt; quid cetera dicat
Turba, parum cura, et vulgi conuicia ride!

MARCELLVS PALINGENIVS.

CONSPECTVS TOTIVS OPVSCVLI.

CAP. I.

I. *Diſputandorum ordo ratioque;* §. I.
II. *Tormentorum*
a *notio definita;* §. II.
b. *diuiſio inſtituta*
aa. *generatim*
α. *ab ICtis;* §. III.
β. *a nobis;* §. IV.
bb. *ſpeciatim in*
α. *territionem,* §. V. *eamque*
αα. *verbalem; cuius recenſetur*
aaa. *inſtituendae ratio;* §. VI.
bbb. *effectus;* §. VII.
ββ. *realem; vbi oſtenditur,*
aaa. *quaenam ſit?* §. VIII.
bbb

bbb. *quid efficiat?* §. IX.
β. *ipſam torturam; cuius*
αα. *in genere exponuntur claſſes.* §. X. *deſumtae*
aaa. *a violentiae gradu;* §. XI.
bbb. *ab inſtrumentorum diuerſitate;* §. XII.
*) *interiecto Scholio;* XIII.
ββ. *in ſpecie tractantur*
aaa. *primum genus, polletra, eorundemque*
α. *deſcriptio;* §. XIV.
β. *applicatio*
a. *legitima;* §. XV.
b. *illegitima;* §. XVI.
γ. *effectus: vbi porro exponitur.*
a. *quaenam ſint partes adflictae;* §. XVII.
b. *quales ſint effectus;* §. XVIII. XIX.
bbb. *alterum genus, fidiculae; quarum exhibetur*
α. *deſcriptio;* §. XX.
β. *applicandi methodus*
a. *legitima;* §. XXI.
b. *illegitima;* §. XXII.
γ. *ratio actionis:*
a. *in quasnam partes,* §. XXIII. *et*
b. *quomodo agant?* §. XXIV. XXV.

CAP. II.

CAP. II.

III. *Dicendorum diſpoſitio;* §. *XXVI.*
IV. *Rei eximendi a*
  a. *territione;* §. *XXVII.*
  b. *tormento*
    aa. *polletrorum;* §. *XXVIII.*
    bb. *funium;* §. *XXIX.*
V. *Peroratio;* §. *XXX.*